

Шляхи знань.
Довідник практичних дій

Міністерство освіти і науки України
Національний еколого-натуралістичний центр
учнівської молоді

Шляхи знань. Довідник практичних дій

м.Київ

УДК 376–056.45 (477) (06) «2022»
ББК 74.00

Рекомендовано до друку засіданням педагогічної ради
Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді
(Протокол № 3 від 17 серпня 2022 року)

Довідник практичних дій: [збірник статей / за заг. редакцією доктора педагогічних наук, професора В.В. Вербицького]. – Київ: «НЕНЦ», 2022. – 520 с.

Збірник носить практичний характер та стане у пригоді керівникам гуртків, організаторам позакласної роботи, вчителям закладів загальної середньої та позашкільної освіти, науково-педагогічним працівникам і студентам закладів вищої освіти.

Матеріали збірника відтворено з авторських оригіналів, поданих до оргкомітету. Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів та посилань несуть автори методичних розробок.

УДК 376–056.45 (477) (06) «2022»
ББК 74.00

© НЕНЦ, 2022

Зміст

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ МОН УКРАЇНИ 9

ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ 24
ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ ОЛЬГОПІЛЬСЬКОЇ
СІЛЬСЬКОЇ РАДИ ГАЙСИНСЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ....24
ВІДДІЛ ОСВІТИ ТА СПОРТУ БЕРШАДСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
БЕРШАДСЬКА СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ 27
КОМУНАЛЬНА ПОЗАШКІЛЬНА НАВЧАЛЬНА УСТАНОВА
«СТАНЦІЯ ЮННАТІВ» УЛАНІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ....28
ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ.
МАТЕРІАЛИ ДО ЗБІРКИ «ШЛЯХИ ЗНАНЬ. ДОВІДНИК ПРАКТИЧНИХ ДІЙ» 29
ЕКСКУРСІЙНІ ОБ'ЄКТИ ТУЛЬЧИНСЬКОЇ СТАНЦІЇ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ
ТУЛЬЧИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ....42

ВОЛИНСЬКА ОБЛАСТЬ 58
ВОЛИНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР
ЗИМОВИЙ САД У ГОРОДОЦЬКІЙ ГІМНАЗІЇ ПРИЛІСНЕНСЬКОЇ
СІЛЬСЬКОЇ РАДИ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ 58

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ 65
КОМУНАЛЬНИЙ ПОЗАШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ ТЕРНІВСЬКОГО РАЙОНУ»
КРИВОРІЗЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ 65
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ДИТЯЧИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР»
КАМ'ЯНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ 70
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІСЬКИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР
ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ МАРГАНЕЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ» 75
КОМУНАЛЬНИЙ ПОЗАШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ» ОБУХІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ
ДНІПРОВСЬКОГО РАЙОНУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ....80
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «НІКОПОЛЬСЬКИЙ МІСЬКИЙ
ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР»
НІКОПОЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ 87

КОМУНАЛЬНИЙ ПОЗАШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ» М. ПАВЛОГРАДА
ПАВЛОГРАДСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ 90
КОМУНАЛЬНИЙ ПОЗАШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ ПОКРОВСЬКОГО РАЙОНУ»
КРИВОРІЗЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ 94
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ОСВІТИ
«ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР
ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ»
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ 98
ФІЛІЯ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ
«ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР
ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ»
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ «ШАФРАН» 110

ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ 114
НОВОСЕЛІВСТЬКА ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖКА
КОСТЯНТИНІВСЬКОГО ЛІЦЕЮ №9
М. КОСТЯНТИНІВКИ КОСТЯНТИНІВСЬКОЇ ОТГ
ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ 114

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ 120
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
«ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР» ЖИТОМИРСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ РАДИ 120
ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ІМ. О. РАЗУМКОВА
М. БЕРДИЧЕВА 127
КОМУНАЛЬНА УСТАНОВА
«ЦЕНТР ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ»
КОРОСТЕНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ 132

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ 135
ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖКА
БУШТИНСЬКОГО ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ 135
ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ВИНОГРАДІВСЬКОЇ
МІСЬКОЇ РАДИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ 138
ЗАКАРПАТСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ
ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ 149

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ 159
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЗАПОРІЗЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ» ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ 159

КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ 168
КВЕСТ-ЕКСКУРСІЯ ДО МІНІЗООПАРКУ ДЕНЦ «КАМЕЛІЯ» 168
КІМНАТНІ РОСЛИНИ І ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО ПРОСТОРУ ПРИМІЩЕННЯ 176
НАВЧАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖИНА ДОРОГИНСЬКОГО УЧНІВСЬКОГО ЛІСНИЦТВА «ДИВОСВІТ ЛІСУ» 183
ІНТРОДУКОВАНІ РОСЛИНИ ПАРКУ-ПАМ'ЯТКИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА «МОЛОДІЖНИЙ» 195
КУТОЧОК ЖИВОЇ ПРИРОДИ ФАСТІВСЬКОЇ СТАНЦІЇ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ 202

КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСТЬ 213
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «КІРОВОГРАДСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ» 213
СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ ОПОРНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ «ТОРГОВИЦЬКИЙ ЗАКЛАД ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ І–ІІІ СТУПЕНІВ ІМЕНІ Є.Ф. МАЛАНЮКА» 223
СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ СВІТЛОВОДСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ 225

ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТЬ 229

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ 230
ЛЬВІВСЬКИЙ МІСЬКИЙ ДИТЯЧИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР 230
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ «ЛЬВІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ»238

МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТЬ 249
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ 249

ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ 258
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ «ОДЕСЬКИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР «АФАЛІНА» ОДЕСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ 258
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЦЕНТР ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ» БАЛТСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ БАЛТСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ 261

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «БЕРЕЗІВСЬКИЙ МІСЬКИЙ
ЦЕНТР ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ»
БЕРЕЗІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ
ГРОМАДИ БЕРЕЗІВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....263
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ІЗМАЇЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ІЗМАЇЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ258
ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЧОРНОМОРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ОДЕСЬКОГО
РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ НАПРЯМ.....270
ОДЕСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ЦЕНТР
ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ
ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ПІДРОЗДІЛ.....273
СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ РЕНІЙСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ІЗМАЇЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....283

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ.....290
ІНФОРМАЦІЯ
ПОЛТАВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО
ЦЕНТРУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ЗБІРКИ
«ШЛЯХИ ЗНАНЬ. ДОВІДНИК ПРАКТИЧНИХ ДІЙ» 290
ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ
М. МИРГОРОД 294
ПИРЯТИНСЬКА СТАНЦІЇ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ
ПИРЯТИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ.....295

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ 296
РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ»
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ 296

СУМСЬКА ОБЛАСТЬ 308
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ –
ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА РОБОТИ
З ТАЛАНОВИТОЮ МОЛОДДЮ 308
УЧНІВСЬКА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА ЗЕМЕЛЬНА ДІЛЯНКА
ВЕЛИКОПИСАРІВСЬКОЇ СТАНЦІЇ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК
ЕКСКУРСІЙНИЙ ОБ’ЄКТ.....311
ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖКА «ЄЗУЧ»
КОНОТОПСЬКОЇ СТАНЦІЇ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ
КОНОТОПСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....316

ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ СУМСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ 320
КОМУНАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ (УСТАНОВА, ЗАКЛАД)
ШОСТКИНСЬКА МІСЬКА СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ
ШОСТКИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ
НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА ЗЕМЕЛЬНА ДІЛЯНКА 326
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
ЯМПІЛЬСЬКА СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ
ЯМПІЛЬСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ 331

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ 340
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ
ТВОРЧОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ 340

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ 346

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТЬ 347
МУЗЕЙ ХЛІБА КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИХ НАТУРАЛІСТІВ 347
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКЕ ПОЗАШКІЛЬНЕ
НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНЕ ОБ'ЄДНАННЯ 351
ЕКСКУРСІЙНІ ОБЄКТИ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ВІДДІЛУ
КОМУНАЛЬНОЇ УСТАНОВИ ДУНАЄВЕЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
«ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ» 357
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ
«СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ»
ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ОБЛАСНОГО ЦЕНТРУ ТУРИЗМУ І КРАЄЗНАВСТВА
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ 354

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ 376
ЗРАЗКОВИЙ МУЗЕЙ ХЛІБА 376

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ 387
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР
ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ» 379

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ 394
ЕКОЛОГО-ПРОСВІТНИЦЬКА СТЕЖКА «ПРИРОДА – НАШ ДІМ»
КЗ «ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ» 394

ВСТУП

Створення освітнього STEM-середовища у закладі позашкільної освіти еколого-натуралістичного напряму є одним з основних завдань сучасного етапу розвитку STEM-освіти. Саме в умовах воєнного стану, коли пріоритетом є забезпечення максимально можливої безпеки для кожної дитини, кожного працівника системи освіти, сформувалася ідея використовувати для учнівських досліджень локальну природну територію центру еколого-натуралістичної творчості, розташовану близько до місця проживання або навчання здобувачів освіти. Близькість до місця проживання дає відносну безпеку та широкі можливості для виконання індивідуального дослідження.

Йдеться про організацію польової дослідницької діяльності та науково-дослідницької роботи в умовах міста або іншого населеного пункту. Невеликі розміри території, що обстежується, гарантують посильність завдань для дітей, а також регулярність допомоги та контролю з боку керівника гуртка.

Тут пропонується до розгляду поняття «навчально-дослідницького тренажеру», яке визначаємо як дидактичний засіб, що забезпечує умови для практики дослідницької діяльності здобувачів освіти, з метою формування відповідної компетентності. «Польовий навчально-дослідницький тренажер» – це своєрідна дидактична система, що включає педагогічний ресурс, методичний супровід та екологічно мозаїчну територію, що знаходиться в кроковій доступності, щодо якої існує система збору, зберігання та обробки матеріалу.

Польовим навчально-дослідним тренажером може стати територія закладу освіти, екологічна стежка, навчально-дослідна земельна ділянка, дендропарк тощо. Обов'язковою умовою роботи тренажера є наявність кваліфікованого керівника (групи керівників), який проводить огляд території, розробляє пакет методичного забезпечення та систему збору матеріалів, продумує експериментальну частину та канву міжпредметних та міжособистісних комунікацій.

У зазначених умовах тренажер здатний виконувати функції:

- надання можливостей здобуття практики дослідницької діяльності;
- розвиток дослідницького потенціалу відповідно до індивідуальних потреб здобувачів освіти;
- відпрацювання методики;
- перевірка гіпотез;
- комунікація, соціалізація, наступність поколінь здобувачів освіти.

Основною перевагою польового дослідницького тренажера щодо подібних дидактичних практико орієнтованих засобів можна вважати переважання активних форм навчання над пасивними, наявність системи накопичення матеріалу, а також можливість надання поля для дослідницької діяльності системного характеру.

В рамках польового дослідницького тренажера можлива організація досліджень різного рівня для дітей різного віку, здібностей та мотивації: описові, порівняльні, експериментальні, проблемні.

Також здобувачі освіти в процесі практичної діяльності в рамках польового тренажера мають змогу оволодіти методами дослідження та навчитися виявляти проблему, формулювати мету, завдання та гіпотезу, планувати проведення спостережень та експериментів, аналізувати вихідні дані та оцінювати результати дослідження. Польовий навчально-дослідницький тренажер можна розглядати як інноваційний засіб, що забезпечує системність у створенні дослідницької діяльності дітей.

Сподіваємось, що орієнтиром у цьому стане видання збірки «Шляхи знань. Довідник практичних дій».

Володимир ВЕРБИЦЬКИЙ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ МОН УКРАЇНИ

Провідною установою в галузі розвитку позашкільної біологічної, екологічної, аграрної освіти є Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді Міністерства освіти і науки України. Директором закладу уже понад 30 років є Вербицький Володимир Валентинович, доктор педагогічних наук, професор, академік Національної академії наук вищої освіти.

НЕНЦ координує роботу профільних позашкільних навчальних закладів (ЕНЦ (СЮН), а також роботу профільних відділень палаців та будинків творчості дітей та юнацтва, дитячі ботанічні сади, творчі учнівські об'єднання за 69 профілями, які працюють на базі обласних, районних та міських еколого-натуралістичних центрів (станцій юних натуралістів), охоплення дітей та учнівської молоді становить понад 120,5 тис. осіб на рік.

У закладі працюють гуртки природоохоронного, біологічного, сільськогосподарського та декоративно-ужиткового напряму («Юні екологи», «Лікарські рослини», «Орнітологія», «Юні охоронці природи», «Юні садівники», «Юні виноградарі», «Юні лісівники», «Юні біологи», «Флористики та фітодизайн», «Юні квітникарі», «Знавці домашніх тварин», «Юний кінолог», «Юні агрохіміки», «Астрономія», «Захоплююче лозоплетіння», «Народна творчість», «Художнє різьблення по дереву»). Крім того, щороку еколого-натуралістичними заходами охоплено близько 148 754 учнів.

НЕНЦ зосереджує свою матеріально-технічну базу у 18-ти підрозділах (відділах, лабораторіях, кабінетах, комплексах) з такими базовими включеннями, як кліматрон (або зимовий сад), тваринницька ферма, куточок живої природи, акваріумно-тераріумний комплекс, навчально-дослідні земельні ділянки, парники, теплиці, плодовий сад, дендропарк, метеорологічний майданчик, Музей хліба, Школа народних ремесел, навчальні кабінети, актова зала, бібліотека.

Навчальна та науково-дослідна робота, яка проводиться в НЕНЦ, має належне матеріально-технічне оснащення. Навчальні кабінети та лабораторії Центру забезпечені сучасною спеціалізованою технікою та приладами.

Навчально-дослідна земельна ділянка

Навчально-дослідна земельна ділянка Національного еколого-натуралістичного центру має площу 6 га та відповідає Положенню про учнівські навчально-дослідні земельні ділянки (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 березня 2015 р. за № 337/26782). НДЗД створена з метою проведення лабораторних і практичних занять з природознавства, біології, трудового навчання, навчальних практик, науково-дослідницької та природоохоронної діяльності учнів.

НДЗД складається з таких відділів:

- колекційний;
- селекційно-генетичний;
- квітково-декоративний;
- зоолого-тваринницький;
- дендрологічний;
- плодово-ягідний;
- закритого ґрунту;
- польових культур;
- овочевих культур.

НДЗД є експериментальним майданчиками та координаційно-методичним центром з організації експериментально-дослідницької роботи в галузі біології, екології та сільського господарства. Також на НДЗД систематично проводяться екскурсії, польові практики для студентів та учнів закладів загальної середньої освіти. Найбільш ґрунтовну польову практику проходять студенти закладів вищої освіти м. Києва.

Дослідницька робота на НДЗД спрямована на вивчення агротехніки вирощування сільськогосподарських культур, набуття умінь і навичок вирощування овочевих, польових, квітково-декоративних рослин та ін.

На НДЗД проводяться дослідження за сприянням фахівців компанії «Сингента», зокрема проводяться польові досліди по вивченню сучасних гібридів овочевих

Навчально-дослідна земельна ділянка
Колекційний відділ
Селекційно-генетичний відділ
Польова сівозміна
Овочева сівозміна
Відділ квітництва
Плодово-ягідна шкілка
Дендрологічна шкілка
Закритий грунт
Виноградник
Кормова сівозміна
Плодовий сад

культур на навчально-дослідній ділянці. Цей дослідницький проєкт здійснюється у рамках програми запровадження STEM-освіти з агробіологічного профілю.

З метою забезпечення необхідних умов для проведення дослідницької роботи учнів:

- підведене крапельне зрошування;
- забезпечене біологічними засобами захисту рослин, інструментами та матеріалами для вирощування рослин.

У рамках програми «STEM–освіта з агробіологічного профілю» під час всеукраїнських заходів з учнівською молоддю проводяться професійно-орієнтовані практикуми. Їх проводять науково-педагогічні працівники агробіологічного факультету НУБіП України.

На сьогодні в банку генофонду плодово-ягідних культур науково-дослідної лабораторії садівництва НЕНЦ: яблуні – 269 сортів (60 молодих колоновидних дерев), груші – 37 (6 молодих колоновидних дерев), сливи – 104, молодих дерев кісточкових – 194, з них – 4 абрикоси, полуниці – 22, смородини – 46 (50 молодих), малини – 123, винограду – 200 та інші культури. Лабораторія садівництва НЕНЦ – єдиний науково-просвітницький осередок у північній частині України, що займається питаннями виноградарства.

Науково-дослідницька робота з рослинами радіопротекторної дії здійснюється на навчально-дослідній ділянці рослин радіопротекторної та антиоксидантної дії. На сьогодні асортимент рослин становить 49 видів.

Кліматрон (або Зимовий сад)

Улюбленим місцем юннатів Центру є зимовий сад, який є незаперечною окрасою не лише лабораторії квітникарства. Щорічно Зимовий сад відвідують понад 10 000 осіб.

Лише переступивши його поріг одразу потрапляєш у дивний та чарівний світ тропічної та субтропічної флори, який радує своєю ошатністю і оксамитовою зеленню цілий рік, і ласкаво запрошує до себе на гостини.

Колекція кімнатних та оранжерейних рослин кліматрону налічує близько 200 видів рослин. Створювався він як лабораторія для проведення практичних робіт з юннатами під час занять гуртків. Але з часом колекція поповнювалася, розширювалася і в Зимовому саду розпочали проводити семінари-практикуми, практичні роботи для школярів та студентів і він перетворився на одну з улюблених експозицій при проведенні екскурсій. «Старожилами» саду можна назвати фінікову пальму, якій уже понад 60 років, а також араукарії, камелії.

Колекція квітково-декоративних рослин відкритого ґрунту нараховує близько 180 видів однорічних, дворічних та багаторічних рослин, які використовуються в озелененні та ландшафтному дизайні.

Дендропарк

Родзинкою НЕНЦ є дендрологічний парк «Юннатський» (загальна площа – 13,7 га). У березні 2006 року територія НЕНЦ отримала статус дендрологічного парку місцевого значення «Юннатський».

Дендропарк формувався впродовж більш ніж півстоліття юннатами України та зарубіжжя для збереження природних комплексів з метою сприятливого поєднання природних і культурних ландшафтів, використання їх у рекреаційних, наукових, навчальних, культурних цілях, створення умов для навчання й наукових досліджень учнівської та студентської молоді, вчителів Києва і всієї України.

Головні завдання дендропарку: збереження, поповнення та розведення у спеціальних умовах генофонду рослин, що мають господарське значення, зокрема інтродукованих з інших природних умов; отримання цінного та якісного посівного і посадкового матеріалу, пристосованого до місцевих природних умов; проведення дослідних робіт з інтродукції та акліматизації, розмноження і ефективного використання видів рослин місцевої та світової флори, які мають декоративні, лікарські та інші господарські властивості.

На території дендропарку росте понад 200 видів деревних і чагарникових порід. Найпоширенішими є клен гостролистий (Acer platanoides), ялина звичайна

(Picea abies) та колюча, липа серцелиста, береза повисла, сосна звичайна (Pinus sylvestris), дуб звичайний (Ouercus robur), гіркокаштан звичайний (Aesculus hippocastanum), туя західна (Thuja occidentalis), горобина звичайна (Sorbus aucuparia), горіхи грецький і маньчжурський, тополя біла, граб звичайний (Carpinus betulus), бузки звичайний (Syringa vulgaris) та угорський

(S. josikaea), фруктові дерева. Із чагарників домінують різні види спіреї, аронія, бирючина, форзиція, свидина та ін. Ростуть також ялина сиза Конічна, різні форми туї західної (Thuja occidentalis), магнолія кобус (Magnolia kobus), катальпа бігноніє-видна, айлант найвищий (Ailanthus altissima), рододендрон (Rhododendron), гінкго дволопатеве (Ginkgo biloba), оцтове дерево (Rhus typhina) та ін.

На території дендропарку у 1992 р. закладено ділянку парку «Пам'ять родоводу», де відомі діячі нашої держави та зарубіжжя садять різні дерева і кущі.

У парку «Пам'ять родоводу» є також верба Т.Г. Шевченка, паросток якої був привезений із Казахстану з дерева, посадженого там Великим Кобзарем.

Неподалік ділянки «Пам'ять родоводу» розташовані сад магнолій, заснований у 1998 р., та сиринґарій або сад бузку, де ростуть місцеві, виведені в Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України, та закордонні сорти бузку звичайного (Syringa vulgaris).

У північно-західній частині НЕНЦ знаходиться невелике озеро «Куряче», назва якого походить від річки Курячий брід, лівої притоки колись повноводої річки Сирець, що впадає у Дніпро.

Неподалік від озера розкинулись дендрологічні насадження каштана їстівного (Castanea sativa), дубів болотного (Ouercus palustris) і червоного (O. rubra), горіха айлантолистого (Juglans ailantifolia), робінії клейкої (Robinia viscosa), бархату амурського (Phellodendron amurense) та ін.

З південно-східного боку дендропарк оточений лісовими насадженнями. Тут шумлять березовий, липовий, кленовий ліси. У 2005 р. в рамках всеукраїнських акцій «Зелений паросток майбутнього», «Ліси для нащадків» та Міжнародного дня Землі за участю членів Ємільчинського учнівського лісництва Житомирської області, Висоцького учнівського лісництва Рівненської області, Підгірського учнівського лісництва Івано-Франківської області за підтримки Державного комітету лісового господарства України працівники і юннати НЕНЦ на території дендропарку заклали ділянки різних типів лісів: березового, грабового, дубового, соснового, ялинового, висадили рододендрони жовті (Rhododendron luted).

У дендрологічному парку функціонує **метеорологічний майданчик**, де ведуться моніторингові дослідження локального і глобального рівнів (Міжнародна програма GLOBE).

Заходи щодо розвитку дендрологічного і ландшафтного спрямування сприяють збільшенню рекреаційних функцій санітарно-захисного та оздоровчого значення дендропарку.

У дендропарку «Юннатський» при організаційній підтримці фахівців різних установ здійснюється еколого-просвітницька робота: організація публікацій в газетах

і журналах, передач по радіо і телебаченню, випуск буклетів, листівок; ілюстрованих експозицій про дендропарк; організація проведення семінарів, нарад, «круглих столів» з науковцями, вчителями шкіл, студентами, громадськістю.

Дендрологічний парк «Юннатський» є цікавою рекреаційною зоною для щорічного навчання і відпочинку юних дослідників. Поєднання навчально-виховної, освітньо-наукової діяльності з творчою, рекреаційною, культурною, науково-дослідною роботою посилює і збагачує можливості екологічної освіти, урізноманітнює форми навчальних екопрактик для учнівської та студентської молоді. Оберігати природу неможливо без глибоких знань про навколишній світ.

Досить важливим соціально-екологічним аспектом є збереження та збагачення різноманіття рослин дендропарку як об'єкта культурної спадщини та джерела пізнання закономірностей взаємодії природного середовища і суспільства.

Зоолого-тваринницький комплекс

НЕНЦ має три експозиції зоолого-тваринницького напряму: куточок живої природи, аквакомплекс і тваринницька зооферма.

Для забезпечення ефективного функціонування творчих учнівських об'єднань зоолого-тваринницького профілю створена колекція сільськогосподарських та декоративних тварин.

У тваринницькому комплексі вирощуються 45 порід кролів: Білий велетень, Фландер або Бельгійський велетень, Термондський білий кріль, Каліфорнійський

білий кріль, Бургундський кріль, Сріблястий кріль, Чорно-вогняний кріль, Баран французький – та 100 порід сільськогосподарської птиці: Брама темна, світла та золота, Кури Фенікс, Кури Йокогама, Кури Фавероль, Кури Лівенська Ситцева, Кури Українська чубата, Кури Легорн білий, Кури Ломан Браун, Кури Бійцеві Дакан, Павловські кури, Кури Кревкер. Також на зоофермі мешкають Цесарка французька, Фазан золотий, Фазан мисливський, Павич індійський, Ему австралійський, Індик звичайний, голуби, декоративні кролики, домашній осел, козел свійський та поні.

У навчальній тематичній експозиції аквакомплексу – понад 100 видів акваріумних риб та рептилій. Аквакомплекс має таку колекцію риб: Барбус вогневий, Боція клоун, Боція мармурова, Гурамі плямистий, Золота рибка, Парчевий короп, Лабео двоколірний, Меченосець зелений та червоний, Наностомус, Неон червоний та чорний, Панцирна щука, Червоний паку, Скалярія, Скляна тетра, Тернеція, Тетрагоноптерус, Пандон або Риба Метелик, Анциструс звичайний, Боція миша, а також Стуріусома панамська, Чорнополоса цихлозома, Тетра радостомус, Сліпа печерна тетра, Расбора Клиноплямиста, Райдужниця трисмугова, Меланотенія Босмана, Райдужна рибка, Парахела, Сріблястий метиніс, Боція мармурова.

Своєрідним напрямом роботи НЕНЦ є аквафітодизайн на основі колекції вищих водяних рослин, яку було започатковано в лабораторії гідробіології у 1995 р. Рослини розміщені в акваріумах, загальним об'ємом близько 15 тисяч літрів води. Колекція налічує понад 120 видів вищих водяних рослин, які належать до 40 родин. Вона включає такі рідкісні рослини, як апоногетон мадагаскарський (Aponogeton madagascariensis), апоногетон ульваціус (A. ulvaceus), анубіас карликовий (Anubias barteri var. nana) та різнолистий (A. heterophyla); зібрано унікальну колекцію (понад 200 видів) роду кріптокаріна (Cryptocarine).

Куточок живої природи

Куточок живої природи НЕНЦ – це місце для вирощування і утримання тварин, а також для виконання спостережень. Куточок живої природи є складовою частиною лабораторії закладів загальної середньої та закладів позашкільної освіти. Куточок живої природи створюється для проведення навчальних, практичних занять, передбачених навчальними програмами з предметів природничого циклу, з метою здобуття поглиблених знань про живі організми, формування практичних умінь та навичок, вивчення, спостереження та догляду за тваринами, організації позакласної дослідницької та природоохоронної роботи учнів (вихованців).

Екскурсія до тварин живого куточка – це спілкування з природою, що зацікавлює дітей пізнавати світ повніше, сприяє поглибленому вивченню біологічних особливостей та поведінки тварин, умов їх утримання, розведення, формує в учнів

гуманне та відповідальне ставлення до тварин, сприяє розвитку активності, спостережливості та самостійності.

У куточку живої природи живуть папуги Жако, Молуккський та Великий жовточубий какаду, Корела, хвилясті та ожерелові папужки, горлиця, сухопутні черепахи, Ахатина гігантська, морські свинки, хом'ячки, декоративні щурі, голчасті миші, монгольські піщанки, шиншили та білки дегу.

Школа народних ремесел

Школа народних ремесел Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді створена в 1994 році і є однією з форм позашкільної освіти учнів, яка забезпечує потреби учнівської молоді в додатковій освіті за інтересами, професійному самовизначенні, розвитку громадянської активності підростаючого покоління.

У класах-майстернях Школи народних ремесел учні 4–11 класів знайомляться з секретами традиційних народних ремесел та набувають практичних умінь і навичок відповідно до навчальних програм на заняттях таких творчих об'єднань: декоративного розпису, лозоплетіння, плетіння з рогозу і соломи, писанкарства, бісероплетіння, біокераміки, керамічної іграшки, гончарства, різьблення по дереву. Учні вивчають культуру, побут, звичаї, обряди українського народу, беруть активну участь в конкурсах, святах, виставках.

З 2002 року створена відповідна програма очно-заочної форми навчання для професійної підготовки з напряму «Лозоплетіння».

Музей хліба

Виховання національно свідомого громадянина нашої незалежної держави можливе лише на високих ідеалах і традиціях українського народу. Однією з них є шанобливе ставлення до хліба.

Вчити любові до землі, до хліба, до людей праці – основна мета Музею хліба НЕНЦ. В ньому зібрано понад 2000 експонатів, які розповідають про історію хліба, його значення для людини, походження основних зернових культур (жита, пшениці, кукурудзи, ячменю та інших).

Майже за 40-річний період існування музею його відвідало понад мільйон учнів, студентів, батьків, учителів, політиків, працівників сільського господарства, вчених. На базі музею щорічно проводяться семінари, екскурсії, курси підвищення кваліфікації учителів, студентів, педагогічних працівників закладів позашкільної освіти.

Сьогодні ми вже не можемо сказати, що хліб продається дешево. Але проблема його раціонального використання залишається. Значна кількість хліба просто викидається. Неекономно він витрачається і в шкільних їдальнях. Дітям варто пам'ятати: щоб отримати 1 кг хліба при врожаї 20 ц/га, необхідно засіяти 4 м землі, а для цього виорати, підживити, скосити, обмолотити, висушити, відвезти зерно на хлібозавод і лише тоді спекти хліб. А ще привезти його в магазин і продати. Ось який довгий і складний шлях буханця на наш стіл.

Почесне місце в музеї відведено нашому улюбленому поетові Т.Г. Шевченку, який тепло писав у своїх творах про хліб, зокрема про тяжку працю хлібороба.

В експозиції музею також розповідається про Голодомор в Україні (1932–1933 рр.), 90-річчя якого виповниться в 2023 р.

В експозиції музею значне місце займає хліборобська нива воєнних (1941–1945) років та в період відродження. В цій експозиції закарбована сувора пам'ять, гнівне обвинувачення паліям війни.

Чітку уяву велетенської відстані в роках отримуєш, коли торкаєшся знарядь праці, які служили нашим далеким предкам і представлені широкою експозицією в музеї (від дерев'яного плуга до сучасного трактора, від ковша для ручної сівби до комбайна).

У Музеї хліба відображена велика роль українських вчених-селекціонерів – творців золотого колоса, академіків: В.М. Ремесла, В.Я. Юр'єва, Ф.Г. Кириченка та багатьох інших. Майже кожний четвертий гектар озимої пшениці в Україні засіяний на той час насінням сортів, виведених В.М. Ремеслом.

Понад 100 красивих короваїв з різних куточків України можна побачити в експозиції «Хліб усьому голова». Окраса її, національний хліб України – наша пишна українська паляниця з рум'яним гребінцем. У музеї також зібрано понад 100 експонатів різних сільськогосподарських культур: пшениці, жита, вівса, ячменю. Значне місце в музеї займає експозиція матеріалів народознавчого характеру.

Музей хліба став джерелом руху молоді за бережливість, центром виховання доброти, працелюбства, шани до людей праці та щорічно поповнюється новими

експонатами і новими розділами. Відвідуючи Музей хліба, школярі дізнаються про тих, хто безпосередньо створює хліб, виводить нові сорти зернових культур, вирощує його на полях, випікає на хлібних заводах та в пекарнях.

Табір «Юннат»

Для забезпечення відпочинку, оздоровлення, організації та проведення навчальних та пізнавально-виховних екскурсій використовується база табору «Юннат» (спальний корпус, харчоблок з їдальнею, актова зала).

На базі Всеукраїнського профільного табору оздоровлення та відпочинку «Юннат» проводяться зимові та літні профільні відпочинкові зміни.

Видавнича діяльність

Запорукою реалізації освітніх ініціатив Національного еколого-натуралістичного центру є популяризація діяльності закладу в засобах масової інформації, на сторінках журналу «Паросток», на шпальтах газети «Юний натураліст», щорічному збірнику «Новації позашкільної освіти», науково-методичному віснику «Позашкільна освіта» (який видається двічі на рік), щомісячному електронному виданні «Інформаційний бюлетень НЕНЦ».

Спільно з громадською організацією «Спілка освітян України» започатковано видання журналу «Освітній фактор».

Підписуйтеся
на наш Telegram-канал під назвою «Дистанційка НЕНЦ»
https://t.me/education_nenc, де розміщені цікаві заняття,
та Youtube-канал НЕНЦ
https://www.youtube.com/channel/UCM3MDFAAO9oT8PdcxxnuuQg
Нас можна знайти за адресою:
м. Київ, вул. Вишгородська, 19; тел./факс (044) 430–02–60
Наші сайти:
https://nenc.gov.ua/, https://art.nenc.gov.ua/
Ми є на Facebook
https://www.facebook.com/nenc.gov.ua
та в Instagram
https://instagram.com/nencoland,
https://www.instagram.com/national_ecological_center/

ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ

ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ ОЛЬГОПІЛЬСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ ГАЙСИНСЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

«Без минулого немає майбутнього»

ВСТУП

Зберегти витоки джерел народної творчості, не дати вичерпатися духу патріотизм, синівської любові до рідної землі, і зробити це ми хочемо за допомогою нашого історичного музею «Без минулого немає майбутнього», з яким сьогодні вам і пропонуємо познайомитись. Наш музей засновано на базі Еколого-натуралістичного центру дитячої творчості за ініціативи методиста Гричулевич Лариси Степанівни та підтримки директора Тарасової Надії Федорівни у жовтні 1988 року.

Загальна площа музею – 36 м^2. Складається з 5 експозиційних розділів:

– Бабусина світлиця;

– Син землі і сонця;

– Голод – страшна біда людства;

– Долі, обпалені війною;

– Від минулого до майбутнього.

Загалом в музеї налічується 300 музейних експонатів. Тривалість екскурсії – 45 хвилин.

Одним з ключових завдань музею є патріотичне виховання, тому активом музею, педагогами в цьому напрямі ведеться значна робота. Організовуються виховні години, конференції, зустрічі з хліборобами, тематичні вечори, обговорення літературних творів, перегляд і обговорення відео матеріалів, присвячених історії села, видатним людям.

Але ж, звичайно, головна робота – екскурсійна. Екскурсоводи музею проводять екскурсії для учнів школи, батьків, вчителів та гостей села.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

До складу музею входять такі експозиційні розділи:

1. Розділ «Бабусина світлиця»

Експозиція відображає особливості побуту та народної творчості нашого краю. Серед експонатів важливе місце посідають предмети сільського побуту, меблі, зразки одягу, посуд, знаряддя праці, рушники, килими, картини тощо.

2. Розділ «Син землі і сонця» – виставка хліба

Робота по створенню експозицій велася на основі збирання старовини в своїй місцевості. Завдяки цілеспрямованій пошуковій роботі було зібрано значну кількість предметів побуту XIX – початку XX століття, які використовувалися для виготовлення хліба. Чітке уявлення про велетенську відстань у роках отримуєш, коли доторкаєшся до знарядь праці, які служили нашим далеким предкам і широко представлені в Музеї. Це – борона, серпи, ціп, жорна, ступа та інші знаряддя, що використовувалися для вирощування та збирання сільськогосподарських культур в минулому. Зібрано колекцію зерна, дідухів та виставка випічки хліба нашого району.

3. Розділ «Голод страшна біда людства».

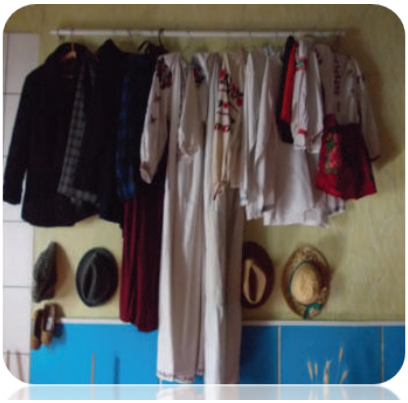
На особливому місці в Музеї – сторінка рідної історії, коли українці, зібравши та здавши в засіки комуністичної держави неабиякий урожай зернових, самі вимирали з голоду цілими селами. Чорні сторінки в історії – голодомори. Вони відбувалися в різні часи і епохи, забирали з собою сотні тисяч мільйонів людських життів. Ми згадуємо голодомор на Україні (1932–33 рр.), під час якого загинуло близько 10 млн людей. Не обминули вони і наше село – 597 ольгопільчан безневинно померли мученицькою смертю. У музеї зібрані матеріали, спогади людей, які пережили цей страшний час нашої історії.

4. Розділ «Долі опалені війною»

Наступною сторінкою роботи став напрям «Долі опалені війною». Протягом років пошуковці збирали матеріал про життя односельчан у роки Другої світової війни. Про те, яким був він – хліб війни і миру, розповіли ті, кому довелося пережити і окупацію, і роки на чужині, і відбудову рідного села. Їх живі свідчення – найкращі заняття історії для сучасних поколінь.

5. Розділ «Від минулого до майбутнього».

Захоплює своїм розмаїттям колекція вишивок. До найцінніших експонатів можна віднести рушники, яким понад сто років. Експонати, які представлено в Музеї, дозволяють відвідувачам поринути у світ звичаїв і традицій наших предків, уявити і відчути, як жили люди кілька десятків, а то й сотні років тому, чим захоплювалися, які знаряддя праці в них були, як проходило їхнє життя.

ВИСНОВОК

Основне завдання музею – виховне і пізнавальне. Зібраний матеріал дає змогу розповісти і показати роботи народних умільців нашого краю, виховувати в дітей любов до людей праці, до природи, до рідного краю. Ми використовуємо матеріали музею під час проведення занять та виховних заходів. Музей відображає епоху старих часів, бо народна творчість бере корені із далекого минулого. Тому й хочеться показати побут нашого народу, предмети домашнього вжитку, роботи митців.

Музей Еколого-натуралістичного центру дитячої творчості став центром освітньо-виховної діяльності в закладі, спрямованої на знайомство з природними соціально-економічними особливостями, історичним та культурним розвитком рідного краю.

ВІДДІЛ ОСВІТИ ТА СПОРТУ БЕРШАДСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
БЕРШАДСЬКА СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ

Матеріали для підготовки довідника «Шляхи знань. Довідник практичних дій»

Головна мета позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування – надавати школярам доступ до додаткових знань з природничих наук, відповідно до їхніх інтересів та покликання, здійснювати формування екологічної культури та освіти, забезпечувати постійну співпрацю школи і позашкільного закладу для збереження наступності в процесі екологічного навчання і виховання.

Необхідність екологічної освіти і виховання зумовлена потребою суспільства, в якому збереження навколишнього середовища є однією з найбільш актуальних проблем сучасності. Формування екологічної культури, екологічної свідомості школярів – це життєва потреба сьогодення.

Пріоритетними напрямами еколого-натуралістичної творчості в позашкільному закладі та школах громади є :

– еколого-натуралістичний;
– науково-дослідницький;
– природоохоронний;
– народознавчий;
– масово-розважальний.

В закладі «Бершадська станція юних натуралістів» створено куточок бережливого ставлення до хліба, який став своєрідним центром виховної роботи та проведення масових заходів. Робота, що проводиться з вихованцями , допоможе кожному замислитись над величезною ціною хліба, праці людей, які його створюють, необхідністю дорожити ним. Адже не помиляється народне прислів'я:

«Скільки не думай, краще хліба нічого не придумаєш».

Виставка робіт вихованців «Наш пошук і творчість – тобі, Україно!»

На станційній виставці представлені вироби вихованців закладу, виготовлені на заняттях гуртків та для участі в конкурсах різних рівнів. Враховуючи еколого-натуралістичний напрям роботи закладу вироби виготовлені з природного матеріалу, а саме – насіння рослин, паперу, ниток, солоного тіста тощо.

КОМУНАЛЬНА ПОЗАШКІЛЬНА НАВЧАЛЬНА УСТАНОВА «СТАНЦІЯ ЮННАТІВ» УЛАНІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ

Станція юннатів розпочала свою роботу з 2004 року, на базі закладу працює 15 гуртків за еколого-натуралістичним напрямом роботи, екологічною роботою охоплено 310 дітей Уланівської ТГ.

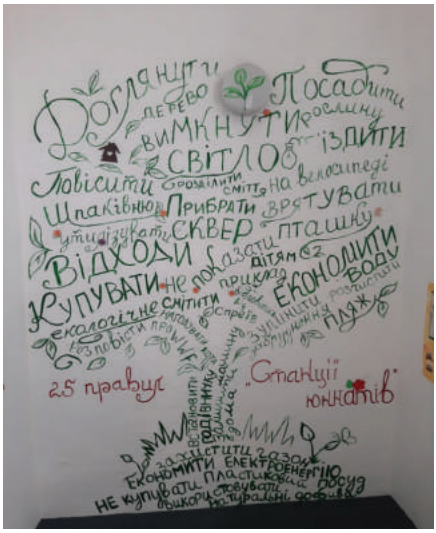
В закладі діє 25 правил щодо збереження навколишнього середовища, яких дотримуються всі вихованці.

Є кімната народознавства, де зберігаються старовинні вишиті сорочки, тернові хустки, рушники та речі повсякденного користування.

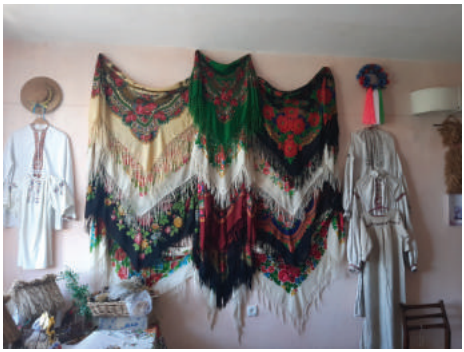
В кімнаті рослинництва знаходяться більше тридцяти видів рослин, за якими доглядають юннати.

Наші вихованці активні, творчі, допитливі дослідники, які постійно беруть участь у різноманітних конкурсах, акціях.

ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ. МАТЕРІАЛИ ДО ЗБІРКИ «ШЛЯХИ ЗНАНЬ. ДОВІДНИК ПРАКТИЧНИХ ДІЙ»

Навчально-дослідна земельна ділянка Вінницької обласної станції юних натуралістів

Чим цінні екскурсії на НДЗД? Насамперед тим, що на відміну від заняття, яке проводиться у навчальній кімнаті, вихованці можуть сприймати природу безпосередньо різними органами чуттів. Гуртківці бачать об'єкти в природному середовищі, спостерігають взаємозв'язок рослин і ґрунту, тварин і рослин. Це дає можливість сформувати уявлення про природу як єдине ціле, в якому всі елементи перебувають у тісному взаємозв'язку, утворюючи природний ланцюг.

Об'єктами навчально-пізнавальної екскурсії на НДЗД Вінницької обласної станції юних натуралістів є колекції сільськогосподарських культур та квітково-декоративних рослин, сівозміни, плодовий сад, плодово-ягідний розсадник, кустанарій, дендрарій, ботанічна стежина, об'єкти захищеного ґрунту, тощо.

Для ефективного проведення навчальної екскурсії чітко визначається освітня та виховна мета, вибір оптимального змісту, об'єкту з урахуванням рівня підготовки гуртківців.

Кустанарій (колекція декоративних кущів)

Першочергове завдання функціонування кустанарію – створення та поповнення колекції декоративних кущів, проведення спостережень, навчально-дослідницької та експериментальної роботи, оглядових та тематичних екскурсій, польової практики із біології та квітникарства.

В одиночних посадках кустанарію Вінницької обласної станції юних натуралістів використано такі культури: магонія падуболиста (Mahonia aquifolium), тис ягідний (Taxus baccata L.), вейгела гибридная (Weigela hybrida), півонія деревовидна (Paeonia suffruticosa), бузок, (Syringa L.), барбарис Тунберга (Berberis thunbergii),

форзиція (Forsythia), чубушник (Philadélphus), тамарикс (Tamarix L.), мигдаль (Prunus dulcis), калина звичайна (Viburnum opulus), калина бульденеж (Boule de Neige Roseum) та ін.

Бирючина звича́йна (Ligustrum vulgare), самшит (Buxus) та верба карликова пурпурна

(Salix purpurea 'Nana') утворюють живопліт.

Квітково-декоративний відділ

Квітково-декоративний відділ Вінницької обласної станції юних натуралістів представлений колекційною ділянкою одно-, дво- та багаторічних квіткових рослин, квітниками (клумбами, рабатками, бордюрами) та декоративними насадженнями.

Колекція складається із понад 100 видів та сортів основних груп квітково-декоративних рослин. З однорічних культур вирощуються різні види та сорти чорнобри́вців (Tagetes), айстри однорічної (Aster), сальвія, жоржини, горошок запашний, мак, левкой, резеда, целозія, антиринум, петунія, алісум, сухоцвіти, портулак, цинія, вербена, тютюн запашний, бальзамін, дельфініум однорічний. З дворічних квітково-декоративних рослин вирощуються стокротки, братки, наперстянка великоквіткова (Digitalis grandiflora Mill.), мальва. У перший рік після посіву дволітники формують стебло та листя у вигляді листової розетки. На другий рік наступає період цвітіння та плодоношення, після чого одні рослини гинуть, а інші продовжують розвиток, але їх декоративні якості різко знижуються.

Багаторічники – найбільш багата видами група декоративних рослин, широко використовується в озелененні. За умовами росту та способах вирощування багаторічники поділяються на такі біоморфологічні групи: кореневищні, бульбові, бульбоцибулинні, цибулинні. З багаторічників вирощуються різні види та сорти гі́вників або ірисів (лат. Iris), аквілегії

(Aquilegia), дельфініуму багаторічного (Delphinium Elatum L.), нарцисів (Narcissus), гіацинтів (Hyacinthus), лі́лії (Lilium), хризантеми (Chrys anthemum L.), півóнії (Paeonia.) та ін.

Лабораторія захищеного ґрунту Вінницької обласної станції юних натуралістів

Лабораторія захищеного ґрунту Вінницької станції юних натуралістів має загальну площу 233 кв. м, включає теплицю і парники. Теплиця має кілька відділків: відділок колекції кімнатних рослин, відділок для оздоровлення та вигонки кімнатних рослин, теплиця з пониженою температурою утримання рослин, кактусанарій.

У теплиці гуртківці ознайомлюються з біологічними особливостями кімнатних рослин, агротехнікою вирощування, їх видовим різноманіттям та значення для людини. Вирощуються рослини для озеленення приміщення обласної станції юннатів, проводиться робота із розмноження кімнатних рослин, вирощується розсада квітково-декоративних та овочевих рослин, ведеться навчально-дослідницька та експериментальна робота з квітково-декоративними та овочевими рослинами в умовах захищеного ґрунту.

Представлені колекції родин: Ароїдних, Молочайних, Бромелієвих, Папоротей, Бегонієвих, Фікусів, Драцен, Пальм та ін. Постійно поновлюється колекція екзотичних рослин з різних кліматичних зон планети, яка нараховує біля 350 видів.

Відділ лікарських рослин

Відділ лікарських рослин розташований на території закладу і представлений:

– фіто комплексом із колекційною ділянкою лікарських рослин та штучною водоймою;

маточно-репродуктивною ділянкою лікарських рослин «Скарбниця здоров'я»;

локацією «Альтанка травознавців».

Колекційну ділянку лікарських рослин станції юннатів називають «Грядкою Айболитя». Тут зростають понад 50 видів цілющих рослин, які використовуються офіційній та народній медицині. Під час оглядових екскурсій відвідувачі ознайомляться з видовим складом та умовами зростання лікарських рослин, серед яких є:

– представники місцевої флори (первоцвіт весняний, материнка звичайна, чебрець звичайний, звіробій, мильнянка, пижмо звичайне, деревій, купина лікарська, собача кропива та ін.);

– культивовані лікарські рослини (меліса лимонна, різні види м'яти, розторопша плямиста, нагідки лікарські, шавлія мускатна, шавлія лікарська, ехінацея

пурпурова, ревінь тангутський, полин тархун, гісоп лікарський, любисток, канупер або пижмо бальзамічне);

– рослини, занесені до Червоної книги Вінниччини (горицвіт весняний, пізньоцвіт осінній).

Маточно-репродуктивна ділянка лікарських рослин «Скарбниця здоров'я»

Окрім оглядових, пропонуємо тематичні екскурсії:

– «Основні правила заготівлі лікарських рослин»;

– «Лікарські рослини для виготовлення фіточаїв»;

– «Рослини для ароматичних подушечок та торбинок»;

– «Цілющі трави в озелененні».

При бажанні можна перепочити, зручно розмістившись в «Альтанці травознавців» та зробити фото на згадку серед квітучого різнотрав'я.

Постійно діюча виставка тераріумних тварин
Куток живої природи Вінницької обласної станції юних натуралістів

Куточки живої природи – це чудові майданчики для надання освітніх послуг, проведення оглядових і тематичних екскурсій, практичних робіт, а їх мешканці – об'єкти спостережень та науково-дослідницької діяльності. Систематичний догляд за тваринами виховує у дітей турботливе, бережливе ставлення до них, чуйність, відповідальність, співчуття, підвищує авторитет та самооцінку юннатів.

До складу зоолого-тваринницької бази відділу зоології і тваринництва Вінницької обласної станції юних натуралістів входить постійно діюча виставка тераріумних тварин, яка налічує 6 видів плазунів, 3 види екзотичних комах 1 вид павукоподібних та 1 вид молюсків.

Тарган автомобільчик (Lucihormetica verrucosa)

Батьківщиною вважається Колумбія, Венесуела.

Тарган досить симпатичний і не найдешевший.

На переднеспинці самців на тлі чорної плями є дві яскравих округлих плями, що нагадують фари автомобіля, через що він і отримав свою назву. У самок на переднеспинці подібні «фари» відсутні. Надкрилля рудуватого відтінку з темною плямою біля основи. Розміри даного виду 3–4 см. Німфи L1 близько 5 мм у довжину, темно-коричневі, причому голова світліша, ніж все інше тулуб, на дистальній частині обох вусиків є біла смужка.

Гігантський лісовий тарган (Blaberus giganteus)

Blaberus giganteus (Гігантський тарган) є одним із найбільших у світі тарганів. Його ареал проживання знаходиться в тропічних областях Панами, Вест-Індії та на півночі Південної Америки. У природі Гігантські таргани живуть в темних, вологих печерах або в тропічних лісах, де більшу частину дня вони ховаються в різних притулках, а вночі виходять на пошуки корму. У темних печерах таргани можуть бути активні і в денний час доби.

Аннамський паличник (Baculum extradentatum)

Населяє тропічні ліси Лаосу, В'єтнаму, Камбоджі, Таїланду, широко поширений у вологих тропічних районах півострова Індокитай. Живе на просіках, уздовж узбіч доріг, біля повалених старих дерев. Ця незвичайна комаха веде малорухливий нічний спосіб життя, його форма, що нагадує паличку, і колір дозволяють йому дуже добре ховатися від хижаків і жити практично поруч хижаків, залишаючись непомітним.

Курчавоволосий павук-птахоїд (Brachipelma albopilosum)

Птахоїди населяють всі континенти, крім Антарктиди.

Отрута слаботоксична. Заборонено брати на руки. Відрізняється спокійним характером, великою тривалістю життя і оригінальним зовнішнім виглядом. Найчастіше саме його зазвичай радять початківцям через легкість утримання, невибагливості, спокійну вдачу, нескладного розведення. Мешкає Brachipelma albopilosum у вологих тропічних лісах Коста-Ріки і Гондурасу. В якості притулку риють нори або використовують пустоти під корінням дерев і чагарників.

Еублефар плямистий (Eublepharis macularius)

Довжина тіла становить від 25 до 30 см, самки трохи менше. Забарвлення варіює від жовтого до коричневого кольору. На верхній частині голови, спині і хвості розкидані дрібні темні плями неправильної форми.

Бородата агама (Pogona vitticeps)

Отримала свою назву через характерний шийний мішок, який в моменти небезпеки або шлюбного заграваання роздувається, набуваючи темного забарвлення. У забарвленні переважають жовтуваті, сірі або коричневі тони. Колір може змінюватися залежно від температури і стану тварини. У дорослих малюнок практично відсутній, у молодих плями і смуги на спині і боках утворюють правильні геометричні візерунки.

Ігуана звичайна (Iguana iguana) – представник роду Ігуана з родини Ігуанових.

Загальна довжина становить 1,5 м, дуже рідко зустрічаються особини до 2 м, більше половини довжини ящірки становить хвіст. Маса може досягати 8 кг.

Забарвлення яскраво-зелене у молодих особин, зеленувато-оливкове у дорослих ігуан. З віком ігуана може стати майже помаранчевою. Під головою ігуани висить трохи стиснутий з боків горловий мішок, який особливо чітко виражений у самців. Уздовж спини тягнуться в один ряд колючки, які здаються небезпечними, але насправді вони гнучкі і нешкідливі.

Маїсовий полоз (Pantherophis guttatus)

Плямистий повзаючий полоз, або червона щуряча змія – неотруйна змія родини вужеподібних, що мешкає в Північній Америці.

Популярна в приватних колекціях любителів рептилій, де відома як маїсовий полоз або гутата.

Виростають до розмірів 1,2–2 метра, але в переважній більшості випадків їх розмір не перевищує 1,2–1,5 метра. Сьогодні отримано і закріплено безліч колірних варіацій маїсового полоза, іменованих морфами. Природне забарвлення – помаранчеве з чорними смугами, оточуючими червоні плями. Черево має сітчастий біло-чорний малюнок. Миролюбна змія, майже ніколи не проявляє агресії до людини.

Червоновуха черепаха (Trachemys scripta)

Вид черепах родини Прісноводні черепахи. В складі таксону налічують 3 підвиди. Поширений мешканець тераріумів, потенційно інвазійний вид на теренах України.

Загальна довжина тіла сягає 18–30 см. Голова невелика, шия довга. Карапакс овальної форми з рівними краями і слабо рельєфною поверхнею, утвореною опуклими щитками.

Середньоазійська черепаха (Testudo horsfieldii)

Інша назва «черепаха степова».

Максимальна довжина карапакса до 29 см. Спостерігається статевий диморфізм – самиці більші за самців. Карапакс сплющений, ззаду дещо зазубрений. У молодих черепах він майже округлий. На задній стороні стегон є кілька рогових горбків, розташованих однією групою. Передні лапи тільки з чотирма кігтями й пальцями.

Акваріумна зала Вінницької обласної станції юних натуралістів

У складі відділу зоології та тваринництва Вінницької обласної станції юних натуралістів функціонує постійно діюча виставка акваріумів. До складу експозиції входить 13 тропічних прісноводних акваріумів об'ємом від 100 л. до 300л.

Колекція акваріумних організмів становить:

– Акваріумних риб – 26 видів
– Гупі (Poecilia reticulata)
– Молінезія (Poecilia sphenops)
– Мечоносець (Xiphophorus helleri)
– Пецилія (Xiphophorus maculatus)
– Расбора гетероморфа (Trigonostigma heteromorpha)
– Барбус вогненний (Puntius conchonius)
– Барбус чорний (Puntius nigrofasciatus)
– Водоростеїд сіамський (Crossocheilus oblongus)
– Золота рибка (Carassius auratus)
– Тернеція (Gymnocorymbus ternetzi)
– Гурамі звичайна (Trichogaster trichopterus)
– Севелія (Balitora lineolata)

– Багатопер сенегальский (Polypterus senegalus)
– Скалярія (Pterophyllum)
– Псевдотрофеус Соколова (Pseudotropheus socolofi)
– Псевдотрофеус зебра (Pseudotropheus zebra)
– Акара бірюзова (Andinoacara rivulatus)
– Коридорас панда (Corydoras panda)
– Коридорас Крапчатый (Corydoras paleatus)
– Стурісома панамська (Sturisoma panamense)
– Анциструс звичайний (Ancistrus dolichopterus)
– Птерегопліхт (Pterygoplichthys gibbiceps)
– Платідорас смугастий (Platydoras costatus)
– Агамікс гребінчастий (Agamyxis pectinifrons)
– Синодонтис (Synodontis Cuvier)
– Пангасіус (Pangasius)

Акваріумних молюсків – 4 види
– Ампулярія (Pomacea bridgesii)
– Хелена (Anentome helena)
– Тигрова неритина (Neritina turrita)
– Тіломеланія (Tylomelania)

Ракоподібних – 3 види
– Австралійський червоноклешневий рак (Cherax quadricarinatus)
– Макробрахіум (Macrobrachium)
– Креветка (Neocaridina Heteropoda)

Земноводних – 2 види
– Аксолотль (Ambystoma mexicanum)
– Шпоркова жаба гладенька (Xenopus laevis)

На базі акваріумної зали постійно проводяться екскурсії для різних вікових груп за такою тематикою:
– різноманітність акваріумних риб;
– живородні акваріумні риби;
– ікрометні акваріумні риби;
– різноманітність акваріумних рослин;
– незвичні мешканці акваріумів та ін.

Метою проведення екскурсій є ознайомлення з теоретичним і практичним значенням акваріумістики; вивчення особливостей будови тіла гідробіонтів, набуття практичних навичок по утриманню та догляду за мешканцями акваріумів, ознайомлення з екологічними особливостями їх поширення, засвоєння основних екологічних закономірностей, виховання екологічної культури особистості,створення умов для професійного самовизначення.

Виставкова зала Вінницької обласної станції юних натуралістів

– Монгольська піщанка (Meriones unguiculatus)

– Хом'як сирійський (Mesocricetus auratus)

– Джунгарський хом'ячок (Phodopus sungorus)

– Дегу звичайний (Octodon degus)

– Шиншила звичайна (Chinchillidae lanigera)

– Кавія свійська (звичайна), морська свинка або мурчак (Cavia porcellus)

– Кріль декоративний (Oryctolagus cuniculus)

– Амадина зеброва (Taeniopygia guttata)

– Папужка хвилястий (Melopsittacus undulatus)

– Корела (Nymphicus hollandicus)

– Розела червона (Platycercus elegans)

Екологічна стежина «ЮННАТ» Вінницької обласної станції юних натуралістів

Дендрарії: бук лісовий, катальпа прекрасна, сумах пухнастий, церціс.

Видова точка № 4 «Кустанарій» Рослини із цікавими історіями.

Видова точка № 5 «Видова точка № 1 «Алея тополь» Історія створення станції юних натуралістів.

Видова точка № 2 «Вічнозелений сад» Вічнозелених рослин, дендрарії облСЮН, їх значення в природі та житті людини.

Видова точка № 3 «У світі незвичайних рослин» Незвичайні рослини Прозоре озерце» Представники флори і фауни прісноводних водойм.

Видова точка № 6 «Аптека Айболита» Інформація про лікарські рослини.

Видова точка № 7 «Рослини-символи» Казки, легенди про рослини-символи.

Видова точка № 8 «Галявина весни « Первоцвіти, їхній видовий склад.

Видова точка № 9 «Різнобарв'я природи « Декоративні кущі ботанічної стежини.

Видова точка №10 «Зона відпочинку» Рухливі та народні ігри.

Видова точка № 1 «Алея тополь»

Тополі – ровесники початку роботи Вінницької обласної станції юних натуралістів в даному місці.

В закладі працює 137 гуртків за 45 профілями, які задовольняють всі погреби дітей у вивчені природи та природних явищ. В гуртках займаються діти дошкільного віку, школярі від 1 по 11 класи, студенти професійно-технічних училищ, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів. Діти навчаються у Малій Академії Наук, яка діє при станції та беруть участь у Всеукраїнських та обласних природоохоронних

конкурсах; еколого-біологічних Міжнародних та Всеукраїнських науково-освітніх програмах та проєктах.

Видова точка № 2 «Вічнозелений сад»

Справедливо шанують вічнозелені дерева і кущі. І справді, вони є прикрасою в зимовий період. Стрімкі піраміди ялин або золотаві крони туй – це гордість подільських парків.

Ялина звичайна, європейська (Picea abies) досить поширена в Європі, доживає до 300–500 років.

Ялина колюча або голуба одна з найдекоративніших видів ялини. Природно росте в лісовому поясі Скалистих гір. Доживає до 400– 600 років.

Туя західна (Thuja occidentalis) – дерево життя; вона задовільно витримує забруднення повітря, виділяє багато фітонцидів, які вбивають шкідливі бактерії. Рослина дуже декоративна і досить морозостійка.

Ялівець звичайний, козацький (Juniperus) Плоди ялівцю містять велику кількість цукру, леткі олії, органічні кислоти (мурашину, оцтову, яблучну), віск, смоли, дубильні речовини, барвники, а також дуже цінні для людського організму мікроелементи – алюміній, залізо, марганець, мідь.

Модрина європейська (Larix decidua) дуже стійке дерево. До цього часу знаходять рештки давніх фортець, збудованих із модрини майже 4 століття тому ханом Кучуком. Розкішні палати Венеції майже 500 років тому були закладені на модринових сваях, які не гниють у морській воді.

Сосна звичайна (Pinus sylvestris L.) Найпоширенішу нашу сосну ботаніки звуть звичайною, хоч вона зовсім незвичайна. Вона напоює повітря цілющими запахами живиці, дає притулок і годує лісових звірів, птахів, має цінну деревину.

Видова точка № 3 «У світі незвичайних рослин «

Бук лісовий (Fagus sylvatica L.) В Україні зростає три види бука: лісовий, звичайний та східний. Перший вид займає Карпати і Прикарпаття. Другий і третій – Крим.

Бук – міцне, могутнє дерево заввишки близько 40 метрів. Бук починає плодоносити на відкритій місцевості у віці 20–40 років, а в густих дерево станах у 60–80 років.

Сумах пухнастий або Оцтове дерево (Rhus typhina) – дерево заввишки до 10м з широкою розлогою кроною.

Катальпа красива, чудова (Catalpa) – дерево заввишки до 30-(40) м з густою широко пірамідальною кроною і відносно струнким стовбуром із сірою товсто пластинчастою корою. Цвіте в червні.

Церцис канадський, або Іудине дерево (Cercis canadensis) – заввишки до 18 м з розлогою кроною і чорно-сірою корою, іноді великий кущ. Молоді пагони червоно-коричневі.

Магонія падуболиста (Mahonia aquifolium) – невисокий кущ до 1-го метра заввишки, вічнозелений.

Видова точка № 4 «Кустанарій»

Кустанарій – колекція чагарникових рослин.

Кустанарій Вінницької обласної станції юних натуралістів нараховує понад 20 видів декоративних кущів.

Видова точка № 5 «Прозоре озерце»

Площа озера дорівнює 0,01 га, з максимальною глибиною 1,2 м. Ложе дна чашоподібна, з твердим покриттям. По краях озера зроблені заглиблення (кишені) з поживним гумусом де ростуть рогіз, аїр болотний.

Безпосередньо в водоймі ростуть плаваючі рослини: елодея канадська, роголистник, ряска тридомна.

Видова точка № 6 «Аптека Айболита»

Лікарські рослини – давні друзі природи. Вже на ранніх стадіях розвитку людського суспільства рослини були не тільки джерелом харчування, отримання одягу, слугували захистом, а й допомагали позбавитися від хвороб.

На колекційній ділянці вирощується біля 50 видів лікарських рослин.

Видова точка № 7 «Рослини-символи України»

Особливе місце займають рослини-символи: верба, калина, хміль, барвінок, волошки, дуб, осика та інші.

Верба над ставком – традиційна пейзажна прикмета українського села.

Другою, незамінною рослиною для українців є кущ калини.

Хміль звичайний Калина звичайна

Humulus lupulus Viburnum opulus

Ще однією рослиною, яка супроводить український народ в піснях, легендах, приказках є хміль.

Видова точка № 8 «Галявина весни»

Названа вона так тому, що саме тут зростають різноманітні види – первоцвітів. Ця галявина була створена у 1997 році.

Перелік первоцвітів ботанічної стежини:

1. Підсніжник звичайний (Galanthus nivalis L.) Червона книга України
2. Проліска дволиста (Scilia bifolia L.)
3. Проліска сибірська (Scilia sibirika L.) Червона книга України
4. Білоцвіт весняний (Zeukojum vcrnuma) Червона книга України
5. Первоцвіт весняний (Primula veris) Червона книга України
6. Печіночниця звичайна (Hepatika nobilis Mill.) Червона книга України
7. Анемона жовтицева (Anemone ranunkuloides L.)
8. Гусяча цибулька або зірочки жовті (Gagea minima (L.)
9. Ведмежа цибулька (Allium ursinum L.) Червона книга України
10. Медунка темна (Pulmonaria obscura Dumonrt)
11. Ряст порожнистий (Corydalis cava (L.)

Видова точка № 9 «Різнобарв'я природи «

Ботанічну стежину Вінницької обласної станції юних натуралістів почали створювати в 1956 році.

Сучасна ботанічна стежина нараховує 21 вид декоративних кущів, 2 види ліан та 5 видів дерев.

Мандруючи ботанічною стежиною навесні, не можна не звернути уваги на квітучий декоративний кущ хеномеліса японського (Chaenomeles speciosa), або як його ще називають Японська айва.

Назва цієї рослини арабського походження «барбарис».

Видова точка №10 «Зона відпочинку»

На цій зупинці проводяться рухливі ігри для вихованців:

– « Впізнай своє дерево».

– «Визнач орієнтир».

– «Хто далі пройде».

Музей-світлиця «Берегиня»
Вінницької обласної станції юних натуралістів

Духовний потенціал Українського народу – це найбагатший скарб подільського краю.

Повернення до життєдайних джерел традиційної культури сприяє усвідомленню молоддю свого родоводу, відродженню української етнічної культури та духовної спадщини.

Задля досягнення цієї мети в 2019 році на станції юних натуралістів було створено новий навчально-пізнавальний простір – музей-світлицю ужитково-прикладного мистецтва «Берегиня».

Навчальний простір світлиці складається з двох кімнат. В першій розміщені майстерні, що дають можливість познайомитись та опанувати такі види ужитково-прикладного мистецтва. як вишивка, витинанка, писанкарство, декоративний розпис, ткацтво, виготовлення етно-ляльки.

У другій кімнаті розмістилась власне музей – світлиця, в якій, завдяки працівникам станції, зібрано колекцію старовинних предметів та речей побутового вжитку з різних куточків Вінницької області.

Скриня – частинка батьківської хати.

Мова йде про скрині з округлим віком. Їх використовували лише як сховок для речей та збіжжя. Скрині ж з плеским віком були більш функціональні. Вони могли слугувати ще й столом, ліжком, лавкою.

Українська хустка.

Найбільшою колекцією наших скринь є колекція хусток, зібрана з Немирівського, Вінницького, Томашпільського, Могилів-Подільського районів. Маленькі, великі з френзлями і без, однотонні і з різноманітними візерунками, прості, шовкові

шерстяні, ті що носили на голові, прикрашали плечі, стегнові, покривні. Усі можна приміряти, руками відчути їх тепло чи прохолоду.

Вишиванка – часточка душі Українського народу.

Є в нашій скрині вишиванки і старовинні, і більш сучасні. Переважно жіночі і дитячі.

«Вишиваний рушник простелю, наче долю».

В колекції світлиці представлено:

– тканні прості і лляні рушники, які використовували для витирання (так звані «втирачі»). Головними оздобленнями цих рушників, (адже жодна річ в побуті нашого народу не обходилась без оздоблень, які несли сакральне, оберегове значення, і для кожного виду речей, предметів існували свої обереги) були: або особливий вид плетіння та використання біленої і не біленої пряжі, або введення через визначений проміжок ниток червоного, зеленого або синього кольорів.

– велика колекція вишитих рушників, які демонструють використання різних видів вишивки: качалочка, подільська гладь, мережка, хрестик, подвійний хрестик, двобічний хрестик.

В колекції є експонати, яким 150, 100, 70 років. І, що найважливіше, 10 та 5 років, які творили діти на майстернях та для участі в конкурсах.

Покуть – святий вугол, божий кут.

Центральне місце покуті нашої світлиці займають дві ікони, написані юним майстром під час конкурсу майстрів народних ремесел, який що річно проходить в нашому закладі. «Христос-виноградна лоза» і «Знамення Пресвятої Богородиці». Чому саме вони, бо писані умілими руками юного майстра з чистою душею.

«Радюжковий» вернісаж.

Колекцію тканих виробів представлено;

– шістьма доріжками, якими застеляли долівку та лави, виконаними різними видами пряжі та в різних кольорах. Серед них – доріжка, зіткана з вживаних матеріалів. Приблизний вік виробів 100 років (Могилів-Подільський район);

– рядно, виконане з поєднання тваринної та рослинної сировини, призначене для накривання ліжка чи оббивки стін (привезене з Томашпільського району);

– шерстяний килим з квітковим орнаментом (з Могилева-Подільського);

– комплект шерстяних святкових доріжок з квітковим орнаментом, які повністю повторюють орнамент на килимі (з Томашпільського району).

Експозиція обладнання для ткання та виготовлення пряжі.

В колекції нашої світлиці зібрані не лише ткані та вишивані вироби. Вона містить також приладдя, з допомогою якого ці речі виготовляли.

Тут знаходяться такі експонати:

– дерев'яні веретена, з допомогою яких волокно перетворюють на пряжу;

– прядки які з'єднують пряжу в ниточку;

– елементи ткацького верстата, з допомогою якого з ниток створювали доріжки, рушники, полотно та інше.

– в цій експозиції представлене волокно – так звана «кукла», висушені рослини, з яких виготовляють волокно, готова пряжа та ткацькі рамки з заправленими нитками для ткання, щоб кожен охочий зміг спробувати себе в ролі ткалі.

Експозиція приладдя для випікання хліба.

З інших дерев'яних виробів, зібраних в нашій колекції, на увагу заслуговують:

– ночви для вимішування хліба – «нецки»;

– сито для просівання борошна;

– кухоль для зберігання солі – «ступка».

Експозиція дерев'яного та глиняного посуду.

Дерев'яні – миски, ложки, кухлі, ступки, з яких їли, пили, та зберігали сіль, спеції, тощо.

Глиняні – глечики, горщики, горнятка, полумиски, макітри, друшлаки. Та незліченна кількість мініатюрного посуду: глиняних фігурок, тварин, писанок, свищиків.

Металеві – баняки, казани, пательні, в яких готували страви в печі або на відкритому вогні.

Експозиція писанок та хатніх прикрас-оберегів з писанок.

На увагу також заслуговує чималенька колекція писанок, які виготовляли протягом кількох десятиліть гуртківці області на конкурсах майстрів народних ремесел.

Експозиція плетених виробів.

В світлиці можна відшукати:

– кошики корзини капелюхи з лози;

– рогозяні килимки, корзинки, підставки, взуття;

-з пряжі плели серветки, килимки, накидки, прошви, кружева для оздоблення оселі, а також одяг.

Майстерні.

В першій кімнаті нашої світлиці розміщенні майстерні, що дають можливість:

– познайомитись та опанувати такі види ужитково-прикладного мистецтва, як вишивка, витинанка, писанкарство, декоративний розпис, ткацтво, виготовлення етно-ляльки.

– проводити цікаві досліди та експерименти з волокнами, тканинами, природніми барвниками, досліджувати властивості паперу, яєчної шкаралупи, вплив різноманітних речовин на природні матеріали тощо..

– спостерігати за рослинами:

– брати участь в різноманітних іграх, конкурсах, розвагах або просто відпочивати.

ЕКСКУРСІЙНІ ОБ'ЄКТИ ТУЛЬЧИНСЬКОЇ СТАНЦІЇ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ ТУЛЬЧИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

У Тульчині в подільському містечку,
ДЕ сільниця й Тульчинка обнялись,
Живуть тульчинці – добрі і статечні,
Хтось з них приїхав, хтось тут народився.

Марія Ясакова

Екологічна стежина «Дивосвіт» стежка в чудовий світ природи

Екологічна стежина-один із ефективних методів спілкування з природою, виховання любові до неї. Але вона може дати більше: спілкування переростає в допитливість, зацікавленість, потребу досліджень та відкриттів. Так формуються справжні екологи, біологи. Тому екологічна стежка – це необхідний атрибут уроків біології в школі та гуртків у станції юних натуралістів.

Основне завдання екологічної стежки СЮН – навчити учнів бережливого ставлення до природи, сприяти формуванню екологічної культури в навколишньому середовищі. Екологічна стежина носить назву «Дивосвіт», довжина якої 3 км.

Маршрут має свої зупинки.

Зупинка № 1. Софора японська.

Зупинка № 2. Парк Слави. Меморіал «Вічна слава воїнам, які загинули в роки Другої світової війни»

Зупинка № 3. Столітні дуби.

Зупинка № 4. Алея тополь.

Зупинка № 5. Болотна рослинність. Палац Потоцьких.

Зупинка № 6. Прибережна рослинність річки Сільниці.

Головне призначення екологічної стежини – створення умов для цілеспрямованого виховання екологічної культури дітей.

Для досягнення цієї мети на маршруті екологічної стежки виконується різноманітна робота:

– екскурсії;
– практична природоохоронна робота;
– агітаційно-пропагандистська робота;
– вивчення рослинності вдовж річки Сільниця;
– виявлення джерел забруднення навколишнього середовища;
– проведення екологічних занять та ігор;
– вивчення давнього минулого Тульчинщини.

«Зелені патрулі» станції юних натуралістів систематично проводять рейди вдовж річки Сільниці, розчищають парк від гілля, стежать за тишею під час насиджування

яєць птахами. Юннати ведуть боротьбу з тими, хто порушує закони про охорону природи, здійснюють пропагандистську роботу, беруть участь у краєзнавчій роботі, вивчають історичне минуле Тульчинського краю.

Опис

Маршруту по екологічній стежці «Дивосвіт».

1. Зупинка № 1. Софора японська.

Птахи.Гніздування коноплянок на ялинах. На софорах та ялинах гніздування кільчастої горлиці.

2. Зупинка № 2. Гледичія. Парк Слави.Гніздування граків на кленах та зябликів, повзиків та синиць.

3. Зупинка № 3. Столітні дуби.

4. Зупинка № 4. Алея тополь. Колонія дроздів – горобинників. Гніздування дятлів-великий строкатий та сивий, великої синиці, шпаків, щиглів,зеленяків та круків.

5. Зупинка № 5. Болотна рослинність. Гніздування синиці-ремез, очеретянок, водяної курочки, крижня, болотного луня. Значна кількість болотних черепах.

6. Зупинка № 6. Прибережна рослинність р. Сільниці.

Гніздування лебедя-шовкуна, плиски, крижня, чирків-трискунків,чорної крячки. Знайдено місце проживання ондатр.

7. Палац Потоцьких.

Починається екологічна стежина з порога СЮН. Адже перед будинком, в якому розташована станція юних натуралістів, ростуть рідкісні для Тульчинщини дерева – софора японська, їх нараховується 7 екземплярів. Це пам'ятка природи місцевого значення. **Це зупинка № 1.**

Рід софори налічує 20 видів листопадних та вічнозелених, деревних та кущових порід.

Дикоростучі ліси софори зустрічаються в Японії. Перші посадки софори на Україні посадженні в Нікітському ботанічному саду у 1814 році.

Софора японська за більшістю ознак подібна до акації білої. Вона належить до родини бобових. Проте схожість софори та акції білої чисто зовнішня, за біологічними властивостями у них мало подібного. У софори немає колючок. Кора гладенька і зеленувата, бруньки чорнуваті. Листя непарноперисте до 25 см Крона розлога, гілляста, за формою округла. Цвіте софора і рясно плодоносить один раз у два роки. Жовтувато-білі ароматичні квіти з'являються у липні-серпні. Софора – чудовий медонос. Період цвітіння софори справжнє свято для бджіл, а тому софоро вий мед має надзвичайно цінні властивості. Плоди – боби мають циліндричну форму. Насіння чорного кольору, тверде. Софора японська, що росте перед станцією юних натуралістів має вік понад 70 років, висоту до 15 метрів. Деревина

відзначається високою декоративністю, твердістю та міцністю. Знамениту фарбу сафара, відому в Європі з середніх віків виробляють з бутонів та квіток софори. Сафара – в перекладі з арабської мови означає жовта рослина.

Софора японська – це унікальне дерево-аптека.

Зупинка № 2. Парк слави. Меморіал «Вічна слава воїнам, які загинули в роки другої світової війни»

У парку СЛАВИ ростуть різні дерева та кущові рослини: клени,ялини, ясени, гледичії та ін. Гледичія належить до родини бобових. Гледичія звичайна завезена до нас у минулому столітті з північної Америки. Висота до 20 метрів. Гледичія звичайна – одна з найбільш посухостійких деревних порід. Росте швидко, порода ґрунтополіпшуюча. Це дерево називають ще злим деревом через великі колючки. На цьому дереві не гніздяться птахи.

Плоди до 20 см – боби. Плоди висять на деревах до весни. Деревина надзвичайно тверда та пружна, має красивий малюнок. Використовується для виготовлення меблів, столярних та токарних виробів і різних речей домашнього вжитку.

Зупинка №3. Столітні дуби

В Україні росте 3 види дубів. З давніх давен дуб використовували для будівництва житла та кораблів, оборонних споруд, виготовляли різні знаряддя. Дубові дрова необхідні для виготовлення заліза, селітри, скла та інших виробів.

Наші предки помітили, що у найвищі та найбільшу дуби-велетні блискавка вдаряє частіше. Ніж в інші дерева. Ці гіганти ніби притягують блискавку до себе.

Така уразливість дуба пов'язана з тим, що він відіймається над іншими деревами, має надзвичайно глибоке коріння і служить провідником електричних розрядів з атмосфери в землю. пращури цього не знали і обожнювали дуб, вважаючи його священним деревом, житлом і храмом головного бога-Перуна, володаря блискавки і грому.

Дуб вважається у нас царем серед дерев, як лев серед звірів.

Дуб живе до 500 років, а окремі дерева і до 2000 років. У висоту росте 120–200 років, а в товщину все життя. Серед багатовікових дубів найбільшою популярністю на Україні користується запорізький – вік якого 700–8000 років.

Деревина дуба і навіть пеньки – джерело для одержання дубильних речовин.

Зупинка № 4. Алея тополь

Тополя – порода дводомна. Тополя – народне дерево. Це чемпіон за швидкістю росту. Тополя росте з весни до осені. Запилюється вітром. Плід коробочка. Живуть до 100 років. Тополя чорна – чудовий бар'єр на шляху потоків повітря, які несуть пил, кіптяву і газоподібні відходи виробництва. Тополя не боїться диму, хімічних сполук. Її листя адсорбує і нейтралізує шкідливі речовини. Тополя виділяє в повітря фітонциди. За один літній період доросле дерево може очистити повітря від 20 до 50 кг пилу та сажі. Проте в останні роки тополя стала гнаною і переслідуваною

людиною, це через жіночі екземпляри тополі, а якщо садити чоловічі екземпляри – то завірюхи такої немає.

Батьківщина тополі – Афганістан.

Зупинка № 5. Болотна рослинність

Колись тут був парк «ХОРОШЕ» У цьому парк було озеро «РОЖЕВЕ» з фонтанами, живописною місцевістю зі сторони палацу Потоцьких. З роками це озеро замулилося, зарослої на місці утворилась болотиста місцевість з своєрідним рослинним та тваринним світом. Тут переважають очерет та комиш. А подекуди кущі верболозу. Багато тут калюжниці. пухівки. різних видів осок. Проте на цій території багато водно-болотних видів птахів. Які тут переховуються і гніздяться. А тому юннати ТСЮН запланували звернутися в міську раду з проханням про створення заказника місцевого значення. Це тому, що на пагорбах вже почали розкопувати землю для городів. А це лякає птахів, які гніздяться і виводять пташенят. На цій території чимало проростає лікарських рослин.

Зупинка № 6. Прибережна рослинність річки сільниці

У водному середовищі створюються особливі умови, до яких пристосовуються рослини. Рослини, що повністю занурені у воду, мають тонкий шар епідермісу. Немає в них продихів, бо рослини вбирають повітря з води всією поверхнею. Якщо листки плавають на поверхні (латаття), то продихи розвиваються лише на верхньому боці листка. Рослини ростуть у водоймах поясами, відповідно до глибини води. Біля самого берега міститься перший пояс прибережних рослин. Річка Сільниця поділяє Тульчин на дві частини – ліву та праву. Спочатку люди поселялися на правій частині від річки. А тому переважно примикають будівлі до берега річки. За переказами старожилів назва річки походить від слова «сіль». Очевидно в даній річці було багато мінеральних речовин, які використовувались людьми для лікування, виявляється не дарма О. Суворов будував криниці на Тульчинщині. Адже на Тульчинщині є багато цілющих джерел, які раніше використовувались людьми, а зараз позабуті. А тому на СЮН ведеться паспортизація криниць, джерел, струмків та малих річок.

Зупинка № 7. Палац Потоцьких

Станіслав Потоцький з Жозефіною після одруження жив в м. Тульчині. Місто далеке від Варшави, але близько до Криму, де правив добрий друг сім'ї Шагін-Гірей, а в Молдові володіння турецького султана, який також мав добрі стосунки з родиною, поруч Росія.

Таким чином Тульчин був би надійним плацдармом для короля Речі Посполитої. Тут вільно можна приймати майбутніх молодих правителів різних держав. Та й Варшава не була великою завадою у цій ситуації, бо занадто вона далеко від Тульчина.

У невеличкому містечку стояв старенький панський двір, а за ним красувався чудовий парк під назвою «Хороше». Цікаве поєднання рідкісних дерев, водогрів

та замислуватих штучних русел річок, озер робило парк унікальним з усіх сторін. У парку відпочивали, проводили у забаві час, вели біологічні дослідження, займалися спортом.

Почали споруджувати новий палац. Станіслав був закоханий у стиль бароко, але архітектори і художники Латур, Лампі і Лекруа в трьох почали переконувати в стародавності даного стилю. Варіант був вибраний в класичному стилі. Художник розкрив ідею Золотого та Срібного залів. Знаменитий палац увійшов в історію як «Тульчинський двір». У різні роки по-різному складалася доля «Тульчинського двору», на фронтоні центрального корпусу якого були написані слова «Вільним і чесним тут жити щасливо».Шістнадцятирічного Станіслава Потоцького нарекли ім'ям Щенський, що в перекладі означає «щасливий». А чи були щасливі і вільні він і його нащадки? Мабуть, що ні.

Куточок живої природи Тульчинської станції юних натуралістів Тульчинської міської ради

Куточок живої природи є невід'ємною складовою частиною навчально-виховного процесу, створюється для проведення навчальних і практичних занять, передбачених програмою, здобуття поглиблених знань, формування практичних умінь і навичок, організації дослідницької та природоохоронної роботи.

Наявність куточка природи – неодмінна умова формування перших трудових навичок, пов'язаних з доглядом за тваринами, а також почуття відповідальності за доручену справу.

Велике значення для виховання у вихованців гуманістичних почуттів має постійне спілкування з тваринами – мешканцями куточка живої природи. Він має також велике значення для втілення ідей і екологічного виховання вихованців. По-перше, постійна присутність тварин дозволяє формувати у вихованців почуття їх необхідності. По-друге, систематичне спостереження у куточку природи і доступ до об'єктів сприяє розвитку конкретних уявлень про тварин. По-третє, залучення вихованців до догляду за мешканцями куточка природи закладає основи турботливого, відповідального і бережливого відношення до живих об'єктів, виховує любов до природи. По-четверте, красиві і здорові тварини впливають на емоції вихованців, розвиваючи естетичні почуття.

Для виконання свого завдання куточок живої природи повинен відповідати наступним вимогам – «краще менше, але краще», тобто використовувати невелику кількість об'єктів, але здорових доглянутих, і ті, які естетично вписуються в інтер'єр приміщення краще, ніж більша кількість безпорадно розмішених, гинучих об'єктів.

– При влаштуванні куточка природи обов'язково потрібно вияснити питання про алергічних вихованців до тих тварин.

– Об'єкти куточка природи мають відповідати завданням програм, сприяти їхньому виконанню.

– Серед об'єктів куточка природи не повинно бути тварин, які підлягають охороні або чисельність яких не значна.

– Мешканці, що відбираються, повинні бути красиві, типові, з яскраво вираженими ознаками.

– Тварини повинні бути небезпечні для вихованців , тобто не ядовиті, без колючок, не агресивні.

– Жителі куточка природи повинні бути не вибагливі і доступні в догляді.

– Підбір тварин для живого куточка повинен втілюватися з урахуванням вікових особливостей вихованців. В цілому при підборі об'єктів для куточка природи слід врахувати умови і можливості навчального закладу і природного оточення.

Постійні мешканці куточка живої природи.

Тварини, завдяки своїй рухливості і цікавій поведінці, викликають у вихованців великий інтерес. Серед них у куточку природи утримуються як постійні, так і тимчасові мешканці.

Постійними мешканцями куточка живої природи є ссавці, земноводні, черевоногі, птахи, акваріумні рибки,

Ссавці в куточку живої природи

Із ссавців у куточку живої природи утримують тих, що добре розмножуються в умовах неволі. Представниками їх є морська свинка, хом'ячки, піщанка, декоративний щур.

Морська свинка (Cavia porcellus)

Клас: Ссавці (Mammalia)

Рід: Кавія (Cavia)

Родина: Кавієві (Caviidae)

Морська свинка походить з Південної Америки, де була одомашнена ще інками. В Європу морська свинка буда завезена близько 400 років тому «із–за моря», тому спочатку стала називатися заморською, а потім просто морською свинкою. На батьківщині вони живуть невеликими групами серед трав і кущів, де споруджують нори. Природне їхнє забарвлення – коричнево-буре, сіре. Від цих форм виведені білі, чорні, золотисті, двоколірні.

Морські свинки невибагливі, вони не кусаються. Морська свинка не може ні стрибати, ні лазити, тому будь-який великий ящик може бути для неї житлом.

Цікавіше утримувати не одну, а двох свинок, вони добре уживаються між собою, розмножуються. Всього 2–3 дні мати годує своїх дитинчат молоком, і скоро

вони починають самі пробувати овочі або траву. Днів через п'ять дитинчата стають зовсім самостійними і мати більш не піклується про них.

Годують цих гризунів свіжою травою, сіном, морквою, буряком, вівсом, молочними продуктами, дають крейду, кускову сіль.

Сирійський хом'ячок (Mesocricetus auratus)

Клас: Ссавці (Mammalia)

Рід: Mesocricetus

Родина: Хом'якові (Cricetidae)

Сирійський хом'ячок розповсюджений у Передній Азії, на Балканах, у Туреччині, Ірані. Населяє він передгірні степові ландшафти, лучні степи, посіви. Активний у ночі і в присмерковий час. Сирійський хом'як повністю покритий хутром, а довжина і колір залежать від генетики сирійського гризуна. Забарвлення шерсті звірка може бути бежевого, коричневого, сірого або чорного відтінку. У більшості випадків вона однорідна, але іноді зустрічаються особини, що мають плями в деяких місцях.

Гризун має тулуб з короткими лапками, невеликою головою, середніми округлими вухами і невеликим хвостом. Вага зрілого сирійського звірка становить 100–125 г, довжина дорослого гризуна разом з маленьким хвостиком і короткої мордочкою в середньому досягає не більше 13 сантиметрів. На задніх лапках звірка є 5 коротких пальців на передніх – 4.

Спеціальний догляд за сирійським хом'яком не потрібно, тому що він це прекрасно робить сам: вмивається, чистить лапки і хвостик. В деяких випадках можна розчісувати шерсть. Купати хом'ячка не можна робити це треба в рідкісних випадках, тому що тварина дуже погано переносить водні процедури. Вони можуть викликати сильний стрес і простудні захворювання. Якщо ви вирішили хом'яка викупати, то робіть це дуже обережно.

Гризуна необхідно утримувати в спеціально відведеному місці. Сирійського хом'ячка найкраще поселити в клітку з розмірами 30 на 30 або 40 см. Чим вона більше, тим комфортніше буде почувати себе тварина. Віддавайте перевагу будиночкам з металевими прутами, міцність яких потрібно буде періодично перевіряти. Також в клітці має бути дерев'яний або пластиковий піддон.

Раціон харчування гризуна повинен становити легкі, насичені корисними речовинами і мікроелементами продуктами. Годувати сирійського хом'яка потрібно вранці і ввечері. Харчування сирійського гризуна повинно являти собою комбінацію сухої і соковитою їжі, наприклад, покладіть йому якісь трави і зерновий корм. Мисочка з їжею повинна весь час стояти в клітці, адже багато з цих хом'яків ведуть

нічний спосіб життя. Ось яку їжу можна давати йому: морква, соняшникове або гарбузове насіння, яблука, гарбузову м'якоть, хурму, груші, кабачки, зелень.

Джунгарський хом'ячок (Phodopus sungorus)

Клас: Ссавці (Mammalia)

Рід: Мохноногі хом'ячки (Boreal Hamsters)

Родина: Хо'якова (Hamsters)

Джунгарський хом'ячок мешкає у степах і напівпустелях Центральної Азії, Північно-Східного Китаю. Активний у присмерковий час і вночі. Живиться він переважно так само, як і сирійський хом'ячок, споживає комах. У сплячку впадає, робить на зиму запаси.

Обидва гризуни приємні і добре живуть у неволі. Утримують їх у металевих клітках, з товстого дроту, в які ставлять невеличкий будиночок і кладуть матеріал для гнізда. В клітку добре поставити бігове колесо.

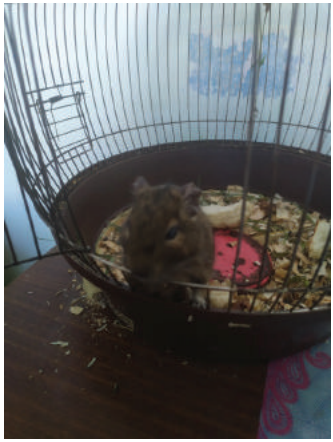
Як і інші гризуни, хом'ячки живляться зернами рослин, овочами, у неволі їдять булку і п'ють молоко. Особливістю цього звірка є досить місткі защічні мішки. В них хом'ячок, коли він ситий, набирає зерно і переносить у комірку.

При утриманні пари хом'ячків у них 2–3 рази на рік з'являється потомство по 6–10 малюків відразу. Годувати самку в цей час треба краще, давати молоко.

Живуть тварини близько 3 років. Клітку з хом'ячком не можна ставити на світлі. Більшу частину дня він сидить у своєму гнізді, або спить, згорнувшись як кулька.

Молодий хом'ячок швидко стає ручним і, як правило, не кусає. Якщо його раптом потривожити, він захищаючись, може прокусити палець.

Піщанка Дегу (Octodon degus)

Клас: Ссавці (Mammalia)

Рід: Дегу (Octodon)

Родина: Віскашеві (Octodontidae)

Це мініатюрні звірята довжиною від 9 до 15 сантиметрів, з опушеним хвостом і пензликом на кінці, вага яких у природних умовах не більше 100 грамів. Забарвлення в дикій природі піщано-сіре. Поширена в Монголії, Західному Забайкаллі, Туві. Мешканець степів і гір. Населяє як піщані, так і глинисті ділянки, а також поля і городи.

Тривалість життя в будинку 3–5 років. Піщанки ведуть активний спосіб життя не тільки вночі, але

і в світлий час доби, що робить їх зручними для утримання в людському домі. Відомо більше 30 загальновизнаних стандартів забарвлення – кожен знайде варіант по своєму смаку.

У дорослих звірків на черевці є спеціальна залоза, що виділяє пахучий секрет. Тручись черевцем об горбки ґрунту і валики землі звір залишає на них запахову мітку. Інший спосіб мічення території – спорудження сигнальних сторожків. Залишивши крапельку сечі і горошину посліду, звір їх закопує, і утворюється невеликий горбок. Такі мітки вказують іншим звірам, що територія вже зайнята. Запахові мітки піщанок – їх своєрідна «візитна картка». Будь-яка особина того ж виду, обнюхавши мітку, дізнається багато чого про її хазяїна: стать, вік, готовність до розмноження і багато іншого.

При появі людини або хижака на території колонії піщанок, звірята розбігаються по своїх норах і, сховавшись в укритті, починають барабанити задніми лапками. Це звуковий сигнал тривоги, він поширюється через ґрунт і повітря, попереджаючи сусідів про небезпеку.

Декоративний щур (Decorative rats)

Клас: Ссавці (Mammalia)

Рід: Криси (Chrisie)

Родина: Мишачі (Mouse)

До родини Декоративних щурів відносяться одомашнені сірі, іноді чорні щури, було виведено безліч різновидів, що характеризуються особливостями вовняного покриву, загальної будови, кольорів і забарвлень, а також маркувань – плям білого кольору на основному забарвленні щура, частина з яких нестандартизована.

Розміри (довжина: 20–27 см, хвіст – 15– 30 см, маса: самці важать 400–850 г, самки – 250–500 г).

Статеве дозрівання: самки стають статевозрілими з 1,5–2 місяців.

Шлюбний період: круглий рік.

Вагітність: 21 день.

Кількість дитинчат: 4–15, в середньому 8.

Тривалість життя: 2,5–3 роки, іноді до 4 років.

Щури, як і людина, всеїдні, тому годувати їх можна майже всім. Підходить їжа з спеціалізованого магазину, яка містить овес, ячмінь, кукурудзу, просо і т. д. Люблять щурики зварені круто яйця, сир, в невеликих кількостях овочі, м'ясо без

жиру, рибу і птицю в помірних кількостях, горіхи. Не можна постійно давати соняшникове і гарбузове насіння, штук 20 на тиждень буде достатньо. Курячі кістки допоможуть тварині сточити зуби. Щурячі зуби ростуть все життя, тому вони і гризуть усе, що трапляється їм на шляху. На десерт пропонують ягоди і фрукти: банани, яблука, сливи, персики, груші, абрикоси, хурма, вишня, черешня, виноград, полуниця, малина. Гризунам також подобаються сухофрукти.

Протипоказані декоративним щурам газовані напої, ревінь, сир з пліснявою, ковбаса, чіпси, шоколад, сирова картопля, сирі артишоки; сира брюссельська і червонокачанна капуста; сирі боби. Категорично протипоказані смажені продукти, їжа з холодильника, солоне, копчене, жирне, пряне. Годувати необхідно не частіше двох разів на день.

Новий продукт вводити потрібно поступово, додаючи в звичну їжу маленькими порціями.

В поїлці у пацюка завжди повинна бути вода, її потрібно постійно оновлювати. Без води декоративна криса може прожити лише до двох днів. Вода повинна бути або фільтрованою, або кип'яченою.

Плазуни куточка живої природи

Червоновуха черепаха (Trachemys scripta)

Клас: Плазуни (Reptilia)

Рід: Червоновухі черепахи

Родина: Прісноводні черепахи

Червоновуха черепаха належить до родини прісноводних черепах (Emydidae). Свою назву черепаха отримала через дві яскраво-червоні або оранжеві видовжені плями за очима.

Здатність цих черепах жити в слабопроточних водоймах, переживати порівняно низькі температури і невибагливість до харчування дозволила їм розселитися далеко за межами свого природного ареалу на південному сході США. Черепах можна зустріти на південь від Північної Америки, у Південній та Центральній Європі, Південній Африці, Південно-Східній Азії. Червоновухі черепахи часто витісняють аборигенні види черепах.

Молоді черепашки народжуються з довжиною панцира близько 3 см. У свої перші півтора року вони здатні вирости до 7,5 см. Потім ріст сповільнюється, і черепаха збільшує свій ріст в середньому на 1–1,25 см в рік. Довжина панцира дорослої черепахи може сягати 25–30 см. Дорослі самки більші від самців, мають більш потужні щелепи.

Спарюваннння в природі – з кінця лютого по травень. У неволі черепахи спарюються цілий рік. Зазвичай у кладці буває від 6 до 10 яєць. Кладок може бути декілька протягом року. Статевої зрілості досягають у 6–8 років на волі, в неволі самці стають зрілими у віці 4 роки, а самки – у 5–6 років. При хорошому утриманні червоновуха черепаха у неволі живе до 40 років.

1. Утримання червоновухих черепах у неволі значно складніше, ніж може здатися на перший погляд. Важливо пам'ятати, що хоча черепахи більшу частину часу проводять у воді, все-таки це не риби, і суша їм потрібна обов'язково. Тому житло для черепахи треба створювати з огляду на особливості її існування. Для дорослої червоновухої черепахи потрібен акваріум на 100–150 л. Для черепах 1–2 років можна обладнати акваріум на 25–40 л. Для відпочинку черепасі потрібно обладнати острівок, який має займати не менше 25% площі акваріуму. Бажано побудувати похилий (від самого дна) берег з грубою (але щоб не дряпала) поверхнею. На суші можна насипати ґрунт (гравій або землю) за умови, що він не буде зсипатися у воду. Рівень води повинен бути не менше ширини панциру черепахи, що дозволить їй перевернутися, якщо вона з якої-небудь причини виявиться на спині. Вода повинна бути чистою і теплою – 20–26°С. Помірно хлорована водопровідна вода не є небезпечною для черепах, але краще її відстоювати. Воду міняють по мірі забруднення, але не рідше 1–2 рази на тиждень. Можна встановити електричну помпу з фільтром і нагрівачем. Але і при наявності помпи, воду треба змінювати щотижня. Над острівком треба встановити лампу. Черепахи зазвичай гріються на суші. Острів конструюють на 20–30 см нижче краю акваріуму, оскільки активні черепахи можуть вибратися. Для черепах необхідне дозоване УФ опромінення (спеціальні ультрафіолетові світильники).

В раціон харчування краще включати всього потроху. Нехай це будуть дрібні шматочки сирого м'яса і риби (м'ясо потрібно нарізати шматочками і давати черепахам як в сирому, так і у вареному вигляді), рослинні корми – різноманітні водні рослини (особливо черепахи полюбляють ряску). Черепахи із задоволенням об'їдають водорості, що ростуть в акваріумі. Найпростіший спосіб поповнення запасів кальцію – годування черепах дрібною нежирною рибою разом з кістками, іноді – акваріумними або наземними равликами. Можна годувати черепах шматочками розмороженої риби родини окуневих. Якщо риба велика, слід обрізати реброві кістки.

Черевоногі в куточку живої природи

Ахатина гігантська (Lissachatina fulica)

Клас: Черевоногі (Gastropoda)

Рід: Ахатини

Родина: Stylommatophora

Ахатина гігантська – найбільший наземний равлик в світі, широко розповсюджений в тропічних і субтропічних країнах, де

є сільськогосподарським шкідником. В природі ахатина гігантська може досягати ваги в 450 грамів та нарощувати мушлю завдовжки до 40 сантиметрів.

У неволі зазвичай розміри удвічі менші. Колір мушлі варіюється залежно від раціону, зазвичай вона смугаста, жовтих і червоно-коричневих відтінків.

Молюск активний при температурі від 9 °С до 29 °С, при температурі від 2 °С до 8 °С впадає в сплячку. Ахатини харчуються зеленими частинами рослин і плодами. Для побудови раковини ахатина охоче поїдає вапняні породи, раковини мертвих молюсків, крейду і шкаралупу яєць. Ахатини – гермафродити, тобто кожна особина має як чоловічі, так і жіночі статеві органи. При низькій щільності популяції можливе самозапліднення.

Птахи куточка живої природи

Корела (Nymphicus)

Клас: Птахи (Aves)

Рід: Корела (Nymphicus)

Родина: Какаду (Cockatoo)

Довжина з хвостом 30–33 см, хвоста – 14–16 см, вага близько 100 г. Характерною рисою є досить високий чубчик на голові і довгий загострений хвіст. Забарвлення оперення у самців темно-оливково-сіре, чубчику та голова жовті. Самки – брудно-сірого кольору, нижня сторона тіла з бруднуватим відтінком, на щоках блідо-коричневі плями. Голова і чубчик – блідо-сірі з жовтуватим відтінком. Дзьоб у корел схожий на дзьоб какаду, але значно коротший. Забарвлення молодих пташенят таке ж , як і у самок, тільки у віці 10 ¬ 12 місяців. Населяють трав'янисті степи з окремими деревами і кущами, іноді відвідують напівпустелі, а також живуть на рівнинах біля берегів річок і озер. Протягом усього року, за винятком періоду розмноження, тримаються невеликими групами (від 10 до 50 птахів). Тривалість життя близько 16–18 років.

Звичайна (строката) **Розелла** (Ordinary (motley) **Rosella**

Клас: Птахи (Aves)

Рід: Папуговидні (Psittaciformes)

Родина: Какаду (Cockatoo)

Дрібний папуга. Довжина тіла 30–34 см при вазі не більше 130 г. Верхня сторона спини «мозаїчна»: переважно темна, але кожне перо обплямоване зелено-жовтим кольором, нижня частина спини зеленувато-жовта.

Птахи прив'язані до однієї території і не здійснюють кочівлі. Активні в денний час. Молоді птахи тримаються великими зграями, як дорослі птахи живуть парами. Харчуються насінням дикорослих і культурних трав і фруктами. Можуть завдавати

школи культурним посівам, але приносять і користь, знищуючи бур'яни і поїдаючи шкідливих комах.

Тривалість життя – при хороших умовах утримання птиці живуть 20–30 років.

Нерозлучники

Клас: Птахи (Aves)

Рід: Нерозлучник (Agapornis)

Родина: Папугові (Psittacidae)

Нерозлучники, або Agapornis – це дуже популярні кімнатні птахи. В загоні папугоподібних вони утворюють окремий рід. Кожен з представників дев'яти видів нерозлучних папужок має кремезне тіло, прикрашене пір'ям переважно яскравого трав'янистого кольору. Однак у деяких підвидів пір'ячко синього, рожевого, зеленого, червоного або жовтого кольору. Дзьоб у цих птахів товстий і сильно загнутий. Він, залежно від виду, може бути солом'яним або яскраво-червоним. Своїми розмірами нерозлучники схожі з горобцями або снігурами.

Вже сама назва підтверджує те, що птахів, що утворюють одну пару, відрізняє особлива прихильність один до одного. Ці папужки завжди знаходяться поруч один з одним, але думка про те, що один з них гине після смерті свого партнера, помилкова.

Для тих, хто бажає прикрасити своє дозвілля такими пернатими як папуги – нерозлучники, інформацію рекомендується вивчити заздалегідь. Необхідно знати, який спосіб життя цих птахів в дикій природі. На своїй батьківщині, якою є території і Мадагаскару, Африки, нерозлучники тримаються невеликими зграйками, проживаючи поблизу від води. Літають такі папужки швидко, видаючи в повітрі різкі крики. У раціон нерозлучників входять дрібні насіння та різні ягоди, які вони знаходять на деревах, чагарниках або прямо на землі. Живляться птахи і тваринними кормами у вигляді комах і личинок, що дозволяє годувати їх при вмісті в домашніх умовах лялечками борошняного хрущака та борошняними хробаками.

Нерозлучники воліють ліси і савани, на території яких селяться між корінням дерев або в дуплах, а також на підставах гнізд великих птахів (лелеки, чаплі та ін), влаштовуючи там «окремі квартири». Будівництвом житла займається самка. На неї покладаються обов'язки по висиджуванню яєць. Самці піклуються про годування самочок і пташенят. У кладці папуг перебуває від 4 до 6 яєць. Через 19–21 день висиджування на світ з'являються пташенята.

Акваріумні рибки

Гупі (Poecilia reticulata)

Клас: Променепері (Actinopterygii)

Ряд: Коропозубоподібні (Cyprinodontiformes)

Підряд: Коропозубі (Cyprinodontoidei)

Родина: Пецилієві (Poeciliidae)

Рід: Пецилія (Poecilia)

Вид: Гупі

Гупі поширені у водоймах на півночі Бразилії, а також Гаяни, Венесуели, Тринідаду, Барбадосу і Малих Антильських островів у прісній і солонуватій воді, нерідко забрудненій харчовими відходами.

На початку 1980-х рр. у канал Бортницької станції аерації випустили гуппі. Відтоді їхня популяція існує там постійно – цьому сприяє цілорічно нагріта вода.

Самець завдовжки 2–3 см, самиця – 4–5 см. Забарвлення самиці невиразне, оливкове, коричнюватe або жовтувате з блакитно-зеленим блиском. Плавці сірі. Черевце повне, округле. Забарвлення самців рябе, з різноманітними малюнками на тілі і плавцях. У Венесуелі переважають гупі зеленого кольору, на Барбадосі – червоно-чорні з фіолетовими тонами. Трінідадські рибки мають чітко окреслені сині, золотисті, зелені та фіолетові плями. Хвіст золотистий з чорним краєм, спинний плавець видовжений.

Основна ознака самця – малий розмір (3–4 см) і довгий хвіст із чорним, синім, фіолетовим, червоним чи зеленим забарвленням.

Основна ознака самиці – більший за самця розмір (4–5 см), хвіст із чорним, білим або сірим забарвленням і невелике черевце у нижній частині тіла.

У природних водоймах гупі живляться личинками комарів. Завдяки невибагливості до умов життя й істотну користь у боротьбі проти малярії гупі були завезені в Мексику, США, Африку, Індію, на Мадагаскар, Яву, в південну Францію, Італію. У теплих джерелах просто неба живуть гупі в Угорщині, Україні, Чехії та Словаччині. Рибка стала найпопулярнішим об'єктом акваріумістів усього світу.

В акваріумі з живородками краще використовувати світлий ґрунт. Рослини висаджують густими заростями. необхідно мати багато дрібнолистих рослин, особливо поблизу джерел світла. У густі зарості рослин можуть ховатися щойно

народжені мальки. У природі їм сховатися легше, тому що прозорість води, де вони живуть, часто не перевищує кількох десятків сантиметрів.

Їдять живородні риби багато. Їжа різноманітна – мотиль, черв'яки, дафнії і циклопи. Рот у риб верхній, яким вони легко збирають з поверхні води комах. В акваріумі риби охоче споживають штучні корми й очищають підводні предмети від нитчастих водоростей. Акваріум треба регулярно чистити, воду фільтрувати, замінювати свіжою. На одну особину вистачає 1–2 літри води якщо це 3–4-сантиметрова живородка. Продування води повітрям дає змогу щільніше заселити акваріум, але перенаселення допускати не можна. Краще брати більші акваріуми й населяти їх рибами різних видів, які добре уживаються між собою.

Вода в акваріумі повинна бути не стара, замінювана раз на 7–10 днів, твердість – середня. Температура води 20...25 °С. Освітлення яскраве, верхнє. (температура в проміжку 23–26 °С, pH 7.

В акваріумі гупі уживаються з будь-якими рибами, важливо тільки, щоб сусіди не обірвали самцям їхні довгі хвости. Мінімальний об'єм води на одного самця 0,5 л, на самицю – вдвічі більше. Умови життя такі самі, як і для всіх живородок. Корм будь-який живий і сухий. Кожні 4–6 тижнів самиця народжує 30–250 мальків завдовжки 6–8 мм. При своєчасному годуванні і регулярній заміні води мальки швидко ростуть і через місяць-півтора визначається їх стать. Акваріумісти, які хочуть поліпшити забарвлення і форму тіла рибок, повинні в цьому віці розділити мальків, утримувати самок і самців в окремих акваріумах і схрещувати найкращих.

Для розмноження риб не потрібно ніяких особливих умов. Нерест проходить на світанку або в першій половині дня. Щоб дорослі риби не з'їли мальків, самицю з повним черевцем, у якої поблизу анального плавця помітно темну трикутну пляму, заздалегідь висаджують в маленьке нерестовище густо засаджене рослинами (бажано дрібнолистими рослинами), і як тільки мальки з'являться, самицю пересаджують в акваріум до дорослих гупі. Воду частково освіжають, підвищують температуру на 2...3 °С. Народжується 20– 60 мальків завдовжки 12–14 мм. Після народження, мальки не потребують турботи батьків, а навпаки, швидко ховаються в заростях рослин, щоб не бути з'їденими своїми ж батьками. Вони одразу можуть їсти циклопів і ростуть швидко. Малята гупі їдять не лише сухий сильно подрібнений корм (суха перетерта дафнія), але й дрібний живий корм (дафнія, циклоп). Кількість корму поступово збільшують і вже у двотижневому віці мальків годують як і дорослих риб.

Як тільки в мальків з'являються перші ознаки статевого диморфізму, їх розсаджують за статтю окремо.

Самиці при хорошому догляді й умовах утримання можуть народжувати щомісячно. Живуть гупі в акваріумах до трьох років. Статева зрілість настає в 5–6 місяців.

Меченосець зелений та червоний (Xiphophorus hellerii)

Клас: Променепері (Actinopterugii)

Ряд: Коропозубоподібні (Cyprinodontiformes)

Підряд: Коропозубі (Cyprinodontoidei)

Родина: Пецилієві (poeciliidae)

Рід: Меченосець (Xiphophorus)

Вид: Меченосець зелений

Одна з найстаріших окультурнених та популярних акваріумних риб.

Природний колір мечоносця – зелений. Стрункy сильну рибку легко впізнати за видовженими нижніми променями хвостового плавця у дорослих самців.

Спина оливково-зелена, боки жовтувато-зелені. Черевце білувате. На світлі все тіло має зеленуватий або блакитний блиск. Від кінчика голови до хвоста проходить темно-фіолетовий або пурпуровий зигзаг на фоні зеленуватої блискучої смужки. У передній частині тіла є також кілька червонуватих прямих ліній. На спинному плавці міститься ряд дрібних червоних або коричнюватих крапок і рисок. Меч жовтіший, зверху і знизу облямований чорною смужкою.

Самці до 8 см завдовжки, самиці – до 12 см. Меча в самиць немає. У водоймах, роз'єднаних сушею, мечоносці утворюють кілька підвидів, які трохи відрізняються за забарвленням.

Характерна ознака самця – це видовжений плавець у нижній частині тіла, так званий меч загострений на кінці. Проте цей меч нікого не поріже.

Характерна ознака самиці – це більший за самця розмір і невелике черево у нижній частині тіла.

Їдять риби, як і усі живородні риби – багато. Їжа різноманітна – мотиль, черв'яки, дафнії і циклопи. Рот у риб верхній, яким вони легко збирають з поверхні води комах. В акваріумі риби охоче споживають штучні корми і очищають підводні предмети від нитчастих водоростей.

ВОЛИНСЬКА ОБЛАСТЬ

ВОЛИНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР ЗИМОВИЙ САД У ГОРОДОЦЬКІЙ ГІМНАЗІЇ ПРИЛІСНЕНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

9 вересня 2020 року у Городоцькій гімназії Прилісненської сільської ради Волинської області запрацював зимовий сад. Створили його вихованці учнівського лісництва на чолі з керівником та директором школи Ніною Терещенко.

Словами складно описати те диво, яке створили в сільській школі в Городку. Віриться, що коли тут висадять останню екзотичну рослину і створять чергову композицію (хоча це якраз той випадок, коли немає межі досконалості), то цей зимовий сад стане одним із туристичних об'єктів Волині. Принаймні не чути, щоб у якійсь школі в Україні була така локація, а за озеленення внутрішнього приміщення та подвір'я Городоцька школа вже два роки посідає перше місце в Україні.

Учитель біології, Ніна Михайлівна завжди мріяла, щоб у школі все цвіло і пахло. Ідея зимового саду розвинулася із факультативу «Світ кімнатних рослин». А починався сад зі знайомої всім маракуйї, плід якої придбали в супермаркеті й висадили її насіння. Маракуйя виявилася вдячною рослиною, вона так розростається – а плететься по стіні, що її вже почали «позбуватися». Віддали у місцевий дитячий

Рис. 1 – *Сад кокедами та вабікуси*

Рис. 2 – *Вертикальне озеленення*

садочок, для себе залишили дві композиції. Гранаділа, авокадо, манго... Довго перелічувати, скільки екзотичних фруктів успішно виростили у школі, і ростуть вони тепер у класах та коридорах – шкода лише, що волинської погоди їм замало, аби приносили й плоди.

Зимовий сад – це освітня лабораторія. У ньому проводимо заняття з ознайомлення дітей із рослинами і тваринами, способом їх життя, росту, живлення. Спілкування з природою викликає емоційний відгук, тому що вона своєю яскравісю, різноманіттям, динамічністю впливає на почуття, спостерігається цікавість, прагнення наблизити до себе, пізнати, зрозуміти. Зимовий сад допомагає розв'язувати завдання і екологічного виховання учнів. При створенні ми поєднали декілька стилів, створивши пустельний, вологий тропічний, середземноморський та японський сади.

Композиційно сад складається з багатьох ландшафтних фрагментів: саду атмосферних тіландсій, епіфітного дерева, перевернутого саду Sky Planter, сукулентів, бонсаю, пенджингу, саду кокедами та вабі куси, ландшафтного міні саду, саду всклі, хижих рослин, гідропоніки, вертикального саду.

Підбір рослин проводили з урахуванням біологічних особливостей і декоративних якостей кожної рослини. Для більшого ефекту дотримувались принципу вільного природного розташування рослин, віддавши перевагу вирощуванню рослин у відкритому ґрунті. Кількість рослин у колекції становить близько 1000 рослин.

Рис. 3 – *Перевернутий сад Sky Planter*

Рис. 5 – *Сад сукулентів*

Рис. 4 – *Зимовий сад*

Одним із основних напрямів роботи вихованців є вирощування екзотичних рослин різними способами: насінням і вегетативно. Вдалося виростити жакаранду мімозолисту із насіння. Живі вертикальні стіни у саду створили із маракуйї їстівної, яку розмножили насінням. Алоказія великокоренева вирощена із стеблових бруньок. Зумівши забезпечити відповідні умови, які вимагає ця тропічна рослина, нам вдалося досягти розмірів листків: 80 см у довжину та 60 см шириною, які рослина має у природнії умовах. Справжнім бонусом від природи став декоративний кімнатний банан абіссінський, вирощений із насінини. Листки рослини нині досягають двох метрів.

Іще баобаб, евкаліпт, черімойя. Салак, мімоза, тамаринд, тамарилло, пітахайя... і цей перелік можна продовжувати досить довго.

Залюбки учні займаються вирощуванням сукулентів: різних видів ечеверій, граптопеталуму, еоні умів, кактусів вегетативним шляхом. Саме їх використовуємо при створенні саду в склі.

Для проведення практичної роботи є спеціально обладнане приміщення із стелажами, фіто підсвічуванням, лотками, мінітепличками. Свої результати дослідницько експериментальної роботи подаємо на Всеукраїнський конкурс з природознавства «Юний дослідник». Три роки підряд ми є переможцями: II і I місця.

Таким чином, в результаті нашої роботи з часом колекція поповнювалася, розширювалася і в зимовому саду розпочали проводити семінари-практикуми для педагогів, практичні заняття для школярів, таким чином сад став не лише окрасою, а й методичною платформою для закладів загальної середньої та позашкільної освіти області.

Багато учнів у процесі занять починають поглиблено займатися питаннями природи. Деякі віддають перевагу фотографуванню, інші займаються

Рис. 6 – *Наші партнери*

науково-дослідницькою роботою. На основі спостережень ми систематизуємо і узагальнюємо інформацію, а результати подаємо у вигляді цікавих презентацій та відеороликів.

І на цьому роль зимового саду не закінчується. Він перетворився на одну з улюблених експозицій при проведенні екскурсій. Для того , щоб насолодитися красою зеленої оази, отримати багаж цікавої інформації, познайомитися із екзотичними тваринками, провести цікаву фото сесію приїжджають учні з різних куточків області.

Заняття та екскурсії у зимовому саду дають можливість покращити психологічний стан школярів та є запорукою доброго настрою, незабутніх вражень та щирих дитячих усмішок.

Дослідництво в закритому ґрунті

Шкільна навчально-дослідна земельна ділянка є базою проведення навчальних і практичних занять, передбачених програмою з природознавства, біології, трудового навчання. Правильно організована робота на земельній ділянці має великий вплив на розвиток усіх сторін особистості учнів, оскільки на ділянці організовується різноманітна діяльність школярів – трудова, дослідницька, пізнавальна, виховна.

Юні дослідники вирощують розсаду овочевих та квітково-декоративних рослин. Дослідницька робота в теплицях, парниках, розсадниках в осінньо-зимовий період, певною мірою компенсує дефіцит спілкування дітей з живою природою, сприяє розвитку креативного мислення, формує практичні уміння й навики роботи в закритому ґрунті.

Впродовж року школярі організовують та проводять досліди з рослинами закритого ґрунту. Свіжі овочі з теплиць, парників, розсадників дають можливість

впродовж всього року забезпечувати школярів вітамінами та значно здешевити вартість шкільних обідів.

Змістовну та систематичну дослідницьку роботу в закритому ґрунті проводять вихованці ЗПО «СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ МІСТА КОВЕЛЯ». Юннати ведуть фенологічні спостереження за дослідними культурами дотримуючись усіх правил агротехніки, вдосконалюють на практиці свої вміння і навики роботи на землі.

Маючи багаторічний досвід роботи з юннатами в умовах закритого ґрунту (роботи у теплиці проводяться понад 35 років) педагогічний колектив СЮН має чимало напрацювань з методики організації цієї роботи.

Теплиця, площа якої становить 104 м^2, має два відділи: квітковий і овочевий є творчою лабораторією, в якій проводяться заняття для вихованців гуртків: «Юні квітникарі», «Юні овочівники», «Знавці лікарських рослин», «Ландшафтний дизайн», «Юні зоологи», «Тварини живого куточка», «Юні друзі природи».

Робота з дітьми ведеться за трьома напрямами:

– навчально-виховний

– практичний

– експериментально-дослідницький.

Навчально-виховний напрям

Кожен педагог СЮН під час планування роботи на навчальний рік планує заняття чи фрагменти занять, які можна провести в теплиці. Наприклад, для вихованців гуртка «Знавці лікарських рослин» проводяться заняття із циклу «Цілюща флора на вашому підвіконні». Вирощування в теплиці аспідистри дає змогу показати дітям будову кореневища та паралельного жилкування листків, а на бальзаміні, який

Догляд за кімнатними рослинами

має прозоре стебло, можна продемонструвати підняття по стеблу підфарбованої води, на фуксії показати супротивне, а на олеандрі – кільчасте листорозміщення. Традесканція – надзвичайно вдалий об'єкт для демонстрування розмноження стебловими живцями.

Школярі вчаться доглядати за рослинами в умовах теплиці, знайомляться з методикою закладання та проведення експериментів.

ягідних та декоративних рослин, щоб забезпечити учням протягом всього року збалансоване, збагачене вітамінами харчування.

На практичних заняттях юннати із задоволенням вирощують декоративні рослини для озеленення навчальних кабінетів, розсаду овочевих та квітково-декоративних рослин для відкритого ґрунту, цінні сорти декоративних рослин для зовнішнього озеленення, соковиті корми для зимового споживання тваринами у живому куточку. Під час практичних робіт діти виробляють навики грамотного догляду за рослинами: приготування ґрунтосумішей, посадка рослин, полив, підживлення, обрізка, щеплення, пікерування, миття та обприскування рослин, розпушування ґрунту, пересаджування та перевалка рослин. А також пізнають ази збору і заготівлі лікарської сировини з кімнатних рослин.

Експериментально-дослідницький напрям

Дослідництво – один із найважливіших засобі пізнання закономірностей природних процесів, що широко використовується в усіх галузях науки. Відомо, що без наукових досліджень, у тому числі «експериментів», неможливий прогрес самої науки.

Тому, одним із найефективніших методів досягнення поставленої мети є впровадження масового дослідництва у процес роботи учнів у тому числі і в умовах закритого ґрунту. Ця робота мусить бути спрямована на засвоєння основ наук, поглиблення знань з ботаніки, зоології, генетики, селекції. У перспективі це допомагає дітям визначитися із майбутньою професією.

Під час закладання дослідів юннати знайомляться з методикою дослідницької роботи, правилами закладання і проведення дослідів, в ході яких у дітей виховується сумлінність та відповідальне ставлення до проведення експериментів, уміння аналізувати отримані результати, робити висновки.

Робота у теплиці сприяє розвитку креативного мислення, формує практичні вміння і навички роботи в закритому ґрунті, слугує базою для гурткової роботи, організації та проведення дослідів та спостережень, місце проведення екскурсій, методичним осередком екологічного виховання підростаючого покоління.

Куточок живої природи, як складова дослідництва в освітньому закладі

Куточок живої природи є складовою частиною кабінету біології загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів області.

Куточок живої природи створюється для проведення навчальних, практичних занять, передбачених навчальними програмами з предметів природничого циклу з метою здобуття поглиблених знань про живі організми, формування практичних умінь та навичок, вивчення спостереження та догляду за рослинами і тваринами, організації позакласної дослідницької та природоохоронної роботи учнів.

Активна співпраця Волинського обласного еколого-натуралістичного центру Волинської обласної ради з територіальними громадами краю дає змогу створити у сфері дослідництва конкурентне середовище та продемонструвати важливу роль еколого– натруалістичної роботи у створенні єдиного освітнього простору територіальної громади.

Волинський обласний еколого-натуралістичний центр є координатором дослідницької діяльності на базі опорних закладів освіти. Чудовим зразком такої співпраці є дослідницько-пошукова лабораторія Городоцького шкільного лісництва Прилісненської територіальної громади, де створено потужний живий куточок, у якому мешкають найрізноманітніші екзотичні тварини

Роль акваріумістики та тетаріумістики у закладі освіти

Акваріум – це перший ступінь пізнання життя гідробіонтів, що, зі свого боку, відкриває широкі можливості для пошуково-дослідницької роботи в умовах освітнього закладу протягом навчального року.

У лабораторії акваріумістики, аквадизайну та тераріумістики Волинського обласного еколого-натуралістичного центру Волинської обласної ради є 7 демонстраційних акваріумів (80–120 л), 16 наноакваріумів з авторським дизайном наших вихованців гуртка «Юні акваріумісти», 9 лабораторних акваріумів для проведення дослідів з акваріумістики, 2 палюдаріуми, 15 флораріумів, 8 тераріумів. В акваріумах даної лабораторії мешкають акваріумні рибки: даніо, барбус вишневий, барбус суматранський, гупі, пецилія, молінезія, мечоносці, райдужне сяйво, анциструс звичайний, анциструс вуалевий, коридорас Панда, лобео двоколірний, золота рибка, сом мішкозяберний, півник та понад 10 видів цихлід; два види акваріумних молюсків, зокрема ампулярія, меланія, три види креветок: креветка Амано, креветка Neocaridina denticulata Red cherry, креветка звичайна. Щодо акварімної флори, то в акваріумах лабораторії зростають криптокорина коричнева, анубіас Бартера, анубіас Нано або карликовий, буцефаландра, папороть тайландська, елодея канадська, валіснерія, лобелія, кладофора, понад десять видів акваріумних мохів тощо. В тераріумах є два види черепах, ахатини. Кабінет акваріумістики та тераріумістики постійно наповнюється новими видами акваріумних рослин та тварин, що дозволяє розширити площу для дослідництва.

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ

КОМУНАЛЬНИЙ ПОЗАШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ ТЕРНІВСЬКОГО РАЙОНУ» КРИВОРІЗЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Станція юних натуралістів Тернівського району у місті Кривому Розі була створена 1 березня 1987 року. Оскільки будівля закладу мало відповідала потребам гуртків, в 1998 році Тернівська СЮН переїхала до колишнього дитячого садочку, де функціонує і по цей час.

Для приведення території закладу у відповідний стан для реалізації основних сучасних завдань з виховання екологічної культури та формування нового екологічного мислення колективом було докладено багато зусиль щодо розвитку озеленення території та утримання її на високому рівні, адже станція стала координаційним центром всіх освітніх установ району.

Спільними зусиллями працівників СЮН та його вихованців протягом декількох років була проведена велика робота по реконструкції земельної ділянки закладу: оновлено дендрофлору, створено квітники різних форм.

Навчально-дослідна земельна ділянка

Сьогодні на території закладу знаходиться навчально-дослідна земельна ділянка загальною площею 3209 м^2, яка має такі відділи:

– Овочевих культур – 486 м^2,
– Садівництва – 160 м^2,
– Дендрологічний – 236 м^2,
– Лікарських рослин – 70 м^2,
– Квітникарства – 1057 м^2,
– Газон – 1200 м^2.

Відділ овочевих культур. Свої знання та вміння, отримані на гуртку «Юні овочівники», юннати застосовують на навчально-дослідній ділянці відділу. Вихованці гуртка набувають тут навички роботи на землі, догляду за рослинами та оволодівають основними прийомами агротехніки. Продукція, вирощена на овочевих ділянках та на спеціальному газоні, де висіяна люцерна, використовують для годівлі тварин живого куточка та кролеферми.

Відділ дендрології – найстаріший відділ. Вік найбільших дерев гіркокаштану кінського та ялини звичайної, які тут зростають, становить близько 60 років. За часів існування закладу на цій території було значно оновлено склад деревних порід. Видалені старі дерева гіркокаштану, насаджені нові види декоративних кущів та дерев.

Сьогодні на СЮН вирощуються 24 види деревних рослин: сосна кримська, туя західна, ялина лісова, береза бородавчаста, горобина звичайна, гіркокаштан кінський, верба біла, дуб звичайний, калина, шовковиця, спірея Вангутта та

верболиста, форзиція європейська, сніжноягідник, бобівник трилистий, ялівець татарський, самшит, аморфа, айва японська, кизил червоний, бузок звичайний, бирючина, глід зморшкуватий.

За останні роки була розширена колекція видів бузку – було висаджено 16 нових саджанців бузку двох декоративних сортів: з фіолетовими та білими квітами.

Відділ садівництва та ягідних культур досить молодий. Тут вирощуються 10 сортів фруктових кущів та дерев, плоди яких є джерелом вітамінів: абрикос червонощокий, яблуня Флорина, ренет Симиренка, вишня войлочна, полуниця Ельвіра, аґрус, смородина чорна та біла львів'янка, горобина чорноплідна, ожина східна.

Відділ лікарських рослин наразі знаходиться на стадії реконструкції.

Минулого року вже була закладена та виділена нова ділянка площею 30м2, де більше сонячних променів та простору. Гуртківці підібрали список рослин з 27 видів, поширених на Дніпропетровщині, які запланували висадити на своїй новій ділянці. Ділянку умовно поділили на три сектори:

1. для дикорослих лікарських трав;
2. дикорослі окультурені;
3. декоративні лікарські рослини.

Для естетичного вигляду окремі посадки багаторічних рослин оформили декоративними колами з каміння. Більша частина нового проєкту вже реалізована: розкопана земельна ділянка, розбита на сектори, оформлена камінням, висаджені багаторічні лікарські рослини. Навесні були висіяні однорічні лікарські рослини.

Основними рослинами сьогодні є гісоп, ехінацея пурпурова, лаванда, шавлія лікарська, фенхель, м'ята перцева та міська, звіробій, собача кропива, валеріана лікарська, чебрець.

Рослини цього відділу слугують об'єктом досліджень та зразком лікарської сировини на заняттях гуртків «Лікарські рослини», «Юні знавці лікарських росли» та використовуються під час проведення організаційно-масових екологічних заходів.

Відділ квітникарства – найбільший та найбагатший на різноманіття видів рослин. Його колекція почала створюватись з 1998 року та продовжує постійно змінюватись. Тут зібрана велика колекція однорічних та багаторічних декоративних рослин. На території закладу розташовані наступні декоративні квіткові форми: прямокутні клумби, круглі клумби, бордюри, рабатки, кам'яниста гірка. Кожного року гуртківцями розробляються нові форми квітників, втілюються нові проєкти.

Минулого року станція юннатів представляла свій проєкт з озеленення території на конкурсі «Зелені барви як натхнення», який був організований під патронатом Зеленого центру МЕТІНВЕСТ, який приніс перемогу та в якості нагороди заклад отримав садовий велосипед. Нині продовжується робота над реконструкцією квітника, де було встановлено велосипед.

Тепличний комплекс закладу

В рамках програми соціального партнерства з ПАО «ПівнГЗК» в 2014 році станція юних натуралістів Тернівського району виграла гранд на реалізацію проєкту «Навчальна лабораторія по створенню новітніх технологій агротехніки», яких включає в себе побудову тепличного комплексу. Реалізація даного проєкту надала можливість вихованцям і педагогам, не залежно від пори року, проводити змістовну експериментально-дослідну діяльність в сфері овочівництва та квітникарства.

Тут вирощується розсада овочевих культур, проводяться експериментальні роботи з квітникарства та дендрології, вирощуються деревні породи, які в подальшому використовуються для озеленення міста Кривий Ріг та Криворізького району.

Тепличний комплекс СЮН

Екскурсія в теплицю

Кролеферма

На СЮН є невеличка кролеферма, в якій утримують кролів порід Велетень, Метелик, Каліфорнійська біла. Вихованці проводять постійний догляд за тваринами. Проводяться досліди по вигодовуванню їх молодняка, утриманню кролематок.

Куточок живої природи

Куточок живої природи СЮН Тернівського району – один із найулюбленіших екскурсійних об'єктів. Адже діти мають змогу не лише подивитися на тваринок (шиншил, джунгариків, пацюків, білок дегу, морських свинок, африканського їжачка), а й погодувати, попестити в своїх руках, набути навичок догляду за тваринками.

Цей напрям сприяє формуванню у дітей відповідального ставлення до живої природи, підвищує рівень екологічної відповідальності. До того ж, спілкування з тваринками позитивно впливає на психо-емоційний стан дитини.

Фото 3. *Вихованці СЮН з мешканцями живого куточку*

Відділ акваріумістики

Спостереження за мешканцями акваріумів на СЮН не залишає байдужим нікого. Тут зібрані представники невибагливих у догляді та утриманні риб (гупії, меченосці, скалярії, цихлозоми, золоті рибки, анцитруси та ін.), черепашка китайський трионікс, акваріумні жабки та тритони. Останні періодично відкладають ікру, тому юннати і від відвідувачі СЮН мають чудову нагоду спостерігати за процесом перетворення ікринки в дорослого тритончика.

Народні ремесла України

Творчість із використанням природних матеріалів – один із способів привчати дітей любити та шанувати цінний скарб – природу рідного краю, неповторну красу та скарби української землі. Різноманітна природа нашого краю дає можливість створювати будь-які роботи за жанром, сюжетом та способами виготовлення. Тут є чудова можливість не лише насолодитися готовими роботами з соломи,

Роботи вихованців гуртка «Аплікація з соломи»

Процес збору соломи

а й подивитися на процес вирощування злакових культур, жнива та підготовку злакових для використання в майбутній творчій роботі.

Зимовий сад

На сьогодні тут налічується близько 82 видів рослин, що мають походження з усіх континентів планети Земля.

Радує око своїм цвітінням 7 сортів кімнатного гібіскусу різних за кольором та формою квітки і листка, 4 види фікусів, 3 види драцен, кімнатний жасмин, квіточки якого додають до чаю; колекція найрізноманітніших кактусів, що вражають своїм цвітінням в літню пору року; авокадо, бругмансія, монстера делікатесна, фінікові пальми; інжир, плоди якого не менш солодкі та смачні, ніж у кримських дерев; банан, алоказія та ін. Одні квіти радують своїм цвітінням, інші ж милують погляд декоративним забарвленням листя. Створюються горщечкові квіткові композиції, з поєднанням кількох рослин в одному вазоні.

Колекція рослин постійно змінюється та доповнюється новими видами. Окрім того, в зимовому саду є кущ гібіскусу, на стовбурі якого квітують різні квіти за кольором..

Різноманіття гібіскусів у зимовому саду

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ДИТЯЧИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ ЦЕНТР» КАМ'ЯНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У 1979 році, перед юними природознавцями міста Кам'янське (в минулому – Дніпродзержинськ) були відкриті двері міської станція юних натуралістів, яка зібрала навколо себе колектив однодумців – відданих юннатівській справі педагогів і дітей.

За роки існування станція розширила діяльність, у 1992 році змінила назву і стала Дитячим екологічним центром (далі – ДЕЦ). Тут виросло ціле покоління дітей, які стали на захист оточуючого середовища з чітко сформованим екологічним мисленням.

Сьогодні територія ДЕЦ – справжня зелена перлина посеред промислового міста з дендрарієм, рокаріями, декоративною водоймою, куточком живої природи та квітниками безперервного цвітіння.

Педагогами закладу була створена екологічна стежка, крокуючи якою можна побувати біля декоративної штучної водойми, в Міжшкільному екологічному музею, в куточку живої природи та на навчально-дослідній земельній ділянці.

Декоративна штучна водойма

Це перший екскурсійний об'єкт, який можна побачити, завітавши до ДЕЦ. Декоративну водойму із захопленням створили діти і педагоги закладу кілька років тому. Кожної весни його чистять, проводять реконструкцію, поліпшують дизайн. Водойма освіжає навколишній пейзаж – вона стала центром всесвіту, оазою в пустелі, наповненою життям, бо створює рослинам і тваринам потрібний і сприятливий мікроклімат.

Площа штучної водойми – 8 м^2.

Різноманітність видового складу штучної водойми: аїр звичайний, вербозілля звичайне, глечики жовті, жовтець повзучий, куга озерна, очерет звичайний, рогіз вузьколистий, латаття біле, рогіз широколистий, роголисник занурений, ряска мала, хвощ болотний (12 видів).

Водойма є об'єктом дослідницької діяльності вихованців, яка надає їм можливість самостійно та цілеспрямовано працювати, розкривати креативне мислення, вдосконалювати систему теоретичних знань, практичних умінь, більш детального ознайомлення із водною та прибережно-водною рослинністю, тваринним світом мілководь і навичок щодо ведення фенологічних спостережень, проведення експериментів, узагальнення результатів гідробіологічних досліджень, написання науково-дослідницьких робіт.

Міжшкільний екологічний музей

У 1985 році був створений музей хліба і зал охорони природи, а в 1995 році відкритий Міжшкільний екологічний музей (далі – МЕМ).

МЕМ – єдиний в області та в Україні, має почесні звання «Народний» (присвоєне в 2005 році) та «Зразковий» (присвоєне в 2008 році, підтверджене в 2016 році).

Експозиція музею розміщена в п'яти залах загальною площею 200 м2, висвітлює історико-екологічні аспекти розвитку регіону (м. Кам'янське Дніпропетровська область), актуальні й болючі екологічні проблеми міста й області.

1 зала – «Природа і первісна людина» (40 м^2)

В першій залі завдяки закам'янілим рештками палеоорганізмів (белемнітів, трилобітів тощо), відтискам рослин, кісткам крупних вимерлих тварин, що мешкали в цій місцевості (мамонта, оленя звичайного, бізона та ін.), настінному розпису, відвідувачі можуть простіше уявити еволюцію життя на Землі. Тут можна побачити, як первісна людина виділилася з тваринного світу і започаткувала господарську діяльність, яка поступово ускладнювалась.

Це призвело до змін екологічної рівноваги і появи перших екологічних проблем.

2 зала – «Розвиток землеробства на Дніпропетровщині» (50 м^2)

Експозиція другої зали охоплює період XIX – XX століть. Від форм власності на землю, поступової механізації і хімізації виробництва до екологічних проблем,

пов'язаних з меліорацією в сільському господарстві. Один із розділів цього залу розповідає відвідувачам про проблеми зерна та їх вирішення за допомогою генетики й селекції. Радує око відвідувачів яскравий розпис із пейзажем українського села, інтер'єр хати селянина, велика кількість предметів ремесла і побуту, одягу, які відображають основні риси традицій та обрядів нашого народу.

3 зала – «Проблема харчування – екологічна проблема» (20 м²)

В третій залі розкриваються проблеми харчування. Це також екологічні проблеми, що наочно підтверджується експонатами. В експозиції представлено еволюцію основних зернових культур та їх значення у народному господарстві України із найдавніших часів до сучасності.

4 зала – «Екологічний стан м. Кам'янське» (40 м²)

Експозиція розповідає про ресурси та екологічні проблеми Дніпропетровської області і м. Кам'янське.

Тут представлені колекції гірських порід, мінералів, інших корисних копалин. Також можна прослідкувати динаміку викидів шкідливих речовин в атмосферу по м. Кам'янське від стаціонарних джерел за останні 15 років. Про рівень забруднення навколишнього середовища в місті та стан здоров'я населення свідчать документи, фотографії, графіки, діаграми.

5 зала – «Дніпропетровщина заповідна» (50 м²)

П'ята зала музею знайомить відвідувачів з інформацією про заповідні об'єкти краю, з дивовижним світом рослин і тварин. Тут розкриваються основні причини скорочення і погіршення природних місць проживання тварин через вплив комплексу антропогенних факторів. Широко представлені фотографії, слайди, відеофільми, вологі препарати, опудала риб, птахів, ссавців, ентомологічна колекція метеликів, жуків та інших комах, гербарії різних рослинних угрупувань.

МЕМ нараховує 3484 справжніх експонатів (археологічні знахідки, колекції мінералів та корисних копалин, комах, гербаріїв, документів, фотографій тощо), які висвітлюють місцеві краєзнавчі умови та кризове екологічне становище в Дніпропетровській області і, особливо, в м. Кам'янське. За своє існування МЕМ прийняв більше 150 тисяч відвідувачів.

Підлаштовуючись під сучасні реалії – організацію освітнього процесу з використанням дистанційних технологій, педагогами було розроблено віртуальну оглядову екскурсію по залах МЕМ, вона розміщена на сайті закладу (http://dec-unnat.dp.ua/).

Куточок живої природи

Крокуючи далі екологічною стежкою, можна опинитися в куточку живої природи, він є невід'ємним атрибутом екологічного центру, це одне з найулюбленіших місць учасників освітнього процесу. Спілкування з мешканцями куточку живої

природи стає своєрідним сеансом зоотерапії. Діти мають можливість поспілкуватися з ними та дізнатися цікаві факти про тварин та мешканців акваріумів, мають змогу доторкнутися до живої природи, полюбити її, а отже, стати гуманнішими. Бо саме гуманність – найважливіша риса людини!

Мешканці куточку живої природи є об'єктами, за якими вихованці спостерігають та пишуть науково-дослідні роботи.

Тварини, які мешкають в куточку живої природи ДЕЦ:

– земноводні тритон іспанський (Lisotriton boscai),

– плазуни черепаха червоновуха (Pseudoemys scripta),

– птахи папуга хвилястий (Melopsittacus undulatus) , амадина зеброва (Taeniopygia guttata),

– ссавці свинка морська (Cavia parcellus), хом'ячок сирійський або золотистий (Mesocricetus auratus), хом'ячок джунгарський (Phodopus sungarus), піщанка монгольська (Meriones unguiculatus), шиншила (Chinchilla), декоративний щур (Rattus), декоративний кролик)

– наземні молюски ахатина гігантська (Lissachatina fulica)

– риби вуалехвіст (Carassius gibelio forma auratus) пецилія «Міккі Маус» (Xiphophorus maculatus)) барбус суматранський (Puntius tetrazona), цихлові (Cichlidae), ціхлазома (Cichlasoma), пангасіус (Pangasius), плекостомус звичайний (Hypostomus plecostomus), глазчатий астронотус (Astronotus ocellatus).

Навчально-дослідна земельна ділянка

Прогулянка на території познайомить відвідувачів з видовим складом дерев і кущів дендрарію, колекцією декоративно-квіткових, овочевих та лікарських рослин на навчально-дослідній земельній ділянці (далі НДЗД).

НДЗД закладу завжди чекає на майбутніх овочівників, садівників та аграріїв. Це база дослідної роботи закладу вихованців закладу, де вони пізнають особливості будови, біологію рослинних організмів, опановують методи управління ростом і розвитком рослин, закладають досліди та проводять фенологічні спостереження.

Загальна площа НДЗД – 0,518 га.

На ділянці розміщені відділки:

– овочевих культур – 0, 03 га,

– квітково-декоративний – 0,053 га,

– колекційний лікарських рослин – 0,02 га,

– дендрологічний – 0,436 га.

Висадження рослин на цих ділянках є засобом підвищення естетичного і декоративного вигляду території; служать для демонстрації учбового матеріалу і розширення знань по біології; дають можливість придбання практичних навичок по догляду за рослинами.

Заняття на ділянках **відділку овочевих культур** залучають юннатів до суспільно корисної праці з відпрацюванням агротехнічних заходів обробки ґрунту та догляду за рослинами, озброюють юннатів першими економічними знаннями, які вони можуть отримати під час розрахунків норм висіву насіння, внесення добрив.

На ділянках відділку овочевих культур вирощується корм для тварин куточку живої природи (буряк, морква, кабачок, капуста, кукурудза).

Слід відзначити роботу на **колекційному відділку лікарських рослин**. Створена колекцію лікарських рослин радіопротекторної дії, яка налічує 14 видів: конвалія травнева, живокіст лікарський, ехінацея пурпурова, фіалка триколірна, меліса лимонна, нагідки лікарські, м'ята перцева, ромашка лікарська, котовник, шавлія мускатна, материнка, звіробій продирявлений, лофант анісовий, деревій звичайний.

Продовжується робота по інтродукції нових видів лікарських рослин. Протягом останніх двох років в культуру введені дикорості лікарські рослини – деревій звичайний та фіалка триколірна.

Багато років вихованці разом з педагогами проводять фенологічні спостереження за лікарськими рослинами колекції. Результат цих спостережень – дослідницька робота «Лікарські рослини радіопротекторної дії».

На ділянці лікарських рослин щорічно збирається і засушується лікарська сировина, яку юннати передають в притулок для неповнолітніх, школу-інтернат, ветеранам війни, готують фіто чаї на заняттях гуртків.

Квітково-декоративний відділок НДЗД налічує 21 вид однорічних та 46 видів багаторічних квітково-декоративних рослин.

Тематика досліджень, що проводяться на квітково-декоративному відділку, дуже різноманітна. Велике значення приділяється тому, щоб теми дослідів були пов'язані з програмою гуртків.

Протягом останніх двох років в рокарії створена колекція сукулентів, яка сьогодні нараховує 12 видів з 3-х родин.

У **дендрарії** створена колекція дерев та кущів, яка налічує 45 видів і є базою для проведення практичних занять з систематики, морфології, фенологічних спостережень та інтродукції дерево-чагарникових рослин.

Була проведена подеревна інвентаризація насаджень території ДЕЦ. Видовий склад насаджень різноманітний і налічує 18 видів дерев і 27 видів чагарників.

На території дендрарію проводиться інтродукція ранньоквітучих та рідкісних рослин: адокса мускусна, анемона жовтецева, купина лікарська, ломінос широколистий, проліска сибірська, ряст порожнистий, пшінка весняна, ряст бульбистий, горицвіт волзький, крокус сітчастий, брандушка різнокольорова.

Екологічна стежка ДЕЦ – це оаза живої природи посеред промислового міста, яка радісно вітає всіх гостів, вихованців, учнів шкіл та дошкільнят, де можуть відпочити душею і діти, і дорослі!

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІСЬКИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ МАРГАНЕЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»

У 1980 році на базі колишньої початкової школи відкрилася станція юних натуралістів, на чолі з директором, заслуженим вчителем України Вітько Іваном Кузьмичем. Пріоритетний напрям роботи – робота на навчально-дослідних земельних ділянках площею 2 гектари землі.

У 1992 році станція юних натуралістів перейменована у еколого-натуралістичний центр. У 1996 році центр змінив адресу: з вул. Кутузова на вул. Лермонтова.

Зупинка 1. Дендропарк

Дендропарк створений з метою озеленення території закладу, формування екологічної та естетичної культури особистості, набуття трудових навичок, активізації пізнавальної діяльності та проведення науково-дослідницької діяльності, площа становить 0,9 га.

Дендропарк еколого-натуралістичного центру

На території дендропарку росте понад 40 видів деревних та чагарникових порід: туя східна (Thuja orientalis), ясен звичайний (Fraxinus excelsior L.), катальпа (Catalpa), каштан кінський звичайний (Aesculus hippocastanum), клен гостролистий (Acer platanoides),липа серцелиста (Tilia cordata Mill.), акація біла (Robinia pseudoacacia), береза повисла (Betula pendula Roth.), горобина звичайна (Sorbus aucuparia), тополя біла (Populus alba), дуб (Betula pendula Roth.), в'яз гладкий (Ulmus laevis), осика (Populus tremula L.), клен ясенелистий (Acer negundo L.); ялівець козацький (Juniperus sabina L.), керія японська (Kerria japonica), тамарикс витончений (Tamarix gracilis),спірея Вангутта (Spiraea vanhouttei), форзиція (Forsythia), вейгела гібридна (Weigela hybrida Candida), жостір проносний (Rhamnus cathartica L.), калина (Viburnum), магонія падуболиста (Oregon grape), пухироплідник калинолистий (Physocarpus opulifolius).

Дендропарк є місцем відпочинку місцевих жителів, які із задоволенням фотографуються біля гарно квітучих дерев та кущів, проводяться екскурсії для школярів міста Марганець.

Найбільш цікавий об'єкт дендропарку для проведення науково-дослідницької діяльності – сосна смолиста (Pinus resinosa), північноамериканський вид роду Сосна, є символом штату Мінесота.

Зупинка 2. Лабораторія акваріумістики

Лабораторія акваріумістики обладнана 7 експозиційними акваріумами.

В акваріумах і тераріумах утримуються найбільш характерні представники тваринного і рослинного світу, відповідно до навчальних програм гуртків, а також сучасні популярні види акваріумних риб: золоті рибки (Carassius auratus) , барбуси

Акваріуми

(Barbus), тернеції (Gymnocorymbus ternetzi), боції (Botia), неони (Paracheirodon innesi), макрогнатуси (Macrognathus), скалярії (Pterophyllum), соми крапчасті (Corydoras paleatus), цихлазоми (Amatitlania nigrofasciata), даніо репіо (Danio rerio), молінезії (Poecilia sphenops), мечоносці (Xiphophorus), барбуси (Puntiusconchonius), шпоркові жаби (Xenopuslaevis), тритони (Triturus vulgaris) , гекон (Eublepharis).

Незвичайною акваріумною рибкою є макрогнатус – у цього рухливого виду лисяча мордочка, тіло, як у вугра, в довжину сильно витягнуте. У природі макрогнатус мешкає у водоймах Бірми, Індії і Таїланду.

Цікавим представником акваріуму є сом мішкозябровий (Heteropneustes fossilis), по боках від зябрових кришок і до хвоста розміщені додаткові органи дихання у вигляді циліндричних мішків. У природному середовищі зустрічається у прісних водоймах Шрі-Ланки, Індії, Бірми, Лаосу, Таїланду та В'єтнаму.

Основними напрямами діяльності гуртківців в лабораторії акваріумістики є проведення систематичних спостережень за ростом і розвитком риб, земноводних, м'якунів та практичних робіт.

Зупинка 3. Куточок живої природи

Куточок живої природи створений у 2005 році, має 3 внутрішніх приміщення, загальна площа становить 110 м^2. Кількість експонатів за інвентарною книгою – 55. Утримується за рахунок благодійних внесків та коштів спецрахунку.

Видовий склад куточку живої природи: декоративні кролики (27 особин, які відносяться до 6 порід: Голландський карликовий кролик, Карликовий баран, Рекс, Левова голова, Кролик білка, Левоголовий баран.

Практичні заняття юних акваріумістів

Мешканцями куточку живої природи є монгольські піщанки, шиншили, чілійські білочки Дегу, морські свинки.

Основні форми роботи з вихованцями у куточку живої природи: заняття, практичні роботи, екскурсії.

Зупинка 4. Музей хліба

У 1984 році відкрито Музей хліба, створений руками юннатів та керівників гуртків. З 1986 року роботу музею організовує Зимненко Поліна Федорівна, відмінник освіти України, методист вищої категорії. Паспортизований у 2004 р. як краєзнавчий музей «Музей хліба».

З 2000 року директором Четвериковою Оленою Миколаївною розпочалось оновлення та модернізація експозицій музею Хліба, який відтоді став центром національно-патріотичного виховання.

Весь матеріал в музеї систематизований на 16 стендах, 8 альбомах, 4 вітринах, які розповідають про походження хліба, про боротьбу нашого народу за хліб у передреволюційні роки, під час революції і перших п'ятирічок, про чорні сторінки нашої історії під час голодомору.

Є куточок ручних знарядь праці та предметів побуту, які у 19 ст. були передані музею мешканцями селища Городище (серп, коса, дерев'яні вила, ціп, горнята-близнята, корито, в якому замішували тісто, дуплянка, макітра та інш.)

Цікава інформація розміщена на стендах: «Голодомор», «Хліб війни», «Космічний хліб», «Кожну крихту в долоню», «Як родився коровай», «Зернові культури», «Щоденник Тані Савичевої (фотокопію надіслано із Ленінграду). Є в музеї

Виставка обрядових хлібів

невеличка бібліотека, в ній зібрано 120 книг про хліб. Зібрано колекцію зернових культур.

В музеї представлені зразки обрядової випічки, хлібопекарських виробів Марганецького хлібозаводу.

Щороку музей відвідують понад 2000 учнів освітніх закладів міста. На базі музею педагогічні працівники міста та області проводять семінари, виховні години, уроки народознавства, біології, хімії, заняття гуртків.

Зупинка 5. Галерея кімнатних рослин

Галерея кімнатних рослин створена у 2005 році з метою набуття трудових навичок, активізації пізнавальної, творчої та просвітницької діяльності вихованців, психотерапевтичного ефекту, формування екологічної та естетичної культури особистості.

Галерея налічує 30 родин кімнатних рослин Акантові, Асфоделові, Ароїдні, Амарилісові, Аралієві, Бромелієві, Геснерієві, Кактусові, Нефролепісові, Марантові, Молочайні, Орхідні, Пальмові, Тутові.

Справжньою родзинкою Галереї є Ехмея смугаста (Aechmea fasciata), яка після цвітіння гине, але встигає дати прикореневих діток, які дуже легко приживаються. Цікавими видами також є Банан бархатистий (Musa velutina), Бемерія (рамі) (Boehmeria)), Шефлера (Schfflera).

На базі галереї проводяться екскурсії, практичні заняття і виховні заходи, які покликані надати дітям додаткових знань, умінь і навичок. Поряд із живою природою діти краще розуміють зв'язок людини з природою, вчаться краще розуміти природу, бачити красу природу.

Галерея кімнатних рослин

КОМУНАЛЬНИЙ ПОЗАШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ» ОБУХІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ ДНІПРОВСЬКОГО РАЙОНУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

КПНЗ «Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» – освітній заклад з більш ніж 30-річною історією. Сьогодні ЦЕНТУМ – сучасний навчально-виховний заклад, робота якого спрямована на реалізацію мети позашкільної еколого-натуралістичної освіти, формування екологічної свідомості, екологічного інтелекту, практичних навичок у спілкуванні з природою. Напрямами діяльності Центру є також робота з обдарованою молоддю, науково-дослідницька діяльність, організація змістовного дозвілля дітей.

Одним із напрямів роботи КПНЗ ЦЕНТУМ є просвітницько-екологічна екскурсійна діяльність. Протягом року заклад відвідують учні ліцеїв Обухівської громади та прилеглих освітніх закладів м. Дніпро, вихованці літніх оздоровчих дитячих таборів, діти та учні – мешканці мікрорайону, для яких педагоги Центру проводять ознайомлювальні та навчальні екскурсії.

Популярними екскурсійними об'єктами закладу є «Живий куточок» та «Акваріумне господарство», навчальна оранжерея та теплиця, навчальна пасіка та лікувально-оздоровчий комплекс «Апітерапевт», ділянки лісових та квітково-декоративних культур, клуб «Срібна підкова» та інші.

Живий куточок

Побудова приміщення та організація живого куточку ЦЕНТУМ було здійснено ще в перше десятиріччя роботи закладу (1996–1997 рр.). Добір тварин проводився

Живий куточок – улюблене місце юних екскурсантів

за принципом демонстративності, безпеки для дітей, невибагливості до умов утримання, не перевантаження великою кількістю особин.Саме таким умовам відповідають і сьогоднішні мешканці живого куточку: хом'яки, морські свинки, піщанки, шиншили, декоративні кролі, черепахи (загальна кількість – до 20 тварин).

Живий куточок – це улюблене місце юних відвідувачів. Діти з задоволенням спостерігають і спілкуються з тваринками, проходячи таким чином сеанси анімалотерапіїї, які заспокоюють та допомагають краще справлятися з негараздами і проблемами.

В більш довгому та тісному контакті з тваринами знаходяться вихованці гуртка «Юні зоологи», які допомагають годувати та доглядати тварин. Основним напрямом діяльності гуртківців у куточку живої природи є проведення систематичних спостережень за ростом і розвитком тварин, які згодом стають матеріалами для дослідницьких робіт для участі в профільних організаційно-масових заходах.

Спілкування з тваринами також сприяє вихованню у школярів доброти, співпереживання, турботи, дбайливого ставлення до «братів наших менших».

«Акваріумне господарство»

В 2004–2005 роках в ЦЕНТУМ було обладнане акваріумне господарство, яке на цей момент налічує 4 акваріуми, де мешкає більше 100 акваріумних риб. Для акваріума підбирають таких риб, які б могли витримувати температурні перепади, були б невибагливі до світла й корму.

В акваріумному господарстві гуртківці проводять досліди

Найбільш популярними мешканцями акваріумного господарства є гуппі і скалярії, золоті рибки і меченосці, а також риби виду барбус, расбора, молінезія, сиподонтіс, андиструс.

В акваріумному господарстві проводиться ряд дослідів і спостережень: з'ясовуються ознаки зовнішньої будови риб, пов'язані з водним способом життя, учні спостерігають, як риби плавають, як реагують на звук, світло та колір, як знаходять їжу.

Юннати доглядають місцевих та екзотичних риб, вивчають основи іхтіології та гідроботаніки. Результати своїх спостережень і дослідів вони оформлюють у науково-дослідницькі роботи, які надають на відповідні всеукраїнські та обласні конкурси.

Звичайно, що окрім матеріалу для досліджень, акваріумні риби мають значну естетичну, заспокійливу та оздоровчу дію. Юні екскурсанти с задоволенням відвідують приміщення акваріумного господарства, де насолоджуються красою і плавними рухами його мешканців та з зацікавленням отримують від екскурсоводів нову пізнавальну інформацію.

Навчальна оранжерея

Вже в перші роки існування закладу – в 1991–1992 роках було побудовано оранжерею площею 144 кв.м., яка була укомплектована 20 видами кімнатних рослин, що були подаровані юннатами та їхніми батьками.

Сучасна колекція налічує близько 70 видів декоративних кімнатних рослин. Під спільним дахом розмістилися рослини, що зростають у різних куточках нашої планети. Тут можна побачити квіти походженням з Південної Америки, Африки, Бразилії, Китаю.

Цілий рік гостей Центру дивує квіткове різнобарв'я оранжереї, де ростуть агави, монстери, бегонії, більбергії, різні види кактусів, алое, каланхое. Милують око квітучі кали, пеларгонії, гібіскуси, гіпеаструми. З декоративно-листяних рослин

«Юні квітникарі» щодня доглядають за квітами

ростуть антуріум, аспарагус, аспідистра, генура, сансев'єра, фікус, фінікові пальми, драцени, традесканції та інші.

А для гуртківців ЦЕНТУМ оранжерея служить зеленою лабораторією для вирощування кімнатних рослин. Вихованці профільних гуртків не тільки вирощують та доглядають за квітами, а й проводять дослідницькі роботи, які кожного року приймають участь і стають переможцями в різних дослідницьких конкурсах.

Навчальна теплиця

В 1991 році було побудовано навчальну теплицю площею 150 кв.м, яка всі роки існування Центру була і є навчальною базою для юних овочівників, ботаніків та квітникарів. Щороку гуртківці вирощують тут розсаду капусти, перцю, огірків, томатів, кабачків та квіткових однорічних рослин – сальвії, петунії, чорнобривців, айстри, агератуму, вербени та ешольції.

Починаючи з 2003 року, в теплиці закладу були проведені досліди по укоріненню вічнозелених порід – ялівця козацького, ялівця віргінського, самшита

Навчальна теплиця ЦЕНТУМ площею 150 кв.м

Юні гості Центру постигають основи бджільництва

вічнозеленого та ялини колючої, які були висаджені на ділянках квітково-декоративних культур. Екскурсантів захоплюють своєю красою хризантеми, які квітнуть в теплиці майже до кінця осені.

Навчальна пасіка

Найпопулярнішими екскурсійними об'єктами Центру є єдині в районі та в області учбова пасіка та комплекс «Апітерапевт». Учбова пасіка на 14 бджолосімей була створена на території закладу в 1995 році. Вона складалася з вуликів різного типу, перевізної платформи та вагончика на колесах для чергування.

На базі пасіки багато років працював гурток «Юні бджолярі», беззмінним керівником якого був бувший директор закладу Боярчук І.П. На його заняттях гуртківці вчилися доглядати за бджолосім'ями, користуватися пасічницьким інвентарем, переробляти віск та відкачувати мед, а ще займатися науковим дослідництвом.

Дуже полюбляють відвідувати пасіку і малі, і дорослі гості Центру, де для них проводяться цікаві екскурсії з демонстрацією пасічного інвентаря та з дегустацією меду. А ще вони приходять на пасіку, щоб послухати музику природи– заспокійливе гудіння бджіл.

Комплекс «Апітерапевт»

В 2014 році поруч з пасікою було побудовано лікувально-оздоровчий комплекс «Апітерапевт», обладнаний дегустаційним наметом, куточками відпочинку та двома оздоровчими бджоло-павільйонами для проходження сеансів апітерапії – сну на вуликах.

Це допомагає збалансувати і відновити роботу організму людини, заспокоїти нервову систему, нормалізувати кров'яний тиск. Тут же розташований виставковий майданчик, де представлені вулики різного типу, борті та дуплянки.

В комплекс «Апітерапевт» входить також ділянка медоносів, дендрологічна

Комплекс «Апітерапевт», ділянка медоносів

зона або дендропарк – насадження лісових хвойних та листяних дерев, територія якого межує з Обухівським лісом. Тому, окрім апітерапії, відвідувачі мають змогу отримати сеанси екотерапії (контакт людини з природою), аеротерапії (профілактика та лікування чистим повітрям), сільвотерапії (оздоровлення повітрям соснових масивів), просто сидячи в одному з куточків відпочинку.

Сеанс сільвотерапії можна також отримати в зеленому класі, розташованому на відстані 30 метрів біля ділянки лісових культур, який є ще одним екскурсійним об'єктом закладу.

Кінно-тренувальний майданчик клубу «Срібна підкова»

З 2003 року на базі Центру працює дитячо-юнацький оздоровчий кінний клуб «Срібна підкова», основними напрямами роботи якого є навчання верхової їзди, зелений туризм, відродження народних козацьких традицій. На базі клубу працює гурток «Юні конярі», вихованці якого разом з навиками верхової їзди отримують досвід уходу та спілкування з конями.

. «Юні конярі» отримують досвід верхової їзди та уходу за конями

На території кінно-тренувального майданчика можна отримати ще один вид терапії. Це іпотерапія – лікувальна гімнастика, заснована на взаємодії людини і коня, – сеансами якої користуються батьки дітей, хворих на ДЦП. Кінно-тренувальний майданчик – це також цікавий та затребуваний екскурсійний об'єкт, де відвідувачі мають змогу не лише помилуватися граціозною ходою коней, а й покататися верхи під наглядом і керівництвом досвідчених тренерів.

Ділянки квітково-декоративних культур

Маршрут екскурсії територією Центру навесні проходить повз яскравих квітучих острівків – ділянок квітково-декоративних культур, які й самі по собі є екскурсійними об'єктами закладу. Таких ділянок на подвір'ї ЦЕНТУМ шість.

Рослини і квіти для висадки добираються таким чином, щоб ділянки зеленіли і цвіли з ранньої весни до пізньої осені. З цією метою на ділянках висаджуються як ранньоквітучі первоцвіти, так і однорічні і багаторічні рослини, що квітнуть протягом літа та осені. Так, наприклад на ділянці №1, розташованій одразу біля входу на подвір'я, ростуть первоцвіти (фіалка запашна, пшінка весняна), тюльпани, нарциси, іриси, літні троянди та ромашки, айстри, що квітнуть восени.

Головною весняною прикрасою ділянки №4 є щільні ряди кущів яскраво квітучої айви японської та різнокольорові іриси, влітку ділянку оживляють квіти юкки, тагетіса, лілей, а восени велику площу прикрашають бордові квіти очитка, який обрамляє ділянку густими смугами. І навіть взимку вона залишається зеленою, завдяки невеличким кущикам самшиту. Декор ділянок №1, №3, №4 доповнюють малі архітектурні форми.

Ділянка №5 найбільш яскраво і красиво виглядає навесні, коли її густо заливає білим цвітом анемон, кущів спіреї та бульдонеза, а в середині травня біле поле прорізають колосоподібні суцвіття люпину.

Найбільш різнобарвною є квіткова ділянка №6, де ростуть півонії і цинії, жоржини і гладіолуси, кали і лілеї, чорнобривці, айстри та хризантеми.

Квітучі майже цілий рік квітково-декоративні ділянки – місце для ще одного виду психологічного оздоровлення – пейзажної кольоротерапії.

формування умінь та навичок по догляду та висаджуванню рослин, залучення учнів до практичної та дослідницької діяльності за напрямами «квітникарство», «рослинництво». Розмаїття тем досліджень і видів праці, в яких беруть участь учні, дає змогу розвивати їх різнобічні задатки, нахили, інтереси. А ось формування дбайливого ставлення до природи та підвищення рівню екологічної свідомості – це можливості, які отримують не лише гуртківці закладу, а й численні гості закладу різного віку, які з зацікавленістю та з задоволенням відвідують екскурсії його цікавими екскурсійними об'єктами.

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «НІКОПОЛЬСЬКИЙ МІСЬКИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР» НІКОПОЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У грудні 1996 року в місті Нікополь Дніпропетровської області був створений комунальний заклад «Нікопольський міський еколого-натуралістичний центр». Мета та задачі закладу – формування екологічного світогляду підростаючого покоління. Однією з головних умов є створення відповідного еколого-розвивального середовища. Кредо педагогів центру є слова Яна Амоса Коменського: «Учити треба так, щоб люди, наскільки це можливо, набували знань не з книжок, а з неба, із землі, з дубів і буків, тобто знали і вивчали самі об'єкти, а не лише чужі спостереження та відомості про них». Результатом кропіткої праці колективу є створення цікавих екскурсійних об'єктів, серед яких: музейна кімната «Природа степового краю», живий куточок, ботанічний мінісад.

Музейна кімнат «Природа степового краю»

Метою музейної кімнати є створення умов для вивчення видового складу фауни рідного краю, залучення школярів до пошукової, дослідницької роботи, пропаганди екологічних знань, виховання дбайливого ставлення до природної спадщини малої батьківщини, формування духовно-моральних цінностей.

Матеріали для створення колекцій, гербаріїв керівники гуртків разом із юннатами збирали під час еколого-краєзнавчих походів та експедицій. На заняттях гуртків виготовляли вітринки.

Експозиція музею розподілена на такі відділи:

– колекція безхребетних тварин (18 колекцій),

– риби (26 експонатів);

– птахи (63 експонати);

Експозиція «Рідкісні рослини Нікопольщини і України»

Експозиція «Мешканці водойм»

– ссавці (13 експонатів);

– гербарій деревинної та чагарникової рослинності міста (42 експонати);

– гербарій рідкісних рослин Дніпропетровської області (57 експонатів).

Одним із важливих напрямів роботи музейної кімнати є екскурсійно-просвітницький. Педагогами центру розроблені методичні матеріали для тематичних екскурсій. Відвідувачам музею пропонуються такі екскурсії:

– «Фауністичне різноманіття степового Придніпров'я»;

– «Дерева та чагарники парків міста»;

– «Птахи рідного краю»;

– «Рідкісні рослини Нікопольщини»;

– «Світ цікавих комах».

За рік музейну кімнату центру відвідують понад 1500 учнів шкіл міста та Нікопольського району.

Живий куточок – острівок щастя в урбанізованому довкіллі

Живий куточок – досить традиційний елемент природного середовища, який утримується в багатьох загальноосвітніх школах та дитячих садках. Проте, у цих закладах живі куточки, як правило, представлені тільки рослинами, в кращому випадку – акваріумом.

В закладі позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування оформлення і зміст живого куточка набуває нової специфіки, яка пов'язана із завданнями екологічної освіти та виховання.

Юннати центру із своїми вихованцями

Живий куточок виконує важливі психотерапевтичні функції – дає дітям можливість стикнутися зі світом живої природи і за рахунок спілкування з тваринами і рослинами, заповнити дефіцит тактильних і зорових відчуттів, емоцій, переживань.

Наразі зоологічна частина живого куточку ЕНЦ складається із відділків: гризунів, тераріумістики, акваріумістики, інсектарію.

У відділку гризунів утримується шиншила, декоративні пацюки, дегу, морські свинки, сірійські хом'яки.

Тераріумний відділок живого куточку – найбільш вражаюче та популярне місце для юннатів та гостей центру. Підсвідомий страх перед рептиліями у багатьох людей змішаний з цікавістю і є запорукою незабутніх вражень від побаченого.

В тераріумах закладу живуть одні з найцікавіших представників герпетофауни: пітони королівські, удав звичайний, королівська або молочна змія, хамелеон пантеровий, еублефар туркменьский, банаоїд війчастий, жаба ага, черепаха червоновуха, тритони, равлики Ахатіни.

Міні – ботанічний сад

Протягом багатьох років у центрі велась планомірна робота по озелененню території закладу. Колективом ЕНЦ був вибраний напрям створення елементів ландшафтного дизайну. В ході його реалізації було опрацьовано декілька ідей, що постійно дороблялись та поступово реалізовувались наживо. Деякі вже добігли свого кінцевого виду, деякі знаходяться в процесі будівництва.

Наразі в закладі створені альпійські гірки, рокарії, клумба «Сад злаків», відділок первоцвітів, дендрарій.

Цікавими об'єктами у дендрарії є церсис европейський, який зацвітає рано навесні ще до розпускання листя, яблуня Незвецького, двокольоровий клен, у якого одна гілка з червоним листям, а друга з зелено-жовтим, гінго білоба, унабі, декілька сортів інжиру, павловнія, велика колекція хвойних рослин.

На прикладі цих дерев та чагарників педагоги демонструють відвідувачам, як садівники можуть створювати нові форми рослинності: щепленням, обрізкою тощо.

В рокаріях ростуть багато видів та сортів молодил, седумів, очитків та інших ґрунтопокривних рослин.

Сад злаків привертає увагу колекцією декоративних злакових рослин: три види міскантуса, пінесетуми, різни види осоки.

У відділку первоцвітів навесні квітують галантуси, шафрани, пшінка весняна, ряст, гіацинти, проліски, адоніси та інші рідкісні рослини, що дозволяє ознайомити гостей центру з різноманіттям весняної флори та особливостями життєвого циклу рослин-ефемерів та ефемероїдів.

КОМУНАЛЬНИЙ ПОЗАШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ» М. ПАВЛОГРАДА ПАВЛОГРАДСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

10 липня 1953 року в невеликому будиночку по вулиці Набережній на правому березі ріки Вовча відкрилася станція юних натуралістів міста Павлограда. В 60–70 роки станція набирала оберти та поступово стала центром дослідницької та природоохоронної роботи в місті. А в 1977 році отримала нову адресу з великим одноповерховим будинком, який є архітектурною пам'яткою міста, та затишним двориком.

Голуб'ятня

Була побудована в 2004 році за допомогою народного депутата України Л.В. Деркача. Саме він подарував павлоградським юннатам перших голубів: пару «польських монахів» та 4 голуба «павича».

З того часу в закладі ведеться змістовна робота за новим цікавим напрямом – вирощування та догляд за голубами, а також проведення науково-дослідницької роботи з голубівництва.

Зараз в голуб'ятні мешкає більше 10 порід голубів декоративних, льотних та м'ясних порід (близько 70 шт): ростовські качуни, крестові монахи, спортивні, голуби-павичі, миколаївські, крюковські та ін.

З метою збільшення порід цих надзвичайних птахаів в закладі ведеться постійна співпраця та обмін з Павлоградським клубом голубівників.

Вольєри з птахами

Містять 7 видів великих декоративних птахів. Це павичі, кури-бентамки, цесарки, фазани срібні, золоті, смарагдові, гуска сіра.

Голуб'ятня КПНЗ «Станція Юних натуралістів» м.Павлограда

Окрасою цього відділу є найкрасивіші птахи світу, священні птахи Індії – павичі. Розпушивши свій хвіст, павич зачаровує навіть самих примхливих відвідувачів.

Колекція постійно поповнюється іншими видами птахів родини фазанових завдяки співпраці з розплідниками області.

Куточок живої природи

Цей екскурсійний об'єкт є на території станції юних натуралістів одним з найулюбленіших і для вихованців закладу, і для численних відвідувачів.

На базі куточку живої природи колективом СЮН реалізується проєкт «Доторкнись руками, відчуй серцем» – організація роботи контактного зоопарку, зони для психологічного розвантаження мешканців міста та їх дітей шляхом спілкування з декоративними тваринами з будиночками для проживання тварин та зручними загонами з вільним доступом до них Спілкування з тваринками має значний терапевтичний ефект, знімає психологічну напругу, тривогу, стреси.

Куточок живої природи є домівкою для декількох порід декоративних кроликів: французький баран, ангорський лев, голандський. Кількість їх варіюється залежно від якості корму, пори року, а це близько 10–12 шт. Окрасою живого куточку є кролик – Ангорський лев. Він має незвичайний вид – його голова прикрашена хутряною гривою, але він має спокійний і дружелюбний характер.

Також тут мешкають дрібні гризуни (хом'яки (джунгарські, золотисті), морські свинки, шиншили, фретка, дегу. Особливу цікавість екскурсанти виявляють до чілійської білочки Дегу, яка схожа і на декоративного щура і тушканчика одночасно. Вони дуже милі та доброзичливі.

Аквакомплекс

Входить до складу мультимедійного комплексу «Вільна біологічна лабораторія», який включає в себе і зоолого-тераріумний комплекс для проведення вихованцями СЮН досліджень та спостережень за різними представниками фауни та є експериментально-дослідницьким майданчиком для виконання здобувачами освіти лабораторних, практичних робіт на допомогу вчителям біології, екології шкіл міста.

Нараховує 9 акваріумів різних розмірів та об'ємів. В найбільших 200-літрових мешкають поважні астронотуси, яскраві коропи Кої та карасі Шубункіни.

Сьогодні в аквакомплексі налічується понад 20 видів риб (соми (крапчастий, синодонтис), астронотус, мечоносці, гуппі, декоративні коропи кої, скалярії (блакитна, мармурова), гурамі (блакитна, золота), платідорас смугастий, сомики, анцитруси крапчасті, неони, расбори, пецилії, лабідохроміси, цихлазоми, сом парчовий та декоративні креветки.

Відвідування аквакомплексу дає можливість набути практичних вмінь по догляду за акваріумними рибками, вести спостереження за їх ростом та розвитком та

брати участь в конкурсах за напрямом. Кілька хвилин, проведених біля акваріума, спостереження за плавними рухами риб і рослин, здатні заспокоїти нерви не гірше за лікарські засоби.

Тераріумний комплекс

Це чаруючий світ екзотичних створінь, серед яких тут мешкають 2 види екзотичних тарганів, павуки-птахоїди, червоновухі черепахи, степова черепаха, гекон леопардовий еублефар, равлики-ахатіни, удав звичайний.

Дивовижним мешканцем тераріумів є гігантський синьоязикий сцинк – це велика ящірка з гладким тілом. Цих красивих тварин власники тераріумів називають «домашніми кішками», так як вони лагідні, доброзичливі і не вирізняються агресивним характером.

Старійшиною тераріуму є червоновуха черепаха, яка є мешканкою тераріуму вже 22 роки.

Орнітологічний комплекс

За сприяння місцевої влади декілька років тому в закладі були побудовані сучасні модулі для утримання тварин в куточку живої природи, а також вольєри для декоративних птахів, які є улюбленцями педагогів, вихованців та завжди привертають увагу відвідувачів.

У вольєрах мешкають яскраві канарки; надзвичайно цікаві птахи ряду папуги: хвилясті, папуги Крамера, нерозлучники, корела, розела, співочі папуги.

Цікавими представниками комплексу є яскраво-жовті непосидючі папуги какарики, які часто літають по кімнаті і не бояться відвідувачів.

Вольєри з папугами

А найкрупнішими мешканцями є папуги розели, які мають неймовірно яскраве червоно-синє оперення.

Музей природи

Гордістю педагогів СЮН є також музей охорони природи, заснований у 1985 році. Він зберігає історію юннатівського руху в місті, а колекція опудал дає можливість познайомитись з мешканцями лісостепової зони Дніпропетровської області та нетиповими представниками фауни нашої планети: пінгвіном, кенгуру, папугами какаду, песцем тощо.

Сьогодні фонд музею становить 70 опудал в 8 експозиціях-шафах, 3 стелажі куточку хліба. Стенди музею відображають природоохоронну роботу юннатів і учнів шкіл, роботу з обдарованими вихованцями.

Навчально-дослідна ділянка

Навчально-дослідна ділянка має площу 0.3 га і є лабораторією під відкритим небом, на якій вирощуються овочеві, польові, лікарські культури. З овочевих видів вирощуються гарбузові, коренеплоди, які є кормовою базою для тварин живого куточка. Також для папуг, амадин та інших дрібних пташок вирощується цікава злакова рослина – чумиза. Її ще називають чорний рис, італійське просо. Вона відрізняється високим вмістом вуглеводів (крохмалю до 70 %), білків, незамінних амінокислот (лізину) і є гарним доповненням корму для птиці.

У відділі лікарських рослин вирощуються рослини радіопротекторної дії – нагідки, шавлія, меліса, базилік. Крім лікарських властивостей, вони ще є і гарними медоносами.

Експонати музею природи

КОМУНАЛЬНИЙ ПОЗАШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ ПОКРОВСЬКОГО РАЙОНУ» КРИВОРІЗЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

КПНЗ «СЮН Покровського району» КМР засновано 1 вересня 1976 року

Загальна площа території – 10 631 кв. м. Загальна площа озеленення СЮН – 7761кв.м.

Площа зелених насаджень – 3850 кв. м.

Площа навчально-дослідних земельних ділянок – 3256 кв. м.

Навчально-дослідна земельна ділянка включає такі відділи:

– квітково-декоративний,
– дендрологічний,
– овочевий,
– плодово-ягідний,
– лікарських рослин,
– колекційний,
– розарій,
– польових культур.

Квітково-декоративний відділ займає велику територію – 2 206 кв. м.

Відділ складається із міксбортерів, рокаріїв, рабаток, альпінаріїв, розаріїв та клумб. Розміщення квітників СЮН підкоряється єдиному художньому задуму. Квіти висаджені в різноманітних геометричних формах, укомплектовані у композиції – це пейзажне угрупування «Сад безперервного цвітіння».

Сформовано різноманітні відділи, де утворилися нові види озеленення: «Сухе джерело», «Тінистий сад» та «Сад казкових мрій».

При цьому їх перспектива визначається з урахуванням функціонально-планувальних, оздоровчих, естетичних та інших факторів, які взаємозалежні між собою.

Нещодавно розпочато пробний проєкт «Етно-сад», виникнення якого пов'язане зі збереженням «історичної епохи», що пропагує національне коріння українських традицій.

Дендрологічний відділ розташований на всій території станції і являє собою пейзажне художньо-декоративне угруповання серед квітників та навколо учбового приміщення у формі біогруп з кущів, дерев та багаторічних квітів.

Різноманітність культур дендропарку (24 різновидів дерев, 30 чагарників). З рідкісних рослин – каучукове дерево (не зустрічається в степовій зоні), Гінкго Білоба (унікальне дерево).

Щорічно висаджуються живці самшиту, вейгели, гортензії садової, насіння каштану Павіа, дуба черешчатого та дуба червоного, липи, барбарису, калини, глоду, сосни кримської, сосни звичайної.

Рекреаційний відділ первоцвітів створено на території закладу з метою відновлення та розмноження ефемероїдів в культурі. Більшість ефемероїдів, як ранньовесняні квіткові рослини, знаходиться під безпосередньою загрозою зникнення, оскільки їх зривають у масовій кількості на букети, а цибулини викопують для пересадки.

Внаслідок діяльності людини останні десятиріччя все більше скорочується ареал цих рослин, аж до повного зникнення окремих популяцій. Рідкісні рослини зі сторінок Червоної книги – кричущі сигнали тривоги української природи. Пам'ятаймо про них і бережемо їх – зелені коштовності української флори.

Плодово-ягідний відділ представлений садком із дерев вишні, персиків, грецького горіху та ділянками з кущами чорної смородини, порічки, йошти, аґрусу, малини, калини, ожини, аґрусу, винограду, суниці, полуниці і займає площу 200 кв.м.

Робота **овочевого відділу** спрямована на ознайомлення вихованців з основами сучасного сільськогосподарського виробництва, набуття практичних умінь і навичок з агротехніки вирощування овочевих культур.

Учнівський колектив СЮН працює на НДЗД над проєктом «Господар своєї землі». Вихованці впроваджують ефективні, екологічно – безпечні технології вирощування овочевих культур.

На ділянці вирощуються 9 родин найпоширеніших овочевих культур, представлено 75 сортів. Протягом багатьох років колективом закладу створювалася насіннєва база рослин роду пасльонових та гарбузових, яка сьогодні становить: томатів – 17 сортів, перцю солодкого та гіркого – 14 сортів, огірків – 6 сортів, кабачків столових – 4.

Теплично-оранжерейний комплекс був модернізований за підтримки компанії МЕТІНВЕСТ і представлений теплицею – «Зимовий сад», кабінетом квітникарства – «Музей кімнатних рослин», та «Міні-Садом» і нараховує 85 видів з 34 родин. Більшість кімнатних рослин – діти тропіків і субтропіків.

В оранжереї квіти розміщені на полицях, стелажах з урахуванням напрямку сонячного світла. Циперуси, Рео болотний потребують багато вологи та розсіяне світло, тому їх об'єднали в одну групу.

Композиції із сукулентів розташували на підвіконні, де світловий і температурний режим близький до природного.

В теплиці зібрані колекції кількох видів рослин: традесканцій, бегоній, папоротей, фікусів, кактусів, сенполій.

Зоолого-тваринницький відділ – представлений навчально-дослідним зоологічним комплексом «Планета тварин», який отримав Гранд компанії МЕТІНВЕСТ і був модернізований на внутрішнє та зовнішнє приміщення.

Внутрішнє приміщення (виставково-дослідницький комплекс) площею 52 м^2, у якому розміщені демонстраційні клітки з птахами (папуги, амадіни), гризунами (хом'яки, шиншили, морські свинки, щури), плазуни – леопардові гекони (плямисті еублефари), інсектарії з павуками – птахоїдами.

Зовнішнє подвір'я, де розташовані крільчатники для утримання кролів різних порід та пташник вольєрного типу для свійських птахів (голуби, декоративні кури).

Гідробіологічний відділ це – лабораторія акваріумістики, яка має 12 акваріумів на 200 літрів, 5 акваріумів на 50 літрів та 2 тераріуми, 3 інсектарії. Всього налічується 17 видів риб, 15 видів акваріумних рослин, 3 види равликів, червоновухві черепахи, іспанські тритони, шпорцеві жаби.

Знання основ життєдіяльності акваріума розвиває кругозір дитини, стимулює інтерес до природничих знань, любов і дбайливе ставлення до живої природи. Педагоги, дитячі психологи і навіть лікарі-педіатри завжди рекомендують догляд за тваринами як універсальний засіб при гіперактивності, неуважності, невмінні сконцентруватися. Крім того, догляд за акваріумом і його мешканцями займає вільний час дитини корисною працею, прищеплює додаткові навички. Сам процес оформлення акваріума барвистими рослинами і декораціями різної форми, розвиває художній смак дитини.

Проєкт «Водойма в саду» створено на зовнішньому подвір'ї зоолого-тваринницького комплексу. Наразі в ньому в наявності водні рослини, що плавають на поверхні води – водний гіацинт та водна лілія: рожева і біла.

Ентомологічний відділ на території СЮН представлений міні – заказником для комах. Існуючі загрози біорізноманіттю стосуються представників чисельних видів комах, тому примноження, збереження місць існування, кормової бази різних комах, є необхідним завданням у роботі юннатів.

На території закладу планомірно розвивається квітково-декоративний та дендрологічний відділи. Примноження біорізноманіття створило умови для появи чисельних видів комах, зокрема і охоронюваних.

Спостерігається поява деяких червонокнижних видів комах занесених за категорією (II) – вразливі: Махаон (Papilio Machaon); Подалірій (Iphiclides podalirius); Сколія гігант (Scolia maculata); Ксилокопа фіолетова (Hylocopa violaceac); Рофітоїдес сірий (Rhophides canus).

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ОСВІТИ «ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ» ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Багато років поспіль територія закладу є унікальної базою для проведення тематичних еколого-просвітницьких екскурсій для учнів та вихованців закладів дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної та вищої освіти, педагогів, представників громадських організацій, батьківської громадськості та інших верств населення міста та області.

Для детального ознайомлення відвідувачів з територією та основними напрямами роботи закладу позашкільної освіти обласного рівня була створена екологічна стежка, яка має декілька зупинок.

Зупинка 1. Історична

На теренах Степового Придніпров'я перший позашкільний заклад був створений на початку тридцятих років XX століття.

Офіційною датою створення Дніпропетровської дитячої технічної та сільськогосподарської станції вважається 1932 рік – рік заснування Дніпропетровської області.

Станція була розташована на вулиці Мандриківській, яка залишилася ще від заснованого у XVII столітті серед плавнів і боліт селища Половиця, і отримала свою назву від прізвища бувшого полкового єсаула – козака Андрія Мандрики, який тут мешкав.

Пам'ятна дошка В.В. Шене, розміщена на фасаді екологічної вітальні КЗО «ОЕНЦДУМ»

Заклад був створений на території так званого «Садового заведення В.В.Шене», колишній садибі Василя Васильовича Шене, спадкоємця німецького колоніста, яку він добровільно передав у власність держави, і ще багато років потому працював на станції садівником.

До 1941 року ДТСГС мала вісім обладнаних учбових лабораторій: фото-, радіо– авіа, електротехніки, агрономічну, зоотехнічну, садівництва, квітникарства, центральні механічні майстерні по обробці дерева та металу, сім оранжерей, земельну ділянку для дослідницької роботи площею близько 1 га. Саме у цей період

на станції набули розвитку напрями, які були закладені В.В. Шене, а саме: квітникарство та розведення цитрусових культур.

На згадку про цю талановиту людину на фасаді одного з навчальних приміщень закладу встановлено пам'ятну дошку.

До 1941 року в теплицях було вирощено та розповсюджено серед населення близько дванадцяти тисяч лимонних дерев.

Під час Великої Вітчизняної війни приміщення та оранжереї ДТСГС були зруйновані. Відновлення закладу розпочалось у листопаді 1943 році. За цей період територія разом з водним басейном склала 7 га, були відновлені парники, теплиці, навчальні приміщення, обладнані лабораторії, був придбаний сільськогосподарський інвентар, обладнання лабораторії іхтіології. Навесні 1945 року був посаджений молодий плодовий сад площею 5 га, закладений виноградник.

В 1945 році на ДТСГС навчалось п'ятсот дітей, був організований літній трудовий піонерський табір на двісті чоловік. В таборі відпочивали та набували нових знань юннати з усієї області.

В 1952 році наказом обласного управління народної освіти обласна дитяча технічна та сільськогосподарська станція була реорганізована в два позашкільних навчальних заклади: станцію юних техніків і станцію юних натуралістів. З цього часу ці дві освітні установи почали розвиватися самостійно.

У 1992 році обласна станція юних натуралістів була перейменована в обласний еколого-натуралістичний центр дітей та учнівської молоді (КЗО «ОЕНЦДУМ»), який з роками став потужним методичним центром для закладів загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної освіти в галузі екологічної освіти і виховання підростаючого покоління, організатором профільних організаційно-масових заходів за еколого-натуралістичним напрямом позашкільної освіти.

Для реалізації основних напрямів роботи КЗО «ОЕНЦДУМ» має змістовну матеріально-технічну базу: адміністративну будівлю, профільні навчальні кабінети, інформаційно-методичний стаціонар та екологічну вітальню, зоолого-тваринницький комплекс та куточок живої природи, оранжерею та доглянуту ошатну територію, яка виглядає унікальною природною «перлиною» на тлі урбанізованих краєвидів великого промислового міста Дніпро.

Зупинка 2. Дендропарк

Район міста Дніпро, де розташована територія КЗО «ОЕНЦДУМ», знаходиться в акваторії однойменної річки, русло якої колись проходило, зокрема і в межах вулиці Мандриківської. Цей район міста, який зараз має назву житлових масивів Перемога 1–6, за задумом архітекторів, проєктувальників та будівельників, утворився на намитих дніпровських пісках. По всій протяжності цієї вулиці, а вона є однією з найбільш довгих у місті, існує проблема підтоплення території.

Щорічно весною через паводки або восени через надмірні дощі як в приватному секторі, що межує з КЗО «ОЕНЦДУМ», так і на території самого закладу виникає загроза підтоплення території.

Дендропарк на території КЗО «ОЕНЦДУМ»

Тому понад 30 років тому головним управлінням освіти і науки облдержадміністрації (тепер-департамент освіти і науки), адміністрацією КЗО «ОЕНЦДУМ», Дніпропетровським обласним відділенням Українського товариства охорони природи була започаткована та реалізована ідея щодо закладення в позашкільному закладі дендропарку як одного із шляхів боротьби з підтопленням території ґрунтовими водами.

Дбайливими руками педагогів та вихованців за роки існування закладу вдалося створити дендропарк з цінним видовим складом листопадних деревних рослин, серед яких каркас західний (залізне дерево), деревина якого відзначається великою твердістю та міцністю, дуб черешчатий або звичайний, один з найдовговічніших видів дерев в Україні, береза бородавчаста, ясен високий, черемха звичайна, липа серцелиста, клен платановидний та американський, горобинник горобинолистий, горіх волоський, верба ламка та верба Матсуди з надзвичайно гарним хвилясто вигнутим гіллям.

Окрасою дендропарку є багряник (церцис) європейський з родини бобових, так зване «дерево Юди», з великим круглястим листям та гарними квітами, пелюстки яких забарвлені в рожево-фіолетовий колір. Це дерево має одну цікаву особливість – квітки церсиса розпускаються в середині весни ще на голих гілках, тому ця деревна рослина надзвичайно привабливо виглядає на тлі ще безлистого в цей час дендропарку.

Серед вічнозелених або хвойних дерев дендропарк прикрашають багаторічні сосна гірська та звичайна, ялина звичайна та подушковидна, тис ягідний, ялина колюча (форма блакитна), ялиця біла, туя східна та західна.

Вже декілька років юннати проводять дослідницьку роботу з вирощування ще одної цікавої деревної рослини – павловнії повстяної, інші назви: адамове дерево, павлонія, імператорське дерево, павловнія імператорська, сапфірове дерево, драконове дерево, дерево принцес, дерево фенікса. Павловнія вважається одним з найбільш швидкозростаючих дерев в світі.

На території дендропарку КЗО «ОЕНЦДУМ» зростає вирощений з насіння саджанець цього дерева, який вже сягає понад 3 м і має незвичайно великі листки яйцевидної форми до 70 см завдовжки, які вкриті волосками, через що цей вид і отримав назву «tomentosa», що з латинської перекладається «покрита волоссям».

Серед кущів та чагарників, які зростають в дендропарку, чільне місце посідають айва (хеномелес) японська, півонія деревовидна, таволга (спірея) Вангутта, калина звичайна, ялівець колоновидний та козацький, бузина розсіченолиста, магонія падуболиста, різні види вейгели квітучої.

«Найкоштовніша перлина» дендропарку – кущ бузини чорної, якому за солідний вік і унікальність життєвого стану педагоги і вихованці закладу дали назву «Сивий діамант». На висоті 30 см кущ бузини має обхват майже 4 м, висота самої рослини теж сягає майже 4 м. Цей дивовижний кущ має невизначений вік, але вважається, що йому не менше 70 років. За даними Київського еколого-культурного центру чорна бузина на території КЗО «ОЕНЦДУМ» є найстарішою в Україні. Вона включена до збірки «500 видатних дерев України».

Зупинка 3. Рокарій

Чільне місце серед екскурсійних об'єктів КЗО «ОЕНЦДУМ» посідає рокарій. Свого часу він планувався для закладення на території центральної частини закладу як альпінарій або альпійська гірка.

Вона була моделлю природного горбистого ландшафту, і створювалася на невеликому схилі, а також на невеликому штучному насипі, декорованому камінням. Основною вимогою до альпійської гірки було відтворення максимальної природності і гармонії з навколишнім ландшафтом.

Закладення альпійської гірки на території КЗО «ОЕНЦДУМ»

Після закладки альпійської гірки вона стала не тільки надзвичайно привабливим в естетичному сенсі куточком природи на території закладу, а й науковим об'єктом, місцем рослин альпійської та субальпійської флори, колекційною ділянкою й навчальним центром для вихованців та педагогів закладів освіти області.

На ній було висаджено понад 40 видів різних ґрунтопокривних рослин, серед яких нарциси, гейхери, примули, шиловидні флокси, бадани, барвінки, юкки нитчасті, шафрани, півники болотяні, пшінка весняна та багато інших цікавих рослин,

деякі з яких починають квітнути навіть під сніжним покривом і дозволяють вихованцям розпочинати проведення спостережень та досліджень первоцвітів вже наприкінці лютого.

З роками після неодноразового перепланування території, в зв'язку з розширення колекції рослин відкритого ґрунту, використанням різних архітектурних форм альпійська гірка перетворилася на рокарій.

Серед естетично розташованого каміння, яке було привезене колективом закладу з еколого-краєзнавчих походів, екскурсій та експедицій до місцевих степових цілинок, до Криму, Херсонської області, сьогодні зростають не тільки різноманітні квітково-декоративні рослини, а й цікаві, навіть унікальні представники хвойних – туйовик долотовидний, самшит вічнозелений, ялина подушковидна, туя східна та західна.

Не можна оминути увагою тис ягідний (народна назва негний – дерево) – вічнозелену рослину, тривалість життя якої в природі може тривати від 700 до 3500 років. На території рокарію, де зростає ця рослина, ще кілька десятиліть тому вона мала вигляд невеликого куща, а зараз має деревоподібну розлогу форму і сягає висоти до 6–7 м.

Тис ягідний неодноразово ставав для вихованців об'єктом для проведення науково-дослідницьких робіт, моніторингових спостережень.

Увага відвідувачів завжди зосереджується на струнку дереві з ажурною кроною, яке має незвичайне віялоподібне листя. Це – одне з найбільш архаїчних дерев нашої планети, що збереглося до наших днів, – гінкго дволопатеве. Маленький саджанець гінкго був подарований колективу КЗО «ОЕНЦДУМ» колегами Закарпатського облЕНЦ і висаджений на території рокарію. За ним декілька років дбайливо доглядали і дорослі, і діти. Зараз це викохане дерево має висоту понад 3 м і розлогу більш як чотириметрову в обхваті крону.

Не зважаючи на те, що ця деревна рослина часто використовується для вирощування, вона і досі вважається пам'яткою природи світового значення і занесена до Червоної книги МСОП як вид, що перебуває під загрозою вимирання.

Добре прижилися на території рокарію в затінку, які створюють туї східні, папороть нефролепіс, яка в природі росте в тінистих, вологих тропічних лісах, тому любить тепло і вологість, та плющ звичайний, який яскравим темно-зеленим килимом він вкриває значну ділянку рокарію, особливо в затінених місцях, де інші рослини почувають себе не так комфортно.

Милує око чарівна магнолія, яка була висаджена колись невеличким, вирощеним руками педагогів і юннатів, саджанцем. Зараз це розлоге деревце, яке щовесни радує працівників закладу і відвідувачів великим гарними рожевими квітами.

Також тут зростають гібіскус сірійський, бересклет європейський (бруслина), вічнозелений багаторічний чагарник, свидина криваво-червона (дерен), барбарис

звичайний та Тунберга, бірючина звичайна, магонія падуболиста.

Дніпропетровська область відноситься до степової природної зони, для якої характерна трав'яна злакова степова рослинність. Весною, коли в ґрунті ще достатньо вологи, з'являються ефемерні рослини: півники, гіацинти, крокуси, горицвіт, тюльпани, півонії, маки. До настання спеки рослини відцвітають і дають насіння, їх наземна частина відмирає. У ґрунті залишаються бульби, цибулини, кореневища, де накопичуються поживні речовини. Завдяки цим речовинам рослини виростуть і розквітнуть наступної весни. Вага кореневої маси більшості степових рослин значно перевищує надземну масу. Через що степ звуть «лісом догори ногами».

Ранньоквітучі рослини змінюються такими, які пристосувалися до спеки й нестачі вологи. Улітку в степу з'являються полин, типчак, ковила. Одні рослини мають довге коріння, яким з глибини дістають воду, в інших – жорсткі або вузькі опушені випаровується мало води. витрушуючи дозріле насіння.

З метою відтворення на території КЗО «ОЕНЦДУМ» різнотравно-типчаково-ковилового степу була реалізована ідея щодо створення у рокарію саду злаків. Тут висаджені різноманітні злаки (ксерофітні трави), які можна зустріти в природних умовах в степу, серед яких декілька видів ковили, типчак (костриця валійська), перлівник, райграс, перистощетинник (пеннісетум), а також ефемерні рослини.

Окрасою саду злаків є розлогий міскант (міскантус).

Зупинка 4. Оранжерея

Організація роботи в закритому ґрунті з самого початку створення закладу була і залишається одним з провідним напрямів діяльності.

До відкриття ДТСГС на території тоді ще власного маєтку

В.В. Шене були побудовані декілька теплиць, в яких на продаж вирощувалися квіткові рослини, зокрема численні сорти троянд. Квіткова продукція «Садового заведення В.В.Шене» славилася і з успіхом реалізовувалася не тільки в регіоні, а й далеко за його межами. В.В. Шене навіть видав кольоровий друкований каталог квітково-декоративних рослин, які вирощував на території садиби.

Після створення ДТСГС на базі теплиць проводилася змістовна робота з квітникарства та розведення цитрусових культур.

Протягом наступних років в ході перепланування території закладу неодноразово проводилася і реконструкція тепличного господарства.

Наприкінці 90-х років в закладі діяло 4 теплиці, в двох з яких колективом вирощувалася розсада овочевих та ягідних культур для висадження на навчально-дослідній земельній ділянці для подальшого утримання зоолого-тваринницької бази.

Сьогодні в КЗО «ОЕНЦДУМ» діє одна оранжерея (площа 315,1 м2), яка активно використовується при проведенні гурткової роботи, обласних профільних семінарів для різних категорій працівників освіти. Бажаючим надаються консультації

по агротехніці вирощування квітів і овочів, сортовому різноманіттю, вибагливості рослин до тих чи інших вимог.

Теплиця також є важливим об'єктом для проведення екскурсій для здобувачів освіти закладів освіти м. Дніпра та області.

Пару років тому в оранжереї була проведена капітальна реконструкція, в ході якої було відремонтовано дах, замінені стелажі, замінено скло на спеціальний пластик, що значно сприяло покращенню теплового режиму.

Проведення дослідницької роботи в оранжереї КЗО «ОЕНЦДУМ»

Колекція кімнатних та оранжерейних рослин в закритому ґрунті розміщена відповідно до географічних зон походження, а також за ступенем вимогливості до світла. Вона налічує близько 130 видів – 16 родин. Є в оранжереї рослини з Червоної книги рослин України, є рослини, рідкісні для наших широт та рослини-екзоти.

Наприклад, бамбук, багаторічна вічнозелена рослина з родини тонконогових, яка росте переважно в тропічних та субтропічних вологих регіонах Азії. Пагонам бамбука, які зростають в оранжереї, необхідна часта обрізка, тому що їм притаманне пришвидшене зростання, швидкий розвиток. Адже бамбуки продовжують рости й після заходу сонця.

Цікавим представником оранжерейної дендрофлори є евкаліпт, який поширений в деревній флорі Австралії. Евкаліпти називають деревами без тіні, оскільки пластини їх листків розташовані паралельно до сонячного проміння і повністю його пропускають. Цікавою особливістю цих дерев є здатність щорічно міняти кору.

До сьогодні в оранжереї збереглися рослини, яким понад 20 років: фікус каучуконосний, монстера делікатесна, тетрастигма Вуаньє та лимон.

Монстера делікатесна є окрасою оранжереї, яскравим представником тропічної флори Ця дивна ліана з родини ароїдних має велике гладке, майже глянцеве і досить товсте листя овально-серцеподібної форми. Цікавими є й плоди монстери – великі ягоди довжиною 20–30 см, шириною 5–9 см з товстою лускоподібною шкіркою і соковитою ароматною м'якоттю, яка за смаком нагадує суміш банана і ананаса. Ягода настільки смачна й поживна, що монстеру вирощують як плодоносну рослину в країнах з тропічним кліматом. Відвідувачі оранжереї КЗО

«ОЕНЦДУМ» теж мають змогу поласувати плодами цієї унікальної рослини.

Багато років в оранжереї зростає фікус каучуконосний, деревна вічнозелена рослина, яка має повітряні стовпоподібні корені, що спускаються до землі, перетворюючи дерево на баньян.

В оранжереї зібрана велика колекція рослин-сукулентів, що налічує понад 40 видів.

Тепличне господарство КЗО «ОЕНЦДУМ» є підґрунтям для проведення вихованцями дослідницької роботи з квітникарства, рослинництва, дендрології.

Педагогічні працівники закладу тісно співпрацюють з вченими кафедри фізіології та інтродукції рослин ДНУ, кафедри біотехнології УДХТУ, кафедри садово-паркового господарства ДДАЕУ, ботанічного саду ДНУ, що допомагає проводити дослідницьку роботу юннатів на змістовному науковому рівні.

Робота здобувачів освіти у тепличному комплексі має велике виховне значення. У дітей, що доглядають за рослинами, виховується любов до усього живого, до природи. Юннати, набуваючи певних трудових навиків і умінь, отримують практичні уявлення про професії квітникаря, овочівника, садівника, селекціонера та інших.

Зупинка 5. Зоолого-тваринницький комплекс

Ще в 50–60 роках минулого століття головним напрямом роботи юннатів області було сільське господарство, створення учнівських виробничих бригад, кукурудзоводів, птахівників, тваринників, механізаторів, де учні набували перші професійні навички.

Утримання та розведення свійських тварин та птиці теж було одним з провідних напрямів роботи закладу ще з перших років його існування і розвитку. В ДТСГС з успіхом працювали гуртки юних конярів, в різні роки в тваринному господарстві утримувалися також кури, качки, гуси, кролі, свині, була облаштована база для занять бджільництвом, проводилася активна дослідницька робота з тваринництва та птахівництва.

В 2000 році була розроблена обласна програма екологізації та розвитку діяльності КЗО «ОЕНЦДУМ», відповідно до якої була запланована і проведена капітальна реконструкція зоолого-тваринницького комплексу.

Пріоритетним напрямом роботи в цьому напрямі стало утримання свійських та декоративних птахів та тварин.

Сьогодні в просторих затишних зовнішніх вольєрах на території закладу утримуються понад 20 видів свійських та декоративних птахів, серед яких павич індійський, фазани: срібний, золотий, діамантовий, золотий лимонний, мисливський, королівський, непальський, цесарка звичайна, кури декоративні порід Фенікс, Шабо, Голандська білочуба, Мінорка, карликовий кохінхін. Деякі з порід були придбані у розпліднику біосферного заповідника «Асканія-Нова».

Різноманітність видового складу птахів дозволяє вихованцям проводити змістовну дослідницьку роботу з птахівництва, яка з успіхом презентується в конкурсах та акціях обласного та всеукраїнського рівня.

В зоолого-тваринницькому комплексі протягом багатьох років утримуються різні породи декоративних кролів, зокрема Висловухий баран, Ангора та інші.

Вони є улюбленцями вихованців закладу, які опікуються ними, залюбки доглядають, а також проводять науково-дослідницьку роботу з кролівництва для участі в профільних організаційно-масових заходах.

На базі зоолого-тваринницького комплексу юннати не тільки вивчають різні породи декоративних кролів та птиці, доглядають за молодняком, а й знайомляться з умовами їх утримання та розведення, опановують раціони годівлі тварин та вплив різних вітамінів, домішок, рослинних препаратів на їх ріст та розвиток.

Зупинка 6. Куточок живої природи

Це місце є для вихованців та відвідувачів закладу найулюбленішим. Спілкування з мешканцями куточку живої природи приносить естетичне задоволення, піднімає настрій, знімає психологічну напругу, його можна назвати одним з видів «анімалотерапії».

За час існування куточок живої природи, як і інші підрозділи закладу, зазнав неодноразової капітальної реконструкції.

На сучасному етапі в його приміщенні, яке має окремий вхід, побудовані просторі клітки та вольєри для тварин та птахів, розміщені акваріуми та тераріуми, необхідні меблі для інвентарю.

В куточку живої природи КЗО «ОЕНЦДУМ» утримуються цікаві представники невеликих ссавців групи гризунів – морські свинки (кавія свійська), завдяки селекції яких у світі виведено багато порід, що різняться структурою, довжиною і забарвленням хутра.

Цікаво спостерігати за звичками білки Дегу, піщанки монгольської, хом'яка сірійського та джунгарського.

Улюбленцями вихованців та відвідувачів куточку живої природи є декоративні щури, які, як відомо, є надзвичайно розумними тваринками, за якими цікаво не тільки спостерігати, а й спілкуватися, дресирувати.

Цікавими мешканцями куточку живої природи є шиншили довгохвості, які не дивлячись на свою популярність і масове утримання в неволі, занесені до Червоного списку Міжнародного союзу охорони природи.

В куточку живої природи КЗО «ОЕНЦДУМ» завжди привертають увагу відвідувачів представники герпетофауни: еублефари плямисті, агама бородата, черепахи червоновухі, хамелеон йєменський.

Звичайно, окрасою кожного живого куточку є папуги, які в природних умовах мешкають головним чином в тропічних та субтропічних регіонах. Найпопулярніший вид для тримання в неволі – хвилястий папуга. Для таких птахів в куточку живої природи КЗО «ОЕНЦДУМ» побудовані просторі вольєри з будиночками, де вони можуть відпочивати та розмножуватися.

Завжди цікаво спостерігати за родиною рожевощоких нерозлучників та папугами Крамера, які вирізняються галасливою і непосидючою поведінкою. Самці мають на шиї вузький «нашийник», рожевий ззаду і чорний по боках та спереду. Ці птахи добре почуваються себе у неволі, здатні запам'ятовувати та імітувати різноманітні звуки.

Зупинка 7. Навчально-дослідна земельна ділянка

Навчально-дослідна земельна ділянка (НДЗД) загальною площею

0,59 га є основною базою для набуття здобувачами освіти перших професійних навичок, проведення дослідницько-експериментальної роботи у галузі сільського, садово-паркового господарства, квітникарства.

Вона включає відділки: овочевих культур (0,05 га); плодовий сад та сад на карликовій підщепі (0,04 га); плодово-ягідних культур (0,01 га); квітково-декоративний (0,1 га); колекційний та систематики (0,01 га); дендрологічний (0,32 га); виробничий (0,06 га); оранжерея (315 м^2).

На НДЗД завдяки співпраці з вченими Дніпровського державного аграрно-економічного університету, Українського державного хіміко-технологічного університету, Дніпровського національного університету ім. О.Гончара, Інституту зернового господарства НААН України проводиться дослідницька робота з овочівництва, рослинництва та квітникарства. Вихованці випробовують нові сорти та гібриди, проводять спостереження за реакцією рослин на стимулятори росту, кореневі та позакореневі підживлення екологічно-чистими мікродобривами, вивчають строки посіву насіння, вплив обробки насіння стимуляторами росту, біогуматом, вплив агроволокну, мульчування ґрунту різними матеріалами на ріст, розвиток та врожайність, впроваджують науково-обґрунтовані методи ведення екологічного землеробства.

До видатної для всього екологічного позашкілля – 95-ої річниці юннатівського руху в Україні, навесні 2019 року педагоги та юннати провели закладку нового інтенсивного плодового саду. Ця робота проводилась згідно з рекомендаціями досвідченого садівника, керівника гуртка КЗО «ОЕНЦДУМ» Володимира Терентійовича Тишкевича, він же надав для посадки 33 саджанці плодових дерев зі своєї власної колекції.

На підготовленій території були висаджені сорти яблук: Голден Делішес, Айдаред, Муцу, Чемпіон, Мелба, Слава Переможцям, Мекинтóш', Ранет Семиренко, груші: Бере зимова. Конференція Ноябрьска та інші.

Плодовий інтенсивний сад використовується як сучасна база для практичних занять з садівництва, проведення досліджень, як джерело здорового харчування.

У відділку плодово-ягідних культур ще у 1998 році відомим виноградарем Петром Олексійовичем Тихим був закладений невеликий виноградник.

В подальшому під час перепланування території закладу виноградник частково було реорганізовано в зв'язку з будівництвом, а потім висаджено нові зимостійкі сорти.

Зараз юні садівники доглядають за ділянкою витких рослин, вивчають агротехніку вирощування винограду, ожини, актинідії.

Квітково-декоративний відділок НДЗД представлений великим різноманіттям видів і сортів. Весною, влітку і восени територія закладу буяє різнобарвними квітковими кольорами. У відкритому ґрунті вирощуються понад 250 видів квітів. За роки існування закладу педагогам вдалося зібрати багаті колекції: сортових хост (функій), ірисів (півників), лілійників, седумів, хризантем.

Зупинка 8. Інформаційно-методичний стаціонар

З метою проведення широкої еколого-просвітницької діяльності, впровадження та розповсюдження передового педагогічного досвіду в галузі екологічної освіти і виховання, в середині 90-х років в закладі був створений музейно-видовищний інформаційно-оглядовий комплекс, методична модель співпраці КЗО «ОЕНЦДУМ» з різними організаціями та установами, основним структурним підрозділом якого є інформаційно-методичний стаціонар.

Експозиція інформаційно-методичного стаціонару

Робота ІМС проводиться відповідно до діючих секторів, основні з яких: екскурсійно-оглядовий (лекційний); екскурсійно-експедиційний; екологічна вітальня; екологічний відеолекторій.

Основна мета діяльності екскурсійно-оглядового (лекційного) сектору – надання дітям, молоді, педагогам, іншим верствам населення додаткових знань з природничих дисциплін, ознайомлення з екологічними проблемами регіону, України, світу та шляхами їх вирішення, широка еколого-просвітницька діяльність. Для

цього в межах роботи сектору організуються і проводяться тематичні лекції, оглядові екскурсії згідно 12 діючих розділів. Кожний розділ складається з експозиційної частини (експонатів, фото- та художніх ілюстрацій, копій документів, схем, діаграм, слайд– та відеотеки).

В роботі екологічної вітальні ІМС творчо поєднуються різні форми роботи, зокрема, організуються і проводяться тематичні авторські виставки творчих робіт учасників освітнього процесу КЗО «ОЕНЦДУМ» та закладів освіти області, науково-практичні та прес-конференції, семінари, засідання круглого столу, виховні заходи, тематичні класні години на допомогу класним керівникам, організаційно-масові заходи, спрямовані на попередження дитячої бездоглядності та злочинності.

В зв'язку із значним розвитком фото-, кіно-, відеоіндустрії, глобальним впливом на особистість людини, в першу чергу, дитини, засобів масової інформації в рамках діяльності ІМС особлива увага приділяється екологічному відео лекторію «Екологія XXI століття», робота якого спрямована на ознайомлення дітей та молоді з основними регіональними, державними та світовими екологічними проблемами, наслідками антропогенного впливу на компоненти довкілля, сучасними засадами природоохоронної та заповідної справи.

Робота відеолекторію може проводитися і окремо, і в поєднанні з тематичними лекціями. Творче злиття екскурсійно-оглядового (лекційного) сектора та екологічного відеолекторію піднімає на новий щабель еколого-просвітницьку діяльність серед усіх верств населення, дозволяє більш творчо проводити спілкування з аудиторією з урахуванням прогресивних сучасних наробок в галузі екологічної освіти і виховання.

Формування сучасного екологічного мислення – мета діяльності екскурсійно-експедиційного сектору, в якому розробляються екскурсійні маршрути, складаються описи природних об'єктів та карти-схеми маршрутів, проводяться екскурсії та експедиції до цих природних об'єктів.

Для детального ознайомлення з природними об'єктами та з метою поглибленого вивчення їх екологічного стану проводяться комплексні еколого-краєзнавчі експедиції в регіоні та за його межами.

Використання в діяльності музейно-видовищного комплексу КЗО «ОЕНЦДУМ» перспективних методик та технологій світової педагогічної практики, допомагає створювати гнучку систему роботи, урізноманітнювати її форми, апробовувати та активно поширювати серед закладів освіти області педагогічні новації, які сприяють підвищенню іміджу позашкільної екологічної освіти та залученню до участі в ній все більшої кількості педагогів і здобувачів освіти.

ФІЛІЯ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ «ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ» ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ «ШАФРАН»

В 2018 році завдяки ініціативі КЗО «ОЕНЦДУМ» та налагодженню співпраці з Могилівською сільською радою (бувшого Царичанського, тепер Дніпровського району) на теренах громади рішенням Дніпропетровської обласної ради була відкрита поки єдина в області профільна філія КЗО «ОЕНЦДУМ» «Шафран».

Філія виконує координаційно-методичну функцію стосовно розвитку позашкільної та позакласної екологічної освіти і виховання в закладах дошкільної та загальної середньої освіти провідних об'єднаних територіальних громад району – Царичанської, Китайгородської, Могилівської

Філія працює на базі опорного комунального закладу «Могилівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів ім. І.М. Шишканя» Могилівської сільської ради Дніпровського району Дніпропетровської області.

Колективом філії «Шафран» була розроблена еколого-краєзнавча стежка «Спадщина», яка розташована на території громади.

Зупинка 1. «Шкільні берези»

Розпочинається екологічна стежка на території опорного комунального закладу «Могилівська ЗОШ І-ІІІ ступенів ім. І.М. Шишканя».

Алея берізок на шкільному подвір'ї була висаджена у 2000 році випускниками школи і вже 20 років вона милує око мешканців села.

Алея є притулком для численного птаства, за яким тут дуже добре можна спостерігати та проводити моніторингові дослідження впродовж всього року.

Для юних натуралістів та мешканців села – це улюблене місце для фенологічних спостережень та просто прогулянок.

Зупинка 2. «Герой Могилева»

Могиляни пишаються свої селом і його видатними особистостями, які прославляли і прославляють Приорілля.

Через алею екологічна стежка веде до пам'ятного місця для кожного мешканця

с. Могилів, до пам'ятника Михайлу Овер'яновичу Панікасі, який під час Другої світової війни 2 жовтня 1942 року в битві за Сталінград здійснив героїчний подвиг. В бою при обороні заводу «Червоний Жовтень» в сторону окопу, в якому перебував Михайло Панікаха, рухалися ворожі танки.

Узявши дві пляшки з запальною рідиною, Михайло Панікаха поповз у бік головного німецького танка. Куля потрапила в одну з пляшок, рідина розлилася по тілу та одягу бійця та запалала. Спалахнувши, Михайло Панікаха кинувся на бойову машину і розбив об неї другу пляшку. Німецький танк запалав та зупинився.

Зупинка 3. «Каштанова»

Ця зупинка цікава для юннатівських спостережень та фенологічних досліджень. Каштанова алея, яка росте в центрі села, має значний вік і була закладена ще у 1982 році.

Разом з педагогами вихованці філії вивчають явище «липневого листопаду» каштанів, способи боротьби з каштановою «мінуючою міллю», встановлюють причини осіннього цвітіння каштанів, яке в останні роки часто спостерігається, збирають восени плоди для закладення шкілок, вивчають лікарські властивості цієї деревної рослини, яка поширена на території Дніпропетровщини.

Зупинка 4. «Жертвам голодомору»

З лівого боку від каштанової алеї встановлений Хрест жертвам голодомору. Голодомор 1932–1933 років – акт геноциду українського народу, організований керівництвом ВКП(б) та урядом СРСР у 1932–1933 роках шляхом створення штучного масового голоду.

Згідно Національної книги пам'яті жертв Голодомору на території Могилівської сільської ради від голоду загинуло більше 300 мешканців цього села.

Зупинка 5. «Алея Друзів»

У 2019 році місцева молодіжна громадська організація облаштувала центральну алею у селі Могилів.

На території алеї проводяться виступи та концерти, покази фільмів на відкритому повітрі, шахові турніри та багато інших цікавих заходів. Установили лави, ліхтарі, урни, зробили клумби, передбачили і фотозону для закоханих.

Інсталяція «Кован серце» – справжня прикраса алеї.

Зупинка 6. «Самшитовий Герб України»

Ця зупинка є особливою. Декілька років тому в Могилівській громаді виникла ідея щодо створення в центрі села малого герба України-тризубу, який є одним із трьох державних символів України нарівні з прапором і гімном. Для створення цього ландшафтного об'єкту був використаний самшит вічнозелений.

28 вересня 2019 року спільними зусиллями дорослих та учнівської молоді громади було висаджено із самшиту герб і встановлено національний рекорд України «Найбільший самшитовий герб України» в рамках проведення децентралізаційного Агрофесту «Я – гідний». Тепер в с.Могилів буде рости вічнозелений тризубець розмірами 26 на 16 метрів.

Зупинка 7. «Озеро Біловід»

Річка Оріль – одне зі 100 чудес природи України. Це ліва притока Дніпра, що відома чистотою своїх вод, унікальною фауною та легендами, що окутують її. Вона є літописною річкою, про яку згадує не одне давньоруське джерело.

Озеро Біловід – залишок русла річки Оріль, яка проклала нове русло на початку XVIII століття. Багатий тваринний і рослинний світ озера є місцем риболовлі, полювання, використання води для господарчих потреб селян та чудовим рекреаційним куточком. Також цей унікальний водний об'єкт в центрі села є місцем проведення вихованцями філії моніторингових досліджень прибережної та водної прісноводної флори та фауни.

Зупинка 8. «Священне дерево слов'ян»

У слов'янському фольклорі є безліч свідчень про вшанування святих лісів і дерев. Вважалося, що священними можуть бути такі дерева, як дуб, липа , клен, явір, в'яз, ясен. Серед священних дерев найпочесніше місце займає дуб, який вважався царем дерев. Дуб займав особливе місце в обрядах і повір'ях, пов'язаних з деревом. Це було зумовлене насамперед його фізичною природою – розмірами, міцністю, довговічністю. Дуб означав також силу, мужність, витривалість, довголіття, родючість, шляхетність, вірність.

З цією унікальною деревною рослиною можна ознайомитися на одній із зупинок екологічної стежки. В парку села у 1975 році були висаджені ще молоді саджанці дубів, які сьогодні мають вигляд могутніх дерев-велетнів.

Юннати філії тут вчаться вимірювати вік дерев, збирають жолуді для місцевого лісництва, проводять спостереження за цією рослиною.

Зупинка 9. «Меморіал слави»

Неподалік від самшитового герба в центрі села розташовується Меморіальний комплекс воїнам-визволителям та загиблим односельчанам у Другій Світовій війні: братська могила радянських воїнів, які загинули в районі с. Могилів, померлих в шпиталі на території села, пам'ятник загиблим односельцям, серед них – І.М. Шишкань. На фронтах Другої Світової війни воювали понад 1,5 тисячі мешканців села, з них близько 800 загинули.

ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

НОВОСЕЛІВСТЬКА ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖКА КОСТЯНТИНІВСЬКОГО ЛІЦЕЮ №9 М. КОСТЯНТИНІВКИ КОСТЯНТИНІВСЬКОЇ ОТГ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Данильченко Анна Василівна,
керівниця гуртків ДОЕНЦ, вчителька біології і хімії
Костянтинівського ліцею №9
вчителька вищої категорії
Вчитель Методист

Любити природу, це означає любити свою землю, свій край.
Любити – захищати, вивчати, досліджувати, знати!

Саме з любові до рідної землі й формується почуття відповідальності, патріотизм.

Ми люди звикаємо до того , що нас оточує і не помічаємо красу, не помічаємо змін у природі, не можемо розповісти про природу свого краю.

Костянтинівська загальноосвітня школа № 9, віддалена від центру міста Костянтинівка, розташована у центрі селища Новоселівка (так називається мікрорайон) за адресою м.Костянтинівка, вул Братська, 14.

Саме зі шкільного двору від центральної клумби і починається маршрут навчально-екологічної стежки «Від дев'ятки до дев'ятки», яка прокладена безпосередньо від Костянтинівського ліцею №9 до Дев'ятого ставу у вересні 2021 року вихованцями гуртка «Дитячий екологічний рух» ДОЕНЦ.

Протяжність маршруту стежки 2–2,5 години, близько 2,5 км.

Маршрут пролягає на південний захід від навчального закладу, через невеликий ярок, дубову лісосмугу, вздовж става Хрущ, через дамбу до Дев'ятого ставка і складається з 5 зупинок. Маршрут спланований таким чином, щоб під час екскурсії чергувалися між собою зупинки з різними природними компонентами.

За обладнання і утримання стежки в належному стані і режим роботи на маршруті стежки відповідає Костянтинівський ліцей №9.

Новоселівська стежина, розроблена для учнів 5–11 класів. В ролі екскурсоводів виступають вихованці гуртків ДОЕНЦ. А учні 10–11 класів на стежці проводять фенологічні спостереження і займаються дослідницькою діяльністю. Ми проводимо весняні (квітень-травень) і осінні (вересень-жовтень) екскурсі для всіх класів, а влітку у червні місяці можуть бути різновікові, невеликими групами, або індивідуальні навчально-дослідницькі екскурсії.

Головна мета нашої стежки: виховання екологічно-грамотної поведінки людини в навколишньому природному середовищі, поширення знань про природу та людину, як невід'ємну частку довкілля.

Завдання стежки:

– ознайомлювати дітей із природними об'єктами, визначати та проводити на відповідних зупинках теоретичні і практичні заняття;

– пропагувати природоохоронні заходи, інформувати про наявні на заданому маршруті види рослин, тварин;

– привертати увагу учасників до об'єктів антропогенного ландшафту: фермерських господарств, господарських споруд та ін.;

– формувати ключові компетентності особистості у процесі засвоєння системи знань з проблем взаємодії людини і навколишнього природного середовища, опановувати вміннями і навичками, необхідними для прийняття рішень згідно з принципами сталого розвитку.

Екологічна стежка використовується нами для фенологічних спостережень, для проведення гурткових занять, дослідницької роботи, і проведення масової пропагандистської роботи з питань охорони природи.

Дубовий гай, вдихай повітря – енергію в себе вбирай, на троні в дуба посиди, і по маршруту далі йди!»

Об'єкти спостереження біотопу Дубової лісосмуги: Дуб звичайний трав'яниста рослинність, комахи, птахи. На старих пеньках, за річними кільцями визначаємо вік дубів. Перевіряємо, щоб не було нових пеньків там, де росли дуби. Визначаємо методом жердини приріст висоти за річний період вегетації. Восени збираємо жолуді для передачі до лісництва.

Спостерігаємо за ростом на корі дубів і поширенням накипних лишайників, слань яких має вигляд жовтувато і сірувато забарвлених кірочок або нальоту, що дуже щільно приростає до субстрату. Товщина кірочок різна – від ледве помітного накипу або порошкоподібного нальоту до 0,5 см, діаметр – від кількох міліметрів до 2–3 см.

В дубовій лісосмузі немає більше ніяких видів дерев і кущів. Але на ділянці між дубовою посадкою і полем, оселилися сегетально-рудеральні бур'яни. Волошка синя (Centaurea cyanus L.), Сокирки польові (Consolida regalis); Рутка лікарська (Fumaria officinalis), Морква дика (Daucus carota, Ромашка непахуча (Matricaria perforata Merat.), Дрібнопелюсник однорічний (ці рослини ми збираємо для виготовлення гербаріїв і ошибани).

Знайомимося з адвентивними рослинами, небезпечними бур'янами такими, як Амброзія полинолиста (Ambrosia artemisiifolia L.), Гірчак рожевий (Acroptilon repens L.), Чорнощир звичайний (Iva xanthiifolia), Сорго алепське (гумай) (Sorghum halepense), Галінсога дрібноквіткова (Galinsoga parviflora Cav.) фотографуємо і визначаємо їх ступінь поширення.

Комахи: Гнойовик звичайний (Geotrupes stercorarius), жук-олень (Lucanus cervus), Листоїд звичайний (Chrysomelidae Latreille), Золотиста бронзівка (Cetonia aurata).

Птахи: Сойка звичайна (Garrulus glandarius), Сорока звичайна (Pica pica), Горихвістка звичайна (Phoenicurus phoenicurus), Синиця велика (Parus major), Горобець хатній (Passer domesticus), Щиглик звичайний (Carduelis carduelis), та ін.

У дубовій посадці проводимо деревотерапію, притуляємося до дерева, обіймаємо руками стовбур.

Дуб – символ України, він зміцнює душу і тіло, додає життєвої енергії, мобілізує зусилля, зміцнює віру у власні сили, активізує імунну систему, поліпшує роботу мозку та допомагає сконцентрувати увагу й волю.

Ми спускаємося пологим схилом. Дубова лісосмуга повертає праворуч, а попереду відкривається велика водойма

«Хрущ наш став красивий і величний!»

Основний об'єкт спостережень: ставок Хрущ, водна рослинність і птахи.

Діти спостерігають за рівнем води, за береговою лінією, за рослинами, птахами.

Водоймі притаманне поступове збільшення глибини. Для неї ми встановили 3 пояси водної рослинності.

Перший пояс, безпосередньо на прибережних ділянках, утворюють низькорослі повітряно-водні рослини: Хвощ річковий (Equisetum fluviatile) і Осока звичайна (Carex nigra). Другий пояс – високих повітряно-водних рослин – розповсюджується до глибини 0,5м і складається з угруповань Очерету звичайного (Phragmites australis).

Рослин з плаваючими на поверхні води листками у нашій водоймі немає, тому що вона незахищена від вітро-хвильового впливу. Четвертий пояс – занурених рослин – утворюється глибше (в інтервалі 0,5–2,5 м), його формують Рдест гребінчастий (Stuckenia pectinata), Водопериця колосиста (Myriophyllum spicatum L.), Кушир занурений (Ceratophyllum demersum).

Також у верхньому шарі води спостерігаємо за скупченнями з нитчастих зелених водоростей, які швидко розростаються. За будовою хроматофору ми встановили, що це Спірогіра (Spirogyra), Мужоція (Mougeotia), Зігнема (Zygnema).

Проводимо спостереження за птахами. Хижі денні птахи: Лунь очеретяний (Circus aeruginosus), Канюк звичайний (Buteo buteo). З родини чаплевих гніздяться: Чепура велика (Ardea alba), Чапля руда (Ardea purpurea).

З водоплавних пташок поширені Лиска звичайна (Fulica atra), Курочка водяна (Gallinula chloropus), Крижень звичайний (Anas platyrhynchos), в очереті – Очеретянка ставкова (Acrocephalus scirpaceus), а біля водойми Плиска біла (Motacilla alba).

«Вишневе коло феєричне, ввійди в середуну панує там щось таке міфічне!»

Об'єкт дослідження: галявина з вишнево-чагарниковими заростями. Посеред галявини з вишняку утворилося велике коло, в середину протоптані ходи-доріжки.

Своїми верхівкам дерева утворили справжній шатер, в якому можна сховатися від літньої спеки. На верхівках дерев сороки звили гніздо, в якому насиджували пташенят, а за 2 м від гнізда і трохи вище, було побудоване ще одне, яке відволікає ворогів від справжнього гнізда.

Птахи: Сорока звичайна (Pica pica), Ворона сіра (Corvus cornix L.).

Рептилії: Ящірка прутка (Lacerta agilis), Вуж звичайний (Natrix natrix).

Амфібії: Жаба озерна (Pelophylax ridibundus).

Комахи: Руді великі мурахи (Formicidae), метелики: Косатець Махаон (Papilio machaon), Сонцевик павиче око (Inachis io), Лимонниця звичайна (Gonepteryx rhamni), бабки: Бабка звичайна (Sympetrum vulgatum), Сонцевик адмірал (Vanessa atalanta), Бабка Стрілка південна (Coenagrion mercuriale).

Трав'янисті рослини:

Лікарські рослини (найбільш поширені): Шавлія ефіопська (Salvia aethiopis), Ромашка лікарська (Matricaria recutita), Ромашка непахуча (Tripleurosprmum inodrum), Лопух великий (Arctium lappa L.), Пижмо звичайне (Tanacetum vulgare

L.), Цикорій звичайний (Cichorium), Полин гіркий (Artemisia absin thium L.), Деревій звичайний (Achillea millefolium), Буркун лікарський, або буркун жовтий (Melilotus officinalis L.).

Рослини паразити: Повитиця польова (Cuscuta campestr is Junk.)

На галявини ми спостерігаємо за рудими великими мурахами (Formicidae), зеленими пруткими ящірками і мишівками степовими.

«Весела галявина вас зустрічає, і доброго всім відпочинку бажає!»

Об'єкт спостереження: Трав'яниста рослинність, фазани, метелики, жуки. Велика галявина, яка розмістилася нижче дубової посадки, між двома пагорбами, і виходить до берега ставка. Навесні вона вкрита зеленим килимом весняних трав, з жовтим і фіолетовим оздобленням. Весняні первоцвіти: Гусяча цибулька голивус (Gagea Salisb.) Пшінка весняна (Ficaria verna), Фіалка запашна (Viola odorata), рідко зустрічається Горицвіт весняний (Adonis vernalis).

Влітку тут переважає ромашка непахуча (Tripleurosprmum inodorum). Продовжуємо спостерігати за метеликами, бабками, мурахами, жуками та іншими тваринами.

На цій галявини ми організовуємо екологічні ігри «Взаємозв'язок у довкіллі» «Впізнай птаха», «Динозаври» та ін.

Наш маршрут проходить по узбережжю Хруща, до дамби, за якою знаходиться Дев'ятий ставок. По дорозі діти збирають і сортують тверде побутове сміття, переважно це пластикові пляшки, які ми відносимо у контейнер для пластику.

«Ставок Дев'ятий! Кінець маршруту. Дивись навкруги природу слухай!»

Об'єкт спостереження: бабки, водомірки, риборозведення

Дев'ятий ставок, приватний, в ньому розводять товстолобиків. Ми спілкуємося з рибалками і риборозводчиками і вже багато чого дізналися про вид Товстолобик білий (Hypophthalmichthys molitrix) і розведення риби.

Спостерігаємо за бабками і водомірками (Gerridae).

Тут ми робимо фото. Ділимося враженнями і рухаємося коротким шляхом до Костянтинівського ліцею №9.

Екскурсії екологічною новоселівською стежкою «Від дев'ятки до дев'ятки», насичені враженнями і емоціями, спонукають учнів Костянтинівського ліцею №9, вихованців гуртків ДОЕНЦ до пошуку і своїх власних маленьких відкрить, до нових знань і навичок з питань збереження довкілля. Формують ключові компетентності особистості у процесі засвоєння системи знань з проблем взаємодії людини і навколишнього природного середовища, опануванні вміннями і навичками, необхідними для прийняття рішень згідно з принципами сталого розвитку.

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ «ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР» ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Контактна інформація:
10024, м. Житомир,
проїзд академіка Тутковського, 10
тел.(0412)41–03–80
E-mail: oblcentum@gmail.com
веб-сайт: centum.zt.ua
Директор закладу:
Бордюг Наталія Сергіївна, *доктор педагогічних наук, професор*

КЗПО «Обласний еколого-натуралістичний центр» ЖОР проводить освітню, дослідницько-експериментальну, інформаційно-методичну та організаційно-масову роботу.

Структурними підрозділами Центру є інструктивно-методичний (відеотека, бібліотека), організаційно-масовий відділи (школа декоративно-прикладного мистецтва, виставкова зала, музей юннатівського руху), відділ екології (зимовий сад, школа акваріумістики), відділ біології та сільського господарства (навчально-дослідна ботанічна лабораторія, навчально-дослідна ділянка, куточок живої природи, навчально-оздоровчий комплекс «Зелена скарбничка») та адміністративно-господарська частина. Створено у 2022 році віртуальний інтерактивний музей «EcoBioSystem», як складник регіонального освітнього технопарку. Творче

натхнення всього колективу Центру вилилося в унікальні рубрики: «Освітній простір», «Квітковий дім», «Зоолайф», «Біологічний лабіринт», «Арт-дизайн» (сайт музею: https://ecobiosystem.wixsite.com/museum).

Освітнє середовище КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР

Освітнє середовище закладу є комфортним і безпечним, відповідає вимогам сучасного закладу позашкільної освіти. У приміщені площею 2388 м^2 розташовані 11 навчальних кабінетів, у т.ч. інтерактивний природничий кабінет «Лабіринти знань» з сучасним інтерактивним обладнанням; медіотека; кабінет для гончарства з гончарними колами, піччю для випалу, кабінет для оздоровчої гімнастики зі спортивним обладнанням, зимовий сад, навчально-дослідна ботанічна лабораторія; лабораторія з акваріумістики; актова і виставкова зали; музей юннатівського руху Житомирщини. Створено мінізоопарк домашніх улюбленців.

• Активна робота триває над реалізацією проєкту обласного екологічного хабу «Еко-Хаб», який містить мережу освітніх центрів, а саме; «Пташиний край», «Екологія душі», «Акваскейп», «Zoolife», «Біологічний лабіринт», «Артдизайн», «Захист довкілля» та «Квітковий дім».

• У КЗПО В КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР продовжуємо модернізувати існуючу екологічну стежку «Екосвіт», створюючи умови для виховання екологічно-грамотних людей з високою свідомою культурою поведінки в навколишньому середовищі. Сьогодні працюємо над створенням віртуальної екскурсії поруч із завданнями на кожній зупинці. Стежка функціонує за еколого-натуралістичним, інформаційно-просвітницьким, природоохоронним, навчально-дослідницьким напрямами та розрахована для відвідування педагогічними працівниками, студентами, учнями, гуртківцями області. Маршрут екологічної стежки «Екосвіт» проходить через зупинки: альпійські гірки, басейн, дендрарій, зелена аптека, сирингарій, пташине містечко, бабусина грядка, плодовий сад, сад каміння, зимовий сад, зоологічний, акваріумний всесвіт, зелений клас.

У центрі діє 31 профіль, 70 груп гуртків, у яких займається 1098 вихованців на початковому, середньому та вищому рівнях.

Перелік гуртків КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР:

• еколого-натуралістичні: «Юні кінологи», «Юні зоологи», «Юні ботаніки», «Юних овочівників», «Юні рослинники», «Природа рідного краю», «Природознавство», «Юні знавці лікарських рослин», «Юні акваріумісти», «Юні квітникарі», «Фотонатуралісти», «Юні орнітологи», «Любителі домашніх тварин», «Юні валеологи», «Біологія людини засобами STEM – освіти», «Юні охоронці природи», «Любителі сукулентних рослин», «Акваріумний дизайн», «Лікарські рослини», «Основи генетики», «Біологія тварин»;

• декоративно-прикладні: «Плетення та аплікація соломкою», «Гончарство», «Екологічний дизайн», «Художня кераміка», «Еко-арт», «Флористика», «Флористика та фітодизайн інтер'єру», «Захоплююче лозоплетіння», «Чарівний світ соломи»;

• оздоровчі: «Оздоровча гімнастика»;

• соціально-реабілітаційні: «Вийди за межі», «Школа майбутніх батьків», «Основи сучасного батьківства».

• А тепер ми поринемо у світ екологічної стежки «Екосвіт».

Навчально-дослідна земельна ділянка КЗПО «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради займає площу 0,82 га, яка розділена на 7 відділків:

– овочеві культури;
– плодовий сад;
– лікарські рослини;
– квітково-декоративний відділок;
– дендрарій;
– квітники;
– альпійська гірка

Всього в закритому і відкритому ґрунті висаджено понад 950 таксонів рослин.

Овочеві культури «Бабусина грядка»

Колекційна ділянка овочевих культур закладена за сучасною технологією у тому числі, у «німецьких» грядках. Юні овочівники навчаються вирощувати помідори, огірки, перець, гарбузи, кабачки, патисони, кавуни, дині тощо. Проводять досліди з картоплею, здійснюють сортовивчення бобових, зібрали колекцію гарбузових. Для тварин живого куточка вирощуються буряк, морква, капуста, кабачки, гарбузи.

Плодовий сад – це 35 фруктових дерев, серед яких 20 яблунь семи сортів: «Боровиця», «Слава переможцям», «Антонівка звичайна», «Мекінтош», «Кальвіль сніговий», «Джонатан», «Рубінове Дуки». Закладено ягідники винограду, смородини, малини, суниці, полуниці.

У 2022 році у рамках всеукраїнської кампанії «Сади Перемоги» проведено акцію до Всесвітнього Дня Землі, у ході якої на площах, які відведені під ягідник та плодовий сад, висаджено 9 нових фруктових дерев, плодово-ягідні культури, а саме 16 кущів смородини, 20 кущів малини, 30 кущів полуниці. Нові насадження вихованці центру назвали: «Вклад юннната Житомирщини в Перемогу!».

Висадка юннатами та педагогами кущів малини, смородини, плодових дерев у ході всеукраїнської кампанії «Сади Перемоги»

Лікарські рослини

Подорож екологічною стежкою «Екосвіт» КЗПО «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради приводить до лікарських рослин, яким знайшлось чимало місця на навчально-дослідній ділянці. Зростає їх колекція, яка вже налічує понад 100 видів, серед яких радіола рожева, ехінацея пурпурова, елеутерокок. Є багато рослин – символів українського Полісся – це і папороть – страусове перо, рододендрон, барвінок малий, чебрець, анемони, зозулин цвіт, конвалія звичайна, полини, цмин пісковий, коров'як та ін.

Квітково-декоративний відділок

Територія центру немов величезний квітник, який буяє розмаїттям квітів з ранньої весни до пізньої осені. Вона притягує до себе увагу, викликає бажання долучитися до цієї краси. Їх дуже багато: скромні алісум, настурція, чорнобривці декількох сортів, майори і мороз розташувалися по сусідству з розкішними трояндами, каннами, жоржинами, ірисами, лілеями, гладіолусами, гортензією. Є тут і рідкісні (пізньоцвіт осінній), і екзотичні. Колекція квітів сягає вже за 200 різновидів.

• Цього року висаджено юннатами ще 20 кущів троянд в пам'ять про Героїв, які загинули за Україну. Вони стануть в нашому закладі символом нескореності українського народу, символом героїзму, єдності у цей важкий військовий час.

• Реалізуючи проєкт обласного екологічного хабу «Еко-Хаб», який містить надзвичайно цікавий освітній центр, а саме; «Квітковий дім», юннати отримують естетичну насолоду, та мають можливість навчитися розмножувати та доглядати за квітковими рослинами і долучитися до дослідницької роботи.

Дендрарій

Зелений газон, окаймований квітами, – центральна частина дендрарію КЗПО «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради. За ними – декоративні рослини, які бавлять погляд раннім цвітом, витонченістю та різноманіттям форм.

А далі бавлять погляд декоративні рослини. До складу насаджень дендрарію входять золотий дощ, керія, бархат амурський, оцтове дерево, тамариск одеський, ліщина – ведмежий горіх, кизил і барбарис, курильський чай і маклюра, скумпія, глід Ейвангера, форзиція поникла та інші. Це, переважно, квітучі кущі та дерева– екзоти.

17 сортотипів бузку з колекції Центрального Ботанічного саду ім. М.М. Гришка Академії наук України становлять сиринґарій. Цьогоріч посаджена сакура.

Альпійська гірка

Надзвичайну цікавість викликає альпінарій або рокарій Центру – кам'янистий сад. Це відтворення в мініатюрі елементів гірського ландшафту та можливість на невеликій площі виростити велику кількість цікавих рослин: і ксерофітів, і тінелюбів.

Подорож у світ кімнатних рослини

Зимовий сад – це справжня зелена лабораторія для роботи вихованців центру, призначена для практичних та дослідницьких робіт з юннатами, ознайомлення дітей та дорослих з рідкісними і зникаючими рослинами з усієї земної кулі.

Площа зимового саду разом з ботанічною лабораторією, яку створено з метою збереження генетичного розмаїття рослин, та поповнення ними навчальних кабінетів, становить 205 м^2, а власне саду – 126 м^2.

Окрасою саду є басейн з водограєм. Він надає приміщенню привабливого вигляду, а також створює необхідну стабільну вологість. Для освітлення використовуються спеціальні лампи, які подовжують світловий день.

Колекція рослин зимового саду нараховує близько 300 таксонів рослин з різних географічних зон.

Експозиція починається з колекції кактусів та сукулентів (понад 150 видів). Тут представлені такі родини: асфроделові, мезембріатемові, товстянкові, молочайні та ін. Тут можна знайти багато рослин занесених до Червоної книги: самшит, папороть адіантум «Венерин волос», рускус, аралія, лавровишня.

Багато заморських красунь поселилось у нас в саду. Одні приваблюють яскравим листям – кодіеум (кротони), інші – своїми квітами або плодами – фейхоа, цитрусові, кімнатний гранат, лимони.

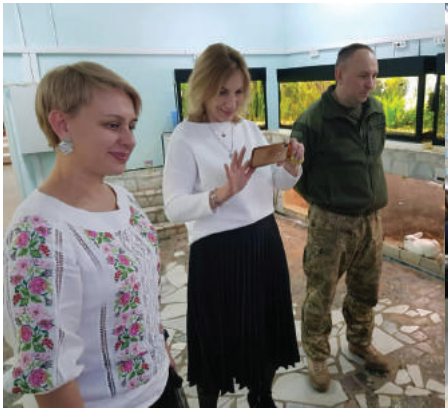
У зимовому саду зібрано велика колекція папоротей (10 видів), фікусів (9 видів), пеларгонії зональної (19 форм), цитрусових, пальм, сенполій, філодендронів, дифенбахій, філодендронів, драцен, орхідей.

Колекція постійно поповнюється.

У зимовому саду представлені рослини наступних родин: марантові, акантових, агавових, лаврових, маренових, аспарагусових, тутових, амарилісових, губоцвітих, молочайних, гранатових, кутрових, рутових, пальмових, адіантових, давалієвих, миртових, бромелієвих, бегонієвих, розоцвітих, лілійних, осокових, мальвових.

Лабораторія з акваріумістики

У лабораторії з акваріумістики зібрана колекція тропічних видів риб з Африки, Південної Америки, Східної та Центральної Азії, різноманітні види вищих водних рослин як місцевої так і тропічної флори. У демонстраційній акваріумній кімнаті підтримуються оптимальні умови для нормального життя і розвитку понад 35 видів гідрофітів та 20 видів акваріумних риб з різних континентів: мечоносець кої,

пецилія гавая флагова, пецилія самсет, коридорас панда, коридорас венесуела блек, півник коронохвостий, півник звичайний, малінезія оранж та інші. Юні акваріуміст створили каталоги мешканців акваріумів. Вихованці гуртків «Юні акваріумісти» беруть участь у різноманітних всеукраїнських конкурсах і акціях таких, як «Дослідницький марафон», «Юний дослідник» та різних проєктах.

Мінізоопарк домашніх улюбленців

Вихованці центру та учні, студенти області полюбляють відвідувати міні зоопарк домашніх улюбленців, де навчаються правильного поводження з ними, ознайомлюються з методами догляду та харчування, умовами їх життя. Тут успішно реалізується проєкт обласного екологічного хабу «Еко-Хаб», а саме в освітньому центрі «Zoolife».

У колекції тварин є чотирьохполосий полоз, еублефар плямистий, червоновуха північно-американська черепаха, черепаха степова, чілійські білки Дегу, шиншили, хом'яки, морські свинки, лабораторні щури, декоративні кролики.

Равлики Ахатіна Фуліка Альбіно Боді – невибаглива та дуже цікава, насамперед для дітей, тварина. Цей сухопутний молюск родом зі східної Африки – Кенії і Танзанії. Вони не вимагають особливо делікатного догляду чи екзотичного харчування, крім того, їхній слиз – гіпоалергенний. Проте все ж утримання равликів передбачає виконання певних правил, порушення яких може призвести до поганого самопочуття молюсків і зниження їх активності.

Наші улюбленці –птахи

Вихованці центру дуже люблять спостерігати за птахами, годувати та милуватися їх співом. А разом з тим, за активної участі юннатів триває робота над реалізацією проєкту обласного екологічного хабу «Еко-Хаб», а саме завдань освітнього центру «Пташиний край». У колекції Центру є хвилясті папуги, корела, канарки.

ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ІМ. О. РАЗУМКОВА М. БЕРДИЧЕВА

Контактна інформація:
13301, м. Бердичів,
вул. Вінницька, 21,
тел. (04143) 2–11–89,
email: cpo.razumkova@ukr.net
Директор **Боровська Олена Валентинівна**

Центр позашкільної освіти ім. О. Разумкова – це багатопрофільна позашкільна установа з широким спектром напрямів (науково-технічної, художньо-естетичної, еколого-натуралістичної, гуманітарної, соціально-реабілітаційної) діяльності, у своєму складі має три підрозділи – відділення науково-технічної творчості, відділення художньо-естетичного виховання, відділення еколого-натуралістичного напряму. У закладі працюють 43 педагогічних працівника, діє 45 гуртків, 87 навчальних груп, які об'єднують близько 2000 дітей. Відділення еколого-натуралістичного напряму Центру позашкільної освіти ім. О. Разумкова створює умови для розвитку екологічної освіти та формування екологічного світогляду дітей міста. Освітній процес у відділенні здійснюють 5 педагогів, працює 8 гуртків, 11 навчальних груп, в яких займається близько 300 дітей. Територія ВЕНН (5,3 га) має велику матеріально-технічну базу, яка включає навчальний клас, мінімузей, мінілабораторію хімічну, навчально-дослідні земельні ділянки. Матеріально-технічна база з часом оновлюється, модернізується.

Відділення еколого-натуралістичного напряму ЦПО ім. О. Разумкова здійснює екологічну освіту, яка є важливим засобом збереження та розвитку людства. Цілеспрямоване формування розумних, тобто раціональних взаємовідносин людини і навколишнього середовища, – одне з головних завдань екологічного виховання в освітньо-розвивальному середовищі Центру.

Навчальна екологічна стежина «Острівці захоплення і краси» створена юннатами гуртків відділення еколого-натуралістичного напряму Центру позашкільної освіти ім. О. Разумкова у спільній діяльності педагогів, батьків, вихованців та з метою організувати навчально-пізнавальну та науково-дослідницьку діяльність; впроваджувати зібрані матеріали в освітній процес для формування у них елементарного природодоцільного світогляду. Лінійний маршрут екологічної стежини сформований із 10 зупинок з урахуванням навчально-виховних завдань з питань раціонального природокористування. При виборі маршруту враховувалась привабливість навколишнього ландшафту. На маршруті екологічної стежки можна ознайомитись з 56 рослинними об'єктами рідного краю та інтродукованими рослинними об'єктами.

Об'єкти екологічної стежки «Острівці захоплення і краси»

У 2021 році стежка поповнилась новими цікавими зупинками, зокрема, це «Сад магнолій». Це новий оригінальний ландшафтний об'єкт, який одночасно може служити і як естетична насолода для дітей та дорослих, так і матеріально-навчальна база для дослідницької роботи гуртківців. Сад створений із 18 магнолій 11 сортів.

У березні 2020 року на занятті гуртка «Юні екскурсоводи-краєзнавці» вихованці гуртка висунули ідею створення «Зеленого лабіринту» як оригінального способу озеленення території навчального закладу та провели конкурс на кращу схему лабіринту.

Лабіринт із живих дерев – це не тільки прикраса території, не тільки заплутані доріжки та безвихідь, це уособлення вишуканої аристократичності і мрійливості, місце для ігор та відпочинку. Площа «зеленого лабіринту» становить – 208 м^2. Лабіринт сформований із туї західної у кількості 450 дерев.

У відділенні є **навчально-дослідна земельна ділянка**, яка максимально наближена до вимог Положення про учнівські навчально-дослідні земельні ділянки. Площа ділянок – 2512 кв. м. Ґрунт – чорнозем малогумусний на лісовидних суглинках. Рельєф – рівний. РН – 5,7. Розподіл території навчально-дослідних ділянок:

Овочево-польова сівозміна №1.

Площа 864 кв.м. Кількість полів – 8. Середній розмір поля – 108 кв. м. Чергування культур: – картопля – буряк столовий – огірки – морква – капуста – буряк кормовий – горох, квасоля, соя – злакові.

Овочева сівозміна №2.

Площа 864 кв.м. Кількість полів – 8. Середній розмір поля – 108 кв.м. Чергування культур: помідори – огірки – столовий буряк – картопля – зеленні овочі – картопля – капуста – морква.

Навчально-дослідна земельна ділянка – чудова база для проведення польових досліджень. Результати експериментальної та дослідницької роботи використовуються для покращення умов вирощування польових культур та оформлення науково-дослідницьких робіт, які презентуються гуртківцями на конкурсах обласного та всеукраїнського рівнів.

Під час відвідування території відділення еколого-натуралістичного напряму ЦПО ім. О. Разумкова можна помилуватися чудовим ландшафтом плодово-декоративної локації. Площа 300 кв. м. Кількість ділянок – 20, середній розмір ділянки 15 кв. м. Вирощуються культури: ялівець звичайний, ялівець козацький, ялівець Віргінського, хеномелес, форзиція, туя західна, тис ягідний, таволга, самшит, пухироплідник, дейція, смородина, горобина чорноплідна, алича, слива, піон деревовидний, гінкго дволопатеве, шипшина зморшкувата, бузок 8 сортів (Неккер, Реомюр, Город Труа, Весталь, Бюфой, Мадам Казимир Перьє, Тарас Бульба, Максимович).

У 2021 році у відділенні був реалізований грантовий проєкт «Молодь Бердичева в ЕкоДії». Діяльність за проєктом була спрямована на створення розсадника плодових та хвойних рослин на території відділення еколого-натуралістичного напряму з метою отримання навчально-матеріальної бази для проведення практичної, дослідницької роботи з дітьми та озеленення міста.

У межах грантового проєкту закуплено яблуні та закладено плодовий сад, який надалі буде розширюватися. Планується вирощувати плодові рослини із насіння та щорічно проводити щеплення живцями сортових дерев з молодого саду.

Перспективні результати реалізованого проєкту будуть спрямовані на організацію здорового харчування дітей, проведення благодійних акцій з озеленення міста, як матеріальна база для дослідницької та практичної роботи дітей.

Навчальна оранжерея Центру позашкільної освіти ім. О. Разумкова відділення еколого-натуралістичного напряму є складовою частиною навчально-дослідної

ділянки та створена для проведення навчальних і практичних занять, передбачених навчальними програмами гуртків «Квіткова фантазія», «Юні дослідники», «Юні екскурсоводи-краєзнавці», «Природа рідного краю», «Юні екологи-краєзнавці», «Любителі домашніх тварин», «Пізнай себе», дослідницької, природоохоронної роботи, продуктивної праці вихованців, вирощування овочевих і квітково-декоративних рослин.

Колекція квітково-декоративних рослин, що налічує близько 250 видів представників рослинного світу тропіків, субтропіків, пустелі, постійно оновлюється. Оранжерея відділення еколого-натуралістичного напряму єдина навчальна оранжерея в місті Бердичеві.

У навчальній оранжереї вихованці гуртків проводять дослідницьку роботу, вирощують розсаду квітково-декоративних рослин. Тут юні дослідники поєднують теоретичні знання, отримані на заняттях гуртків, з практичною роботою. Дослідницька робота у закритому ґрунті дає можливість кожній дитині працювати з рослинами, вивчати розмноження їх різними способами і до кінця сезону бачити результати своїх досліджень. Робота в оранжереї підвищує якість засвоєння знань та формує практичні навички по вирощуванню рослин, проведенню дослідницької роботи, сприяє впровадженню й поширенню ефективних, ресурсоощадних й екологічно безпечних технологій в освітній процес, підтримці творчої праці дітей та педагогічних працівників, підвищенню їх майстерності та популяризації творчих здобутків у галузі дослідництва.

Робота юннатів в оранжереї має велике профорієнтаційне та виховне значення. Навчальна оранжерея є тим робочим місцем вихованця гуртка, де у процесі дослідницької роботи виховуються спостережливість, уміння самостійно проводити нескладні дослідження. Робота в оранжереї сприяє вихованню в гуртківців інтересу і любові до природничих наук, квітникарства, творчого ставлення до праці.

Куточок живої природи є лабораторією для юннатів, де проводиться освітня діяльність, зокрема практична та дослідницька робота, суспільно-корисна та громадська робота дітей. У закладі працює гурток «Любителі домашніх тварин», який охоплює дітей середнього шкільного віку у спільному захоплені домашніми улюбленцями. Щороку вихованці гуртка проводять дослідницьку роботу з вивчення поведінки, біологічних особливостей та емоцій тварин. Гуртківці є переможцями обласних та всеукраїнських конкурсів, акцій.

У 2020–2022 н.р. юннати гуртка брали участь у проведенні спільних занять (анімалотерапія) з дітьми з особливими освітніми потребами, в результаті яких проєкт «Особлива школа для особливих дітей» набув системності, а діти досвіду спілкування та відкритості, важливим результатом є підвищення гуманності, толерантності дітей, розуміння концепції «рівний-рівному». Наш куточок живої природи діє понад 40 років. Видовий та кількісний склад у різні періоди зазнавав змін. Сьогодні

він нараховує 55 тварин. Юні любителі домашніх тварин із задоволенням та професійно ознайомлять відвідувачів із біологічними особливостями мешканців живого куточка та подарують кожному радість спілкування з тваринами.

На території ВЕНН створена «Сенсорна доріжка», яка користується популярністю серед вихованців гуртків та відвідувачів. Доріжка представляє собою конструкцію з упорядкованих екологічно чистих матеріалів, які мають різні види поверхонь – ялинкові шишки, спили дерев, гілки, крилатки клена, кора сосни, пісок, глина. Її основне призначення – оздоровлення, вплив на стопи дитини, саме там зосереджена велика кількість активних точок, стимуляція яких надає позитивний вплив на різні процеси, що відбуваються всередині людини. Під час проходження доріжки оптимізуються процеси кровообігу і внутрішній обмін речовин, знімається втома, що виникла внаслідок фізичних або розумових навантажень, а також це цікаве місце для різноманітних ігор та відпочинку.

Центр позашкільної освіти ім. О. Разумкова має високий освітній потенціал та соціальну дію для усієї громади міста. Діяльність педагогів, дітей закладу із залученням соціальних інститутів формує стійкі переконання у необхідності і доцільності природоохоронної роботи та відновлення природних ресурсів рідного краю.

Запрошуємо юних натуралістів, дослідників, початківців-любителів природи, та бажаючих просто відпочити душею серед дивовижних барв довкілля у будь-яку пору року у відділення еколого-натуралістичного напряму Центру позашкільної освіти ім. О. Разумкова. Будемо разом здійснювати юннатівські мрії і народжувати нові мрії щасливого майбутнього. Разом до Перемоги!

Центр позашкільної освіти ім. О. Разумкова – це багатопрофільна позашкільна установа з широким спектром напрямів, яка має у своєму складі відділення еколого-натуралістичного напряму.

КОМУНАЛЬНА УСТАНОВА «ЦЕНТР ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ» КОРОСТЕНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

Контактна інформація:
11512, м. Коростень,
вул. Грушевського, 66
тел. (04142) 4–21–74
email: kor-mtd-cdut@ukr.net
Директор **Креселідзе Тетяна Вікторівна**

Комунальна установа «Центр дитячої та юнацької творчості» Коростенської міської ради є багатопрофільним закладом.

Зокрема велику частину гурткової роботи в центрі займає еколого-натуралістичний напрям.

Відвідуючи гуртки еколого-натуралістичного спрямування діти та підлітки глибше оволодівають основами природничих наук, які вивчаються в школі, поповнюють та розширюють свої знання про природу, її багатства, ознайомлюються з різними галузями сільськогосподарського виробництва, залучаються до практичної природоохоронної роботи.

Упродовж 2021–2022 навчального року в КУ «Центр ДЮТ» КМР працює 29 груп 13 гуртків (552 дітей), що об'єднують:

– хімічний;
– екологічний;
– біологічний;

Ознайомлення з різними видами розсади квітів у теплиці

– декоративно-прикладний профілі.

Для реалізації головних напрямів роботи заклад має необхідну матеріальну базу: навчальні кабінети за основними напрямами, хіміко-біологічний кабінет для проведення дослідницької роботи та невеличкий живий куточок.

У своїй роботі педагогічні працівники гуртків еколого-натуралістичного спрямування поряд з традиційними формами і методами роботи вишукують і застосовують нові, нетрадиційні форми екологічної освіти та виховання. Велика увага приділяється інтерактивним технологіям, проєктній діяльності, елементам особистісно-зорієнтованого навчання та виховання, акмеологічного та компетентнісного підходу.

У місті Коростені учнівська молодь активно співпрацює з Всеукраїнською громадською організацією «Екологічна варта» та міською громадською організацією «Древлянська столиця». На базі центру спільно з КВГП м. Коростеня було започатковано «Зелений патруль» міста. Гуртківці активно займалися висадкою дерев та квітів на клумбах міста. Було висаджено 60 саджанців дерев липи та більше 1000 розсади різних квітів.

Минулого року КУ «Центр ДЮТ» КМР у співпраці з КВГП на рівні міста було створено «Зелений патруль». Гуртківці активно займаються посівом, пророщуванням, пікіруванням та висадкою розсади квітів у місті на клумбах. Було висаджено більше двох тисяч квітів і 200 кущів ялівця та самшиту. Команда «Зеленого патруля» сформована з найактивніших гуртківців, які з квітня до жовтня місяця активно працювали над озелененням та благоустрієм зеленої зони міста.

Активна робота проводиться у штучно створеному екологічному саду, над яким взяли опіку вихованці КУ «Центр ДЮТ». Сад було закладено у 2019 році. Діти

Команда «Apple-Green» перед початком роботи в «Зеленому патрулі» міста Коростень. Девіз команди: «Ми команда Apple-Green! Ми завжди на висоті. Настрій «О», погода «Клас», а ви приєднуйтесь до нас!»

Гуртківці власноруч розробили дизайн клумби у вигляді ромашки та висаджують квіти.

із захопленням допомагають у висадці та обробці новонасаджень, контролюють процес плодоутворення, ведуть щоденники спостережень.

Паспорт саду:

рік закладання – 2019;
вік – 3 роки;
площа – 2 га;
кількість дерев – 220
різновид дерев:
– яблуня –110 шт.;
– груша – 40 шт.;
– черешня – 25 шт.;
– вишня – 20 шт.;
– слива – 25 шт.
Кількість кущів – 50;
різновидність кущів:
– чорна смородина –15 шт.;
– червона смородина –15 шт.;
– виноград –10 шт.

КУ «Центр ДЮТ» КМР – це сучасний заклад позашкільної освіти, координатор природоохоронної, екологічної, дослідницької роботи з учнями у м. Коростені. Зберігаючи традиції попередніх поколінь, педагоги центру постійно вдосконалюють форми та методи освітньої та методичної діяльності, втілюють інноваційні технології навчання. Колектив КУ «Центр ДЮТ» КМР – це команда творчих, ініціативних педагогів, основне завдання яких – допомогти дитині реалізувати свої здібності.

Відвідуючи гуртки еколого-натуралістичного напряму КУ «Центр ДЮТ» КМР діти та учнівська молодь міста мають можливість долучитися до прекрасної справи з вивчення та охорони природи рідного краю, а також визначитися у професійному плані і впевнено крокувати до майбутнього.

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ

ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖКА БУШТИНСЬКОГО ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ

Екологічна стежка розміщена в мальовничому куточку смт. Буштино по вул. Б. Хмельницького, в рекреаційній зоні дендропарку, яка знаходиться на правому березі р. Теребля. Цей дендропарк був закладений в 1990 році на території лісового управління «Гандла – Буштино». Метою закладання дедропарку було збір і акліматизація екзотичних деревних порід і попутного створення рідкісного за красотою місця відпочинку жителів Закарпаття.

Створення екологічної стежки в рекреаційній зоні є важливим чинником для формування екологічної культури у підростаючого покоління. Адже, завдяки екологічній стежці, у підлітків виховується любов до природи, спостережливість, працелюбність та розуміння цілісності географічної оболонки і того, що людина є невід'ємною часткою навколишнього середовища.

Протяжність маршруту – 2 км, тривалість – 2 години. Кількість зупинок – 9. Маршрут спланований таким чином, щоб під час екскурсії чергувалися між собою зупинки з різними природними компонентами.

Основні об'єкти екологічної стежки:

Зупинка №1 «Дендропарк»

Тут учні знайомляться з основними видами дерев і кущів, які можуть рости і зимувати у нашій місцевості у відкритому ґрунті: ялина карпатська, магнолія суланжа, туя західна, ліріодендрон, форзиція середня, бірючина звичайна, гінкго дволопатеве.

Серед кущових порід значне місце належить ялівцю, який найбільш активно виділяє фітонциди. Ця рослина згадується у творах римського поета Публія Вергілія Марона (70 р. до н.е.). Гілками і ягодами ялівцю в минулому окурювали житлові приміщення під час епідемій.

Зупинка №2 «Пам'ятка архітектури»

Історична пам'ятка архітектури – Римокатолицька церква, яка побудована у XVIII ст. і являється діючою окрасою даного маршруту дендропарку смт.Буштино.

Зупинка №3 «Буштинський ЕНЦ»

Відвідавши екоцентр, можна ознайомитись з наглядною методичною літературою та інформаційними стендами на природоохоронну тематику, фото та стінгазетами із життя юннатів, побувати в живому куточку центру, де зростають кімнатні рослини та розміщені акваріуми з рибками.

Зупинка №4 «Навчально-дослідна земельна ділянка та сад»

Навчально-дослідна земельна ділянка розташована на території Буштинського ліцею. Відвідавши її, ви можете ознайомитись з овочевими культурами та лікарськими рослинами.

Зупинка №5 «Дендрокуток №1 та дендрокуток №2»

Дендрокутки засаджені юннатами ЕНЦ та учнями Буштинської гімназії під час проведення І Етапу Всеукраїнського конкурсу «Парки – легені міст і сіл» у 2001 році.

Зупинка №6 «Алея правого берега р. Млиновиця»

Алея правого берега р. Млиновиця засаджена реліктовими деревами та кущами: тюльпанове дерево, магнолія, платан західний, золотий дощик, горіх чорний

Зупинка №7 «Музей народознавства та краєзнавства»

Музей створено учнями та педагогічним колективом. Тут зібрані наступні експонати: стародавня вишивка, одяг, вироби з дерева та лози, писанки, посуд, старовинні меблі, навіть ткацький верстат – пращурів Мараморощини.

Зупинка №8 «Розсадник молодих дерев і кущів»

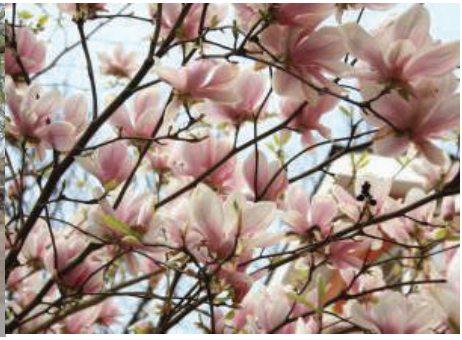
Розсадник молодих дерев та кущів /шкілка/ закладено Буштинським держлісгоспом і є місцем практичної роботи юннатів екоцентру та учнів Буштинської гімназії. Тут вирощуються саджанці чорноплідної горобини, ялини європейської, каштану їстівного та каштану кінського, дуба червоного, горіха волоського та ін.

Зупинка № 9 «Алея берега р. Млиновиця»

Алея берега р. Млиновиця, засаджена реліктами, що проростають в самій рекреаційній зоні, це і є територія санаторію «Тиса» та казкового містечка для відпочинку дітей – тут проростають: каштан їстівний, туя західна, модрина європейська, магонія падуболиста, дуб червоний.

ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ВИНОГРАДІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Куточок живої природи в екоцентрі – справжня радість для дітей

Куточок живої природи еколого-натуралістичного центру створений, як базовий навчальний об'єкт для організації і проведення практичних занять передбачених навчальними програмами гуртків. Безпосереднє спілкування вихованців гуртків з живими тваринами не тільки приносить задоволення, але й виховує у дітей позитивні якості турботливості, відповідальності. Саме цей напрям є чи не найбільш популярним серед юннатів. Вихованці, відповідно до своїх інтересів, мають можливість здобувати поглиблені знання про тварин та брати участь у науковій, дослідницькій і експериментальній роботі.

Куточок живої природи, виконує декілька завдань в роботі з учнями:

– допомагає вихованцям закріплювати знання про значення тварин для людини;

– сприяє формуванню уявлень учнів про різноманітних тварин (рідного регіону та екзотичних) та правил догляду за ними;

– надає можливість засвоювати норми етичного, морального ставлення людини до природи;

– розвиває практичні уміння і навички спостереження, і догляду за життям тварин в «живому куточку» природи та вдома;

– виховує відповідальність за тварин, життя яких залежить від уваги і догляду за ними з боку людини.

Пропонуємо ближче ознайомитись з різноманітними видами тварин куточка живої природи та особливостями догляду за ними.

Гризуни куточка живої природи

Шиншили (Chinchilla) – рід гризунів родини Шиншилових. Це милі пухнасті гризуни з великими гарними очима і ніжною густою шерстю. Батьківщина шиншил – Південна Америка.

Шиншила має округлу форму голови, коротку шию. Довжина тіла становить 22–38 см, хвіст має довжину 10–17 см і покритий жорсткими остевими волосками. Самки більші за самців і можуть важити до 800 грам; вага самців зазвичай не перевищує 700 грам.

Шиншили пристосовані до нічного життя: великі чорні очі з вертикальними зіницями, довгі (8–10 см) вібриси, крупні округлі вуха (5–6 см).

Скелет шиншили здатний стискатися у вертикальній площині, що дозволяє тваринам проникати у вузькі щілини. Передні кінцівки п'ятипалі, чотири хапальні пальці, один мало використовується. Задні кінцівки чотирипалі, один палець розгорнений назад. Сильні задні кінцівки удвічі довші за передні і дозволяють здійснювати високі стрибки, а сильно розвинений мозочок забезпечує хорошу координацію рухів. Це єдиний гризун, який не має запаху.

Морська свинка (Cavia porcellus) – ссавець з групи гризунів родини кавієві. Це дрібний гризун з Південної Америки. Важить 800–1000 г, довжина тіла 25–30 див. Наукова назва морських свинок – кавії. Свинками або мурчаками цих тварин назвали за те, що вони схоже кувікають і верещать при переляку. А морськими, тому що їх привозили з-за морів і океанів і вони багато часу проводили на кораблях мореплавців.

Будова тіла свійських мурчаків значно відрізняється від будови тіла їхніх диких родичів. Кавії свійські мають короткі тіло і лапи, голова конусоподібна з великими очима та округлими злегка обвислими вухами. Біля рота містяться чутливі вуса. Хвіст відсутній, в задній частині тіла є невелика ділянка (зазвичай прикрита навколишньою шерстю), де зосереджені сальні й пахучі залози. Передні кінцівки чотирипалі, задні трипалі та з довшими кігтями. Довжина тіла, залежно від породи, 25–35 см. Дорослий мурчак-самець важить 800–1500 г, а самка – 600–1200 г. По боках, ближче до задньої частини тулуба, можуть накопичуватися невеликі запаси підшкірного жиру.

Природне забарвлення брунатнувато-сіре, зі світлішим черевцем. Виведено багато порід, що різняться структурою, довжиною і забарвленням хутра.

Джунгарський хом'як (Phodopus sungorus) – це невеликий гризун з родини Хом`якові. Він за рахунок повної відсутності запахів, своєю охайності і простоти змісту вважається популярним серед домашніх тварин.

Джунгарський хом'як має мордочку загостреної форми, невеликі вуха, а його пальцеві горбки ховаються під густою шерстю, якою вкрито підошви лап. Довжина тіла дорослого хом'яка становить до 10 см. Черевце у гризуна світле, а його спина має сіре або буро-сіре забарвлення. Лапи цього гризуна білого кольору, вуха зсередини мають біле забарвлення, а по його хребту проходить чорна вузька смужка.

Довжина такого домашнього вихованця становить до 5 см, а вага до 45 грамів. У природі влітку у хом`яків сірувате забарвлення, а в зимовий період його шерсть стає білою з сірувато-білим відтінком. Тривалість життя становить три роки.

Хом'як сирійський (Mesocricetus auratus) – гризун родини Хом'якові. Ця порода була виведена за рахунок схрещування двох видів диких гризунів, які мешкають на Сході.

Одомашнені тварини були лише наприкінці XIX століття. Сирійські хом'яки виділяються своїми розмірами, які суттєво перевищують аналогічні параметри декоративних карликових особин. Тіло дорослої тварини в довжину може досягати 14–15 сантиметрів при наявності 1,5-сантиметрового хвоста. Його вага варіюється в межах 200–250 грамів.

Тваринки досить пухнасті, їх забарвлення може бути різним. На передніх лапках у тварини є по чотири повноцінних пальчика, а на задніх лапках – п'ять маленьких пальчиків з кігтиками.

Виглядає хом'як досить кумедно за рахунок округлої морди і невеликих вушок. До особливостей породи також слід віднести той факт, що гризуни можуть бути не тільки довгошерстими, але і короткошерстими з густим покривом шерсті на тілі. У звірків великі зіниці, крім того, гризуни мають симетричні щічні мішечки, в яких тварина воліє зберігати запаси їжі.

Черепахи куточка живої природи

Суходільна черепаха (Testudinidae) – родина черепах. Родина включає види, що зустрічаються в Америці, Африці та Євразії.

Загальний розмір у різних родів та видів цієї родини коливається від 7 см до 1,30 м. Значній кількості видів притаманний статевий диморфізм. Жива вага рептилії до 250, а деякі винятки можуть сягати 400 кг. Голова зверху вкрита великими симетричними щитками. Панцир опуклий, задні ноги товсті, стовпоподібні. Представники цієї родини наділені міцним кістковим панциром, який вкрито товстими роговими щитками з чіткими концентричними шарами на поверхні.

Це суто наземні, суходільні черепахи. Досить повільні швидкість до 0,27 км/год., при небезпеці ховають голову під панцир. Здебільшого травоїдні, інколи можуть вживати хробаків та личинки комах.

Тривалість життя коливається від 50 до 100 років. Здебільшого вони харчуються різноманітними рослинами, включаючи квіти, соковиті фрукти і навіть кактуси. Вони

також їдять дрібних тварин, таких як дощові черв'яки, равлики, комахи. Мешкають у Північній та Південній Америці, Європі, Африці, Азії.

Червоновуха черепаха звичайна (Trachemys scripta) – вид черепах родини Прісноводні черепахи.

Поширений мешканець тераріумів. Загальна довжина тіла сягає 18–30 см. Голова невелика, шия довга. Карапакс овальної форми з рівними краями і слабо рельєфною поверхнею, утвореною опуклими щитками. Пластрон жовтий з темними плямами. Голова темна з численними поздовжніми жовтуватими смугами. Позаду очей яскрава витягнута пляма червоного або жовтого кольору.

Це некваплива тварина. Живиться безхребетними, молюсками, дрібною рибою, рослинною їжею. Статева зрілість настає у 6–8 років. Парування починається у лютому. Самиця відкладає до 10 яєць, інколи до 22. Інкубаційний період триває від 103 до 150 діб.

Батьківщина червоновухої черепахи – територія від південних штатів США до півночі Колумбії та Венесуели.

Равлики куточка живої природи

Ахатина (Lissachatina reticulata) – сухопутний черевоногий молюск із підкласу легеневих равликів. Рифлена раковина бежевого кольору з темно-коричневими осьовими смугами. Тіло бежеве з темною головою. Зустрічаються альбіноси. Один з великих швидкорослих равликів.

Achatina reticulata – один з найвибагливіших сухопутних равликів. Ці молюски не бояться контакту з людиною. Равлик народжується повністю глухим. Дихає він всім тілом, у тому числі й раковиною, в якій є невеликі канальці, через які повітря проникає до тільця. Очі розташовані на гнучких вусиках на маківці голови. Бачить молюск лише ті предмети, які розташовані на відстані 2 см від нього.

Птахи куточка живої природи

Папуги нерозлучники (Agapornis) представники родини папугових.

Нерозлучники привертають до себе увагу яскравим зовнішнім виглядом, цікавим та веселим характером, простотою в догляді, а також не потребують високих матеріальних затрат.

Батьківщиною нерозлучників є Африка та Мадагаскар. Довжина тіла 10–17 см, крила 4 см, а хвоста 6 см, вага 40–60 г.

Якщо вам доводилося бачити двох не розлучників разом, то ви зрозумієте, чому ці папуги отримали саме таку назву. Цікавою особливістю є те, що пара не розлучників ніколи не буде сидіти на відстані один від одного. Вони завжди разом, туляться один до одного та доглядають один за другим. Така поведінка є характерною особливістю цих птахів. Можна сказати, що це і є їхньою візитною карткою.

Зазвичай нерозлучники є слухняними та миролюбними. Але для цього необхідно, щоб вони жили в клітці тільки зі своєю парою. А якщо поселити в одну клітку

нерозлучника з папугою іншого виду – він може стати агресивним, та навіть може заклювати свого сусіда.

Папуги-нерозлучники дуже полюбляють воду та розваги. Вони полюбляють різноманітну їжу. Основою раціону для пташок є зернова суміш і зелень.

Зеброва амадина (Taeniopygia guttata), птах родини в'юркові.

Зеброві амадини – корінні австралійці. Амадини, не зважаючи на удавану дружелюбність, не сприймають людські руки.

Амадини – пташки з красивим різнобарвним, яскравим опереннням. У довжину дорослі пташки досягають 11 сантиметрів. Амадини пташки непосидючі, верткі і рухливі.

Основна їжа амадин – суміш з шести або семи компонентів різних зерен. Не можна амадин годувати кормом, призначеним канарейкам, папугам і пташкам з екзотичних країн.

Самка і самець амадин – найзабавніші пташки, вони так цікаво спілкуються між собою, що не можливо не присісти на пару хвилиночок, і не поспостерігати за ними.

Папужка хвилястий (Melopsittacus undulatus) – вид підродини папужних. У природі місце проживання хвилястих папуг – Австралійський материк, де вони мешкають практично повсюдно.

Довжина тіла 17–19 см, хвоста – 8–10 см; вага 40–50 г. Завдяки хвосту здається набагато меншим. Основне забарвлення оперення захисного трав'янисто-зеленого кольору. Передня частина голови та горло жовті. Хвилястість на голові від тонкої та ніжної переходить до крижів в ширшу і грубішу.

Це дуже стрункі гарні папужки з відносно високими ногами, товстим, дуже могутнім дзьобом, зігнутим як у хижих птахів. Хвіст у них довгий. Над дзьобом птахів є добре виражена восковиця. Стать птахів легко розрізняють за кольором восковиці: у дорослого самця вона яскраво-синя, у самки – безбарвна або коричнева.

Папуга Корела (Nymphicus hollandicus) птах родини какаду. Папуга корела родом походить з Австралії. Сьогодні це один із найулюбленіших видів папуг, які розповсюджені по всьому світі. А ще, завдяки своєму чубчику, він отримав іншу назву – «німфа». Довжина корели 30–33 см (хвіст – 14–16 см), вага корели приблизно 85–100 грам.

Рекомендовані злаки: вівсяні пластівці, гречка, рис, перловка, ячмінь, горох, чечевиця.

Папуга корела володіє веселим та грайливим характером, дуже полюбляє знаходитися в компанії людини. Корела привертає увагу багатьох своїм зовнішнім виглядом. Але окрім гарної зовнішності, цей папуга має ще й інші таланти. Наприклад, його можна навчити говорити.

Папуга корела – невибагливий улюбленець куточка живої природи, але все-таки він заслуговує на увагу та любов.

Акваріумні рибки куточка живої природи

Вуалехвіст (Carassius gibelio) – популярний різновид золотих рибок з добре розвиненими вуалевими плавцями. Ці рибки граціозні і невибагливі, проте, слід дотримуватися деяких правил утримання. Наприклад, не можна поселяти вуалехвостів у дуже теплій воді, адже золоті рибки – холодноводні, іноді у теплу пору року вони навіть живуть у декоративних ставках. Для золотих рибок знадобиться просторий акваріум, в ідеалі на одну особину має припадати щонайменше 50 літрів води.

Неон (Paracheirodon innesi) – один з найпопулярніших акваріумних мешканців із родини Харацинових і є близьким родичем всім відомих піраній. Але на відміну від своїх хижих побратимів, неони абсолютно спокійні й миролюбні рибки, які навряд чи здатні образити ближнього. Самки неонів завдовжки 5 см, самці 3. За формою тіла і забарвленням риба нагадує звичайного неона, але тіло в неї трохи вище і міцніше. Червоне сяйво розливається по всій нижній частині тіла від голови до хвоста. Великі очі свідчать про те, що в місцях їхнього поширення завжди панує напівтемрява.

Даніо (Danio) – це збірна назва кількох родів рибок сімейства коропових, які відносяться до найбільш впізнаваних і дуже популярних акваріумних видів риб. Вони дуже витривалі, тому часто стають вибором новачків. Це одна з небагатьох риб, яка ефективно заповнює верхнюю частину акваріума.

Даніо-реріо (Danio rerio). За своє незвичайне забарвлення рибка отримала прізвисько «дамська панчоха». В акваріумі даніо-реріо рідко виростає більше 4,5 см, хоча природних побратимів виловлюють і великих розмірів – до 6–7 см. Самки звичайно більші, з більш округлим черевцем. Загальний фон забарвлення оливково-синій з золотистим або срібним відливом. Від голови до хвоста йде 4 чорно-сині поздовжні смуги.

Родостомус, або червононоса тетра (Hemigrammus rhodostomus) – невелика рибка із родини Харацинові. Творці підводних пейзажів зупиняють свій вибір на цій тетрі через специфічне забарвлення. Тіло рибки – сіре, хвіст – у смужку, а на голові є яскраво-червона пляма. Одночасно з цим рибки не завдадуть шкоди живим рослинам.

Червононосі тетри відрізняються товариським характером, тому стануть хорошими сусідами для багатьох інших видів.

Скалярія – (Pterophyllum scalare – крилатий лист; angel ish – риби-ангели) – це найбільш поширені рибки сімейства цихлід. Скалярія є хижаком. В акваріумах відносно невибаглива, харчується штучними кормами, співіснує з усіма акваріумними рибками свого розміру, проте полює на менших риб.

Однією з особливостей цих рибок є моногамність – рибки утворюють пари на все життя. Бувають випадки, що скалярія гине, втративши свого партнера.

Молінезія (Poecilia) – миролюбна живородна рибка, яка стане відмінним вибором для акваріумістів-початківців. За багато років утримання було отримано безліч порід моллінезій різних відтінків. Утримувати цих тварин краще групами з переважанням самців. Добре поєднуються з невеликими миролюбними видами, наприклад, меченосцями чи тетрами . У раціоні повинна обов'язково бути рослинна їжа, інакше рибки приймаються за ніжні частини рослин.

Гуппі (Poecilia reticulata) без сумніву, найкраща рибка. Вона невибаглива у догляді, про її витривалість навіть ходять легенди, не вимагає великих обсягів акваріума, добре уживається з багатьма декоративними видами.

Гуппі дуже поширені по всьому світу. Загальна кількість їх настільки велика, що цьому виду навіть надали титул «рибка тисячоліття». Також гуппі наддали неоціненну допомогу людству у боротьбі з поширенням малярії у тропічних регіонах планети, адже личинки комарів – улюблена їжа цих маленьких живородок.

Меченосець (Xiphophorus Helleri) – усім відома акваріумна рибка, яка є майже у кожному куточку природи. Відмінна риса цього виду в класичному варіанті – наявність довгого мечоподібного відростка у нижній частині хвостового плавця. Сьогодні отримано велику різноманітність порід, що відрізняються забарвленням, формою, кількістю та розміром меча: відросток плавця може бути лише один, у деяких порід два, а в окремих форм зовсім відсутня.

Рибки невибагливі, легко уживаються з багатьма іншими видами, а також є живородними, тобто виробляють на світ готових мальків.

Телескоп (Carassius auratus) – селекційна форма золотої рибки, яка відрізняється надзвичайно розвиненими очима, що розташовуються з обох боків тіла. Такі очі є стійкою ознакою і передаються іншим поколінням навіть за схрещування з іншими породами. Незважаючи на розмір очей, телескопии дуже короткозорі, а також мають схильність травмувати очі. З цієї ж причини не можна підсаджувати до телескопів дуже активних риб, наприклад, барбусів, вони можуть зашкодити їхнім органам зору. Як і інші золоті, є холодноводними видами, тому комфортно почуваються при температурі 18–22°С.

Нанакара Блюнеонова (Nannacaraneon blue) – не просто акваріумна рибка, яка служить тільки для прикраси. У цих активних мешканців вельми незвичайні повадки і реакції. Погляд привертає і помітне забарвлення. Вона, до того ж, змінюється залежно від освітлення – від блакитного до зеленого. Голова сіруватого відтінку, а на спинному плавці по краю йде яскрава помаранчева смуга.

Ці акваріумні рибки – цихліди, відносяться до карликових видів, проте, досить потужні і міцні. Вони не особливо вимогливі до параметрів води, але фільтр для акваріума портібен.

Анциструс (Ancistrus) – популярні акваріумні рибки із сімейства кольчужних або лорікарієвих сомів. Його по-різному називають – сом-присоска, риба-прилипала,

чистильник. А загалом це справжній помічник у вашій штучній водоймі. Анциструсів варто заводити практично у будь-якому прісноводному акваріумі. Більшість анциструсів – миролюбні та дуже витривалі рибки. Вони стануть не тільки абсолютною прикрасою акваріума, але і допоможуть акваріумісту в боротьбі з водоростями – улюбленою їжею сомиків.

Практична робота в куточку живої природи

Природа своєю різноманітністю змалечку привертає увагу дітей, збагачує їх, стає джерелом радісних відкриттів і переживань. Вона надихає до відтворення «частинки природи» в невеличкому об'ємі, що надає великої естетичної насолоди, а з часом спонукає дізнатися всі секрети його існування.

Природа відкривається перед дитиною як жива лабораторія, де можна спостерігати і вивчати життя її мешканців, як відповідна школа, в якій успішно можна оволодіти елементарними правилами поведінки, уміннями та навичками розумного використання природи, примноження та охорони її багатства. Саме тому практичним втіленням такої лабораторії в нашому закладі є створення куточка живої природи. Наявність його і систематична робота в ньому допомагають зробити викладання природничих наук більш цікавим і змістовним.

Найважливіше завдання куточка живої природи полягає в організації і проведенні з юннатами навчально-дослідної роботи та використання її результатів у подальшому житті. Проведення гуртківцями самостійних дослідів має велике навчально-виховне значення. Діти не лише набувають уміння ставити найпростіші досліди, а й більш глибоко і свідомо вивчають різні явища та процеси, що відбуваються в живих організмах, навчаються самостійно аналізувати і узагальнювати досліджувані явища, робити певні висновки.

Основними напрямами діяльності вихованців у куточку живої природи є проведення систематичних спостережень за ростом і розвитком тварин і різноманітних дослідів.

Правильна організація в ньому дає можливість дітям не тільки закріпити набуті під час гурткових занять знання, а й розвивати пізнавальні інтереси, спостережливість, довільну увагу, дослідницький підхід у навчанні. Важко переоцінити роботу юннатів у куточку живої природи. Вона виховує у дітей бережливе ставлення до рослин, гуманне ставлення до тварин, повагу до праці людей, готує їх до трудової діяльності, збуджує інтерес до професій овочівника, квітника-декоратора, рибовода, тваринника, а також виховує почуття відповідальності, формує естетичні смаки.

Тематика дослідів може бути різноманітна: дослідження кормової бази для тварин куточка живої природи; досліди на визначення гостроти зору, нюху, слуху у тварин; дослідження сезонних змін у житті тварин (в умовах дикої природи,

куточка живої природи); дослідження умов утримання акваріумних риб; дослідження впливу домашніх тварин на самопочуття та емоційний стан людини; розмноження тварин та багато інших.

Вимоги до відбору мешканців куточка природи:

1. Догляд за мешканцями куточка живої природи за якістю, характером праці, силам та часу повинен бути доступний дітям. Тому відбираємо рослини і тварин, не занадто вибагливих до їжі і догляду за ними.

2. Більшість рослин і тварин в куточку природи повинні бути ззовні привабливими, бажано яскравими, здатними викликати і утримати стійку увагу дітей.

3. Рослини і тварини кутка живої природи повинні бути абсолютно безпечними.

4. Основна вимога, яку необхідно виконувати при утриманні тварин в куточку живої природи, – створення нормальних умов для їхнього життя.

Перш ніж придбати тварину, ми готуємо приміщення для неї, намагаючись наблизити умови її перебування в неволі до природних. Тварин утримуємо у спеціально виготовлених тераріумах, акваріумах, вольєрах або клітках.

Працюючи в кутку живої природи, гуртківці дотримуються таких правил:

1. Дотримуються тиші, та з тваринами живого кутка поводяться спокійно та лагідно.

2. Під час прибирання приміщення та годівлі тварин одягають халат, а після догляду за мешканцями кутка миють руки з милом.

3. Стежать за станом кліток, акваріумів, тераріумів.

4. Систематично змінюють підстилку в клітках та щоденно провітрюють приміщення.

5. Періодично проводять дезінфекцію кліток і приміщень.

6. Використовують лише свіжі і доброякісні корми, а після кожної годівлі прибирають рештки їжі.

7. Напувалки і годівниці щоденно чистять.

Традиційним для куточка живої природи є утримання акваріумних рибок. Акваріум слугує наочним посібником для вивчення живої природи.

Основні завдання відділу акваріумістики куточка живої природи: поглиблене вивчення вихованцями біологічних особливостей акваріумних рослин і тварин; формування практичних вмінь і навичок щодо створення належних умов для утримання і розведення акваріумних риб; розвиток творчих здібностей вихованців, залучення їх до науково-дослідницької роботи.

З гуртківцями в куточку живої природи проводиться ряд цікавих дослідів з мешканцями акваріумів.

– Спостереження за живленням риб.

– Спостереження за способом руху риб.

– Спостереження за зміною забарвлення риб залежно від середовища.

Вироблення у риб умовних рефлексів:

– Реакція риб на звукові сигнали (постукати, дзвіночок).

– Реакція риб на перешкоду зі скла.

– Реакція риб на світло.

Приклади практичних робіт

Спостереження за живленням риб

Головний фактор у довгому житті рибок – правильне годування. Годувати риб треба обов'язково не кваплячись і уважно спостерігаючи за їхньою реакцією на корм.

Одним із головних правил для акваріуміста є: краще не догодувати, ніж перегодувати. Якщо в акваріумі залишається не з'їдений корм, він починає загнивати, вода каламутніє, а наслідком цього може бути масова загибель риб.

Ідеальним кормом можна вважати різноманітний живий корм. Але не завжди вдається в наших умовах його придбати, тому доводиться обходитися сухим кормом. Корм сухий найкраще купувати у спеціальних зоомагазинах. До складу високоякісного вітамінного корму входять: рибне, пшеничне, трав'яне та соєве борошно, кропива, мікроелементи, вітаміни А, В, С, Д, Е, К, Н та спеціальні добавки.

Годування рибок можна проводити 1 раз на добу вранці.

Висновок: рибам подобається цей корм, вони швидко звикають до режиму годівлі. Жителі акваріума люблять різноманітний корм, тому корми краще чергувати – сухий із живим. Не слід давати рибам надто багато корму, це призводить до порушення біологічної рівноваги в акваріумі та погіршує стан його мешканців.

Температурний та світловий режим

При температурі води 20–22˚ риби в акваріумі плавають зверху. Спостереження можна провести перевіривши як риби реагуватимуть на тепло. Коли у обігрівача температуру збільшити, то рибки швидко полюбляють тепленьке містечко та плавають там, де вода нагрілася від обігрівача.

Продовжуючи експеримент, можна помістити декілька різних риб в окрему банку з температурою 28 ˚С.

Встановлено, що при дуже високій температурі – вище 28 ˚С рибкам не вистачає кисню, і вони починають задихатися. Адже у теплій воді кисню розчиняється менше, ніж у холодній. Якщо ж температура 28 ˚С, потрібно, щоб вентиляція повітря в акваріумі була постійною. Оптимальна температура для утримання скалярій – 24 ˚С, а щоб вони стали розмножуватися температуру потрібно збільшити до 26–28 ˚С. Але за цієї температури воду обов'язково потрібно продувати і фільтрувати. А якщо температура в акваріумі знизиться до 17˚, то загибель чудесних рибок неминуча.

Освітлення дозволяє правильно розвиватися не тільки рибам, а й рослинам, однак його кількість не повинна бути недостатнім або, навпаки, зайвим. Все це призводить до неприємних наслідків.

Цикл освітлювання рослин повинен бути наближений до природного, тобто становити десь 10–12 годин.

Доведено, що при освітленні більше 10 годин риби стають малорухомими і намагаються знайти затишний куточок, де можна сховатися від настирливого світла. І звичайно ж, через деякий час починає цвісти вода, а в таких умовах дуже часто починають розвиватися хвороботворні бактерії, здатні сильно нашкодити фауні.

Висновок: Найкраща температура води для акваріумних рибок 24–26 °С. За цієї температури рибки виглядають особливо яскравими.

Тривалість освітлення в акваріумі не повинна перевищувати 10–12 годин.

Вироблення умовних рефлексів

Протягом п'яти днів можна провести експеримент із вироблення умовних рефлексів. Годувати риб потрібно в один і той же час.

1 день. Включити світло в акваріумі. На світло рибки не підпливають. Посипати корм. Рибки тоді підпливають.

2 день. Включити світло в акваріумі. Підпливають п'ять рибок. Посипати корм. Рибки всі підпливають.

3 день. Включити світло в акваріумі. Майже всі великі рибки підпливають і кілька маленьких. Посипати корм. Рибки підпливають всі.

4 день. Включити світло в акваріумі. Підпливають всі рибки за деяким винятком. Посипати корм. Рибки підпливають усі.

5 день. Включити світло в акваріумі. Усі риби підпливають. Посипати корм.

Висновок: отже, умовний рефлекс – це рефлекс, який виробляється за певних умов (сукупності зовнішніх і внутрішніх факторів) протягом життя тварини. Доведено, що умовні рефлекси існують, і можна виробити їх у своїх улюбленців.

Систематичні спостереження за природою і доступність об'єктів сприяють розвитку конкретних уявлень про рослини і тварини. Залучення дітей до догляду за тваринами закладає основи дбайливого та відповідального відношення до живих істот, виховує любов до природи.

Ми віримо, що наші улюбленці позитивно впливають на емоції дітей, розвиваючи естетичні відчуття. Турбота і догляд за тваринами привчають до праці, розвивають почуття відповідальності. Емоційний стан в процесі спілкування з «братами нашими меншими» поступово набуває спокою, позитивної налаштованості до оточуючого світу, що дуже важливо в сучасних умовах. Заняття та екскурсії у куточку живої природи надають можливість покращити психологічний стан відвідувачів та є запорукою гарного настрою, незабутніх вражень та щирих дитячих усмішок.

ЗАКАРПАТСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

ЗОЕНЦ – профільний заклад позашкільної освіти, який реалізовує державну політику в галузі освіти і науки, сприяє розвитку творчої особистості учнів і є координуючим центром інформаційно-методичної, природоохоронної та дослідницько-експериментальної роботи педагогів, учнів закладів загальної середньої освіти і юннатів закладів позашкільної освіти області.

Творчими лабораторіями екоцентру слугують: навчально-дослідна земельна ділянка, куток живої природи, екологічна стежка, навчально-декоративна водойма.

Навчально-дослідна земельна ділянка Закарпатського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді є базою для проведення лабораторних та практичних занять, організації дослідницької та природоохоронної роботи.

Основними напрямами діяльності юннатів на НДЗД є: вирощування рослин, спостереження за їх ростом і розвитком, проведення сільськогосподарських дослідів згідно з програмами гурткових занять.

У процесі практичної роботи і спостережень вихованці гуртків безпосередньо пізнають живі організми, їх біологічні особливості і зв'язок з умовами існування.

Організація дослідницької роботи включає планування досліду, його закладку, проведення спостережень та отримання результатів із наступною їх обробкою.

На навчально-дослідній земельній ділянці ЗОЕНЦ впроваджуються принципи органічного сільського господарства. Така система максимально базується на сівозмінах, використанні рослинних решток, гною та компостів, бобових рослин, рослинних добрив, на механічному обробітку ґрунту і біологічних засобах боротьби з шкідниками для підвищення родючості та покращення структури ґрунтів, забезпечення повноцінного живлення рослин та боротьби з бур'янами й різноманітними шкідниками сільськогосподарських угідь. На дослідних ділянках використовувався механічний обробіток ґрунту – просапування міжрядь, розпушування, мульчування. Восени проводиться оранка ділянки, навесні – дискування, розмітка дослідних полів та закріплення відповідальних керівників гуртків.

Тематика дослідницької роботи планується таким чином, щоб вона була пов'язана із змістом навчальної програми і спрямована на підвищення врожайності с/г культур.

Дослідницька робота та спостереження на НДЗД проводяться за тематикою:

- Фенологічні спостереження за ростом і розвитком рослин основних родин;
- Сортовивчення помідорів, квасолі, перцю, гарбузових;
- Вплив позакореневого підживлення на врожай помідорів;
- Вплив комбінованого вирощування с/г культур на врожайність;
- Вплив прищеплення основного пагона над 3-м справжнім листком на врожай огірків;
- Вплив підживлення на врожай с/г культур;
- Вирощування рослин-радіопротекторів;
- Вирощування однорічних квітів;
- Вирощування кормових трав та рослин-медоносів;
- Розмноження ягідних кущів живцюванням.

За результатами проведених дослідів вихованці гуртків оформляють звіти для участі у всеукраїнських науково-освітніх проєктах і конкурсах: «Дослідницький марафон», «Парад квітів біля школи», «Юний дослідник», «Посади сад», «Юннатівський зеленбуд», «Оптимізація озеленення території навчальних закладів».

Однією з форм роботи з дітьми на НДЗД є організація і проведення навчально-польової практики для вихованців гуртків відділу біології та дослідницько-експериментальної роботи.

Під час роботи на навчально-дослідній ділянці юннати на практиці закріплюють теоретичні знання, здобуті протягом року, ознайомлюються з методикою польових досліджень, проводять фенологічні спостереження за піддослідними культурами, здійснюють комплекс агротехнічних заходів з догляду за ними, доглядають за мешканцями кутка живої природи.

Восени після збору врожаю сільськогосподарських культур підводяться підсумки роботи юннатів на НДЗД. В рамках відзначення Дня юного натураліста організовується виставка «Щедрість рідної землі», на якій юннати різних гуртків представляють вирощену продукцію та результати дослідницької роботи.

У **виробничому відділку НДЗД** вирощуються кукурудза, буряк кормовий, гарбузи, кабачки, кормові трави (еспарцет) та трави-медоноси (гречка, фацелія).

На **ділянці систематики НДЗД** вирощуються типові представники основних систематичних груп рослин: бобові, гарбузові, пасльонові, злакові, хрестоцвіті. Юннати ознайомлюються з біологічними особливостями вирощуваних рослин, проводять фенологічні спостереження за їх ростом і розвитком.

Квітково-декоративний відділок складається із колекційної ділянки однорічних квітів, клумб однорічних та багаторічних квіткових рослин, малих архітектурних

форм, рокаріїв. На рабатках та клумбах юннати вирощують чорнобривці, жоржини однорічні, цинії, ротики садові та багато інших квітково-декоративних рослин, за якими проводять фенологічні спостереження. Восени збирають насіння для поповнення банку насіннєвого матеріалу.

Закритий ґрунт представлений парниками, які використовуються для вирощування розсади овочевих культур, однорічних квітів, живцювання плодово-ягідних та декоративних кущів, дорощування сіянців гінкго дволопатевого, яблуні Шейдекера, павловнії тощо.

У **відділку плодово-ягідних культур** вирощуються місцеві сорти плодово-ягідних культур: яблуні, вишні, сливи, айва, персик, виноград, смородина чорна, йошта, аронія чорноплідна, обліпиха. Під час практичних занять юннати опановують техніку щеплення, обрізання та формування крони, підживлення та методи боротьби із шкідниками.

Зоолого-тваринницький відділок включає куток живої природи, крільчатник, віварій, пташники, пасіку. У внутрішньому приміщенні кутка живої природи розміщені демонстраційні акваріуми об'ємом близько 3000 л, тераріуми, акватераріуми, клітки з декоративними птахами і гризунами, інсектарні коробки. Всього налічується близько 450 особин тварин 54 видів: 6 видів ссавців, 8 видів декоративних та свійських птахів, 6 видів плазунів, 21 вид акваріумних рибок, 13 видів місцевих річкових риб. У пташниках вольєрного типу утримуються 5 порід курей, 7 порід голубів, 2 породи цесарок, павичі з виводком тощо.

Основними напрямами діяльності юннатів в кутку живої природи є вирощування тварин, спостереження за їх ростом та розвитком, проведення дослідів із розмноження птахів (павичі, мускусні качки, цесарки, голуби), гризуни, акваріумні рибки тощо.

Кормова база для тварин забезпечується продукцією сільсько-господарських рослин, що вирощуються на виробничих полях.

Юннатівська пасіка створена і діє з метою підготовки майбутніх спеціалістів з бджільництва.

Навчально-декоративна водойма має глибину більше 2,5 м. Рослинний світ представлений лататтям білим, глечиками жовтими, водяним горіхом, рдестом, сальвінією плаваючою, ряскою, бамбуком; тваринний світ: черепахи червоновуха та болотяна, вуж звичайний, жаба ставкова і кумка, короп, карась, окунь, головень європейський, плітка, жук-плавунець, водомірка тощо.

У **дендрологічному відділку** створена та продовжує поповнюватися колекція рідкісних, реліктових та екзотичних деревних та кущових порід. Зокрема, куртини метасеквої, кипарису болотного, гінкго дволопатеве, секвоядендрон, ясен білоцвітий, кипарисовик Лавсона, магнолія Суланжа та Кобус, тис ягідний, вишня дрібнопильчаста (сакура) тощо.

Куток живої природи

Однією із форм педагогічної діяльності, що забезпечує учням, юннатам глибокі й міцні знання з біології, прищеплює їм практичні навички з догляду за рослинами і тваринами, є створення та організація роботи в кутку живої природи.

Барвисті декоративні птахи, екзотичні рибки, невгамовні хом'ячки, морські свинки, овіяні легендами плазуни, чудернацькі комахи та різноманітні рослини привертають до себе увагу допитливих школярів.

Куточок живої природи є складовою частиною відділу біології та дослідницько0експериментальної роботи Закарпатського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді. Він створений для проведення практичних занять, передбачених навчальними програмами гуртків, з метою поглиблення знань про живі організми, формування практичних умінь та навичок, вивчення, спостереження та догляду за рослинами і тваринами; організації дослідницької та природоохоронної роботи юннатів.

У куточку живої природи утримуються найбільш характерні хребетні та безхребетні представники тваринного (комахи, риби, земноводні, плазуни, птахи, ссавці) і рослинного світу (водорості, водяні, вищі рослини).

Спостереження за мешканцями, посильна дослідницька робота в цьому куточку дивосвіту проводяться протягом року незалежно від пори року та часу доби.

Практична діяльність – догляд за тваринками, нескладна селекційна робота пробуджує в учнів інтерес до глибшого пізнання біології тварин, етології, екології, виховує в них навички спілкування із живими істотами.

Заняття в кутку живої природи пробуджують в учнів і юннатів любов до рослин і тварин, всього живого, розширюють світогляд, збагачують духовно, виховують культуру поведінки в природі, привчають їх мислити простими екологічними категоріями.

Куток живої природи екоцентру включає:

– Внутрішнє приміщення площею 40 м^2, у якому розміщені демонстраційні акваріуми об'ємом близько 3000 л, тераріуми, акватераріуми, клітки з птахами та гризунами, інсектарні коробки.

– Водні та кімнатні рослини.

– Басейн з фонтанчиком.

– Лабораторію і підсобне приміщення для розведення рослин і тварин, лікування мешканців куточка.

На території розташовані:

– Пташник вольєрного типу.

– Крільчатник.

– Віварій для розведення гризунів.

– Юннатівська пасіка.

– Водойма для гідробіонтів.

Правильно спланована та добре організована робота в кутку живої природи має велике пізнавальне й виховне значення, а також є вагомим компонентом у підвищенні ефективності вивчення біології, охорони природи та подальшій професійній орієнтації учнівської молоді.

Юннати проводять дослідницьку роботу та спостереження в кутку живої природи за наступною тематикою:

– Сезонні та добові спостереження за поведінкою тварин;

– Вивчення умовних рефлексів;

– Створення умов для розмноження мешканців кутка ;

– Проведення селекційної роботи;

– Спостереження за явищами мімікрії, способами руху, характером живлення тварин.

Педагоги та юннати екоцентру проводять для гостей закладу екскурсії, надають консультації і поради з питань:

– Як влаштувати акваріум, тераріум;

– Акватераріум;

– Полідаріум;

– Як утримувати тваринок у неволі;

– Як правильно їх годувати та лікувати.

Екологічна стежка ЗОЕНЦ

Мета навчально-виховної екологічної стежки – виховання екологічно-грамотної поведінки людини в навколишньому природному середовищі, поширення знань про природу та людину, як невід'ємну частку довкілля; проведення навчальної і пропагандистської роботи з питань охорони природи, створення умов для виховання екологічної грамотності учнів, формування вмінь культури поведінки в природі.

Завдання екологічної стежки:

– ознайомлення відвідувачів із об'єктами, визначення та проведення на відповідних зупинках теоретичних і практичних занять, природоохоронної роботу;

– пропаганда природоохоронних заходів, інформування про наявні на заданому маршруті види рослин, пам'ятки природи, культури;

– проведення гурткових занять;

– проведення практичних природоохоронних робіт, екологічних тренінгів;

– проведення тематичних та загально-оглядових екскурсій;

– проведення навчально-виховних, ігрових екскурсій.

Екскурсійні об'єкти екологічної стежини

«Дивосвіт Закарпаття»

У жовтні 1946 року в м. Ужгороді було відкрито Закарпатську обласну станцію юних натуралістів. У вересні 1992 року облСЮН реорганізовано в Закарпатський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, на території якого створено екологічну стежку «Дивосвіт Закарпаття».

Наша екологічна стежина включає десять зупинок:

Зупинка №1 «Дендропарк»

Дендрологічний парк – територія, на якій у відкритому ґрунті культивуються деревні рослини, парк з колекцією різних порід дерев.

Дендрарій Закарпатського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді закладений в 1978 році (асортимент рослин – туя колоновидна, шаровидна, кипарисовик горіхоплідний золотисто-перистий, ялина канадська, оцтове дерево та інші).

Щороку дендрарій поповнюється новими видами – кипарисовики Лаусона, сосна кедрова європейська, ялівець козачий, криптометрія, туя західна, ліріодендрон, церцис тощо.

В дендрарії ЗОЕНЦ є і лісоутворюючі породи (ялина звичайна, сосна кедрова, ялиця звичайна) і паркові форми (різні форми туї, кипарисовиків).

Дендрарій ЗОЕНЦ закладений за принципом довільного розміщення окремих дерев, кущів та їх груп. Не дивлячись на невелику площу, в дендрарії можна зустріти представників з різних континентів земної кулі (екзоти). В основному переважають північно-американські, східно-азіатські.

Видовий склад Дендропарку ЗОЕНЦ

Рослинний світ

- Болотний кипарис (Taxodium distichum L.)
- Гінкго дволопатеве (Ginkgo biloba)
- Туя західна (ф. Ельвангера золот.)(Thuja occidentalis)
- Липа серцелиста (Tilia cordata)

- Ясен звичайний (Fraxinus excelsior)
- Каштан їстівний (Castanea sativa)
- Дуб червоний (північний) (Quercus borealis)
- Вільха сіра (Alnus incana)
- Гіркокаштан звичайний (Aesculus hippocastanus)
- Катальпа бігнонієвидна (Catalpa bignonioides)
- Ялиця звичайна (Abies vulgaris)
- Ялиця кавказька (Abies nordmauntana)
- Верба біла (ф. плакуча) (Salix alba)
- Сосна гірська (Pinus mugus)
- Туя західна (ф. колоновидна) (Thuja occidentalis)
- Обліпиха крушиновидна (Hippophae rhamnoides)
- Сумах пухнастий (Rhus thyphyna)
- Ялина колюча (ф. пірамідальна)(Picea pungens)
- Вишня дрібнопильчаста (Cerasus serrulata)
- Туя велетенська (ф. пірамідальна) (Thuja plicata)
- Горіх грецький (Juglans regia)
- Яблуня Недзвецького (Malus niedzwetzkyana)
- Магнолія Кобус (Magnolia Kobus)
- Магнолія Суланжа(ф. Олександріна) (Magnolia Soulangeana)
- Метасеквойя гліптостробовидна (Metasequoia gliptostroboides)
- Сосна чорна (Pinus nigra)
- Сосна кедрова (Pinus cembra)
- Ялина канадська (Picea Canadensis)
- Секвоя велетенська (Sequoia giganteum)
- Кипарисовик Лавсона (Chamaecyparis lawsoniana)
- Кипарисовик горіхоплідний (Chamaecyparis pisifera)
- Туя західна (ф. спіральна) (Thuja occidentalis)
- Кедр ліванський (Cedrus libani)
- Модрина європейська (Larix decidua)
- Криптомерія японська (ф. елегантна) (Cryptomeria japonica)
- Верба Матсуди (ф. покручена)(Salix Matsudana)
- Сосна Станкевича (Pinus Stankeviczi)
- Кедр прирічковий каліфорнійський (Calocedrus)
- Туя західна (смарагд)(Thuja occidentalis)
- Береза бородавчаста (Betula verrucosa)

Видовий склад чагарникових рослин

- Хеномелес японський (Chaenomeles japonica)
- Хеномелес Маулея (Chaenomtlts Maulei)

- Ялівець козачий(Juniperus sabina)
- Барбарис звичайний (Berberis vulgaris)
- Дейція шорстка (Deutzia scabra)
- Мушмула звичайна (Mespilus germanica)
- Форзиція звисаюча (Forsythia suspensa)
- Самшит вічнозелений (Buxus sempervirens)
- Гортензія великолиста (Hydrangea macrophylla)
- Тис ягідний (Taxus baccata)
- Аронія чорноплідна (Aronia melanocarpa)
- Троянда садова (Rosa arvensis)
- Кампсіс укорінливий (текома)(Campsis radicans.)
- Партеноцисус п'ятилистковий (Parthenocissus quinquefolia.)
- Рододендрон японський (Rhododendron japonicum.)
- Калина звичайна (Vibornum opulus.)
- Шипшина собача (Rosa canina.)
- Бирючина звичайна (Ligustrum vulgare.)
- Чубушник вінечний (Philadelphus coronarius.)
- Аукуба японська (Aucuba japonica.)

Тваринний світ

- Ящірка прудка (Lacerta agilis)
- Дятел строкатий малий (Dendrocopos minor)
- Дятел строкатий великий(Dendrocopos major)
- Дятел зелений (Picus viridis)
- Дятел сирійський (Dendrocopos syriacus)
- Сорока (Pica pica)
- Ворона сіра (Corvus cornix)
- Грак (Corvus frugilegus)
- Галка(Corvus monedula)
- Горлиця садова, або кільчаста (Streptopelia decaocto)
- Ластівка міська (Delichon urbica)
- Плиска біла (Motacilla alba)
- Дрізд чорний (Turdus mervla)
- Дрізд чикотень (Turdus pilaris)
- Горихвістка чорна (Phoeniurus ochturos)
- Горихвістка звичайна (Phoenicurus phoenicurus)
- Синиця велика (Parus major)
- Синиця блакитна (Parus caerleus)
- Повзик (Sitta europaea)
- Підкоришник (Certhia familiaris)

- Зяблик (Fringilla coelebs)
- Горобець хатній (Passer domesticus)
- Горобець польовий (Passer montanus)
- Шпак (Sturnus vulgaris)
- Кріт (Talpa europea)
- Білка (Sciurus vulgaris)

Зупинка №2 «Навчально-декоративна водойма»

Навчально-декоративна водойма має глибину більше 2,5 м.

Рослинний світ водойми представлений наступними рослинами: глечики жовті, водяний горіх, рдесник, бамбук. Тваринний світ також багатий: черепахи болотна і червоновуха, вуж звичайний, жаба озерна, короп, карась, окунь звичайний, головень, плітка звичайна, марена звичайна, жук-плавунець, павук сріблянка, одноденки, водомірки, дафнія.

Зупинка №3 «Долина нарцисів»

Куточок долини нарцисів створено, за прикладом унікального об'єкта світового значення – Долини нарцисів. Ця долина належить Карпатському біосферному заповіднику – одному із резерватів мережі ЮНЕСКО. Її площа становить 256 га. Долина розташована на висоті 180–200 м над рівнем моря в Закарпатській області (Україна). Назва її походить від поля, на якому навесні масово цвіте нарцис вузьколистий (поетичний) Narcissus(poeticus) angustifolius Curt

Зупинка №4 «Пасіка»

Екологічне виховання учнів починається з підготовки учнів до першої екскурсії на пасіку, де на практиці керівник гуртка вчить правилам поведінки з бджолами, розміщенням пасіки, естетичний стан пасічного тічка, вулика та будівель.

Зупинка №5 «Метеомайданчик»

Метеомайданчик є важливою складовою екологічно-розвивального середовища. Він дає змогу ознайомлювати дітей з основними стандартними метеорологічними приладами, із технікою спостережень та методикою оброблення результатів. Зокрема, в екоцентрі проводяться спостереження за станом забруднення повітря у співпраці із лабораторією спостережень за забрудненням атмосферного повітря Закарпатського Гідрометцентру.

Зупинка №6 «Куртини болотного кипарису та метасеквої»

Болотяний кипарис (Taxodium), рід хвойних деревних рослин родини Таксодієвих. У Європі культивується з XVII ст. як декоративна рослина. Деревина володіє високими механічними якостями, стійка до гниття.

Метасеквоя китайська або гліптостробоїдна (Metasequoia glyptostroboides) – древній релікт, вид хвойних листопадних дерев родини кипарисових.в природному стані зростає в Китаї.

Зупинка №7 «Рокарій»

Рокарій, або ж кам'янистий сад, створений у 2014 році, щороку юннатами та педагогами поповнюється і розширюється. Тут зростають сосна гірська жереп, ялівець козачий, декілька видів туй, калина звичайна, церцис, плющ, едельвейс, юкка, канни, лаванда, півники та багато інших цінних декоративних видів рослин.

Зупинка №8 «Навчально-дослідна земельна ділянка»

Навчально-дослідна земельна ділянка Закарпатського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді є базою для проведення лабораторних та практичних занять, організації дослідницької та природоохоронної роботи. Практична робота на навчально-дослідній земельній ділянці допомагає юннатам ґрунтовніше засвоїти теоретичні знання з ботаніки, природознавства та сільськогосподарської праці, озброює їх певними практичними уміннями і навичками, пробуджує у них інтерес до вивчення рослин і тварин, бажання самим вирощувати високі врожаї сільськогосподарських рослин.

Зупинка № 9 «Пташник»

У пташниках вольєрного типу утримуються павич, кури, голуби, цесарки, фазани, гуси та качки.

Зупинка №10 «Куток живої природи»

Куточок живої природи є складовою частиною відділу біології та створений для проведення практичних занять, передбачених навчальними програмами гуртків, з метою поглиблення знань про живі організми, формування практичних умінь та навичок, вивчення, спостереження та догляду за рослинами і тваринами; організації дослідницької та природоохоронної роботи юннатів.

Родзинками нашого куточка є гекон токі та плямистий еублефар (леопардовий гекон), агама, чилійські білки дегу, шиншили, морські свинки, середньоазіатські та червоновухі черепахи, барвисті акваріумні рибки.

Основними напрямами діяльності юннатів в кутку живої природи є вирощування тварин, спостереження за їх ростом та розвитком, проведення дослідів із розмноження птахів, гризунів, акваріумних рибок тощо.

Кормова база для тварин забезпечується продукцією сільсько-господарських рослин, що вирощуються на виробничих полях.

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЗАПОРІЗЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ» ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Куточок живої природи

Створення та організація роботи в Куточках живої природи є однією із форм педагогічної діяльності, що забезпечує учням, юннатам глибокі й міцні знання з біології, розширює світогляд, виховує в учнів інтерес і любов до природи, до праці, прищеплює практичні уміння й навички по догляду за рослинами і тваринами. На основі отриманих знань у дітей формуються такі якості, як реалістичне розуміння явищ природи, допитливість, уміння логічно мислити, бережливо відноситись до всього живого.

Куточок живої природи працює в Запорізькому обласному центрі еколого-натуралістичної творчості з 1963 року (тоді Запорізька обласна станція юних натуралістів), де увагу допитливих школярів привертають невгамовні хом'ячки, шиншили, щури, чілійські білки – дегу, морські свинки, декоративні кролі, чудернацькі комахи, равлики, барвисті декоративні птахи, екзотичні рибки, черепахи червоновухі, шпоркові жабки та різноманітні рослини.

Керівники гуртків з метою успішного засвоєння вихованцями навчальних програм, розвитку інтересу й працьовитості широко використовують Куточок для проведення гурткових занять, залучають юннатів до практичних робіт, спостережень та дослідницької роботи.

Заняття у живому Куточку дозволяє побачити:

– нерозривний і загальний зв'язок живого організму із зовнішнім середовищем, багатофункціональне пристосування до певних елементів середовища;

– появу нового організму, його ріст, розвиток і умови, що забезпечують ці процеси;

– специфіку живого організму, його відмінність від предметів;

– різноманіття і неповторність живих організмів на прикладі декількох екземплярів одного виду рослин і тварин і різні способи взаємодії із середовищем тощо.

При ознайомленні з живими об'єктами у дошкільнят розвиваються спостережливість, інтерес до природи. Діти вчаться спостерігати, порівнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, запам'ятовують назви мешканців живого куточка, придумують ігри. Під час догляду за мешканцями Куточка природи у вихованців формуються трудові навики і такі цінні якості, як працелюбність, відповідальність, екологічна свідомість.

Важко переоцінити роботу молодших школярів у Куточку живої природи. Вона виховує у дітей бережливе ставлення до рослин, гуманне ставлення до тварин, повагу до людей праці, готує їх до трудової діяльності, збуджує інтерес до професій овочівника, квітника-декоратора, рибовода, тваринника, а також виховує почуття відповідальності, формує естетичні смаки.

Вихованці молодшого та середнього шкільного віку проводять сезонні та добові спостереження за поведінкою тварин, за способами руху, за характером живлення тварин, за появою умовних рефлексів; вчаться створювати умови для розмноження мешканців куточка.

Для старшокласників Куточок живої природи ЗОЦЕНТУМ – це своєрідна лабораторія, в якій юннати роблять перші кроки до науки:

– займаються виробленням умовних рефлексів у тварин на звук, світло, колір;

– виявляють вплив факторів навколишнього середовища на поведінку та розмноження мешканців куточка;

– вивчають вплив різноманітних раціонів та біодобавок на якість шерстяного покриву ссавців та пір'я птахів;

– перевіряють закони спадковості при розмноженні тварин;

– проводять селекційну роботу тощо.

Результати досліджень юні науковці презентують під час обласних і Всеукраїнських конференцій, конкурсів юних зоологів-тваринників, «Юний дослідник», «Юний селекціонер і генетик», «Кролик», «Гуманне ставлення до тварин», «Зоологічна галерея», конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт тощо.

Вихованці Центру у 2022 році стали учасниками челенджу «Тваринки – мої друзі».

Щорічно Куточок живої природи Центру відвідують сотні юних природолюбів Запоріжжя і області.

Педагоги Центру надають консультації і поради відвідувачам з питань вибору домашнього улюбленця, його утримання, годування, лікування і розмноження; влаштування акваріуму, тераріуму тощо.

Педагоги міста Запоріжжя і області отримують методичну допомогу по організації та обладнанню Куточків живої природи в загальноосвітніх навчальних закладах як невід'ємної складової кабінету біології, який забезпечує наочність у вивченні біології; основним напрямам діяльності учнів, методикам проведення дослідницької і експериментальної діяльності на базі Куточка.

Більшість мешканців Куточка живої природи нашого Центру – гризуни:

– Чилійська білка дегу (Aldenvet.ua),

Батьківщиною дегу є Аргентина, Чилі, Перу і Болівія. Тривалість життя гризуна становить 6–8 років. У дикій природі дегу живуть групами, риють нори, в яких ховають корм і перечікують денну спеку.

– Хом'як сирійський (Mesocricetus auratus)

Одним із найпопулярніших видів у любителів маленьких тваринок є сирійські хом'ячки або золотисті хом'ячки – товариські і допитливі, обожнюють досліджувати навколишній світ, люблять спорт – ходити по лабіринтах і бігати в колесі.

– Джунгарські хом'яки (Phodopus sungorus)

Милі карликові «хутряні кульки» (розмір до 5 см, а вага до 45 грамів) – грайливі, активні та забавні маленькі друзі. За рахунок повної відсутності запахів, охайності і простоти утримання вважається популярним серед домашніх тварин.

– Морська свинка (Cavia porcellus)

Цей гризун з родини Свинкова потрапив в Європу з заморської країни Перу, тому і «морський». Свинка видає звуки, схожі з рохканням. Звідси і назва «свинка».

Морських свинок розрізняють по довжині та кольору вовни.

– Декоративні щури (Rattus norvegicus f.domestica)

В наш час завойовують все більшу популярність як «тварини-компаньйони», дуже милі, розумні, приємні на дотик та зовсім не страшні.

– Шиншила звичайна (C. lanigera), інколи шиншила мала, шиншила довгохвоста або шиншила берегова – вид гризунів родини Шиншилові (Chinchillidae) не залишає байдужими жодного з відвідувачів. Цей вид дуже рідкісний в дикій природі. Зустрічається лише на високогір'ях Анд в Чилі.

Декоративні кролики – милі, охайні і досить інтелектуальні звірята – прекрасні домашні тварини. На цей час є безліч сучасних порід, які є нащадками єдиного виду одомашненого кролика – дикого або європейського кролика (лат. Oryctolagus cuniculus).

Щодня великим щебетом зустрічає юних орнітологів перната веселка Куточку живої природи:

– Хвилясті папуги

Батьківщина хвилястих папужок – Австралія. Доброзичливі, допитливі, невеликі за розмірами, невибагливі до домашніх умов. Хвилясті темні лінії на голові дали назву попугайчикам.

– Корела

Елегантні птиці родом з Австралії. Їх ще звуть німфами. Це забавні кмітливі пташки зі смішним чубом і помаранчевими щічками,

– Нерозлучники рожевощокі

Нерозлучниками названі через прив'язаність одне до одного.

Батьківщиною птахів є території Африки, Мадагаскару. Яскраві та потішні. Легко звикають до людей.

– Ожерелові папуги

У природі ожерелові папуги живуть як в Азії, так і в Африці.

Назву одержали за смужки навколо шиї, що нагадує намисто, яке є тільки у самців. При ходьбі пташка спирається на дзьоб, такий спосіб пересування пов'язаний з природного слабкістю ніг.

Діамантник зебровий, або зяблик-зебра, або амадіна зеброва, або астрильд зебровий (Taeniopygia guttata) – найпоширеніший вид Центральної Австралії та Індонезії.

Під час гніздування самці приваблюють самок своїми шлюбними танцями, ритмічно помахуючи хвостами.

Велику зацікавленість викликає у юннатів і гостей Центру спостереження за мешканцями акваріумів, акватераріумів і тераріумів:

– Червоновуха черепаха (Trachemys scripta elegans) належить до родини прісноводних черепах (Emydidae). Свою назву черепаха отримала через дві яскраво-червоні або оранжеві видовжені плями за очима. Природний ареал –південний схід США.

– Шпоркова жаба (Xenopus) – рід безхвостих земноводних. Мешкають у воді в тропічній Африці.

На трьох внутрішніх пальцях задніх ніг – гострі чорні кігті (звідси назва). Найбільш відома шпоркова жаба гладенька (Xenopus laevis), яку використовують як лабораторну тварину.

– Ахатини

Гігантські африканські равлики ахатини стають все більш популярними домашніми улюбленцями. Вони не вимагають особливо делікатного догляду чи екзотичного харчування, крім того, їхній слиз – гіпоалергенний.

Велике задоволення отримують гуртківці, спостерігаючи за поведінкою гігантських тарганів

– Тарган мертва голова (Blaberus craniifer)

Цей тарган належить до родини кубинських тропічних тараканів. Живуть в Центральній та Південній Америці, а також – на острові Куба. Одна з його назв – тарган – «мертва голова» – за характерний малюнок черепа на спинці.

Юннати з цікавістю спостерігають за мешканцями акваріумів.

Тут є скалярії, анциструси або сомики-прилипали, моллінезії, гуппі, коридораси – миролюбні та дуже кумедні сомики, неони, цихлазоми, мечоносці, гурамі і золоті рибки.

Захоплюючою і корисною роботою є колекціонування кімнатних рослин і догляд за ними.

В колекції Центру є декоративно-листяні (бегонії, плющі, хойя, сансев'єра, монстера, пандану, драцени, сеткреазія, нефролепіс, сінгоніум, фікуси, хлорофітум, ціперус, дифенбахія, колеус, аспарагус, традесканція, спатифіллюм, шефлера), гарно квітучі (сенполії, гіппеаструм, клівія, гібіскус, пеларгонії), сукуленти (зігокактус, алое, опунції, товстянки, каланхое).

На заняттях юннати вивчають біологічні особливості кімнатних рослин, вчаться доглядати за ними, проводять спостереження за ростом та розвитком, опановують різні способи розмноження рослин, проводять паспортизацію та етикетування квітів, створюють проєкти озеленення кабінетів і територій.

Під час війни на базі Куточку живої природи Запорізького обласного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді відкрито «ФітоHouse» та «ЗооHouse» з тимчасового догляду за кімнатними рослинами та домашніми улюбленцями мешканців Запорізького краю, які залишають свої помешкання.

Правильно спланована та добре організована робота в Куточку живої природи має велике пізнавальне й виховне значення, а також є вагомим компонентом у підвищенні ефективності вивчення біології, охорони природи та подальшій професійній орієнтації учнівської молоді.

ЕКОСТЕЖИНА «КОЗАЦЬКА ВАЛЕОЛОГІЯ»

Комунальний заклад «Запорізький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» Запорізької обласної ради спільно з комунальним закладом «Запорізька спеціалізована школа-інтернат II-III ступенів «Козацький ліцей» Запорізької обласної ради вирішили відродити цінні валеологічні традиції славного Запорозького козацтва.

Козацька валеологія – унікальна система гарту здоров'я всебічно розвиненої особистості, що має такі особливості:

– гартування здоров'я козаків-воїнів, захисників Вітчизни та народу в гармонії з природою;

– формування навичок здорового способу життя і бойового духу з дитинства і протягом всього життя;

– використання гуманістичних методів бойового мистецтва, духовних традицій народу.

Одним із шляхів популяризації та відродження козацької валеології є практично-пізнавальні екскурсії по екостежині, проєкт якої створено Запорізьким обласним центром еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді та впроваджено освітнім закладом Запорізький «Козацький ліцей».

Мета проєкту: пропаганда та відродження козацької еколого-валеологічної культури здоров'я молоді у гармонії з природою.

Завдання проєкту

Отримання вихованцями цінних навичок системи гартування здоров'я з таких напрямів:

– використання національних духовних традицій, звичаїв та обрядів;

– гуманізація та екологічна доцільність бойових мистецтв;

– дотримання еколого-гігієнічних норм життєдіяльності;

– вживання натуральної повноцінної рослинної та тваринної продукції;

– забезпечення життєвих потреб екологічно безпечними промислами та ремеслами;

– зміцнення здоров'я лікарськими рослинами і мінеральною сировиною;

– засвоєння методів духовного, психічного та фізичного гарту тіла.

Формами роботи на екостежині є різні види екскурсій: оглядові, пізнавальні, аналітичні, – та отримання практичних навичок під час закріплення матеріалу (мініпрактикуми, майстер-класи, інтелектуальні вікторини, конкурси, показові виступи тощо).

Облаштування зупинок

На місці стаціонарної або тимчасової зупинки з наявністю видових об'єктів ставиться стовпчик із табличкою-назвою. Використовуються природні видові об'єкти; додаткова, стаціонарна чи переносна наочність. Створені оглядові майданчики для розміщення екскурсантів. Інформація для повідомлення займає 7 хвилин. Закріплення матеріалу розраховано на 2–4 хвилини. Це ігрові та практично-лабораторні форми, практикуми, звукові та фізичні вправи, змагання, конкурси.

Видові об'єкти

Назві зупинок відповідають видові об'єкти живої природи або конкретні експонати чи виставлене облаштування на тимчасових зупинках. Такі зупинки створюються під час великомасштабних масових заходів: конкурсів, змагань, фестивалів, походів, семінарів-практикумів. Видовими об'єктами є кадри з фільмів, відеосюжети, поробки з природного матеріалу, вироби народних ремесел, старовинні козацькі речі, натуралістичні експонати.

Наприклад, для обласного семінару «Діяльність парків здоров'я» було створено тимчасову «Екостежину здоров'я» в парку «Спас» «Козацького ліцею» с зупинками,

що мали видові локації рослин: «Очистка повітря від газів та пилу», «Пониження температури повітря», «Підвищення вологості повітря», «Фітоцидна дія», «Естетична насолода».

Зупинка «Козацька кіннота»

Видові об'єкти: Муляжи з деревини, соломи, глини різних тварин: коней, свиней, кіз, гусей, курей, кролів, овець та інше.

Ігрові імітації та тренінг. Вплив на здоров'я навичок догляду за тваринами. Використання ресурсів тварин в життєдіяльності козаків та людини. Фізичний гарт тіла під час тренування та джигітовки на конях.

Зупинка «Бойовий полігон » або «Весела толока»

Видові об'єкти: Турніки, перекладини, колоди, бруси, шведська стінка, зелена поляна.

Козацькі тренінги. Ігрові змагання. Фізичні розваги, конкурси, змагання. Танці, співи. Вид бойового мистецтва «Лава на лаву». Імітація звуків природи. Засвоєння вправ для самозахисту. Отримання навичок поведінки під час небезпечних ситуацій. Виступи вихованців школи бойових мистецтв «Спас».

Куточок економного і бережливого ставлення до хліба

Виховання національно свідомого громадянина держави можливе лише на високих ідеалах і традиціях українського народу. Однією з яких є шанобливе ставлення до хліба. Знання свого родоводу, історичних та культурних надбань предків необхідні для використання кращих традицій у практиці сьогодення. Національна культура є важливим засобом інтелектуалізації учнівської молоді, її оберегом від духовної руйнації.

Запорізький обласний Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді робить свій внесок у вирішення цих актуальних завдань.

39 роки існує Куточок хліба на базі закладу. Багато змін відбулося за цей час, але виховання шанобливого ставлення до землі, до хліба, до людей праці і зараз стоїть на першому плані.

Гуртківці Центру – члени ради куточка, ведуть пошукову роботу: збирають цікаву інформацію про хліб, хліборобів, народний фольклор (прислів'я, приказки, прикмети та звичаї) про хліб. Цей матеріал використовується у розробках тематичних екскурсій, для створення народного агрокалендаря.

Екскурсоводами-гуртківцями проводиться чимало екскурсій для школярів різного віку.

Тематика екскурсій різноманітна, це і: «Хліб Запорізького краю» «Історія походження хлібних культур», «Як прийшов до нас хліб», «Кроки селекції». «Юннатівський хліб», «Хліб війни», «Хліб – дорогоцінний скарб народу», «Хліб народне добро – бережи його», «Хліб сьогодення» та інші.

Матеріали екскурсій та наочність допомагають відповісти на запитання підлітків, розширюють знання школярів про історію хліба, значення його в житті людини, про важливу і почесну працю хлібороба, передові наукові і практичні досягнення тощо.

В експозиції Куточка представлено великий асортимент продукції Запорізьких хлібокомбінатів, з якими співпрацює заклад. Тут і короваї – символи родючості, щедрості нашої землі, достатку, добробуту і гостинності, і святкові, пироги, і повсякденний хліб різної форми, з різними домішками, з борошна різних культур та різного ґатунку, дієтичний хліб, макаронні вироби, крупи.

В Куточку експонуються снопи, гербарії районованих сортів та колекція насіння різних видів хлібних культур, які юннати вирощують на навчально-дослідній земельній ділянці обласного Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді.

Колекція зернових культур

Школярі мають змогу побачити старовинні предмети побуту, знаряддя праці хліборобів різних часів від примітивних до сучасних. Є в Куточку мотика, вили, коса, серп, кам'яні зернотерки, жорна, моделі сільськогосподарської техніки: трактор, сіялки, борона, плуг. Знаряддя праці пекаря: рогач, хлібна лопата, копистка; керамічний посуд – археологічні знахідки на території області: горщики, миски, глечики, амфори, макітри, в яких зберігали борошно, зерно, збіжжя.

В Куточку представлені рушники (виконані з урахуванням етнографічних особливостей вишивок різних регіонів України), вишиті нашими юннатами, різноманітна випічка до свят: різдвяний колядник, новорічні пироги, пасхальні куличі, весільні шишки, короваї, оздоблені голубками, гілочками – символ щасливого подружнього життя, достатку, продовження роду; «Жайворонки» – для заклику та вітання весни; випічка з маком – до свята Маковея; коровай – до свята обжинки; «Калита» – на свято Андрія; «Миколайчики» – до дня святого Миколая.

Заслуговує на увагу експозиція пам'яті жертв геноциду. З юннатами в гуртках проводяться бесіди «Голодомор 1932–1933 років. Україна пам'ятає», тематичні лекції «Жертви геноциду українського народу».

На базі Куточка проходять збори кращих учнівських аграрних об'єднань області по обміну досвідом роботи, конкурси на кращу дослідницьку роботу, екскурсовода, випечену паляницю. Цікаво проходять конкурси «Господарочка», де дівчата пропонують рецепти страв з черствого хліба; літературні вечори, де юннати не тільки знайомляться з творами видатних людей, народною мудрістю про хліб, але й беруть участь у конкурсі юних талантів – читають авторські вірші, казки, оповідання, твори.

КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ

Квест-екскурсія до мінізоопарку ДЕНЦ «Камелія»

Ковтюх Олена Олексіївна, *завідувачка еколого- натуралістичним відділом, керівник гуртка-методист, керівник гуртка «Любителі домашніх тварин»,*
Скиба Тетяна Анатоліївна, *керівник гуртка-методист, керівник гуртка «Любителі домашніх тварин»*
Дитячого естетико-натуралістичного центру «Камелія»
Броварської міської ради Броварського району Київської області.

Основними завданнями квест-екскурсії є формування у вихованців таких компетентностей:

Пізнавальної – розвивати пізнавальні інтереси і потреби вихованців у вивченні домашніх тварин, сприяти становленню світогляду, вмінню застосовувати свої знання на практиці;

Виховної – виховувати культуру спілкування та бажання цікавитися життям, звичками тварин, вивчати оточуючий світ; підвищити ефективність поєднання екологічного, природоохоронного та трудового виховання;

Соціальної – сприяти соціальній адаптації гуртківців, подоланню дитячих комплексів, уміти працювати в команді, попереджати конфлікти, досягти компромісів.

Форма проведення: екскурсія.

Місце проведення: контактний мінізоопарк ДЕНЦ «Камелія».

Вступ

Ми спостерігаємо неабияку зацікавленість дітей в мінізоопарку. Не кожна дитина має можливість мати домашнього улюбленця, тому барвисті декоративні птахи, екзотичні рибки, невгамовні хом'ячки, морські свинки, африканські равлики привертають до себе увагу допитливих вихованців. Зараз діти все більше часу перебувають у віртуальному світі, комп'ютерні ігри згубно впливають на їхній психо-емоційний розвиток. Перебування в мінізоопарку позитивно впливає на емоційний розвиток вихованців.

Постійне спілкування з живими об'єктами, проведення з ними спостережень і дослідів, а також виконання систематичної роботи по догляду за тваринами привчають дітей до самостійності, підвищують відповідальність, прищеплюють любов до природи. Піклування про домашніх улюбленців зміцнює у дитини впевненість у собі, адже тут вона є опікуном і захисником.

Можливість тактильного спілкування з тваринами, у тому числі в контактному зоопарку, несе в собі також і лікувальну функцію, така методика називається

анімалотерапія або пет-терапія (від англ. Pet – домашня тварина). Древні греки лікували неврози кінними прогулянками. Поглажування кішки знімає стрес – це факт відомий з часів Древнього Єгипту. Індійці радили хворим для бадьорості духу слухати спів птахів як допоміжний засіб.

Мінізоопарк використовується для проведення занять, оглядових і тематичних екскурсій, лекцій, бесід з демонстрацією відеофільмів для вихованців закладу. Екскурсії до куточку природи завжди викликають непідробний інтерес, так як супроводжуються показом колекції тварин, і вік екскурсантів тут не має значення.

Тварини завжди готові дарувати дітям свою вірність і любов. Спілкування з живими істотами допомагає розслабитися і зняти напруження, тому контактний мінізоопарк – це також приміщення для релаксації з невгамовним цвірінчанням пернатих. А якщо потримати теплий клубочок в долонях і пригорнути до себе, то приємні емоції на увесь день гарантовані!

Організаційний момент

Доброго дня, шановні друзі! Раді вітати вас у нашому контактному мінізоопарку. Ви вже маєте певні знання про декоративних тварин, які допоможуть вам стати учасниками захоплюючої заключної екскурсії.

В нашому контактному мінізоопарку немає небезпечних для людини тварин. Однак обережність ніколи не завадить. Будь яка тварина, навіть дуже лагідна і пухнаста, має кігті та зуби. Тому треба уважно стежити за поведінкою звірів. Навіть кролик або шиншила можуть несподівано вкусити.

Нагадуємо правила поведінки у мінізоопарку:

– Не дратувати тварин.

– Не відкривати вольєри та клітки з тваринами.

– Не годувати тварин без дозволу педагогів.

– Голосно не розмовляти.

– Бути завжди обережним та не відволікатись.

Кожна тваринка це жива істота, яка має здатність захищатися, коли вона злякана. Тому треба поводитись так, щоб не тільки вам сподобались тваринки, а і ви сподобались нашим мешканцям.

Основний етап екскурсії

Видовий склад жителів живого куточка дуже різноманітний. Разом з нашими мешканцями ми з вами відправимося подорожувати різними континентами нашої планети.

Наша захоплююча квест-екскурсія розпочнеться із знайомства з птахами.

Гра «Впізнай птаха за описом»

1. Ці співочі птахи яскраво-жовтого кольору були завезені до Європи з Канарських островів. Деякий час іспанці, які володіли канарськими островами,

держали в таємниці місце де живуть ці птахи і продавали тільки самців по дуже високій ціні. Не вгадали? Пропонуємо наступну підказку.

Ці птахи демонструють високу чутливість до чадного газу і метану. Це індикатори чистоти повітря, який використовували шахтарі: поки пташка співала, можна було спокійно працювати, якщо з'являвся рудничний газ, пташка відразу переставала співати і падала зі своєї жердинки.

Птахи вирізняються гармонійними формами, округлою і дуже добре сформованою головою, а також наявністю короткого і кеглевидного дзьоба. Всі кольорові співочі домашні птахи характеризуються, як правило, максимальною довжиною тіла в межах 13,5–14,5 см, але відомі декоративні пернаті цього виду, що мають більш велике або досить маленьке тіло.

Найвідомішим і найпоширенішим сьогодні є класичне жовте оперення. Проте, вже сьогодні є прекрасна можливість придбати пернатого вихованця з оригінальним білим, червоним, шоколадно-коричневим або світло-коричневим оперенням.

В неволі ці пташки можуть жити до 15 років, відрізняються веселим характером і красивими голосами.

(Відповідь: канарка)

2. Ці яскраві заморські пташки завозилися в Європу з Австралії. В австралійській природі можна спостерігати величезні зграї цих птахів з чисельністю більше як тисяча особин. Коли зграя сідає на дерево – здалеку здається, що на ньому розпустилися одночасно тисячі яскравих екзотичних квітів. Хоча шум при цьому стоїть приголомшливий.

Кількість цих пернатих поширювалася досить швидко, вони активно розмножуються в домашніх умовах, а не тільки на волі.

Основне забарвлення оперення цих птахів – захисного трав`янисто-зеленого кольору. Інші кольори (блакитний, білий, жовтий, бузковий) – це результат багаторічної селекції одомашнених пташок.

Довжина тіла 17–19,8 см, крил – 9,3–9,5 см, хвоста – 8–10см; вага – 40–45 грам. Завдяки хвосту виглядають набагато більшими. Передня частина голови і горло жовті. На щоках по витягнутій фіолетовій плямі, яку покривають одне з двох-трьох розташованих з кожного боку горла чорних плямочок. Задня частина голови, верх спини і крижі – яскраво-зеленого кольору з темною хвилястістю.

Очі у цих птахів темно-сині, райдужка біла. Дзьоб у пташенят – чорний, у дорослих птахів – солом'яний-жовтий, зеленуватий. Над дзьобом птахів є добре виражена восковиця. Стать пернатих легко розрізняють за кольором восковиці: у дорослого самця вона яскраво-синя, у самки – безбарвна або коричнева.

(Відповідь: хвилястий папуга)

3. Це австралійський птах родини какаду. Його дзьоб нагадує дзьоб какаду, але є значно коротшим.

* Яскравою особливістю цих птахів є схильність до навчання і товариства. Тому не дивно, що багато любителів птахів віддають перевагу саме їм. А природна цікавість, дружелюбність і грайливість птахів роблять їх улюбленцями сім'ї.

Характерною ознакою цих птахів є високий чубчик на голові і довгий загострений хвіст. Довжина його (з хвостом) становить 30–33 см, окремо хвоста 14–16 см, вага близько 100 г.

Самці і самки цих птахів відрізняються забарвленням оперення. Так, самець забарвлений більш яскраво. Його оперення оливково-сіре темного відтінку, а чубчик і голова мають жовте забарвлення, на щоках помаранчеві плямки.

Тривалість життя цих пернатих становить 16–18 років. Довгожителі серед них досягають 20, а іноді й 25 років.

(Відповідь: корела)

4. Ці витончені і красиві птахи з яскравим опереннням, в якому переважає зелений колір в дикій природі зустрічаються головним чином в тропічній Африці і на Мадагаскарі.

Дзьоб товстий, дуже загнутий і сильний. Забарвлення дзьоба у одних видів яскраво-червоне, в інших солом'яно-жовте. Хвіст короткий і закруглений, ноги теж короткі, але пташки дуже моторні, добре бігають по землі і відмінно лазять по деревах.

Самі по собі ці птахи невеликі – їх довжина всього близько 17 см, а маса – близько 50 г. Голова у них відносно велика, непропорційна всьому тілу – за рахунок чого вони виглядають кремезними.

Цих птахів назвали так тому, що в природі вони не живуть порізно, а обов'язково парами і живуть всі разом у великих пташиних зграях.

Самки і самці ідентичні по зовнішності. При гарному догляді птахи живуть довго, від 15 до 20 років.

(Відповідь: нерозлучник)

Молодці, ви добре вивчили птахів і з легкістю справились з завданням.

Проходимо до вольєрів з гризунами

Гра «Чи вірите ви?»

Чи вірите ви, що...

1. ...хом'ячки в природі живуть парами.

2. ...існують м'ясні породи морських свинок.

3. ...дикобраз – це їжак, який виріс в 10 разів.

4. ...у хом'ячків на задніх лапках по п'ять пальців, а у морських свинок по три.

5. ...шиншила, рятуючись від хижака, може залишити у нього в зубах частину свого хутра.

6. ...піщанки можуть запасати у своїх норах до 60 кілограмів корм.у

7. ...кролики – це гризуни, які походять від зайців.

8. ...є види хом'ячків з довгими хвостами.

9. ...шиншила веде денний спосіб життя.

10. ...дегу ще називають «чилійською білкою».

11. ...найбільший гризун – це водосвинка.

12. ...різці у гризунів ростуть протягом всього життя.

13. ...існують без хутряні породи щурів і морських свинок.

14. ...морські свинки в природі живуть біля моря і дуже люблять купатися.

15. ...щурі дуже витривалі тварини, вони можуть жити навіть в холодильнику, або за обшивою парового котла.

Правильні відповіді: 1. Ні. 2. Так. 3. Ні. 4.Так. 5. Так. 6. Так. 7. Ні. 8. Так. 9. Ні. 10. Так. 11. Так. 12.Так. 13. Так. 14. Ні. 15.Так.

Діти, зараз ви можете трохи відпочити та поспілкуватися з тваринами. Ви маєте можливість не тільки дивитись на наших мешканців, а й вступити з ними в безпосередній контакт: потримати, погодувати, погратися.

Тут відбувається пряме спілкування з екзотичними та домашніми тваринами.

Вікторина «Гризуни, яких ми любимо!»

1. Як називається жорсткошерста порода морської свинки?

2. Назвіть пестливу назву маленького хом'ячка з чорною смужкою на спині.

3. Як називаються гострі передні зуби гризунів?

4. Якого гризуна ще називають «чилійською білкою»?

5. Назвіть рідкісну породу морських свинок.

6. Назвіть героїню багатьох казок і необхідний аксесуар до комп'ютера.

Відповіді:

(1. Рекс, 2. Джунгарик, 3. Різці, 4. Дегу, 5. Скінні, 6. Мишка)

До вашої уваги акваріумна зона

Відгадайте загадки про мешканців нашої акваріумної зони.

1. Яскрава, назву пташки має, проте пір'я немає.
Відгадали?
(Відповідь: рибка папуга)

2. Цих риб впізнаєш ти,
У них красиві хвости
Живуть вони зазвичай зграйкою
У нас їх багато.
І це ...?
(Відповідь: гупі)

3. Рибка ця як місяць, сріблястa і струнка,
Обережна і грайлива, плаває повільно.
(Відповідь: скалярія)

4. Що за хатка-дивина?
З скла прозорого вона.
Табунцями, як у річці,
Рибки плескають в водичці.
(Відповідь: акваріум)

5. Клишоногий і вусатий,
Вкритий панциром, хвостатий.
Обережно з ним слід бути –
Може клешнею вщипнути!
(Відповідь: рак)

6. Живуть вони в акваріумі.
Плавають тихенько.
За ними треба особливий догляд.
Бо вони маленькі.
(Відповідь: акваріумні рибки)

7. Не людина, не звір, а з вусами.
(Відповідь: сом)

8. Ляже й спить на глибині
З шаром мулу на спині,
Тільки вуса повертає,
Що навколо – все він знає!
(Відповідь: сом)

9. У воді плаває, по землі ходить,
А з хатини не виходить.
Живе спокійно, не спішить,
Вона ніколи не біжить,
(Відповідь: черепаха)

Вікторина «А я знаю рибку цю…»

– Які тварини ростуть протягом усього життя? (Така здатність характерна тільки для риб).

– Яка риба не має луски? (Сом).

– Яку промислову рибу вважають свійською? (Короп).

– Чи заплющує риба очі, коли спить? (Ні, адже в неї відсутні повіки).

– Назвіть риб, які мають вусики. (Сом, короп, в'юн, судак, сазан).

– Хто двічі народжується, а один раз помирає? (Риба).

– Назвіть живородних риб, яких можна тримати в акваріумі? (Мечоносець, гуппі, моллінезія, пецилія).

– Як розрізнити самця від самки у мечоносця? (наявність подовженого променю хвостового плавця, що нагадує меч у самця).

– Яких бійцівських рибок порівнюють з птицями, але не за зовнішніми ознаками, а так як між собою вони влаштовують бої. (Рибка півник).

– Назвіть риб, які є санітарами в акваріумі. (Анцитрус, сомик крапчастий).

– Якого кольору найбільш поширені мечоносці в акваріумістиці (Червоного).

– Яка акваріумна рибка своєю назвою зобов'язана хвилеподібному хвостовому плавцю, що складається з декількох звисаючих складок (Вуалехвіст).

– Акваріумна рибка (одна із форм рибки) і оптичний прилад для спостереження небесних світил мають однакову назву (Телескоп).

– Ця акваріумна риба завжди носить при собі холодну зброю (Меч).

– Яка акваріумна риба має стару загальну назву «Риба мільйонів» (Гупі).

Заключна частина

Друзі, зверніть, будь ласка, увагу на гасло, яке ви бачите в нас в мінізоопарку.
«Ми відповідальні за тих, кого приручили»
(«Маленький принц» Антуан де Сент-Екзюпері)
Як ви розумієте цей вислів?

Всі тварини потребують нашого піклування, турботи, любові. Маємо надію, що після нашої екскурсії, ви зрозумієте як потрібно ставитись до тварин і живої природи в цілому.

Ми не знаємо жодної дитини, яка б не мріяла про свого власного собаку або кішку, папугу, рибок або будь-яку тварину. Саме спілкування з ними допоможе вам вирости добрими, чуйними, не байдужими людьми. Головне – це пам'ятати, що ми відповідальні за тих, кого приручили.

Рекомендації любителям домашніх тварин

1. Купуючи домашнього улюбленця необхідно пам'ятати, що з цього моменту ви відповідаєте за його життя.

2. Перш ніж заводити собі улюбленця, потрібно отримати дозвіл батьків, тому що вам знадобиться їхня допомога.

3. Заводити тваринку можна тільки в тому випадку, якщо ти маєш можливість приділяти їй достатньо уваги, часу, сили, терпіння, а головне любові і спеціальних знань.

4. Батькам важливо враховувати вік дитини, її особистий смак і цікавість, особливості здоров'я і характеру.

Підсумковий етап екскурсії

Діти, багато людей допомагають тваринам, що опинилися в біді.

Важливо допомагати тваринам, які опинилася в складній ситуації. Наш мінізоопарк поповнився кроликами, морськими свинками, папугами, амадинами, власники яких змушені були покидати власні домівки через військові події в регіоні.

Тварини мають таке ж право на життя як і ми, і тому слід ставитися до них так, як ми хотіли, щоб ставились до нас.

– Чи сподобалась вам квест-екскурсія?

– Що нового ви дізналися?

– Яких тварин можна тримати вдома?

– Як за ними доглядати?

Бібліографія

1. Анжела Вілкс. Помешкання тварин. К.: Країна мрій, 2006. 48с.

2. Білорусець Є.Ш. Птахи – наші друзі. К.: Урожай, 1993. 272с.

3. Бухарин Е. Энциклопедия аквариум: рыбы, растения, оборудование аквариума / Бухарин Е.М.: АСТ «Астрель», 2002. 288 с.

4. Говел Л. Морські свинки. К.: Країна Мрій, 2008. 32с.

5. Гуржий А.Н. Аквариум и гупии. М.: 2002. 56 с.

6. Дрейер Ш. Аквариум. М.: АСТ, 2004. 159 с.

7. Патріція Рені. Домашні тварини. К.: Махаон-Україна, 2007. 128 с.

8. Сэндфорд Дж. Аквариум: Тропические пресноводные рыбы. Спб.: Кладень, 2003. 208 с.

9. Щапова В.М. Домашній аквариум. Харьков: Фолио, 2005. 351 с.

10. Товстон В. У світі птахів: зоовікторина / В. Товстон. Т.: Підруч і посіб., 2007. 144 с.

Кімнатні рослини і їх роль у формуванні здорового простору приміщення

Валентина Татарчук, *заступниця директорки з навчально-методичної роботи, керівник гуртка – методист Дитячого естетико-натуралістичного центру «Камелія» Броварської міської ради Броварського району Київської області*

Квіти – це залишки раю на землі

Іоанн Кронштадтський

Основними завданнями екскурсії є формування у вихованців таких компетентностей:

– **пізнавальної**: поглибити знання з теоретичних основ квітникарства, ознайомити вихованців із різноманітністю кімнатних квітів, їх біологічними особливостями та значенням у формуванні здорового простору приміщення;

– **практичної**: забезпечити комплексний підхід до гармонійного розвитку вихованців; розвивати пізнавальний інтерес, спостережливість, формувати вміння аналізувати;

– **виховної**: підвищувати рівень трудового, естетичного та екологічного виховання, формувати свідоме ставлення до власного здоров'я;

– **творчої**: розвивати творчі здібності, логічне мислення, естетичні смаки, вміння виробляти власну точку зору.

Форма проведення: екскурсія.

Місце проведення: теплиця ДЕНЦ «Камелія».

Вступ

Квіти дарують нам не тільки красу, яскравість барв, духмяні пахощі, а й саму радість життя. Адже всі знають, що гарний настрій – запорука здоров'я. Найкращі ліки – спокій, радісна усмішка, чисте повітря, яскрава зелень і веселковий розмай квітів по ній.

Важко уявити наше життя без квітів. З допомогою рослин мешканці міст намагаються поповнити дефіцит спілкування з природою, який виникає серед одноманіття стандартних будинків, шуму машин, годинами не гаснучого екрану телевізора.

Те, що ми відчуваємо на рівні відчуттів, вчені недавно стали визначати терміном «відеоекологія» – це область знань, яка виявляє взаємовідношення людей з тим, що знаходиться перед їх очима.

Спеціалісти з відеоекології, шукаючи вихід з даної ситуації, дають одну з порад – вирощувати кімнатні рослини в приміщеннях, де довго перебувають люди. Тому спілкування із зеленими друзями як найкраще можна організувати в нашій навчальній теплиці.

Тут зібрано близько 170 видів рослин, батьківщиною яких є країни Північної та Південної Америки, Африки, тропіки Південно-Східної Азії, острови Тихого океану, країни Середземномор'я. Створено відділи крупномірів, декоративно-листяних, красиво-квітучих, ампельних квіткових рослин, сукулентів, серед яких колекції бегоній, папоротей, фікусів, альпінарій сукулентів, колекція рослин з лікарськими властивостями. З представників тропічної і субтропічної флори ростуть і квітують чарівні лимони, пальми, ананаси, юкки, драцени, монстери.

Це справжня біологічна лабораторія для юних квітникарів та флористів, ландшафтних дизайнерів та фітодизайнерів, що дає можливість вирощувати рослини з різних кліматичних зон та проводити дослідницьку роботу.

Основний етап екскурсії

Розпочинаємо знайомство з кімнатними рослинами, щоб побачити, скільки в них краси, а ще більше загадковості.

Квіти створюють нам ілюзію контакту з природою, вони наші вихованці, вихованці наших дідусів і прабабусь, це острівці живої природи, з якими людині комфортно.

Гра «Хто більше пригадає?»

1. Назвіть квіти, які ростуть у ваших оселях та приміщеннях школи?

2. За якими ознаками можна згрупувати кімнатні рослини?

У кожної рослини, що росте на нашому вікні, своє мало знайоме нам життя, своя історія, свої особливості. Існує багато видів кімнатних культур, і кожний із них має свої біологічні особливості, знання яких необхідне для створення відповідних умов вирощування в приміщеннях. Всі кімнатні рослини можна розділити на такі групи: декоративно-листяні, які відрізняються оригінальною формою і забарвленням листкової пластинки; красиво квітучі, які цінятся за квіти; виткі і звисаючі, сукуленти.

Багаточисленний рід бегоній належить до декоративно-листяних та гарно квітучих рослин. Свою назву бегонія отримала на честь любителя і збирача квітів Г.М. Бегона.

Більшість видів – сукулентні трави, ґрунтопокривні та з виткими пагонами. Бегонія вічноквітуча цвіте протягом усього літа, а при гарному догляді, ще і в осінньо-зимовий період. Розмножується листками, діленням куща та насінням. Для декорування приміщень, офісів, освітніх закладів широко використовуються декоративно-листяні бегонії Мессона, королівська, Клеопатра, тигрова, Фієста.

(Ознайомлення з колекцією бегоній теплиці закладу).

У кожного народу є свої улюблені квіти. З давніх-давен прикрашає вікна квітка «наших бабусь» – пеларгонія. Найбільше використовується в озелененні пеларгонія зональна з кулеподібними зонтиками простих і махрових квітів і красивим листям. Великоквіткова пеларгонія вирощується тільки в кімнатних умовах. Найбільш приємний запах у пеларгонії запашної із посіченим декоративним листям.

Пеларгонія – світлолюбива рослина, розмножується насінням та стебловими живцями. Вона чудово збирає та очищає енергетичний бруд, має анестезуючу дію. Це, свого роду, енергетичний фільтр. Помітили, що у приміщеннях, де росте пеларгонія, завжди свіже й ароматне повітря, особливо коли вона цвіте. А її червоні квіти ще й сприятливо діють на кровоносну систему людини. Пеларгонія має здатність вгамовувати головний біль, заспокійливо діє на нервову систему, покращує сон. З неї виготовляють ліки. Тому люди пеларгонію вважають оберегом від хвороб, різних недугів.

«А чи знаєте ви, Що…?»

Група рослин, які можуть утримувати воду називається сукуленти. Стебло і листя на 95% складається із води, а колючки на стеблах сукулентних рослин не тільки захищають їх від тварин, але і конденсують нічну росу. Серед сукулентів виділяють листові (агави, алое, товстянки, очитки, каланхое) і стеблові (кактуси). Коріння сукулентів розміщене близько до поверхні, тому швидко поглинає дощову воду і росу. Під час засухи виконує ще одну функцію: втягує рослину в землю за рахунок зморщування тканин.

Кактус прибув до нас із Мексіки, де зображений на державному прапорі. На наших підвіконнях кактуси маленькі, а на батьківщині цереуси виростають до 15 м у висоту із товщиною стебла до півметра. Вирізняються ці рослини різноманітними формами: то вони схожі на труби старих потягів, то на ребристі кулі, величезні дині, або зелених їжаків. Зустрічаються кактуси, які нагадують птахів, змієвидної форми.

На своїй батьківщині кактуси використовують для харчування. Із м'якоті опунцій роблять пастилу, із соку – сироп та вино. На смак варені плоди опунції нагадують яблука. Їх засолюють та консервують, як огірки. Плоди деяких цереусів мають

різноманітний смак: агруса, апельсина, полуниці. Місцеве населення Південної Америки використовує кактуси як лікарський засіб. А ще з них виготовляють прикраси та застосовують у будівництві.

«Хвилинки-цікавинки»

1. Найдавніші рослини, які покривали землю ще за часів динозаврів.

Повідомлення.

Папороті – це одні з найдавніших вищих рослин, що з'явилися близько 400 млн. років. Більшість з них вимерли через зміни клімату разом з динозаврами.

Тасманію називають островом папоротей. Всього в світі існує більше 10 000 різних видів папоротей, але зовні більшість з них схожі між собою.

Справжніх листків у папоротей немає. Розмножуються вони за допомогою спор, приблизно так само, як це роблять гриби.

2. Кімнатна рослина, яка допомагає передбачати погоду.

Повідомлення.

Монстера – типова ліана бразильських лісів. Її стебло нагадує змію, а із стебла звисають повітряні корені, що обвивають дерево. Перед дощем, коли в атмосфері накопичується багато вологи, у монстери спостерігається видавлювання крапель води через продихи, з широких листків падають великі краплини води. Тому у нас її називають «плаксою». За поведінкою рослини, як за барометром, можна прогнозувати за добу дощову погоду. На батьківщині вона цвіте і дає плоди – ягоди, які зібрані в початок довжиною 20 см та нагадують кукурудзу. Плоди мають приємний смак та аромат ананасу.

3. Рослина – довгожитель з африканських джунглів.

Повідомлення.

Фікуси – рослини довгожителі, їх вік досягає декілька тисяч років.

На батьківщині фікус – це дерево гігант, висотою до сорока метрів та в діаметрі до 5 м, а розмір листка сягає до метра. Фікус еластика або резинове дерево містить молочний сік, в якому є каучук.

У теплиці нашого закладу зібрана колекція фікусів Бенджаміна, каучуконосного, карликового, фікуса – каріка (інжир).

Гра «Упізнай»

За описом назви кімнатні рослини.

Завдання 1.

1. Вічнозелена деревовидна рослина росте, переважно, в тропіках Південно-Східної Азії і островах Тихого океану.

2. Кімнатна рослина поширена в озелененні фойє, коридорів, житлових приміщеннях.

3. При гарному догляді цвіте з квітня по жовтень.

4. Добре розмножується живцями.

5. Підказка. Має великі квіти, до 10 см в діаметрі – червоні, різних тонів, світло – жовті, білі, прості і махрові, схожі на троянди.

(Гібіскус або китайський розан).

Завдання 2.

1. Однорічні і багаторічні рослини, розмножуються насінням та живцями.

2. Квітує 6–8 місяців, а інколи і цілий рік.

3. Плоди цієї рослини розтріскуються при торканні та розлітаються.

4. Підказка. Рослина має найбільше народних назв – «вогник», «Ванька мокрий», «вогник із Занзібару», «Іванушка», «недоторка».

(Бальзамін)

Завдання 3.

1. На батьківщині ця рослина захищає водойми, струмки та річки від висихання.

2. Це будівельний матеріал для житла у арабів.

3. Із цієї рослини араби виготовляють велику кількість блюд та отримують харчові продукти – капусту, сир, цукор, хліб, мед.

4. Квітково-декоративну рослину можна самостійно виростити в домашніх умовах, висадивши кісточки із свіжих плодів у торф з піском.

5. Підказка. Рослину називають царицею оазисів Сахари.

(Фінікова пальма)

Завдання 4.

1. Листовий сукулент, поширений на скелястих схилах та долинах гір в тропічних районах Південної і Східної Африки та о. Магадаскар.

2. У природі це двадцятиметровий гігант із жовто-червоним суцвіттям трубчастих квітів. Араби вважають рослину символом терпіння – за невибагливість та стійкість до посухи.

3. Найбільш активна рослина по відношенню до формальдегіду, здатна очистити повітря в приміщенні на 90%.

4. Це квітка милосердя, співчуття, завжди готова допомогти в біді, хворобі, в критичній ситуації.

5. Підказка. Не лише привабливa рослина, але також має гарні лікувальні властивості. В перекладі з арабського – «гіркий». Його ще називають столітник, ранник, лікар.

(Алое деревовидне)

Завдання 5.

1. Невибагливий пустельний сукулент. Росте в Африці, Америці, Азії.

2. Має м'ясисті стебла та зібрані в розетки листя, схоже на монетки.

3.Рослина має корисні і лікувальні властивості для людини.

4. Є досить забобонною домашньою квіткою, передвіщає своїм господарям багатство і достаток.

5. Підказка. Рослина, яку в народі називають «деревом щастя, гумовим деревом, грошовим деревом».

(Товстянка)

Коли ми розміщуємо рослини в інтер'єрі, варто враховувати не тільки етичну функцію, а і санітарно-гігієнічну роль, направлену на обеззараження повітряного середовища від патогенної мікрофлори: грибів, бактерій, вірусів, найпростіших. Рослини здатні синтезувати і виділяти в оточуюче середовище леткі фітоорганічні речовини, які убивають мікроорганізми або затримують їх ріст і розмноження.

Всі, без винятку квіти виділяють особливо леткі речовини – фітонциди. Для мікроорганізмів це яди, але корисні для людини. Вперше фітонциди були виявлені в природі у 1930 році дослідником Борисом Токіним.

Найбільш фітонцидні рослини, які можна виростити в кімнаті – лимонні, мандаринові та апельсинові дерева. Учені вивчили антибактеріальні властивості амариліса, гіпеаструма, зефірантеса. Їх леткі фітонциди діють ще ефективніше, ніж фітонциди часнику.

Високо фітонцидні кімнатні хвойні, і крім того, виділяють негативно заряджений кисень, який поглинає випромінювання телевізорів та комп'ютерної техніки.

Традесканцію можна використовувати як індикатор, за допомогою якого визначається енергетичний стан приміщення.

Найкраще віддає позитивну енергію кактус. Крім того, він корисний ще й тим, що поглинає негативні енергетичні поля і перетворює їх у сприятливі. Очищаючи простір біля людини, кактус сприяє гарному відпочинку й поновленню сил.

Встановлено, що бегонія, пеларгонія, циперус, хризантема знижують кількість шкідливих мікроорганізмів в повітрі до 80%.

Багато рослин мають здатність поглинати шкідливі гази. Наприклад, хлорофітум не байдужий до окислів азоту, важких металів. Чим повітря для людини гірше, тим краще для рослини. У забрудненому повітряному середовищі він росте набагато швидше і дає більшу кількість відростків. 4–5 рослин на 10 кв. м здатні очистити повітря на 70–80 %.

З бензолом найбільш успішно справляється плющ і драцена, по відношенню до формальдегіду найбільш активне алое деревовидне, хлорофітум і філодендрон.

Листя кімнатних рослин здатне затримувати на своїй поверхні частинки пилу, і чим більша листкова поверхня, тим краще. Ідеальні в цьому відношенні різноманітні фікуси, монстери, пальми, філодендрони.

Кімнатні рослини – це постійно діюча фабрика кисню. Переконання, що вдень рослини виробляють кисень, а вночі його повністю поглинають в процесі дихання – не більш як міф. Ученими Кьольнського університету доведено, що рослина споживає всього 1–2% кисню, який виділяє.

Спілкування з квітами сприятливо діє на психоемоційний стан людини.

Особливий вплив має колір квітів та забарвлення листкової пластинки. Квіти з жовто-золотистим забарвленням (пахістахіс, хризантеми) зменшують втому очей при роботі на комп'ютері. Пурпурово-зелене забарвлення бегоній, драцен і звичайна зелень діють заспокійливо. Строкате забарвлення листя фітонії, пілеї сприяє підвищенню працездатності.

Вибір кімнатної рослини хай і невелике, але все-таки мистецтво і необхідно знати його ази. Рослини, як і люди мають свої звички. Вони несуть потужну біоенергетику і можуть позитивно впливати на наше життя.

Підсумковий етап екскурсії

Гра «Уявний мікрофон»

1. Чого ви навчились на занятті?.
2. Що вам сподобалось / не сподобалось?

Бібліографія

1. Сироватська Л.С. Азбука квітникаря / Сироватська Л.С., Гречишкін А.І., Білорусь Є.Ш. та ін. 2– е вид. К.: Урожай, 1993.

2. Білорусець Є.Ш. Квітникарство захищеного ґрунту / Є.Ш. Білорусець. К.: Урожай, 1994.

3. Бунін В.О. Квітникарство / В.О. Бунін. Львів: Світ, 1994.

4. Зыкова Т.А. Аранжерейные растения / Т.А. Зыкова. К.: Урожай, 1991.

5. Казаринова Н.В. Здоровья дарят комнатные растения / Н.В. Казаринова, К.Г. Ткаченко. Санкт-Петербург: Нева, 2003.

6. Приходько С.М. Цілюща флора у вашій кімнаті/ С.М.Приходько. К.: Наукова думка, 1990.

7. Сапожников А. Магия растений. Полное руководство по уходу за комнатными растениями. К.: Юнивест Принт, 2004.

Використані джерела

hhttps://medukpro.ru/korisni-vlastivosti/17497-dracena-korisni-vlastivosti.htmlttps://ogorodniki.com/article/top-12-tsikavikh-faktiv-pro-paporot

НАВЧАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖИНА ДОРОГИНСЬКОГО УЧНІВСЬКОГО ЛІСНИЦТВА «ДИВОСВІТ ЛІСУ»

Паспорт

Місце знаходження: Дорогинське лісництво ДП «Білоцерківське лісове господарство» Томашівської територіальної громади Фастівського району Київської області, квартали 38, 29, 20

• Проїзд до стежки: автотранспортом, велосипедом

• Значення: навчально-дослідницька та природо-охоронна робота.

• Маршрут розроблений: вихованцями учнівського лісництва.

Цільова аудіторія: різні категорії відвідувачів: педагоги, учні школи, громадяни.

• Консультант: Стукал Олександр Михайлович, заслужений лісівник України

• Науковий керівник: Прокопюк Леонід Нікифорович, кандидат сільськогосподарських наук

Головне призначення екологічної стежини:

– створення умов для цілеспрямованого виховання екологічної культури молоді;

– навчальна і пропагандистська робота з питань охорони природи;

– виховання екологічно грамотної культури поводження людини в навколишньому середовищі;

– виховання любові до природи;

– виховання особистої відповідальності за охорону лісу.

Контроль за станом довкілля

У зміст екологічної стежки важливо включити етичні й правові знання, що допоможе формувати у школярів особисте ставлення до природи. З метою обґрунтування норм і правил корисно обговорювати наслідки неграмотної поведінки. Засмічене місце відпочинку, мертвий ґрунт під вогнищем, загибель підліска викликають негативні емоції.

Тому у вихованні екологічної культури велику роль відіграють активні методи роботи: охорона природних ресурсів, а особливо збереження рідкісних видів рослин і тварин, лікарських рослин, підгодівля тварин взимку, очищення водойм, лук, лісів від забруднення, виявлення та охорона пам'яток природи.

Під час роботи на екологічній стежці треба дотримуватися суворих правил, а саме: не брати із собою домашніх тварин (собак, котів), не користуватися радіоприймачами, магнітофонами, не зривати рослини, особливо рідкісні, не рубати дерев, не ламати кущів, не знищувати гнізд. Ідучи по стежці, пам'ятайте, що сюди прийдуть наступні покоління.

Практичне значення:

• компактно розташовані на цій території об'єкти природи дозволяють вивчати їх у комплексі та взаємозв'язку;

• вивчення і оцінювання стану довкілля стимулює до активного використання набутих знань з різних навчальних предметів;

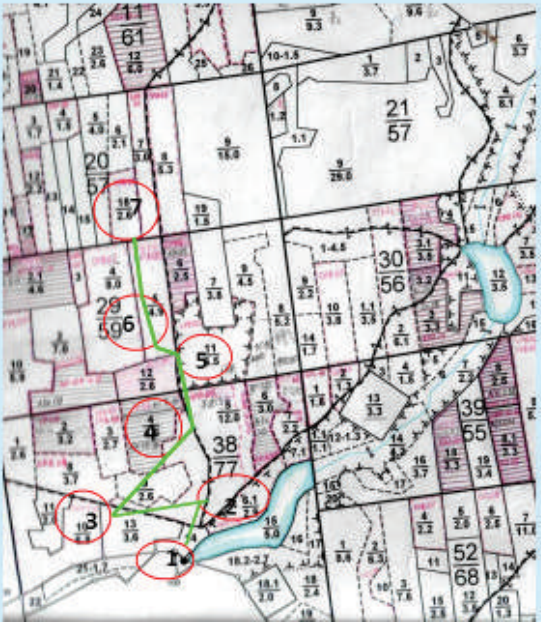
• організація екологічної стежки потребує масового залучення молоді до вивчення екологічних проблем своєї місцевості, участі у природоохоронній роботі;

• Формування в учнів навичок самостійного дослідження біологічних об'єктів: спостерігати за рідкісними і зникаючими видами рослин і тварин, виявляти джерела забруднення природних ресурсів, уміло аналізувати причини порушення динамічної рівноваги в біогеоценозах тощо. Вагоме значення має ведення записів й оформлення малюнків, фотографування. Результати своїх досліджень учні оформляють у вигляді науково-дослідницьких робіт.

Практична природоохоронна робота на екологічній стежці проводиться в тісному взаємозв'язку з Дорогинським лісництвом.

Опис екскурсійних об'єктів на маршруті

Довжина екостежини – близько 2,5 км, розрахована на дві години пішого ходу і включає в себе 7 станцій та 22 підстанції.

•Картосхема маршруту екологічної стежини

1. *Садиба лісництва.*
2. *Лісові ставки.*
3. *Шкілка декоративних рослин.*
4. *Угруповання мішаного лісу.*
5. *Лісові культури*
6. *Вікова сосна – пам'ятка природи.*
7. *Мисливствознавства*

Станція №1 «Садиба лісництва»

Підстанція «Адміністративний будинок лісництва».

Історія лісництва бере свій початок у 1912 році. Воно було організоване на базі Фастівської лісової дачі. Площа Дорогинського лісництва становить 4420 га. До нього увійшли урочища «Основний масив», і «Юрівка», розділені на дві майстерські дільниці та 9 обходів.

До 1 липня 1987 року площа лісництва становила 6569 га, а після передачі частини держлісфонду новоствореному Снітинському лісництву, куди ввійшли урочища «Вишняки», «Липки» та «Вовчий Яр», площа Дорогинського лісництва становить 4129 га. Лісництво розташоване в північній частині Фастівського адміністративного і в південній – Макарівського районів.

Адміністративний будинок лісництва побудований в 1973 році лісничим Віталієм Порфировичем Заграничним. Тоді ж збудували і чудовий житловий будинок, а також ставок біля контори лісництва на річці Шинкарівка площею 5 га. Садиба чудово благоустроєна, озеленена і підтримується у відмінному стані.

У конторі лісництва гарно облаштований навчальним обладнанням кабінет учнівського лісництва, в якому заняття проводять фахівці лісового господарства.

Підстанція «Погруддя основоположнику вчення про ліс – Г.Ф. Морозову».

Біля контори встановлено погруддя основоположнику вчення про ліс – Г.Ф. Морозову (робота скульптора Воропая).

У 1898 році, після призначення на посаду завідуючого Камінно-Степовим дослідним лісництвом, Г.Ф. Морозов знайомиться з роботами Докучаєва та його школи. Першою його друкованою роботою була стаття «Про боротьбу з посухою в культурах сосни». Цю дипломну роботу Морозов захистив на звання вченого-лісовода. В цьому лісництві Морозов став спадкоємцем справ по полезахисному лісорозведенню, які були розпочаті докучаєвською Особливою експедицією, після засухи 1891 року і яка мала на меті відшукати шляхи подолання причин, що спричиняють неврожаї в посушливі роки.

Статті Георгія Федоровича в наукових журналах звернули на себе увагу провідних лісоводів. В листопаді 1901 року Г.Ф. Морозова обирають професором и завідуючим кафедрою лісівництва в Лісовому інституті Санкт-Петербурга до 1917 року, коли за станом здоров'я змушений був переїхати в Сімферополь, де й провів решту свого життя, завідував кафедрою та читав лекції по лісівництву на агрономічному факультеті Таврідського університету.

Більше десяти років вчений ретельно и цілеспрямовано вивчав, накопичував, аналізував матеріали, щоби приступити до написання своєї найважливішої праці «Вчення про ліс». Різні типи лісів визначені за Г.Ф. Морозовим, як сукупність всіх лісоутворювачів, до яких він зараховував «внутрішні екологічні властивості деревних порід, географічне середовище, клімат, ґрунт, рельєф і ґрунт, біосоціальні

відносини між рослинами, які утворюють лісові угруповання, ними та фауною, історико-геологічні причини й втручання людини».

Підстанція «Крислатий велетень дуб».

Якщо підніматися сходинками до контори, погляд відразу зупиняється на могутньому велетні-дубі черешчатому віком 180 років. Цей екземпляр дуба звичайного висотою 26 м, діаметром стовбура 130 см. є гордістю і окрасою садиби лісництва. Навколо дуба створено огорожу із каменю, яка підкреслює його велич і красу.

Велична краса дуба викликає захоплення кожного. Здається тісно його багаточисельним величезним гілкам, кожна з яких сама величиною з крупне дерево. Ніби гігантська паросоля кидає крона дуба густу тінь на газон. У спеку його могутня крона дає жадану прохолоду і затримує пилюку, а в дощ служить надійною парасолею.

Скільки історичних подій бачило це дерево на своєму віку, скільки людських поколінь змінилось протягом життя цього рідкісного довгожителя!

Підстанція «Сіянці у коробах».

Сівбу насіння сосни проводять ранньою весною. Насіння перед сівбою замочують на 24 години в 0,05 % розчині марганцевокислого калію з додаванням 0,005 % розчину пороформу.

Також його обробляють стимуляторами росту «Епін-екстра», «Циркон», або «Чаркор». Полив сіянців у коробах, а також теплиці, шкільного відділення, посівів сосни у відкритому ґрунті, газонів проводиться в період вегетації майже щодня.

Важливе значення для вирощування сіянців сосни в контрольованому середовищі має захист їх від прямих сонячних променів, тобто, притінення. Цю роль відіграють плодові дерева або використовують захисну сітку.

Станція №2 «Лісові ставки»

Підстанція «Нижній ставок» площа 3,5 га.

Підстанція «Верхній ставок» площа 5,5 га.

Чудовий краєвид відкривається із затишної альтанки на ставок. Ставки Дорогинського лісництва збудовані на річці Шинкарівка в 70-х роках минулого століття. За час, що минув від початку побудови ставків, в них створились водно-болотяні біотопи, на які впливають гідрохімічні умови, глибина, річний стік

Підстанція «Стаціонарний острівець».

В західній частині ставка, біля садиби лісництва є невеличкий, круглої форми острівець, діаметром до 15 м. Цей острівець є цінним з кількох точок зору. Багато водоплавних видів птахів під час гніздування надають йому перевагу, оскільки там вони знаходять надійний захист від хижаків суходолу, наприклад, від лисиць, рідше наражаються на небезпеку з боку людей. Водоплавні птахи використовують острів для місць перепочинку між годівлею. Острів, оточений мілководдям, створює чудові умови для годівлі каченят. Ґрунтова поверхня острова прискорила розвиток на ньому густого трав'яного покриву, переважно з кропиви дводомної, очерету,

осок, рогозу. На ньому також оселилися і ростуть 3 види верби та вільха чорна . Такий покрив формуватиме добре укриття для гніздових качок, оскільки ворони не можуть відшукати значну кількість гнізд. Важливо, що старий трав'янистий покрив слугує навесні для захисту гніздування

Підстанція «Місце рекреації».

Лісові ставки створюють прекрасні можливості для рекреаційних потреб.

Неповторний вигляд на ставок відкривається з боку контори лісництва. Круті схили до води, які поросли деревними і чагарниковими породами, приваблюють чисельних відпочиваючих. З метою підвищення декоративності та стійкості біотопів працівники лісництва здійснити вибірку пошкоджених, заражених та всохлих дерев, провели мінімальний благоустрій місць активного відпочинку: обладнати стоянки для автотранспорту, організувати стаціонарні вогнища.

Підсилене рекреаційне навантаження на береги ставків, а також діяльність людини змінюють екологічну рівновагу, при якій поступово втрачається здатність до самовідновлення. При обстеженні берегів водойм виявлено ознаки деградації природного середовища: дерева і чагарники мають механічні пошкодження, ущільнена лісова підстилка, зменшилась чисельність весняних ефемероїдів, засмічено береги водойми, повсюдно сліди вогнищ.

Підстанція «Ловись рибка».

Видове різноманіття риби в ставку досить багате: щука, лящ, товстолобик, окунь, білий амур, плітка, линь коропи, карась сріблястий тощо. Риболовля чинить певний негативний вплив на природне середовище. Ставок став не дуже сприятливим середовищем для безхребетних і водоплавних птахів. Для зручної любительської риболовлі збудовано 3 зручних містка. Чисельність окуня, який швидко розмножується, контролюється зимнім сезоном риболовлі

Станція №3 «Декоративна шкілка»

Декоративна шкілка створена поблизу садиби лісництва в 2003 році. За нею закріплено теплиця, парник і 1 га відкритого ґрунту. В парнику і теплиці вирощується садивний матеріал для відкритого ґрунту. Шкілка декоративних рослин була створена з метою вирощування якісного садивного матеріалу, оскільки в останні роки значно зріс інтерес до ландшафтного дизайну та озеленення.

Враховуючи потенціальні можливості лісництва тут вирощують саджанці декоративних порід дерев та кущів. Колекція шкілки налічує 50 сортів рослин.

Технологічний цикл включає операції від первинного розмноження рослин переважно вегетативним способом до вирощування крупно мірного садивного матеріалу як з відкритою кореневою системою, так і в контейнерах.

Живцювання хвойних та листяних порід проводять у плівкових теплицях та теплицях із склом. Туманоутворюючі установки не використовуються, тому ступінь приживлюваності живців становить в середньому 65%.

Зеленими живцями розмножується великий асортимент деревних і чагарникових порід. На укорінення живців впливає багато факторів: вік маточної рослини, ступінь одеревіння живця, час доби заготівлі живця, довжина живця і правильність зрізів, обробка стимуляторами росту, дотримання умов утримання (субстрат, вологість повітря і ґрунту, температурний режим, ретельний догляд, вироблені навички виконуваних робіт). Синтетичні ростові речовини, які виявляють сильний стимулюючий вплив на вкорінення живців, переважно не застосовуються. Живці заготовлюються з маточних рослин і відразу висаджуються в теплицях у спеціально підготовлену ґрунтосуміш. Висадки в спеціальні пакети і контейнери, в яких забезпечується більш висока приживлюваність, переважно, не практикується.

Пересадку вкорінених живців у відкритий ґрунт здійснюють в травні, організувавши ретельний догляд і за ними, і за живцями рослин, висадженими в попередні роки.

Підстанція «Теплиці і парники».

В парнику і теплиці вирощується садивний матеріал для відкритого ґрунту.

Підстанція «Контейнери».

Використовується технологія вирощування сіянців сосни звичайної та дуба звичайного із закритою кореневою системою в контейнерах з агроволокна (щільність 30г/м2), через яке вільно проникає повітря та волога, а також коріння сіянців після садіння. Контейнери мають циліндричну форму. Розміри контейнера для сіянців дуба – висота 28 см, діаметр – 8 см, об'єм – 1,4 дм3. Отвори на стінках та днищі контейнера не потрібні. Контейнери з субстратом розміщуються у блоках з дощок завширшки 1,5м, заввишки 0,3м, довжина – довільна. Технологія щодо вирощування сіянців дуба із ЗКС розроблена в умовах відкритого полігону, а сосни в умовах сезонних теплиць з поліетиленовим покриттям та на відкритому полігоні (з регулярним поливом). В технології вирощування сіянців дуба із ЗКС в контейнерах з агроволокна передбачено «повітряне підрізання» стрижневого кореня при якому контейнери із субстратом розміщуються на металевій сітці, яка міцно закріплена на днищі блоку та розташовується на незначній висоті (5–8 см) над ґрунтом або іншою поверхнею. «Повітряне підрізання» стрижневого кореня запобігає його закручуванню в контейнері та сприяє формуванню в ньому добре розвинутої мичкуватої кореневої системи. При вирощуванні сіянців сосни з ЗКС контейнери розміщували у блоках на поверхні ґрунту.

Підстанція «Маточники».

В лісництві культивується біля 50 декоративних форм дерев і чагарників. Для нарізування живців використовуються власні маточні рослини. Живці нарізуються з окремих екземплярів маточників, які ростуть на садибі лісництва і в декоративній шкілці. Щоб отримати більше однорічних пагонів, у лісництві застосовують різну ступінь обрізування маточників. обрізування чагарників дало змогу сформувати

міцний і стійкий скелет крон. Найкращий приріст пагонів спостерігається при середньому обрізуванні на половину висоти. При сильному обрізуванні гілок на дві третини висоти ослаблюється як надземна частина, так і коренева система, рослини втрачають багато запасних речовин, пізніше починають рости, не накопичують достатньо поживних речовин. Сильна обрізка, призводить до зниження інтенсивності утворення молодих пагонів, а в утворених до зменшення діаметра і висоти пагона, особливо в умовах нестачі вологи і поживних речовин.

Для надійного забезпечення декоративного розсадника формованим різноманіттям цінних таксонів організовують ділянки маточників безпосередньо на розсаднику.

Підстанція «Реалізація».

На підстанції «Реалізація», бажаючі придбати посадковий матеріал декоративних рослин мають змогу ознайомитись із прайз-листом, вибрати сорти, які сподобались, з широкого асортименту рослин, отримати кваліфіковані поради щодо агротехніки вирощування і поєднання різних рослин у ландшафтному дизайні.

Підстанція «Лісовий розсадник учнівського лісництва».

Для допомоги виробництву у вирощуванні високоякісного посадкового матеріалу вихованці Дорогинського учнівського лісництва навесні 2014 року заклали власний лісовий розсадник площею 0.2 га.

На ньому створили 3 відділення:

- А) посівне, площею 0,05 га,
- Б) декоративних рослин, площею 0,08 га
- В) відділення новорічних ялинок, площею 0,07 га

Станція №4 Угруповання мішаного лісу

Лісові землі займають 4032,6, у тому числі вкриті лісовою рослинністю землі, – 3959,1 га. Ліси належать до першої групи. Ґрунти переважно дерново-підзолисті супіщані і піщані. Основні типи лісорослинних умов – свіжі і вологі судіброви, свіжі субори. Ґрунтово-кліматичні умови лісництва сприятливі для зростання високопродуктивних соснових, сосново-дубових і дубових деревостанів, а також берези, вільхи, дуба червоного, тополі і ялини.

За віком лісонасадження розподіляються:

Молодняки – 555 га (14%) з запасом 74 тис. м3, середньовічні – 2693 (68%) з запасом 877 тис. м3, пристигаючі – 480 (12%)з запасом 177 тис. м3, стиглі і перестійні – 231 га (6%) із запасом 56 тис. м3. Розмір головного користування на ревізійний період (1993–2003 роки) становить 114 газ ліквідним запасом 22,93 тис. м3. На території лісництва є пам'ятки природи – сосна віком 160 років. У зоні діяльності лісництва у 1997 році організоване мисливське господарство площею 13 тис. га.

Середньорічні обсяги робіт, які виконує лісництво, пов'язані з веденням лісового господарства і становлять 99,9 га (3642 м3). Інші види рубок – 16 га (3470 м3),

посадка лісових культур – 11 га, заготівля лісового насіння понад 1000 кг, рубки головного користування – 1760 м3, вивіз лісу – 5000 м3.

У лісорозсаднику лісництва щорічно вирощується біля 200 тисяч штук сіянців. Близько п'яти гектарів займають плантації новорічних ялинок.

Підстанція «Фітоценоз».

Тип лісу – свіжа сугрудок ($С_2$)

Назва рослинної асоціації вияснена на основі опису геоботанічного майданчика розміром 300 м^2 Виявлено кількісне співвідношення різних порід дерев в лісу в балах від загальної суми десять. Формула деревостану 8С2Д +Б

Головними лісоутворюючими породами є сосна і дуб. Також зустрічаються липа дрібнолиста, два види клену – гостролистий і татарський, яблуня Недзвецького, груша лісова. Деревні породи, які входять до складу біогеоценозу мають різну висоту і утворюють по висоті декілька груп. Найвищі дерева – дуб і сосна, нижчі – клен гостролистий і липа, ще більш низькі – дика яблуня і груша. Проте чітко виражених ярусів, різко відмежованих один від одного не утворено. Запас деревини на 1 га становить – 380 м^3 . За візуальним спостереженням визначена зімкненість крон дерев (повнота деревостану), вона дорівнює – 0,7.

Підріст, представлений сіянцями дуба і сосни. На пробній площадці підраховано підріст деревних порід. На 100 м2 росте 1 дерев дуба, 2 сосни, 1 клену гостролистого.

Підлісок захищає ґрунт від задерніння і вимивання, дає притулок птахам. Видовий склад чагарників доволі багатий. Зустрічаються ліщина, бруслина бородавчаста і європейська, крушина ламка, шипшина, бузина однорічна, черемха, горобина; ліщина.

Підстанція «Червона книга».

Ліс – безцінний дар природи. Трапляються рослини, занесені до Червоної Книги України, і рослини, що охороняються: анемона велика, вовчі ягоди звичайні, сон-трава велика, зозуленець болотяний, підсніжник білий, лілія лісова.

У 38 кварталі лісництва поширені дубові ліси (з домішками берези, ясеню, клену, липи) та дубово-соснові ліси (з домішками берези, ясена, клена, липи, береста, тополі, вільхи). Ярусність характерна для всіх рослинних угрупувань у лісі: • вищий ярус – дерева висотою 20–25 м. До них належать дуб, граб, клен, ясен, липа та інші;

• другий ярус – кущі (малина, ожина, терен та інші)

• третій ярус – низькорослі трав'янисті рослини.

Виявлено рослини, занесені до Червоної книги України: підсніжник білий, лілія лісова, пальчатокорінник плямистий.

Підстанція «Мурашник».

Мурашки – санітари лісу.

Мурашку завжди відрізниш від інших комах. З першого ж погляду помічаєш голову і овальне черевце, з'єднані грудочкою. Вся цілком комаха, звичайно ненабагато перевершує зерна проса.

На голові мурашки добре видно очі й антени. Прості очі у робочих мурашок – це найчастіше три цяточки на тім'ячку. Складні ж, фасеточні, очі розміщені по боках на голові. Антени правлять за органи нюху. Їх називають також вусиками. Форма, розміри, розташування, будова антен у різних видів мурашок досить різноманітна. Для мурашок нюх важливіший від зору (вусики набагато важливіші від очей). Осліплена мурашка з вусиками може дістатись до дому. Мурашка, позбавлена вусиків, втрачає здатність знаходити дорогу до гнізда, не розрізняє дорослих і личинок свого виду, не бере участь у будівництві. Антени як органи чуття служать мурашці для сприймання нюхових, дотикових, а й зачасту і смакових відчуттів.

Основний орган смаку міститься у мурашки в ротовій будові. Рот мурашки не придатний для того, щоб поглинати тверду їжу, а пристосований лише до всмоктування поживних речовин. У ньому, крім верхньої і нижньої губи, є ще дві пари щелеп. Особливо цікава верхня пара – ті самі жувальця. Мурашка без жувальців немає життя, адже вони не лише мечі і орала, ай будівельні лопатки – кельми і міцні лещата. Жувальця мурашок різних форм і видів: бувають крихітні, середні, великі, величезні, тупі і гострі тощо. У нижній губі мурашок найважливішою частиною справедливо вважають язичок – орган смаку і чищення тіла, а також головне знаряддя годування молодняка і взаємного годування дорослих жителів мурашника.

Про груди мурашки можна сказати дуже коротко. Вони складаються з трьох члеників, до кожного з яких з черевного боку прикріплена пара членистих ніжок.

Черевце також членисте, причому менш розвинені і утворюють стебельце, яке, з'єднуючи черевце з грудьми, робить мурашине тільце дуже гнучким.

Найбільші гнізда Форміка руфа прикриті насипним конусом, іноді до двох метрів заввишки, а діаметр основи, як правило, не перевищує двох метрів. Конусоподібний купол здається безладним скупченням дерев'яних частинок, шматочків соломи, сухих стеблинок. Але чому ця купа така водостійка? Саме тому, що шматочки будівельних матеріалів, з яких складено купол, спаяні водою, тому стають ще міцнішими.

Підстанція «Болото».

Болота – це наземні екосистеми, рівень води в яких знаходиться на або поблизу поверхні впродовж усього вегетативного періоду. Крім того, в період насичення водою ці екосистеми вкриті активною вищою рослинністю. Ще одне визначення боліт – це амфібіальні ландшафти з домінуванням вищої рослинності. «Амфібіальні», тому що організми, які населяють ці екосистеми, повинні бути пристосованими до життя як у воді, так і на суші, оскільки життя в болотах – це щось середнє між наземним і водним способами існування. У болоті, зазвичай,

відбувається процес накопичення нерозкладених рослинних залишків та утворення торфу. Переважання процесів акумуляції над розкладанням – головна відмінність болотяних екосистем від інших. Болота вважають торфовими, коли внаслідок процесу торфонакопичення коренева система основної маси рослин розташовується в шарі торфу, що відклався і не досягає підстилаючого мінерального ґрунту. У середньому мінімальна товщина шару торфу в цьому випадку становить 30 см.

Низинні болота утворюються в низинах, де збираються ґрунтові води. Завдяки багатому мінеральному складу ґрунтових вод низинні болота мають рясну рослинність і, зазвичай, вкриті зеленими мохами, хвощем, високою густою осокою, очеретом, заростями верби, вільхи та берези.

Підстанція «Тварини лісу».

В лісі водяться лисиці, борсуки, білки, кабани, лісові куниці, вечірниці, сліпак подільський, зайці, їжаки, ласки, видри, а також багато різних птахів: перепели, куріпки, синиці, горобці, дятли, щиглики, жайворонки, сойки, пугачі, сови вухаті, сичі, ластівки, солов'ї західні, шуліки, яструби малі, ворони, сороки, гуска сіра, чапля сіра, лебідь-шипун, лелека білий. Фауна Дорогинський ліс багатий плазунами і земноводними: ящірки, вужі, гадюки звичайні, черепахи, мідянки, ропухи, тритони, різні жаби. Природа багата різними комахами: хрущі, жуки-олені, мурахи, клопи-черепашки, дикі бджоли, джмелі, оси, шершні, семикрапкові сонечка, жуки колорадські, шовкопряди, комарі, мухи, білан капустяний, кропивниці, денне павине око, махаон.

До Червоної книги України занесені: сліпак подільський, вечірниця, видра.

Підстанція «Допоможи птахам».

Станція №5 Лісові культури»

Створені у 29 кварталі Дорогинського лісництва за схемою 5С 3Д 2Ял у 2003 році.

Схема посадки на виділі 2,5 м х 0,7 м. Механічний склад ґрунту– супіщаний, добре дренований.

Використовувався традиційний для Дорогинського лісництва спосіб посадки сіянців в плужні борозни. Вихованцями гуртка було висаджено саджанців сосни на площі – 5 га

При створенні культур для висадки саджанців дуба та ялини використовувалась лісопосадкова машина ЛМД – 1 Застосовується механізований догляд та ручний. Культури у відмінному стані. У 2008 році переведені у лісопокриту площу.

В рік закладки лісових культур перевірялась наявність личинок травневого хруща західного. Живий надґрунтовий покрив складається із трав'янистих рослин, типових для свіжих сугрудків: папороть орляк, рокитник, герань кривавo-червона, медунка неясна, кропива дводомна, гравілат, зірочник ланцетолистий, конвалія, осока волосиста.

Станція №8 «Ботанічна пам'ятка природи «Вікова сосна»

В 29 кварталі Дорогинського лісництва росте велетенська сосна. Це ботанічна пам'ятка природи «Вікова сосна», занесена в реєстр природо-заповідного фонду Київської області.. Розміри її дійсно вражаючі: висота близько 34 м, діаметр на висоті грудей 120 см. А двохсотрічний вік не псує краси лісової мешканки, а лише робить її виразнішою. Працівники лісництва та вихованці гуртка «Учнівське лісництво» огородили цей об'єкт невеличким парканчиком, за яким знаходиться і табличка з відповідним написом. З точки зору лісівників ділянка, де росте цей унікальний екземпляр сосни, є дуже цінним, тому що найближчі «подруги» пам'ятки природи ледь-ледь не дотягують до її розмірів. В даному виділі поки що обмежені виробничо-господарські роботи, можна було б максимально обмежити інше природокористування, не пускати людей у цей лісовий виділ по гриби та ягоди. Лісівники на перший план у своїй роботі ставлять екологічне значення лісу. Головне – зберегти, відтворити і ще примножити рослинний та тваринний світ Юні лісівники проводять еколого-просвітницьку роботу. Вже оформлено екологічну стежку, і «Вікова сосна» є одним з головних її об'єктів. На екологічній стежці встановлено аншлаг, з поясненням, як краще дістатися до цього унікального об'єкту.

Станція №7 «Мисливствознавства»

В мисливському господарстві визначено мисливські види, на яких тримається господарство, і здійснюються в повному обсязі біотехнічні заходи для поліпшення життя тварин в усі сезони. Оскільки корм – основа життя і забезпечує нормальний цикл проходження усіх біологічних процесів у тварин, то штучне збільшення кормових ресурсів позитивно впливає на їх збереження, реалізацію потенційної відтворювальної здатності.

Біотехнічні заходи мають багато планове значення: збільшення кормових ресурсів за рахунок натуральних лісових кормів чи сільськогосподарських культур; запобігання або різке зниження смертності через відсутність або неможливість добути корм у важкий багатосніжний період; поліпшення умов виведення молодняку; забезпечення його виживання; управління у можливих межах територіальним розподілом тварин і зниження їх шкоди лісовому господарству. Здійснюючи ті чи інші біотехнічні заходи, лісництво впевнено, що воно повною мірою забезпечуватиме нормальний цикл життя мисливських видів на відповідній території і не змінюватиме на ній структур екосистем.

Більшість осінньо-зимових кормів бідні мінеральними речовинами: солями натрію, калію, фосфору тощо. Тому диким тваринам викладають сіль. Для цього влаштовують солонці, які охоче відвідують травоїдні і завдяки яким звірі притримуються певних територій. Для облаштування солонцю використовують стовп, на верхівці якого розміщено ящик для викладання солі, яку попередньо змішують з глиною. Солонець вкопують у ґрунт дещо похило, для повільного стікання солі, що поступово розтає.

Інтродуковані рослини парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Молодіжний»

Підготували:
колектив Фастівської міської станції юних натуралістів Київської області

Скільки пісень складено, скільки захоплюючих слів сказано про дивовижну красу природи. Кожен її куточок неповторно чарівний, по-своєму прекрасний.

Одним із напрямів освітньої діяльності Фастівської міської станції юних натуралістів є робота на території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Молодіжний» м. Фастова (площа 14,7793 га). Парк має красиві ландшафти, тут росте велика кількість екзотичних, інтродукованих рослин. Список видів, культиварів та гібридів, які зростають у парку налічує понад 160 найменувань, унікальними є гідрологічні багатства. У 2000 році за нашого ініціювання дану територію віднесено до природоохоронного фонду Київської області.

Робота по парку нами проводиться з метою:

- збереження та відтворення флори та фауни парку;
- відтворення земель водного фонду парку;
- розширення і закріплення знань вихованців про природу, ознайомлення з рослинним різновидом з використанням матеріалів усної народної творчості, народознавства, краєзнавства;

• сприяння проявам творчої ініціативи, формування стійкого інтересу до пізнання єдності між рослинним і тваринним світом;

• ознайомлення учнівської молоді з основами ландшафтного дизайну і садово-парковим мистецтвом;

• залучення вихованців до відтворення довкілля, збереження існуючих зелених насаджень;

• формування у дітей позитивних емоцій на об'єкти і явища природи;

• виховання у вихованців моральних якостей, екологічної свідомості та культури.

Тож, окраса нашого парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Молодіжний» – велика кількість інтродукованих рослин:

Ялівець скельний «Скайрокет» Juniperus scopulorum Skyrocket

В природних умовах росте в Північній Америці. Зустрічається в Канаді, в Британській Колумбії і південно-західній провінції Альберта, в США та Мексиці.

У ландшафтному дизайні ялівець Скайрокет використовується для одиночних і групових посадок, живоплотів і рядових посадках. Це гарний вертикальний елемент для будь-якої композиції в саду.

Ялівець козацький Juniperus sabina

Родом з гір Центральної і Південної Європи, Західної і Середньої Азії, відІспанії на схід до Сибіру, як правило, ростуть на висоті 1000–3300 м.

В Україні ялівець козацький росте на вапнякових скелях у Криму і на Закарпатті. У багатьох парках його культивують як декоративну рослину. Особливу увагу заслуговує ялівець козацький у декоративних композиціях.

Належачи до вічнозелених хвойних рослин, він формує на поверхні землі килимові укриття, які здатні існувати упродовж сотень років. Завдячуючи декоративним якостям, морозостійкості та посухостійкості саме цей вид ялівцю застосовується для озеленення найрізноманітніших міських об'єктів.

Метасеквоя цікава тим, що була спочатку виявлена у викопному стані, у вигляді скам'янілих залишків на Японському острові Хокайдо і вважалася вимерлою. Перший опис живих екземплярів цієї рослини було лише в 1941 році і це стало сенсацією століття серед ботаніків. Метасеквоя красиве дерево що досягає висоти 35 м при товщині стовбура до 2. Вік деяких з виявлених рослин перевищує 600 років. Метасеквоя – нелистопадне, а гілкопадне дерево. Щоосені хвоя її забарвлюється в жовтувато рожеві тони і опадає разом з дрібними гілочками (короткими річними приростами)

Нині існує єдиний збережений реліктовий вид, що зберігся лише в Центральному Китаї, в Сичуаньській ущелині. Вид знаходиться на межі вимирання і занесений в Міжнародну Червону книгу.

Всього відомо 8 видів тису. Батьківщина тиса ягідного – Західна Європа, Середземномор'є, Крим, Кавказ.

Тис ягідний, або негний дерево – невисоке, дуже розгалужене дерево, що лише іноді досягає 20–25 м висоти. Всі частини рослини, крім принасінника, отруйні, оскільки містять алкалоїд токсин. Живе 2–3 тис. років. Деревина тису тонкошарова, досить пружна, тверда, полірується добре, важко колеться, значно міцніша багатьох інших деревних порід. У воді набирає червонувато– фіолетового забарвлення, а згодом темнішає. Використовують її в токарній і граверній справі (на виготовлення флейт, кларнетів).

Самшит в природі зустрічається в Південній та Західній Європі, Східній, Південній та Західній Азії, Африці, на Мадагаскарі, півночі Південної Америки, в Центральній Америці, Мексиці. Наукова родова назва роду походить від грецького buxe – щільний, і вказує на виняткову щільність й твердість деревини. Цінують за густу красиву крону, блискуче листя та здатність добре переносити стрижку, що дає можливість створювати з них живоплоти та бордюри, а також вигадливі фігури, що довго зберігають форму.

Походить з західних районів Північної Америки, від півдня Айдахо та Вайомінгу до Аризоги і Нью-Мексико. При належному догляді рослина живе 400–600 років.

Росте в гірських лісах на півночі Японії, на островах Хоккайдо і Хонсю, на висоті 900–1800 м. Обидві видові назви, латинська й українська, пов'язані з первинною зоною розповсюдження цієї рослини.

Одним з найбільш популярних рослин для створення японського садка – це японський клен. Клен японський відрізняється високою декоративністю. Порізані листя цього дерева мають яскраво-зелене забарвлення влітку, а восени набувають дивно яскраві, насичені кольори – бордовий, фіолетовий, рожевий з безліччю відтінків і переходів.

У природі зустрічається в Криму, на Кавказі, в Малій Азії. У Криму утворює світлі ліси на схилах яйли на висоті 800–1000 м. На Кавказі зустрічається південніше Геленджика в приморській смузі на висоті 300 м над рівнем моря.

Стрункі, добре очищені від суків стовбури – чудовий будівельний матеріал; однак часто стовбури бувають викривленими. Деревина цінується в деревообробній промисловості. Кримська сосна може бути використана для залісення крутих схилів і як декоративне дерево в парках і на бульварах на півдні країни.

Вона є членом групи білих сосон, та, як і всі члени цієї групи, вона має голки зібрані в пучку, які зберігаються до п'яти років. Зростає в горах Македонії, Болгарії, Албанії, Чорногорії, Косово, крайньому південному заході Сербії, а на крайній півночі Греції.

Це дуже терпимі до суворої холодної зими, витривалі до низьких температур, (мінімальна −45 ˚С).

Батьківщина – Північна Америка. У промисловості використовуються, як барвник у виробництві вин. Вид декоративний завдяки оригінальному листю і квітам. Стійкий до несприятливих умов міського середовища.

Туя східна (біота) – Platycladus orientalis.

Походить з Китаю. В Україні вирощують у ботанічних садах і парках як декоративну рослину.

Листя містить ефірну олію (0,12%), пініпікрин, пілен, пінін, туїн, дубильні речовини, смолу. У ядрі насіння є жирна олія.

Препарати з листя біоти східної мають в'яжучі і кровоспинні властивості. Їх використовують у народній медицині. Ядро насіння вживають як зміцнюючий і тонізуючий засіб та як відхаркувальний засіб при бронхіті.

Інша назва тсуги – гемлок. Дерево до 30 м і більше висоти, з вузько пірамідальною кроною і тонкими, звичайно звисаючими вниз кінцями гілок.

Деревина її м'яка, не міцна, на батьківщині (Північна Америка) використовується для різних виробів. З терпентину кори добувають канадський бальзам, а з молодих гілок – олію гемлок.

Високе стрункe дерево з пірамідальною кроною і звичайно з горизонтально відлеглими гілками. По висоті псевдотсуга займає III місце серед дерев-гігантів. На своїй батьківщині, у віці 200 років дерева досягають 70–100 м висоти при діаметрі стовбура 4,5 м.

Псевдотсуга – найважливіша лісова порода США. Її деревину використовують там на будівлі, щогли, телеграфні і телефонні стовпи, залізничні вагони, шпали, пароплави, бочки, ящики, для меблів та ін. Ще в Америці з одного дерева псевдотсуги був збудований будинок з 14 кімнат.

Лорд Веймут (Weymouth) вперше завіз цю сосну із Америки і посадив у себе на маєтку. Звідси і пішло – сосна лорда Веймута, а потім і просто Веймутова сосна. В природі росте у східній частині Північної Америки, в Південно-Східній провінції Канади, а також на французьких островах Мікелон та Сен-Пьєр.

В XVIII столітті широко використовувалась в суднобудуванні Британським Королівським флотом.

Деревина тут світло жовто-коричнева, легка, м'яка, ламка, міцна, використовується на півночі США і Канади як будівельний матеріал, переважно для водних і підземних споруд, на шпали, стовпи і огорожі. В Європі відома дуже давно – з 1566 року; тут виведено багато її садових форм.

Дерево ідеально підходить для дизайну японських садів, терас, колористичних композицій з хвойними рослинами та низькими багаторічниками. Унікальне листя виводить цей сорт до трійки найкрасивіших кленів – ажурне, глибоко розсічене листя з зубчастою різною кромкою, змінює колір.

Деякі вчені стверджують, що це навіть не вид, а просто група сортів і форм гібридного походження, яких сьогодні в світі налічується понад п'ятсот, і велика частина з них росте на території Китаю.

Квітка деревоподібна півонія є продуктом саме китайських селекціонерів, хоча і японські квітникарі із захопленням взялися культивувати цю рослину, як тільки вона з'явилася на території їх островів в епоху династії Тан. В Європу деревовидні півонії потрапили наприкінці XVIII століття і здобули абсолютне визнання як у професійних квітникарів, так і у квітникарів-аматорів.

Зазвичай же півонії живуть сто років, а то і більше: у Китаї благополучно ростуть п'ятсотлітні екземпляри півоній деревовидних, вони охороняються законом і фахівцями. На території парку «Молодіжний» висаджені півонії вирощені з насіння у власному розсаднику.

Це – листопадний чагарник заввишки до 5–6 м. Більшість гібіскусів давно культивуються у садах та оранжереях як декоративні рослини для живих огорож та заради витонченості їх квіток. При гарному догляді гібіскус сірійський може продовжити цвітіння у вашому будинку взимку. Гібіскус – багаторічна рослина і може обходитися без пересаджування до 20 років. Його квітка – національний символ Південної Кореї.

Батьківщина екзохорди – східна і центральна Азія. Види екзохорди широко культивуются в якості декоративних рослин.

Назва складається із грецьких слів «exo» – зовнішній, «chorde» – струна, тому що місце утворення бруньки рослини обплутується волокнами. Через схожість бруньок, що розпускаються з перлинами екзохорду називають ще «перлинний кущ».

Керія японська, керія махрова (Kerria japonica) – декоративний чагарник з тонкими схиленими гілками, витонченими листям і яскравими жовтими квітками. Квіти керії, махрові або прості, нагадують мініатюрні трояндочки. Цвітіння керії триває з весни до середини літа. Керія природно виростає в лісах і гірських місцевостях Японії і південно-західного Китаю. Назва керія рослина отримала на честь Вільяма Керра, садівника і колекціонера рослин, який працював у лондонському ботанічному саду Кью і захоплювався рослинами з Китаю, з Яви і Філіппін

Япóнська ви́шня Prunus serrulata або са́кура – а загальна назва декоративних дерев підроду вишень. В японській мові словом «сакура» позначають будь-яку вишню взагалі.

Сакура – відомий символ Японії та японської культури. Японці здавна шанують цю рослину. З часів Мейдзі зображення сакури містяться на головних уборах учнів і військових, як показник рангу. В наш час використовується на гербах поліції та сил самооборони Японії. Крім того, сакура – традиційний символ жіночої молодості та краси.

Весняне цвітіння сакури в Японії за урочистістю можна прирівняти до національного свята. На території парку Молодіжний сакури починають зацвітати наприкінці квітня початку травня. На тривалість цвітіння впливають погодні умови.

Цю рослину ще називають чашоподібною магнолією, деревом тюльпана, а також магнолією гібридною. Виведена у Франції в 1820 році колишнім дипломатом французької армії Етьєном Суланжем.

Природний ареал – Мала Азія й Південна Європа. Рослина отруйна. Найбільшою токсичністю відрізняється насіння: воно містить алколоїди, цитизин і лабурнін.

Кущ 1–3 м заввишки. Відомо близько 100 видів, поширених в пустелях, напівпустелях і степах Європи, Азії та Африки. В Україні росте 4 види в південному Степу і в Криму

Рослини використовують для закріплення пісків, вони містять дубильні й барвні речовини, легко діють як кровоспинний і в'яжучий засіб.

Родова назва означає «дерево-ліра». Так його назвали за оригінальну форму листків, яка притаманна тільки йому. А тюльпановим його називають за пахучі квіти жовтогарячого кольору, які зовнішнім виглядом нагадують тюльпани. Ліріодендрон доживає до 500 років.

Тюльпанове дерево веде свій родовід із Північної Америки, де воно поширене від Індіани й Пенсильванії до Флориди й Арканзасу.

Ростуть ліріодендрони поодиноко та невеликими групами. Найбільші екземпляри можна зустріти лише в басейні річки Охіе. Висота таких дерев досягає 60 м, а діаметр стовбура – 3 м. Широко використовується у декоративному озеленені.

Тюльпанове дерево швидко росте і дає не дуже тверду, але легку й міцну деревину, що придатна для виготовлення меблів.

Назва роду походить від грецького слова грец. κέρκις, що означає «ткацький човник», натякаючи на форму стручка. Назва виду походить від латинського слова лат. siliqua, що означає «стручок».

В українській мові зустрічається назва «церсис звичайний» та «багряник».

Знайдені викопні рештки дерева віком 40 млн років. Молекулярно-біологічні дослідження свідчать, що рід церсис відокремився від бобових на самому початку еволюції цієї групи рослин.

Кипарис болотний вчені відносять до найдревніших дерев нашої планети, вони з'явились на землі близько 140 млн. років тому. Тоді вони займали великі території Європи і Америки.

Характерною ознакою кипариса болотного є наявність пневматосфор, які відростають від горизонтальних коренів і виступають над рівнем води на 1–2 м. Дякуючи цим виростам дерева добре переносять затоплення. Крім того, пневматофори надають декоративності і неповторності деревам. Вивчивши характеристику даних рослин ми висадили на території парку екземпляри кипариса болотного на місцевості де б'ють потужні джерела, з метою нерозмивання даної площі.

Ginkgo biloba – реліктова рослина, єдиний сучасний вид роду гінкго, що є єдиним представником родини Гінкгові, яка, в свою чергу, є єдиною у класі Ginkgoopsida. Викопних видів у родині відомо близько 18.

За своїми морфологічними ознаками це дерево – одне з найбільш архаїчних дерев нашої планети, що збереглося до наших днів. Виникло від первісних голонасінних дерев приблизно 300 млн років тому. Гінкго – єдиний нині живий представник «перехідної ланки» між папоротями й хвойними. Процвітанню гінкго сприяли існуючі тоді на Землі гігантські рептилії і динозаври, які сприяли поширенню насіння цих рослин.

У природі гінкго збереглося лише в Китаї, але завдяки людині останнім часом поширилося багатьма країнами як декоративний вид. В Україні воно вперше з'явилося у 1818 році у Нікітському ботанічному саду в Ялті

Гінкго дволопатеве, незважаючи на масове поширення, все ще вважається пам'яткою природи світового значення і занесене до Червоної книги МСОП як вид, що перебуває під загрозою вимирання.

Природоохоронна робота, яка проводиться гуртківцями ФСЮН на території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Молодіжний» є однією з найефективніших форм роботи, що дозволяє поєднувати теоретичні знання з виробничою практикою та науковими технологіями. Вона сприяє розвитку у юних дослідників творчих задатків, вихованню інтересу і любові до біології живої природи.

Куточок живої природи Фастівської станції юних натуралістів

Підготували:
колектив Фастівської станції юних натуралістів Київської області

«Природа стає могутнім джерелом виховання лише тоді, коли людина пізнає її, проникає думкою у причинно-наслідкові зв'язки.»

В.О. Сухомлинський

Прищеплювати любов до природи рідного краю, формувати екологічну культуру школярів, залучати дітей до практичної діяльності – завдання, які вирішує Фастівська станція юних натуралістів. Для виконання цих завдань на станції юних натуралістів створений куточок живої природи (створений на виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 09.08.2002р. №456 «Про затвердження Положення про куточок живої природи загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів» відповідно до Положення про куточок живої природи загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, затвердженого вищевказаним наказом Міністерства освіти і науки України). Організований він з метою поглибленого вивчення здобувачами освіти біологічних особливостей тварин, розширення уявлень дітей про різновид тваринного світу, розвитку пізнавального інтересу та професійної самовизначеності, вихованню у дітей та учнівської молоді біоетичного, дбайливого, раціонального ставлення до тварин зокрема та природи загалом.

В основу роботи куточку живої природи покладено екологічний принцип та принцип етичного, дбайливого ставлення до тварин. У куточку живої природи представлені представники всіх класів тварин.

А чи знаєте ви, що в тваринному світі існують свої містичні істоти? Сьогодні ви зможете побачить істоту-привид, причому таку назву вона отримала цілком науковим чином.

Паличник

Отже, це – паличник. Паличників створила природа досить цікаво. Красунчиками їх звичайно назвати не можна, але ці істоти заслуговують звання «самихчудернацьких». Примарові, або паличники, або листовидки, або страшилки (лат. Phasmatodea). Назва походить від др.гр. – «привід», «примара», «фантом». Належать до класу Комах. Середовище існування більше 3000 видів – це тропіки, хоча окремі види зустрічаються в США, в Австралії, в Криму. Забарвлення паличників захисне, коричневе або зелене, може варіювати від світлого до темного, залежно від освітлення і деяких інших факторів. Голова комахи має шароподібну форму і дуже маленький розмір, дивлячись на паличника, її майже не помітно. Тулуб витягнутий, як і кінцівки. Кожна частина тіла цієї тварини більше нагадує маленьку гілочку. Тому, знаходячись серед рослин, ці комахи стають невидимими. Переважно паличники мають подібність з паличками або листочками, від чого і походить їх назва.

Останнім часом, поряд із звичними домашніми тваринами – кішками, собаками, дрібними гризунами і птахами, купуються екзотичні рептилії і комахи. І якщо кішки і собаки у відповідь на турботу можуть відповісти своєму господарю прихильністю і вдячністю, то переважна більшість екзотів і комах в кращому випадку не проявляють ворожості при наближенні власника. Та й не кожна розсудлива людина захоче погладити 10-сантиметрового таргана або величезного павука-птахоїда. Але, судячи з продажу та попиту, і вони користуються зростаючою популярністю. Якщо ви, почувши слово «тарган» з огидою й відразою морщитеся, то можливо, вам раніше просто не доводилося ближче познайомитися з цими дивовижними і цікавими комахами. Серед величезного розмаїття видів (систематика налічує понад 3500 видів тарганів) лише кілька стали популярні і купуються людьми не тільки в якості кормових комах для рептилій, птахів і комахоїдних ссавців, а й у якості домашніх улюбленців. Всі вони абсолютно безпечні, не кусаються, невибагливі у догляді і не вибагливі у харчуванні.

Шиплячий мадагаскарський тарган

Найпопулярніший – шиплячий мадагаскарський тарган. Це великі (близько 8 см), важкі, не дуже моторні комахи, які не мають крил. Розсерджені або налякані таргани видають шиплячі звуки, якими можуть налякати передбачуваного супротивника.

Мадагаскарські таргани повинні утримуватися в інсектаріях, що добре закриваються, так як вони легко пересуваються по вертикальних поверхнях, у тому числі і по склу. Харчуються вони рослинними кормами, люблять білий хліб, вівсяну кашу. Так як це тропічний вид,обов'язковою умовою для їх комфортного утримання повинна бути достатня вологість.

Мадагаскарські таргани одностайно вважаються самими безпечними і придатними для утримання в домашніх умовах комахами. При гарному догляді термін їх життя може перевищувати 2 роки.

Інший, не менш цікавий вид – тарган архімандрит. Цей тарган веде більш потайний спосіб життя, вдень ховається в укриттях і підстилці, а з настанням сутінок виходить на пошуки їжі. Красиві великі таргани (розміром не більше сірникової коробки, до 8 см) дуже спокійні, повільні і неповороткі. Вони не повзають по стінках інсектарія, тому ймовірність їх втечі малоймовірна.

У разі небезпеки таргани намагаються заритися в підстилку, якщо ж їх взяти в руки, спокійно сидять на долоні, не намагаючись втекти або зістрибнути.

Ці таргани практично всеїдні і не ненажерливі, тому з їх харчуванням проблем зазвичай не виникає. Вони швидко звикають до режиму годування і незабаром починають виповзати з укриттів, ледве зачувши, що відкривається кришка інсектарія.

Равлики Ахатіни

Ахатіни належать до сухопутних черевоногих молюсків.

Ці великі черевоногі молюски – найбільші сухопутні равлики на Землі. Вони виростають до 20 сантиметрів в довжину і до 10 сантиметрів в діаметрі, приблизно відповідаючи долоні дорослої людини. Вони рослинноїдні істоти. В їх раціон входить до 500 видів рослин. Але найбільше вони люблять огірки, кабачки, гарбуз, листя салату. Слід зазначити, що ахатіни в домашніх умовах – не така вже рідкість. Популярність даних черевоногих визначається різними факторами. Так, равлики абсолютно не нудні, як це може спочатку здатися. Крім того, вони неймовірно зручні в утриманні, оскільки великих фінансових витрат і особливого догляду не вимагають. Їх можна залишити вдома одних зі спокійною душею, їдучи у відпустку, оскільки вигулювати таких істот і часом показувати ветеринару не потрібно. У більшості випадків домашні сухопутні равлики не можуть бути розносниками паразитів і інших захворювань, крім цього, вони гіпоалергенні.

Павук-птахоїд

Страшний і жахливий монстр або милий волохатий домашній вихованець? Для деяких павуки-птахоїди стали улюбленими мешканцями особистого тераріуму. Одні з найбільших в світі, ці тварини можуть бути неймовірно красивими і дуже чарівними.

Павуки-птахоїди (Theraphosidae) – це великі павуки, особливо південно-американські, які й живляться птахами. Не всі павуки-птахоїди є отруйними, отрута більшості птахоїдів не шкодить людині. Довжина: від 3 до 10см. Відстань між лапами: коливається до 30см. Маса: до 400г, в середньому 85г.

Звички: одинаки. Забарвлення: сильно варіює, зазвичай різні відтінки коричневого, деякі види забарвлені дуже яскраво. Їжа: зазвичай живляться комахами:сарана,метелики,сонечка, стоніжки, та деколи іншими видами павуків. Види більшого розміру полюють на ящірок, дрібних змій, жаб, мишей і невеликих птахів. Тривалість життя: самиці 10–30 років. Відомо близько 300 видів птахоїдів, які живуть тільки у тропіках і субтропіках.

Акваріум у куточку живої природи

Акваріум – це не просто данина моди. Акваріум сьогодні для багатьох перетворюється на улюблене захоплення, яке допомагає зняти напругу, розслабитися і сприяє заспокоєнню. Розведення рибок в акваріумі – популярне у світі захоплення, що налічує більш ніж 60 мільйонів ентузіастів.

Сучасний акваріум мало схожий на перший прототип, що з'явився близько 1850 р., і комплектується розвиненими системами фільтрації води, освітлення, підживлення тощо. Зі всіх акваріумних рибок золоті рибки мають найдовшу історію. Найдавніші відомості про золотих рибок з'явилися в Китаї у VI ст. до н. е. Саме в цей час їх почали утримувати як декоративних тварин. Зображення золотої рибки є в ранніх пам'ятках китайської писемності й на гербах знатних родин. Риб з червоним забарвленням вважали священними. Найбільшого розквіту робота з виведення нових порід золотої рибки досягла в період династії Мін (1368–1644 рр.). Саме тоді з'явилися предки майже всіх сучасних порід. Центрами їх розведення стали Пекін, Шанхай, Кантон. І хоч як не берегли китайські імператори свої живі скарби, в 1500 р. золота рибка потрапила в Корею, а в 1502 р. – в Японію, потім в Індонезію. Японські любителі вивели чимало нових форм і кольорових варіантів золотої рибки. Породи китайського походження не схожі на японські й корейські.

Першим європейцем, який побачив і описав рибок незвичайної краси, був відомий італійський мандрівник Марко Поло (1254–1324р.р.). Про те, коли золоті рибки потрапили до Європи, точно ніхто не знає. Називають різні дати, більшість з них належить до XVII ст. Заморські дива, привезені на військових вітрильниках, оселилися в просторих басейнах при дворах королів під охороною караулу гвардійців, підносились як дари або як винагорода дворянам.

Золоті рибки виведені людиною від карася сріблястого (Carassius gibelio). Довго й ретельно відбирали селекціонери з численного потомства найкращих і найяскравіших екземплярів. Так крок за кроком, працюючи над кожним поколінням, вони створили близько 130 порід.

Золота рибка розводилася в ставках і садових водоймищах в маєтках знаті і заможних людей. До Росії вперше золота рибка ввезена в середині XVIII століття. Сьогодні поширено безліч різновидів золотої рибки. Набувши нової зовнішності, золоті рибки не втратили звичок карася. Вони риються в ґрунті, не відмовляються від будь-якої їжі, люблять просторі акваріуми і добре почувають себе у свіжій воді.

Представники класу земноводних у куточку живої природи

Шпорцева жаба – один із самих невибагливих мешканців наших акваріумів. Ці акваріумні жаби білі, хоча і належать до земноводних. Основну частину свого життя проводять під водою – їм не потрібний берег або пристосування для виходу на поверхню. Вони всплівають, щоб вдихнути повітря, а потім годинами зависають в товщі води, ніби поплавки або лежать на дні. Активною шпорцева жаба стає, коли

бачить корм, адже вони хижаки. Шпорцеві жаби досить ненажерливі, вони будуть їсти стільки скільки бачать корму. Під час їжі вони загрібають корм передніми лапам в рот.

Враховуючи хижацьку природу шпорцевої жаби, безпечно жити в одному акваріумі з нею можуть жити тільки риби, які не влізуть їй в рот і звичайно ж не агресивні. Всіх інших жаби просто з'їдять.

Свою назву шпорцеві жаби отримали, дякуючи чорним кігтям на задніх лапах. Ними жаба обороняється і чіпляється за рослини, щоб утриматись на течії. А ось передні лапи перетинок між пальчиками не мають, на відміну від інших видів жаб. Вони можуть дожити до п'ятнадцяти років.

Гребінчастий тритон

Цікавий вид хвостатих земноводних, легко переносить неволю, іспанський, або голчастий, тритон (Pleurodeles waltli). Він відноситься до родини справжніх саламандр (Salamandridae), куди також входять наші звичайні і гребінчасті тритони. Поряд з вогненної, або звичайної, саламандрою, він є одним з найбільших європейських видів. Його довжина з хвостом іноді досягає 30см. В природі іспанський тритон зустрічається по всій території Іспанії та Португалії, крім північних районів, а також в Марокко. Цілий рік Ребристий (голчастий, іспанський) тритон мешкає у водоймах, хоча не уникає суші. Це слід пам'ятати при утриманні іспанського тритона в домашніх умовах, оскільки він здатний використовувати будь-яку можливість, щоб зробити втечу з акваріума.

Плазуни в порівнянні із земноводними є наступним етапом пристосування хребетних тварин до життя на суші. Клас Плазуни, або Рептилії – це наземні тварини.

Свою назву вони отримали завдяки способу пересування. Плазуни не ходять по землі, вони повзають. Саме рептилії вперше повністю перейшли від водного до сухопутного способу життя.

Першим представником плазунів у нашому живому куточку є Плямистий еублефар.

Ця ящірка є улюбленцем багатьох тераріумістів. Плямистий (леопардовий) еублефар – один з представників родини геконів. Знавці у вузькому колі називають його «леопард» за плямисте забарвлення. Цей симпатичний гекон (плямистий еублефар) родом з Індії, Пакистану, Афганістану. Живе він на схилах невисоких гір, в сухих степах.

Тривалість життя ящірки в природних умовах – не більше 10 років, а в неволі вона може прожити до 30 років. Плямистий еублефар веде сутінковий або нічний спосіб життя. У денний час він знаходить притулок в каменях.

Цікаво, що плямистий еублефар, що живе в неволі, може зовні відрізнятися від свого родича, що живе в природних умовах. Фахівці стверджують, що це наслідок селекції гекона.

Головна відмінність еублефара від інших ящірок – плямисте забарвлення. Розміри цих тварин невеликі. Довжина їх тіла не перевищує 20 см. Рідко, але зустрічаються і більш великі особини (до 30 см).

Еублефар плямистий має товстий масивний хвіст,в якому він в природних умовах зберігає вологу і поживні речовини. Ящірка здатна легко відкинути його, потім він відростає знову, але вже більш вузьким і коротким.

Цей гекон досить невибагливий. Тому його утримання не становить особливих труднощів. У харчуванні ці нешкідливі і навіть милі на вид ящірки можуть проявити справжній інстинкт хижака, оскільки в природі вони полюють на комах. Їм можна давати цвіркунів, тарганів, коників, мишенят, щоб еублефар задовольнив свій інстинкт мисливця.

Еублефар плямистий популярний не тільки завдяки своєї неординарної зовнішності, а й невибагливості – доглядати за геконом зможе навіть дитина.

Середньоазіатські черепахи – травоїдні, і в неволі необхідно годувати рослинною їжею. Салат латук, різна трава – кульбаба, конюшина, мати-й-мачуха, подорожник. З овочів і фруктів це можуть бути яблука, банани, ягоди, гарбуз. Там де вони живуть особливо соковитих фруктів немає. Основа це рослини містять велику кількість грубої клітковини, досить сухі. Різноманітність – це ключ до здоров'я черепахи, і бажано давати якомога більше різних кормів.

При правильному догляді термін життя у домашніх умовах може скласти сорок років.

Маїсовий полоз, або червона щуряча змія (лат. Panthero phis guttatus) – змія роду Pantherophis.

Популярна в приватних колекціях любителів рептилій, де відома як маїсовий полоз або гутата. Батьківщина маїсового полоза – Америка штат Індіана.

Маїсовий полоз – змія, яка стала в наш час досить популярною серед любителів тераріумістів. З латинської назва перекладається як: elaphe – повзаючий, quttata – плямистий. Маїсовим його назвали із-за того, що частіше всього полоза можна було знайти на кукурудзяних плантаціях. Іноді рептилію ще називають щурячою змією, так як основним кормом для неї є гризуни.

Маїсовий полоз вирізняється серед інших видів красивим яскравим забарвленням з різноманітністю кольорової гами і малюнків. Серед колекціонерів рептилій маїсовий полоз займає перше місце, якщо навіть брати світову тераріумістику. Екземпляри даного виду в природі практично не відловлюються, так як ці змії успішно розмножуються в неволі вже протягом десятиліть. Останнім часом дослідники відмітили той факт, що в тераріумних умовах кількість маїсових полозів більша ніж в природному середовищі існування. В розведенні рептилій і це ідеальний варіант для першого жителя домашнього тераріуму. Таку думку пояснюється тим, що цей красень відрізняється миролюбним характером.

Молочна змія – дивовижна красуня

Молочна змія – це рептилія, яку дуже легко утримувати в неволі, тому вона часто зустрічається в тераріумах – як вдома, так і в зоопарках. Змія ця не отруйна, не агресивна, з дуже яскравим і красивим забарвленням. У довжину вона сягає майже півметра. У природі поширена на східному узбережжі Північної Америки.

Коли бачиш цього яскравого представника сімейства вужеподібних, мимоволі виникає питання: «Чому саме молочна змія?» Назву таку вона отримала згідно з легендою, в якій розповідається про те, що в містах, де живуть молочні змії, у великої рогатої худоби за невизначених причин пропадало молоко. Американські фермери вважали, що молоко хтось висмоктує. І винуватець був знайдений – змія, що часто зустрічалася на пасовищах. Звідси і пішла її назва. Однак слід відмітити те, що у змій відсутнє верхнє піднебіння, і вони не вміють нічого смоктати. Крім того, у них геть відсутній фермент, що перетравлює молоко. Так що цей міф науковими фактами абсолютно не підкріплений.

У природі молочні змії харчуються переважно ящірками, дрібними гризунами, птахами. В умовах же неволі вони не відмовляються від мишей, ящірок, а особливо великі особини навіть їдять курчат. При знайомстві з цими зміями також виникає питання, раз вони мають таке яскраве забарвлення, значить вони отруйні? Звичайно, ні. Це прояви мімікрії, молочні змії дякуючи своєму забарвленню наслідують отруйних коралових змій.

Птахи куточка живої природи

Для утримання в домашніх умовах підходять різні види папуг, від високоінтелектуальних жако до хвилястих папуг. Всі птахи розрізняються забарвленням, зовнішністю, розмірами і опереннням. У папуг маса переваг: наслідування людської мови, спів, красиве оперення, інтелект. Більше того, маючи пару птахів, ви зможете їх розводити, що принесе масу задоволення і дозволить дізнатися багато нового.

У домашніх умовах ці папужки живуть близько 15 років. У неволі добре розмножуються. Практично це найменші пернаті серед папуг: довжина тіла не перевищує 18–20 см, вага хвилястого папужки 40–45 грам, а розмір крил не більше 9 см. Величиною хвилястий папуга трохи більше наших горобців, але через довгого хвоста трохи здається довшим. Хвилястий папужка вже дуже давно в багатьох країнах приваблював людей своїм безтурботним характером і інтелектом.

З цим птахом завжди цікаво, він може грати з іграшками (дзеркало, драбинка, дзвіночок та інші), може наслідувати спів птахів і мову людини. Завдяки особливостям будови дзьоба, мордочка птаха схожа на обличчя людини.

Ці папуги отримали назву «хвилясті» через своє хвилясте забарвлення на голові і шиї. У хвилястого папуги на голові, шиї і плечах на сірому тлі є жовті смуги , які створюють малюнок , що нагадує хвилі. Нормальний колір хвилястих папуг зелений, інші кольори були вже отримані селекціонерами .

Корели (інша назва німфи – дуже поширені папуги, і за популярністю поступаються напевне тільки хвилястим. Походять вони з Австралії, довжина тіла становить 30–36 см, вага 90–150 грам, можуть прожити 15–20 років. Корели належать до сімейства какаду. Переважно сіруватого або білого окрасу, пір'я на голові жовтого кольору,на щоках помаранчеві плямки. Прикрашає голову красивий чуб жовтого кольору. Вони люблять соняшникове насіння, овес кукурудзу, але цього недостатньо для підтримання їх здоров'я, слід також пригощати їх свіжими овочами і фруктами.

Законодавство Австралії не дозволяє їх вивезення за кордон, проте вони досить легко розмножуються в неволі. Користуються великою популярністю. Вони швидко приручаються і можуть вивчати окремі слова, а також мелодії, правда голос у них надокучливий і одноманітний. Самці добре співають, наслідуючи вуличним «співачкам». Виведено кілька колірних варіацій корел – чисто білі, перлинні, строкаті та інші. Тривалість життя до 20–25 років.

Нерозлучники – пташки невеликого розміру. Вони добре приручаються і користуються заслуженою популярністю у любителів папуг. Невибагливі. Мають яскраве, красиве забарвлення. За характером живі й рухливі, за ними приємно спостерігати.

Навчанню практично не піддаються, рідко попадаються особини, здатні запам'ятовувати слова. Назву «нерозлучники» птахи отримали завдяки своєму способу життя: папужки вибирають собі пару і залишаються вірні один одному протягом всього життя. Часто можна бачити, як птахи сидять, щільно притиснувшись один до одного. У неволі нерозлучники живуть близько 20 років.

Багато людей вважають, що вибір домашніх птахів обмежений канарейками та різноманітними папужками. Але насправді можна тримати і інших птахів, наприклад, пташок з родини в'юркових ткачиків. До них належать зеброві амадини. Це одні з найпопулярніших ткачикових птахів, що розводяться аматорами. Батьківщина цих забавних пташок – Австралія, але в кінці 19 століття їх завезли до Європи і одомашнили. Вони досить невибагливі в утриманні та їжі, живуть більше восьми років і з легкістю розмножуються навіть у домашніх умовах (тільки якщо це не гібриди).

Назва птахів походить від забарвлення самців, у яких на передній частині тіла чергуються чорні і білі смужки, що віддалено нагадують забарвлення зебри.

Клітку з амадінами іноді порівнюють з сухопутним акваріумом: милуватися можна, а от брати на руки – ні. Але ви просто хочете милуватися кумедними пташками, зеброві амадини – це те, що вам потрібно.

Наукова назва рисової амадіни дуже багатозначна: в Китаї словом «padda» називають рисове поле, неочищений рис, а латинське «orizivora» означає «поїдач рису».

Рисова амадіна, або рисовка – це кімнатна пташка, яку ще століття назад утримували в клітках і вольєрах в Китаї і Японії. Дата, коли птахи вперше з'явились в Європі, не відома. Вважається, що птахи вже до кінця 18століття були вперше завезені мореплавцями. Французький орнітолог Вьєйо описує їх на початку 19 століття вже як популярний вид. Ознаки одомашнення у птахів не виражені. Мабуть, це пов'язано з тим, що із за постійного завозу нових птахів отримували гібриди декоративний птахів з дикими. Рисові амадіни дуже мелодійно співають.

Ссавці куточка живої природи

Шиншила (Chinchilla) – рід гризунів родини шиншилових. Слово походить з іспанської мови, а в ту прийшлоскоріш за все з аймарської, правильна вимова – «чінчіла».

Назву шиншилам дали іспанці, що вперше прибули до Південної Америки в 1524 році. Слово «Chinchilla» буквально означає «маленька Чінча» і походить від назви індіанського племені чінча, представники якого носили одяг з шкірок шиншил. Пізніше це плем'я було скорене інками, які також високо цінували хутро шиншил. З їх хутра і вовни виготовлявся одяг, який вважався атрибутом вищої знаті, крім того, м'ясо цих тварин використовувалося як засіб від туберкульозу.

За інків полювання на шиншил строго обмежувалося. В результаті цього до початку завоювання європейцями Південної Америки шиншили були широко поширені на західній частині материка. З приходом іспанських завойовників темпи вилову тварин різко зросли, здобич і експорт шкірок постійно збільшувались. Шиншили були об'єктом інтенсивного полювання через цінне хутро, що привело до сильного зменшення їх чисельності. У цей час шиншили занесені до червоного списку Міжнародного союзу охорони природи

Наслідком мешкання в холодному гірському кліматі є густе і тепле хутро. Шиншили є рекордсменами по щільності хутра. Хутро шиншил настільки щільне, що в ньому не можуть мешкати паразити, звичайні для інших хутрових тварин – на один квадратний сантиметр шкіри припадає більше 25000 волосків. Тривалість життя шиншил в природних умовах близько 10 років, а в домашніх умовах може становити понад 20 років.

Морська свинка

Історія розведення морських свинок в неволі налічує тисячоліття. Сьогодні це домашні улюбленці багатьох сімей – невибагливі, мовчазні, забавні.

Із звичайною свинею морська свинка не має нічого спільного, крім того, що може повискувати так само, як свиня. На основі характерного прикусу і різців її зараховують до великої родини гризунів. На основі останніх досліджень ряд учених все ж таки дотримується тієї думки, що морських свинок слід об'єднати в нову окрему підродину. Разом з тим невикликає ніяких сумнівів, що початкова батьківщина

звірів – Центральна і Південна Америка, причому існують докази того, що історія існування морських свинок налічує 35–40 млн. років.

Піщанка – тварина з ряду гризунів. Її ще називають «щуром пустелі ». Ці тварини пристосовані до посушливого середовища існування. Вперше була привезена з Китаю в Париж в кінці XIX століття. З тих пір стала популярною в якості домашньої тварини. Піщанка – невеликий гризун пісочного кольору, іноді вони бувають рудими і коричневими, бувають навіть білі і чорні варіанти забарвлення. Хвостик злегка опушений, на кінці його є кісточка.

Місцем проживання цього симпатичного гризуна вважають степи Монголії. У природних умовах вони риють нори і живуть сімейними колоніями – батько, мати і кілька виводків. Живляться переважно насінням злаків і зеленими частинами рослин, іноді ловлять і їдять дрібних комах. Піщанки легко приручаються, вони дуже активні і не мають неприємного запаху. З причини активності і великої спритності краще купувати закрите колесо. Також вони обожнюють рити нори і можуть займатися цими днями безперервно, практично весь вільний від їжі і сну час.

Фре́тка, фу́ро або тхір домашній (лат. Mustela putorius furo) – домашня тварина, одомашнена форма дикого тхора. Багато власників домашніх тхорів використовують саме слово «тхір», а не «фретка», оскільки слово «фретка» досі не стало загальновживаним. Хоча слово «фуро» є загальним позначенням хатніх тхорів (від наукової назви Mustela putorius furo), ним частіше зовуть лише фреток-альбіносів.

Історія фретки налічує 2500–3000 років. Походження домашнього тхора остаточно не з'ясоване. Поширеною є гіпотеза про європейське походження – від лісового тхора, яку підтверджують філогенетичні дослідження. За іншою з версій, він походить від прирученої форми чорного африканського тхора. Інші припускають, що предками фретки були степові тхори, а одомашнили їх десь у Нижньому Надволжі або Південному Уралі.

Вважалось, що вже у Стародавньому Єгипті фретки, як і кішки, були звичайними домашніми тваринами, їх держали для боротьби з гризунами. Проте,не виявлено муміфікованих останків, рівно як невідомий ієрогліф зі значенням «тхір», «фретка». Припускаючи й те, що дикі тхорі не водились у землях по сусідству з Єгиптом, цю гіпотезу слід визнати малоймовірною. Про домашніх тхорів згадують такі античні автори, як Геродот (484–425 рр. до н. е.), Арістотель (IV ст. до н. е.), Страбон (64 р. до н. е.).

Як хатня тварина фретка набула популярності порівняно недавно – у 1970-х роках. У США до 1980-х фретки були вельми екзотичними тваринами, а на 1996 рік там налічували вже 800 000 тхорів як хатніх улюбленців.

Декоративний кролик – тварина, навколо якого ходить чимало суперечок. Сперечаються про те, кого ж все-таки вважати декоративним кроликом – будь-якого кролика, що живе в неволі, або тільки селекційного. Очевидно, під назвою

декоративного кролика ховається все-таки спеціально виведена і навіть породиста тварина, оскільки слово «декоративний» означає «створений для прикраси». А навряд чи звичайний кролик на тваринницькій фермі покликаний що-небудь прикрашати. Тим не менш, суперечки не припиняються досі.

Так чи інакше, декоративний кролик – особливо красивий представник одомашнених кроликів. Сьогодні відомо більше 60 таких порід. А в цілому кролик – ідеальна домашня тварина, ласкава, грайлива і з задоволенням спілкується з людиною. У порівнянні з кішкою і собакою, утримання декоративного кролика дешевше, а турбот з ним набагато менше.

Сатинова миша (лат. Muridae, англ. Satin mouse) – це різновид, який був виявлена не так давно, вперше її опис склали американські вчені. Цікаво, що спочатку її зовнішній вигляд назвали «атласним» просто англійською мовою «атлас» звучить як «satin», що в підсумку призвело до помилки в назві виду. Декоративні миші – істоти забавні й допитливі, вони швидко прив'язуються до господаря. Утримання в домашніх умовах особливої складності не представляє. Будиночком для хвостатих вихованців може стати пластмасовий віварій або клітка.

Обов'язково слід накривати житло мишей кришкою, оскільки тварини можуть вибратися і відправитися подорожувати по дому. У клітку треба поставити будиночки для укриття, колесо, годівницю і поїлку. Щоб мишам жилося веселіше. Сатинові мишки володіють однією неймовірною здатністю – вони з часом можуть впізнавати людину. Вся справа втому, що ці гризуни добре реагують на запахи. Тому людину пізнають за її ароматом. Також звірятка можуть розпізнавати голос свого власника. Гризуни даної породи слухняні, легко піддаються навчанню. Крім того, вони володіють дивовижним інтелектом, завдяки якому тварини легко піддаються дресируванню.

У куточку живої природи проводиться практична робота з вихованцями, ведуться систематичні спостереження, які дозволяють вихованцям встановити закономірності росту і розвитку рослин і тварин, встановити взаємозв'язки в природі, а також розвивати практичні навики в екогосподарстві.

КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСТЬ

Комунальний заклад «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді»

Діяльність комунального закладу «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» направлена на удосконалення позашкільної освіти з еколого-натуралістичного спрямування в області, на реалізацію поставленої проблеми «Соціальне партнерство закладу позашкільної освіти як ресурс його розвитку».

На базі комунального закладу «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» працюють гуртки екологічного, біологічного, квітково-декоративного, сільськогосподарського напрямів. Щорічно в закладі організовується робота 32–33 гуртків, якими охоплено біля 660 вихованців.

Сьогодні позашкільна освіта в Кіровоградському ОЦЕНТУМ здійснюється за напрямами: еколого-природоохоронний; дослідно-експериментальний; профорієнтаційний та реабілітаційно-оздоровчий.

Базою для трудової діяльності вихованців ОЦЕНТУМ є: квіткова теплиця, навчально-дослідна земельна ділянка, дендрарій, куточок живої природи, екологічна стежка.

Навчально-дослідна земельна ділянка

Навчально-дослідна земельна ділянка Кіровоградського ОЦЕНТУМ займає 2 га площі. Відповідно до Положення про НДЗД має всі відділи: польовий, овочевий,

плодово-ягідних культур, квітково-декоративний, колекційний, селекційно-генетичний, зоолого-тваринницький, виробничий, дендрологічний.

У **відділі польових культур** вирощують зернові, зернобобові, технічні та ефіроолійні культури: пшениця, ячмінь, горох, соя, нут, сочевиця, соняшник, чина, боби, люпин кормовий, буряк кормовий, цукровий буряк, льон, еспарцет, фацелія, м'ята, меліса, коріандр, кукурудза та інші.

Відділ овочевих культур – одна із основних навчально-дослідних земельних ділянок на якій юннати вирощують рослини у відкритому ґрунті посівом насіння та розсадою: буряк столовий, морква, капуста, петрушка, редиска, цибуля, огірки, кабачки, картопля, гарбузи, помідори, цукрова кукурудза, солодкий перець, спаржева та овочева квасоля. На селекційній земельній ділянці проводять досліди здебільшого по сортовивченню рослин.

У в**ідділку лікарських рослин** НДЗД для вихованців гуртків керівниками розроблені та проводяться різноманітні практичні заняття та досліди.

У **відділку плодово-ягідних культур** (сад, ягідники, плодово-ягідний розсадник) вирощуються кращі сорти плодових і ягідних культур та проводиться з ними дослідницька робота. Плодово-ягідні культури саду та розсадника це наглядний матеріал та трудова майстерня для гуртківців у весняно-осінній період.

Квітково-декоративний відділ складається з колекційних ділянок одно, дво– та багаторічних квіткових рослин, квітників (клумби, міксбордюри, рабатки) та декоративних насаджень, це творча дизайнерська лабораторія, яку полюбляють вихованці гуртків.

Дендрологічний куточок ОЦЕНТУМ має площу 0,5 га, видовий склад налічує 37 одиниць. В ньому підібрані такі дерева та чагарникова рослинність як: тис ягідний, ялівець звичайний, ліщина звичайна, грецький горіх, ялина та сосна звичайні, туя західна, лавр благородний, магонія падуболиста, самшит вічнозелений, каштан американський, дуб звичайний, береза, тамарикс ялівцевий, осокір, липа серцелиста, глід, горобина звичайна, ірга круглолиста, айва, ожина звичайна, троянда китайська, черемха дрібнопилчаста та звичайна, софора японська, клен звичайний, гортензія великолиста, садовий жасмин дрібнолистий, кизил, жимолость звичайна, калина, бузок звичайний, агава американська, юкка нитчаста, кипарисовик траурний, спірея, терен. Основні теоретичні знання і практичні уміння та навички гуртківці отримують на території дендрарію під час тематичних екскурсій, фенологічних спостережень, навчальних практикумів. У дендрологічному відділку гуртківці закладають шкілки саджанців самшиту, жолудів, каштанів та горіхів.

Робота на НДЗД проводиться протягом усього календарного року. Рано навесні вихованці обрізають дерева і кущі, готують насіння до висівання, вирощують розсаду овочевих культур і квітів та закладають на яровизацію бульби картоплі. У кінці квітня перекопують землю навколо стовбурів плодових дерев та міжряддя ягідника, вносять органічні та мінеральні добрива і закладають більшість виробничих дослідів. Дослідницька робота також дає додаткові знання, які сприяють професійній орієнтації, формуванню екологічної свідомості та творчого мислення гуртківців.

На НДЗД вирощуються рослини радіопротекторної дії: обліпиха, горобина, ожина, смородина, малина, абрикоси, шипшина, суниця, ехінацея, меліса, м'ята перцева, календула та інші, які використовуються у фіточаях для фітовітальні.

На базі комунального закладу «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» діє теплиця, в якій вирощуються понад 115 видів квітково-декоративних рослини та розсада овочевих культур. Тут юні дослідники поєднують теоретичні знання, отримані на заняттях гуртків з практичною роботою.

Основними напрямами діяльності вихованців у теплиці є: вирощування квітково-декоративних і овочевих культур (розсади); живцювання плодово-ягідних та декоративних рослин; спостереження за ростом і розвитком рослин та проведення дослідницької роботи. В теплиці діти ознайомлюються з елементами мікроклімату і методами управління режимом тепла, світла, мінерального та повітряного живлення рослин. У теплиці планово здійснюється догляд за рослинами, розмноження та поповнення видового складу. Теплиця використовується за призначенням протягом календарного року. Вирощування кімнатних рослин та догляд за ними, є чи не найулюбленішою справою вихованців. Розсадою лікарських рослин, квітково-декоративних рослин проводиться озеленення клумб та ділянок закладу.

На базі теплиці систематично проводяться практичні заняття, цікава експериментальна та змістовна науково-дослідна робота гуртків закладу: «Юні садівники», «Юні флористи», «Горщечкові рослини», «Природа рідного краю», «Юні рослинники», «Юні овочівники». Цікаві результати здобуті гуртківцями, фіксуються в щоденниках дослідницької роботи. Експериментальні дослідження дають змогу учням старанно спостерігати, уважно придивлятись до ознак рослин, сприяти кращому усвідомленню закономірностей індивідуального розвитку організмів.

Протягом року проводиться безліч пізнавальних екскурсій для гуртківців закладу, учнів шкіл міста Кропивницького та області. Теплиця ОЦЕНТУМ постійно використовується для проведення семінарських занять вчителів біології, студентів Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (природничо-географічний факультет), керівників гуртків як міста так і області.

Робота в об'єктах закритого ґрунту формує у школярів спостережливість, виховує трудові навики, естетичні смаки.

В ОЦЕНТУМ є куточок живої природи в якому мешкають такі тварини: кролі, нутрії, карликові кури, а в акваріумі мешкають: Молінезії, Гуппі, Пецилії, Гурамі, сом Анциструс, сом Коридорас панда, Даніо Реріо, Тернеція Глофіш, Вуалехвіст телескоп.

Екологічна стежка «Парк Перемоги»

Екологічна стежка – це польова екологічна практика, яка надає можливість узагальнити набуті під час навчального процесу знання, поглибити їх, унаочнити, спостерігаючи в природі за живими об'єктами. Робота на екологічній стежці посилює контакт учнів із природою. Ось чому особливо цінним є участь учнівської молоді у створенні навчальних екологічних стежок.

ПАСПОРТ навчальної екологічної стежки «Парк Перемоги»

Розташування: для закладання екологічної стежки обрана паркова ділянка у межах Кропивницького, яка була запланована та висаджена як зразок садово-паркової архітектури Південної України ще за часів імператриці Катерини II під час закладання міста у 1764 році. Остаточно ідея парку була втілена в життя у другій половині XIX сторіччя.

Значення навчальної екологічної стежки: реалізація завдань екологічної освіти і виховання та формування екологічної культури підростаючого покоління; вивчення учнями об'єктів та явищ природи, пізнання видів природокористування, здобуття досвіду та грамотної поведінки людини в навколишньому природному середовищі; розвиток уміння пропагувати ідеї охорони природи, опрацювання природничо-краєзнавчих та історичних відомостей про рідний край; виховання фізично здорової особистості, створення рекреаційних зон проведення пошукової, дослідницької та науково-дослідної роботи.

Короткий опис маршруту: протяжність маршруту 2,5 кілометри, а з відпочинком – 2,5–3 години. На екологічній стежині розміщено 10 видових об'єктів, а саме: «Історичний», «Сад запахів», «Парк Перемоги», «Галявина», «Південний схил», «Річка Сугоклея», «Болото», «Ліс», «Навчально-дослідна земельна ділянка».

Маршрут пішохідний: стежка розрахована на навчання дітей старшого дошкільного віку, учнів шкіл, вчителів, батьків, що відпочивають, організованих екскурсійних груп. Екскурсійна та інша робота на стежці здійснюється під керівництвом екскурсовода, педагогів.

Стан навчальної екологічної стежки: хороший.

Використання навчальної екологічної стежки: протягом року: відпочинок, збір лікарської сировини, плодів і ягід, навчальні екскурсії, проведення трудових десантів, занять з природничих дисциплін, пошукової, дослідницької та науково-дослідницької роботи.

Забороняється: відхилятися від маршруту, порушувати правила безпеки, створювати зайвий шум, засмічувати територію, розводити багаття, псувати інформаційні щити охоронні знаки, завдавати шкоду рослинному і тваринному світу.

Необхідні заходи: інформування місцевого населення, ремонт інформаційних щитів, доповнення флористичного складу, озеленення водойм, розчищення джерел.

Охорона маршруту: здійснюється комунальним закладом «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді».

Стисла характеристика навчальної екологічної стежки з описом екскурсійних маршрутів:

Видовий об'єкт № 1 «Історичний»

Екскурсія починається біля входу в приміщення комунального закладу «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» (ОЦЕНТУМ), який був заснований в 1952 році. На базі станції юних натуралістів працювало три гуртки:«Бджолярі», «Тваринники» і «Рослинники».

Сьогодні Кіровоградський ОЦЕНТУМ є школою екологічного виховання для багатьох природолюбів Кіровоградщини. До послуг юних кропивничан та школярів області: квіткова теплиця, зоолого-тваринницький відділ, навчально-дослідна земельна ділянка, екологічна приймальня, фітовітальня, відеотека «Екологія XXI століття», школа педагога позашкільника та фотозони в стилі кантрі.

Видовий об'єкт № 2 «Сад запахів»

Під час відвідування видового об'єкту влітку обов'язково звертаємо увагу на «сад запахів» створений з метою навчання дітей володіти власною людською

природою. Для насаджень в «саду запахів» підібрані рослини з різноманітними відтінками запахів, які радують відвідувачів, знімають нервове напруження і милують око. Тут ми бачимо мелісу лимонну, алісум багаторічний, герань духмяну, духмяний горошок, базилік чорний та лимонний, валеріану лікарську, конвалію травневу, лаванду вузьколисту та інші рослини.

Поспілкувавшись із цілющими рослинами «саду запахів», виходимо до дендрарію, закладка якого почалась ще в 1967 році. Особливістю дендрарію є досить широкий асортимент декоративних дерев та кущів, а саме: бирючина звичайна, бузок звичайний, жасмин кущовий ясен звичайний – рослини родини Маслинові (Oleaceae); самшит вічнозелений родина Самшитові (Buxaceae); туя західна, ялівець звичайний та козацький – рослини родини Кипарисових (Cupressaceae F. Neger); робінія звичайна, карагана дерев'яниста – рослини родини Бобові (Fabaceae Lindl.); барбарис звичайний, магонія падуболиста – родина Барбарисові (Berberidaceae Torr. et Gray); глід кривочашечковий, шипшина звичайна, терен звичайний, черемха звичайна, горобина звичайна – рослини родини Розових (Rosaceae); гінкго дволопатеве – реліктова рослина із родини Гінкгові (Ginkgoaceae); сумах пухнастий належить до родини Сумахові (Anacardiaceae); катальпа чудова рослина родини Бігнонієвих (Bignoniaceae), гіркокаштан звичайний – вид родини Сапіндові (Sapindaceae) та інші.

Видовий об'єкт № 3 – «Парк Перемоги»

«Міський сад» (раніше – Казенний) є одним з найбільш давніх парків Кропивницького і майже однолітком міста. Чудове місце для відпочинку в будь-яку пору року. Кропивницький веде свою історію від Єлисаведградської фортеці, заснованої у 1764. Біля новозбудованої фортеці за наказом імператриці Катерини II у 1764 році був закладений сад. Досить тривалий час Казенний сад постачав до Височайшого Двору південні овочі та фрукти, садівником було призначено Ієромонаха Герасима.

У 1819 році на початку XIX століття за клопотанням Єлисаветградської міської громади та тодішнього міського голови Івана Фундуклея сад був переданий у власність міста. Херсонський губернатор граф Сен-Прі прислав до Єлисаветграда садівника «для впорядкування саду на англійський смак» закладено центральну алею, сплановано квітники і доріжки, а на р. Сугоклея з'явилася купальня. На той час сад носив назву Потьомкінського на згадку про перебування в цих місцях князя Потьомкіна Таврійського. До 1915 року в нижній частині саду, біля річки, зростав могутній дуб-велетень, який мав, за переказами 1000 років. Називали цей дуб «потьомкінським», оскільки під ним фельдмаршал Григорій Потьомкін збирав військові ради перед облогою Очакова, а також зустрівся із останнім кошовим отаманом Запорозької Січі Калнишевським.

Немов би на згадку про дерево-красень навесні у тихих куточках «Міського саду» квітує тюльпан дібровний та крокус сітчастий, занесений до Червоної книги України.

З 1897 р. «Міський сад» отримав сполучення з містом через першу в Єлисаветграді лінію електричного трамваю та телефонну лінію.

Сучасна площа парку – 39,5 га, він є одним з найбільших у Кропивницькому. Неподалік «Міського саду» розташований комунальний заклад «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді».

З весни й до осені в парку багатолюдно. Чарують погляд зелені килими лук, тиха течія р. Сугоклеї, каштанові та липові алеї. Парк багатий на видове різноманіття: вільха чорна – рослина родини Березові (Betulaceae); верба козяча, верба біла, тополя пірамідальна – родина Вербові (Salicaceae); клен польовий, клен татарський, клен несправжньоплатановий, клен-явір – представники родини Кленових (Aceraceae); дуб звичайний – родина Букові (Fagaceae). Серед трав вирізняються тонконіг дібровний (Poanemoralis), медунка темна (Pulmonariaabscura), тимофіївка степова (Phleumphlaoides), перстач гусячий (PotentillaanserineL.), буркун лікарський (MelilotusofficinalisL.) та інші.

Парк став домівкою для міських птахів – великої та блакитної синиць, сойки звичайної, великих строкатих дятлів, кільчастих горлиць, голуба лісового, ремеза звичайного, жовтобрових вівчарок, лелеки білого. На екологічній стежині цікавим об'єктом для спостережень є комахи сколія-гігант, жук-олень та поліксена, занесених до Червоної книги України, які поширені на території Кіровоградської області.

В 2019 році Парк Перемоги реконструювали і він став одним з улюблених місць відпочинку для мешканців Кропивницького.

Видовий об'єкт № 4 – «Галявина»

Маршрут стежки від ОЦЕНТУМ виводить на галявину. Галявина – невеличка ділянка лучної рослинності серед лісу. Під впливом постійної присутності людини тут збереглися переважно трав'янисті рослини, стійкі до витоптування. Найбільш поширені злаки: тимофіївка лучна, лисохвіст луговий, райграс високий, тонконіг гребінчастий, а також представники інших родин. Добре помітний тут перехід між лучною і лісовою рослинністю – узлісся. Дерева узлісся з боку лісу мають звичайну крону, а з боку галявини густе гілля і листя по всьому стовбурі – своєрідну «завісу», – яка допомагає підтримувати в лісі особливий мікроклімат. Навесні чи влітку при переході з галявини у ліс ви обов'язково відчуєте зниження температури і збільшення вологості.

Видовий об'єкт № 5 – «Південний схил»

Стежка виводить на яскравий, покритий лучними травами і кущами схил. Південний схил прикрашають живописні кущі жовтої акації, бузини, телії,

жимолості, жасмину. Навесні на схилах з'являються квіти мати-й-мачухи, але з кожним роком ця лікарська рослина зустрічається в парку все рідше. У травні трав'яний килим увесь вкритий квітами кульбаби звичайної, влітку цвітуть молочай гострий, будяк звичайний, лопух павутинний, ромашка пахуча, зрідка звіробій звичайний. До пізньої осені цвітуть яскраво-блакитні квіти цикорію. Зійшовши донизу, можна побачити горбики свіжо викинутої землі, що свідчить про присутність крота звичайного, який веде активний спосіб життя, поїдаючи велику кількість личинок, червів та інших безхребетних. Саме у цій смузі можна побачити яскраво забарвлених метеликів – жовті лимонниці, денне павичеве око, голубінки, махаона, який занесений до Червоної книги України. Звідси відкривається прекрасний вид на річку Сугоклею, її рукотворну дамбу та водосховище.

Видовий об'єкт № 6 – «Річка Сугоклея»

Спускаючись вниз по схилу, ми потрапляємо на берег річки Сугоклеї. Сугоклея – це річка яка промиває своєю водою граніти Українського кристалічного щита, що створює дивовижну красу берегів із велетенських скель рожевого граніту вкритих лишайниками та мохом. Стік річки Сугоклеї зарегульований численними ставками та Новоолексіївським водосховищем.

Річка бере свій початок біля невеликого села Солдатське Новоукраїнського району, тече територією Кропивницького району та впадає в південно-східній частині м. Кропивницький у р. Інгул. Річку відносять до малих річок з довжиною всього 44 км, водозбірною площею 527 км^2. Долина у Сугоклеї широка, V-подібна, заплава двобічна із звивистим руслом. Використовується на господарські потреби та риборозведення.

Візитною карткою, особливим історичним і театральним знаковим місцем Кіровоградщини є рукотворна оаза в степу – «Хутір Надія», який знаходиться неподалік від витоку річки і належав Іванові Карпенко-Карому (Тобілевичу). Хутір Надія був осередком зародження Українського театру, а степ і неймовірної краси пейзажі Сугоклеї не могли не вплинути на творчу енергію визначних українських митців, які бачили Сугоклею в її первозданному вигляді. Тому Сугоклею називають найбільш театральною річкою України.

В сучасному стані залишилось небагато ділянок русла із жвавою течією де можна спостерігати природну красу річки з її зеленими луками та чудовими краєвидами степових ділянок на крутосхилах. Однією із таких ділянок є русло Сугоклеї від крайнього на річці ставка, в парку «Перемога», що в м. Кропивницький до впадіння її в Інгул.

Біля берега водойми звичні зарості очерету звичайного, рогозу широколистого й вузьколистого, лепешняку плавучого та осоки гострої. На мілководді, майже біля самого берегу зарості сусака зонтичного, стрілолисту звичайного,

ірису болотного, частухи подорожникової. На поверхні води та й в її товщі живуть дрібні водяні квіткові рослини – ряска мала і елодея канадська.

Водяні рослини є частиною життєвого середовища для тварин водойм. Тут справжнє дозвілля для дрібних рибок. Особливо навесні видно цілі зграйки рибної малечі в прозорій воді між стеблами рослин. Тут вони ховаються від ворогів, відкладають ікру, розвиваються. У річці Сугоклея водяться: дрібний рачок дафнія, карась срібний, бичок підкам'янистий, колючка дев'ятиголкова, гірчак європейський, плітка звичайна та інші.

Водне плесо річки вкривають рослини з плаваючими листками – водяний горіх і водорості. Цікавим об'єктом для спостереження є молюски. У прісній водоймі поширені: беззубка звичайна, скойка річкова, перлівниця звичайна, дрейсена річкова (клас двостулкові), лужанка, котушка роговидна, ставковик великий (клас черевоногі). Поширеними мешканцями водойми є комахи, серед них бабки, метелики.

Сонячного тихого дня у воді зграйками крутяться, описуючи кола і спіралі вертячки, а на поверхні води ковзають водоміри. У товщі води, перебираючи довгими ногами, піднімаються на поверхню жук-плавунець, повільно плавають серед заростей великі жуки-водолюби. Крім риб поширені земноводні і плазуни.

Видовий об'єкт № 7 – «Болото»

Прямуємо вздовж річки Сугоклея і зупиняємось біля невеличкого острівка, який знаходиться посередині річки. Вздовж берега річки і на острівці спостерігається діяльність ондатри – цінного хутрового звіря, який занесений до Червоної книги.

Біля невеличкого болота, яке знаходиться на лівому березі річки Сугоклеї в теплу погоду можна побачити представників класу Земноводних і Плазунів: вуж звичайний, кумку звичайну, жабу трав'яну та гостроморду, ропуху сіру, жабу озерну, а на широких листках рослин – маленьку зелену квакшу, на лапках якої є маленькі присоски. З представників ряду черепах, діти, мають змогу познайомитись з черепахою болотяною, а на сухих сонячних місцях найчастіше зустрічається ящірка прудка з ряду Лускаті. В цьому місці своєрідний варіант болотної рослинності. Осокові ценози займають порівняно невеликі площі, переважає осока загострена, окремі смуги і плями утворює осока пухирчаста.

На вологому ґрунті помітні сліди різних лісових мешканців, а трохи вище, на сухому місці багато будиночків і нірок сліпака звичайного. На довгих ногах, як на ходулях, ходять по болоті у пошуках їжі лелека білий або чорногуз.

Видовий об'єкт № 8 – «Ліс»

Тут ми ознайомимось більш детально з будовою лісу, складом рослин, що ростуть в ньому, їх вертикальним розподілом. Це типова ділянка дерев

в нашому міському саду. Помітна чудова особливість наших дібров – багато ярусність. Найвищий ярус займають дуб і ясен (дерева з великими пірчастими листками), другий ярус – клен, акація, третій – зріджений ярус, так званий підлісок – кущі (шипшина собача, глід, терен), четвертий ярус – лісові трави. Багатоярусне розташування рослин, при різній висоті і тіневитривалості, дозволяє їм вловлювати майже кожний сонячний промінчик, що досягає поверхні землі. У підліску ділянок, що залишились вільними від чагарників, зростає кілька видів тіневитривалих рослин. Серед них ранньовесняні рослини – ефемероїди – проліска дволиста, гусяча цибулька, ряст Маршалла, анемона жовтецева. Красенем травневого лісу є тюльпан дібровний, дуже чисельний, але його квіти можна побачити рідко через знищення заради букетів. Саме таким способом зовсім знищена конвалія травнева. Навколишня територія густо населена птахами. Навесні і влітку тут можна почути пісню іволги, соловейка, сойки, сороки.

Видовий об'єкт № 9 – «Навчально-дослідна ділянка»

Навчально-дослідна земельна ділянка комунального закладу «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» – це своєрідна лабораторія під відкритим небом, площа якої 2 га. На навчально-дослідній земельній ділянці розміщені відділки: польових, овочевих, плодово-ягідних культур, квітково-декоративний, колекційний.

Особливу увагу слід звернути на колекційну ділянку, де вирощуються типові представники основних сільськогосподарських культур.

На ділянці лікарських рослин ми знайомимось з технологією вирощування рослин та їх застосуванням у народній медицині серед яких: ехінацея пурпурова, меліса, ромашка лікарська, полин гіркий, подорожник великий, деревій, цикорій звичайний, любисток, м'ята перцева, валер'яна лікарська.

Познайомившись на маршруті з флорою та фауною своєї місцевості, діти мають змогу зайнятися практичною природоохоронною роботою: розчистити джерельця, звільнити від сміття ділянки проростання первоцвітів та лікарських рослин, закріпити прибережну смугу насадженням верби та калини, стати на захисті тваринного світу свого чудового парку.

В області функціонують ще 2 заклади еколого-натуралістичного спрямування: Світловодська станція юних натуралістів Світловодської міської ради та станція юних натуралістів Опорного закладу освіти «Торговицький заклад загальної середньої освіти I-III ступенів імені Є.Ф. Маланюка» Новоархангельської селищної ради Голованівського району.

СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ ОПОРНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ «ТОРГОВИЦЬКИЙ ЗАКЛАД ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ І–ІІІ СТУПЕНІВ ІМЕНІ Є.Ф. МАЛАНЮКА»

Робота станції юних натуралістів опорного закладу освіти «Торговицький заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів імені Є.Ф. Маланюка» спрямована на розвиток здібностей та обдарувань вихованців, створення оптимальних умов для творчого розвитку дітей і підлітків, збагачення світогляду, виховання громадської позиції та національно-патріотичної ідеї підростаючого покоління. Головне соціальне завдання навчально-виховної діяльності позашкільного закладу на сучасному етапі – це формування всебічно розвиненої особистості, громадянина, патріота, лідера.

Станція юних натуралістів є координаційно-методичним осередком щодо здійснення методичної, природоохоронної, дослідницької роботи в закладах загальної середньої освіти своєї громади, започатковує природоохоронні акції, організовує участь шкіл, окремих учнів в обласних, районних конкурсах, акціях, операціях. За багато років існування закладу цілеспрямована робота стала системною, бо цю систему вибудували співпраця, взаємозв'язок і взаєморозуміння між СЮН і закладами загальної середньої освіти Новоархангельської громади.

Пріоритетними завданнями закладу є:

– виховання національної свідомості та громадянської позиції учнівської молоді;

– формування у дітей відповідального ставлення до власного здоров'я;

– формування у вихованців, учнів шанобливого ставлення до національних цінностей українського народу;

– створення умов для інтелектуального, духовного, фізичного розвитку вихованців та учнів;

– пошук, підтримка обдарованої учнівської молоді;

– активізація індивідуальної роботи з обдарованими та здібними дітьми.

Жива природа колись була для людини природнім середовищем. Ми від неї віддалилися, але не маємо права забувати про її закони. З вивченням природи на 100% спрацьовує принцип «Краще один раз побачити, ніж сто разів почути». Особливо це стосується знайомства дітей з природою. Найкраще – надати вихованцям можливість контактувати з нею постійно. І тут у нагоді стає куточок живої природи. Адже, через спостереження діти отримують уявлення про рослини і тварини, формуються навички догляду, розвивається відповідальність. Живий куточок – вихід для дітей, які не мають можливості тримати улюбленця вдома.

Станція юних натуралістів опорного закладу освіти «Торговицький заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів імені Є.Ф. Маланюка» надає таку можливість своїм вихованцям.

На базі закладу існує живий куточок, де перебувають папуга виду Амазонка, Джунгарські хом'ячки, Червоновуха черепаха, декоративний Нідерландський карликовий кролик, морські свинки породи Абіссінська та Американський тедді.

СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ СВІТЛОВОДСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

Світловодська станція юних натуралістів в центр уваги своєї діяльності ставить екологічні проблеми, проведення конкретних природоохоронних заходів, організацію масових екологічних вечорів, ранків, операцій, акцій, виставок. Завдяки цьому у вихованців формується екологічна свідомість, екологічне мислення, які є складовою екологічної культури на конкретних прикладах.

Програмою кожного гуртка передбачено формування трудових умінь і навичок. Уже протягом декількох років під час планування роботи гуртка та підготовки до занять обов'язковою умовою для керівників гуртків є проведення конкретної практичної роботи на кожному занятті: робота на навчально-дослідній земельній ділянці, суспільно-корисна робота з охорони навколишнього середовища, догляд за тваринами куточку живої природи, виготовлення наочних посібників, тощо.

Розвитку і поглибленню трудових умінь і навичок сприяє безпосередня робота дітей на навчально-дослідній земельній ділянці. Основними напрямами діяльності юннатів на земельній ділянці є: вирощування рослин, спостереження за їх ростом і розвитком, проведення дослідницьких робіт. Навчально-дослідна земельна ділянка станції юних натуралістів включає: парники, відкритий ґрунт, живий куточок.

Площа навчально-дослідної земельної ділянки станції юних натуралістів становить – 0,82 га на якій розміщуються такі відділки: квітники (0,08 га), овочевий (0,05 га), польовий (0,05 га), колекційний (0,1 га), селекційний (0,05 га), ягідник (0,02 га), дендрарій (0,33 га), плодовий сад (0,07 га).

Робота на ділянці проводиться протягом усього календарного року. Рано навесні учні обрізають дерева і кущі, готують насіння до висівання, вирощують розсаду овочевих культур і квітів, закладають досліди.

Влітку юннати ведуть спостереження, доглядають за рослинами, проводять заплановані агротехнічні заходи. Всі спостереження, результати дослідів фіксують у щоденниках дослідницької роботи.

У другій половині літа та восени збирають врожай. Порівнюють урожай, зібраний з дослідних і контрольних ділянок, роблять висновки. Збирають насіння овочевих, плодових, лікарських, квітково-декоративних культур.

На навчально-дослідній ділянці вирощуються рослини радіопротекторної дії: обліпиха, абрикоси, вишні, яблуні, горобина, ожина, смородина, малина, шипшина, суниця, ехінацея, меліса, м'ята перцева, календула, які використовуються в фіточаях для фітовітальні СЮН.

В дендрарії проводяться тематичні екскурсії, спостереження за сезонними змінами в природі.

Взимку юннати доглядають за кімнатними рослинами, готують етикетки для всіх відділків ділянки, очищають насіння, опрацьовують літературу.

На Світловодській станції юних натуралістів є куточок живої природи в якому мешкають такі тварини: морські свинки, хом'яки, піщанки, кріль ангорський, бельгійські білочки; птахи: хвилясті папуги, карели німфи, папуги нерозлучники, амадини. А в акваріумах мешкають такі рибки: молінезії, гуппі, мечоносці, гурамі, сомики, даніо.

Куточок живої природи станції юннатів є тим місцем, де вихованці спостерігають за тваринами, вивчають їхню поведінку і будову, проводять дослідницьку роботу.

З метою забезпечення тварин зеленим кормом та вітамінами юннати висівають пшеницю, жито та просо, які забезпечують тварин, необхідними їм, кормовими добавками, та вітамінами. Основну увагу педагоги станції юннатів в цей час приділяють плануванню дослідів на наступний рік.

Парники, площею 70 м^2. використовуються для проведення практичних та дослідницьких робіт. Тут вирощується розсада овочів для овочевої сівозміни навчально-дослідної ділянки та розсада квітів не тільки для квітників СЮН, а й для озеленення подвір'я шкіл, позашкільних та дошкільних навчальних закладів міста.

Навчально-дослідницька діяльність на станції юннатів забезпечує розширення та поглиблення знань, набутих на уроках біології, пізнання рослинних організмів, опанування методами управління ростом і розвитком рослин, виховання любові до природи та бережливого ставлення до багатств нашої країни, повагу до трудової діяльності.

Педагогами Світловодської станції юних натуралістів розроблена екологічна стежка. На цій екологічній стежці розмічений маршрут екскурсії в природі, по ходу якого ведеться розповідь про природні об'єкти і явища, які тут зустрічаються.

Основне призначення екологічної стежки – освіта і природоохоронне виховання відвідувачів, знайомство їх з рідною природою, формування почуття любові та свідомого відношення до неї. Таким чином, при створенні екологічних стежок враховується освіта, виховання та відпочинок в природі.

ПАСПОРТ на навчальну екологічну стежку м. Світловодська

Місце знаходження: Кіровоградська область, м. Світловодськ, лісопарк імені Т.Г. Шевченка.

Проїзд: автобусом міського маршруту.

Землекористувач: міськвиконком.

Призначення стежки: навчально-пізнавальна і виховна.

Режим використання: для відпочинку, проведення екскурсій, натуралістичних досліджень, природоохоронних заходів.

Рік створення: 1992 рік.

Відповідальний за охорону стежки: Світловодська міська станція юних натуралістів.

Довжина маршруту: 1,5 км.

Початок маршруту: початок парку імені Т.Г. Шевченка.

Кінець маршруту: біля пам'ятника імені Т.Г. Шевченка.

Назви зупинок:

1 – лісопарк;
2 – сосновий бір;
3 – цілющі скарби;
4 – заморські переселенці;
5 – строката галявина;
6 – їдальня шовкопряда;
7 – рослини – супутники людини;
8 – поетична зупинка.

«Стежка здоров'я»

Ще на СЮН для підвищення розвитку інтересу до валеологічних знань і вмілого використання їх для зміцнення здоров'я дітей з допомогою природних цілющих факторів була організована «Стежка здоров'я», яка дозволяє проводити профілактику і корекцію здоров'я дітей в ігровій формі, робити валеологічні заняття більш цікавими та доступними. Виховний процес розрахований на весь навчальний рік, але особлива увага приділяється здоров'язбереженню вихованців у період літнього оздоровчого відпочинку, в який залучені всі учасники навчально-виховного

процесу: педагоги, батьки і самі діти. Основними засобами оздоровлення виступають природні фактори: сонце, повітря, вода.

Основними цілями організації «Стежки здоров'я» є: пропаганда валеологічного виховання; профілактика плоскостопості; поліпшення координації руху; поліпшення функцій серцево-судинної та дихальної систем; підвищення опірності інфекційним захворюванням; поліпшення емоційно-психологічного стану дітей; залучення дітей до здорового способу життя.

Організація «Стежки здоров'я» здійснювалася поетапно.

Перший етап – створення творчої групи та проведення інформаційних нарад щодо реалізації проєкту «Стежки здоров'я».

Другий етап – організація «Стежки здоров'я».

«Стежка здоров'я» довжиною 25 м і шириною 0,6 м. ділиться на ділянки від 1 м, які мають цементне покриття але різні покриви та поверхні: трав'яний покрив; піщану поверхню; масажну поверхню (4 різних); дерев'яний місток; водний басейн (помірна ємкість для полоскання ніг).

Більша частина поверхні навкруги «Стежки здоров'я» являє собою квітково-трав'яний покрив та лікарські рослини.

«Стежка здоров'я» розташована у південно-східній частині території СЮН на огородженій території. Це найбільш підходяще для такого об'єкта місце на ділянці СЮН, так як воно знаходиться в тінистій місцевості і одночасно добре освітлюється сонцем. У тіні будівлі та винограднику діти можуть проводити теоретичні та практичні заняття, грати, отримуючи сонячні ванни, які є м'якою загартовуючою процедурою.

Етнографічна кімната та куточок хліба

Для вивчення культурної спадщини українського народу на СЮН створена етнографічна кімната в якій знаходиться багато предметів побуту давніх часів. Обов'язковою складовою етнографічної кімнати є Куточок бережливого ставлення до хліба, в якому представлені снопики різних злакових культур, колекція зерна, зразки хлібобулочних виробів, тематичні плакати, дитячі твори, реферати, малюнки на тему: «Хліб – очима дітей».

В куточку бережливого ставлення до хліба проводяться тематичні заняття та екскурсії. Навчально-виховне значення їх полягає у формуванні розуміння цінності хліба, як одного з найважливіших харчових продуктів та вихованні бережливого ставлення до хліба і поваги до праці людей – творців хліба. Куточок постійно поповнюється методичними розробками тематичних занять та масових заходів, якими користуються в своїй навчально-виховній роботі не лише керівники гуртків станції юних натуралістів, а й вчителі шкіл міста та вихователі дошкільних закладів.

Луганська область

ЛЬВІВСЬКИЙ МІСЬКИЙ ДИТЯЧИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР

Львівський міський дитячий еколого-натуралістичний центр – це багатопрофільний заклад позашкільної освіти. Був створений у 1975 році. З 1987 року розміщений на вул. Кубанській, 12, у будинку, першим господарем якого був видатний польський вчений (зоолог, етнограф, лінгвіст), перший професор зоології Львівського університету – Бенедикт Іванович Дибовський. Тут є багата колекція флори та фауни, що буде цікавою не лише дітям, але й дорослим. Також тут протягом року працюють різноманітні гуртки екологічного спрямування. Наразі ж Львівський міський дитячий еколого-натуралістичний центр запрошує усіх охочих відвідати виставки та подивитись на екзотичних тварин та декоративні рослини.

Ботанічна колекція налічує зараз понад 200 видів та сортів дерев і чагарників та понад 500 видів і сортів трав'янистої флори. Це одна з найбільших у Львові дендрологічних колекцій, перевищують яку лише колекції ботанічних садів. Задля збереження цього багатства та з метою вшанування пам'яті першого господаря будинку закладу в 2010 році на території Центру за рішенням Львівської міської ради було створено об'єкт ПЗФ України – дендропарк ім. Бенедикта Дибовського, ботанічну пам'ятку природи місцевого значення.

В дендрарії окремо можна виділити «Сад магнолій», який налічує 15 видів та сортів цієї культури. Тут поруч із магноліями стелата та магноліями кобус можна побачити рідкісну магнолію з Центральної Америки – магнолію Еша (Magnolia macrophylla var. Ashei), що вирізняється величезними квітами.

Окраса нашої колекції – старовікові дерева: ялина колюча, форма голуба, тис ягідний, сосна Паласса, що були висаджені ще Бенедиктом Дибовським майже 100 років назад. Окремо виділяємо 300-літній дуб звичайний, що залишився з давніх пралісів. Крім того тут можна побачити секвоядендрон, метасеквою, сосну вузькоколоновидну, церціс канадський, рододендрон сіхотеалінський, гамамеліс віргінський тощо.

Рослини, використані в озелененні, згруповані тематично для зручності спостереження за ними: ранньоквітучі, декоративно-листяні (в тому числі колекція морозостійких бамбуків), лікарські та види місцевої флори, що знаходяться під охороною (занесені до Червоної книги України).

Наша колекція весняних квітів містить як дикорослі первоцвіти Львівщини, так і велику кількість видів і сортів весняних декоративних садових рослин та червонокнижних видів. Висаджені на території первоцвіти були вилучені нашими вихованцями спільно з працівниками екологічної інспекції Львівщини у вуличних торгівців під час проведення щорічної акції «Збережемо первоцвіти». Колекція доступна відвідувачам і гуртківцям для огляду і ознайомлення.

Львівський міський дитячий еколого-натуралістичний центр має у своєму розпорядженні одну діючу теплицю-оранжерею, яка розміщена на заскленому балконі, загальною площею 18 м2. Оранжерея стаціонарна, опалювана від централізованої мережі закладу, квіткова, навчальна. У теплиці розміщена колекція кімнатних рослин ЛМДЕНЦ. Кількість видів і сортів кімнатних рослин становить близько 400 найменувань. Окремо виділена колекція кактусів та сукулентів. Є колекція сенполій (25 сортів) та орхідей (20 видів і сортів). Рослини в теплиці згруповані по родинах: комелінові, ароїдні, бегонії тощо. Кімнатні рослини, що знаходяться в оранжереї являють собою наочний матеріал для роботи гуртків ботанічного профілю, зокрема гуртка «Кімнатне квітникарство». У теплиці вихованцями профільних гуртків під керівництвом педагога постійно проводиться дослідницька робота з вирощування, вегетативного і насіннєвого розмноження різних видів і груп кімнатних рослин.

Крім того теплиця-оранжерея використовується для проведення тематичних екскурсій та тематичних занять.

У збереженні біорізноманіття неабияка роль навчально-дослідної ділянки. За час існування ділянки на ній вдалось зібрати велику кількість рослин. Серед них ендемічні та рідкісні види рослин (лілія лісова, любка зеленоквіткова, сон великий, горицвіт весняний, білоцвіт весняний тощо), більшість з яких занесені до Червоної книги України. Ця колекція постійно поповнюється, завдяки старанням керівників гуртків та гуртківців, які збирають посадковий та насіннєвий матеріал рідкісних рослин під час літніх навчально-оздоровчих експедицій та особистих поїздок у різні регіони України. За наявності цих рослин вдається проводити активну просвітницьку роботу серед відвідувачів та гуртківців, спрямовану на вивчення та збереження раритетного генофонду. Також вирощування рідкісних видів рослин на навчально-дослідній ділянці є реалізацією заходів із збереження цих рослин для наступних поколінь.

Для розвитку роботи в напрямі вивчення зоологічних дисциплін в 1992 році в закладі було створено постійно діючу зоологічну виставку «Дитячий зоопарк». Зараз це основа роботи зоолого-тваринницького відділу Центру, колекція живих

тварин якої налічує понад 250 видів та порід, а загальна кількість мешканців становить близько 4 тис. В основному, це екзотичні тварини. Тут 30 видів плазунів і земноводних, понад 50 видів птахів і решта – ссавці. Екскурсії проводять постійно, без вихідних, щоб максимально дати можливість як організованим групам, так і самостійним відвідувачам, побувати в центрі та оглянути зоологічну та ботанічну колекції. Екскурсії відбуваються щодня за попереднім замовленням. Вони безкоштовні.

Колекція птахів щорічно поповнюється і зараз налічує понад 100 видів та порід. Серед них своїм зовнішнім виглядом одразу приваблюють увагу 9 видів фазанів. Фазан є середньоазіатським видом птахів, завезений у Європу під час великих подорожей греків. Особливо яскравими та привабливими є самці фазанів, на відміну від майже непомітних серед гілок та листя самок. Та, насправді цей факт має практичне пояснення – «У разі небезпеки самець своїм зовнішнім виглядом відволікає увагу хижака від самки» – ось такий джентльменський порядок в орнітології.

Також під час екскурсії можна поспілкуватись із найбільшими птахами нашої колекції – африканськими страусами та страусами ему. Ці птахи відомі своїми великими розмірами, не вміють літати, проте дуже швидко бігають. Африканський страус – безкілевий нелітаючий птах, єдиний сучасний представник сімейства страусиних. Його наукова назва в перекладі з грецької означає «горобець-верблюд». Таку назву птах отримав за здатність довгий час обходитися без води.

Ще одним цікавим представником нашої колекції є качка-мандаринка. Незвичайна форма тіла та яскраве забарвлення надають їй особливої привабливості та виділяють з поміж безлічі інших тварин. Качку-мандаринку вважають однією з найкрасивіших качок світу. Ще одна суттєва відмінність цих красунь – качки-мандаринки не крякають, як більшість інших качок, а швидше пищать або тихо свистять.

Виявляється, у казкового птаха Фенікс, що приносить своєму власнику удачу і відроджується з попелу, є цілком реальний прототип, який багато сотень років живе в Китаї – птах називається «Фень хуан», або по-іншому Онагадорі. Півень породи фенікс має супердовгий хвіст від 3 до 11 метрів. У феніксів з нашої зоовиставки хвости дещо коротші – близько 2 метрів.

Справжньою окрасою зоовиставки є павичі. У природі існує 2 види павичів – індійський і зелений. Загальна довжина сягає 1 м (без хвоста) з хвостом – до 3 м. Спостерігається статевий диморфізм: самки значно менші за самця та не мають такого розкішного хвоста. Цікаво, що хвіст, який розпускає самець, насправді не зовсім хвіст, адже ці пір'їни відносяться до надхвостих, а сам хвіст птаха сірий і непривабливий. В Індії та Ірані павич вважається національним символом, оскільки тут його вважають священним птахом. В одних країнах вірять у те, що павине пір'я нібито приносять невдачу, тоді як в інших все відбувається з точністю до навпаки.

Також під час екскурсії ви можете побачити велику кількість різноманітних порід голубів (таких, як хрестовий монах, капуцин, саксонська ластівка, кошуа, голуб-снігур, туркот, припутень, якобін, кінг, кучерявий, павичевий, поштовий та ін.), курей (брама, сибрайт, брекель, падуани, кохінхіни, гамбурзькі), інших сільськогосподарських, хижих (зокрема, орлів та сов), декоративних та співочих птахів місцевої фауни.

Також мешканцями зоовиставки є велика кількість ссавців. Познайомимо вас із найцікавішими представниками.

У вуличних вольєрах мешкають звичайні лисиці та лисиці чорнобурки. Чорнобура лисиця, також звана чорнобурка, – морфа звичайної лисиці. Чорнобурка досить варіабельна в забарвленні: деякі лисиці повністю чорні з білим кінчиком хвоста, інші сірі з блакитним або бурим відтінком, треті з боків попелясті. Рудого волосся не має. Якщо в Америці чорно-бура лисиця зустрічається в дикій природі, то в Європі та Азії вона відома лише як одомашнена тварина, яку розводять на звіофермах.

Ще у ЛМДЕНЦ проживають дві родини єнотів-полоскунів, в одній з яких вже з'явилося потомство. Єноти – неймовірно милі тварини з дуже вправними лапками. Їм не важко вкрасти ласощі з рук відвідувачів чи витягнути монетку із кишені. Ці тварини мають високий рівень інтелекту. Серед ссавців, IQ єнотів вище, ніж у кішок і лише трохи нижче, ніж у мавп.

Поруч з єнотами оселились їх близькі родичі з Південної Америки – носухи. Цих тварин часто плутають з мурахоїдами через довгий ніс і з лемурами через смугастий хвіст. Всеїдні, особливо полюбляють йогурти, банани та свіже м'ясо.

Особливість носухи описано в її назві – це передня частина верхньої губи і подовженого носа, разом вони утворюють характерний хоботок. Призначення хоботка – добувати комах і їх личинки з-під кори дерев. Носуха легко приручається, а її поведінка викликає захоплення у дітей. Наші носухи –колишні артисти цирку, тому ручні, лагідні і контактні.

Ось ми і підійшли до одного із ландшафтних вольєрів, де живе дуже строката компанія. Тут можна побачити лам Цьомчика та Клеопатру, карликового баранчика Шона та камерунських кіз.

Родина карликових кіз нещодавно поповнилася козенятами. Відмітна особливість виду – невеликі розміри, у порівнянні з більш великими родичами, і висока адаптація до будь-яких погодних умов. Камерунські кози мають природну пристрасть до високих стрибків і лазання по деревах, за що їх жартома називають деревними козами.

Відвідувачі зоовиставки Центру завжди звертають увагу на великих лам. До ввезення в Південну Америку коней і овець лама була там єдиною великою домашньою твариною, яку використовували для перевезення вантажів. Лама – найбільший представник родини верблюдових в Південній Америці. Це одна з небагатьох

домашніх тварин, що використовуються для транспортування вантажів на висоті більше ніж 2700 м над рівнем моря.

Влітку 2022 року наша зоологічна колекція поповнилась ще одним цікавим представником родини верблюдових – альпакою Ґєником (він же Антиген Хемович де Львівський). Розміри альпаки значно менші від найближчого родича лами, але через фізичну силу і витривалість на його батьківщині – Перу – альпаку використовують як тяглову тварину. Альпаки мають довгу (до 38 см) шерсть, вона м'яка, гіпоалергенна. За характером альпака – це дуже сором'язлива і дуже розумна тварина, яка не любить проявляти агресію. У цьому сенсі альпака сильно відрізняється від лам, які не проти плюнути в кривдника або штовхнути його.

Також у львівському екоцентрі живе і відомий на всю Україну народний синоптик – бабак Мишко та 2 бабачихи Марусі. Бабаки 5–6 місяців холодного періоду року проводять у сплячці, очікуючи появи свіжої зеленої трави біля їхніх нір. А за їх поведінкою після виходу зі сплячки можна прогнозувати ранній чи пізній прихід весни. Так, кожного 15-го лютого бабак Мишко віщує нам якою буде весна: якщо прокинеться і засвистить – то тепло прийде скоро, якщо ж ні – то зима затягнеться.

Є у львівському Еколого-натуралістичному центрі й вольєрний комплекс для червонокнижних орлів. Цих птахів у 2014 р. львівські орнітологи та небайдужі львів'яни забрали від шахраїв-фотографів і передали на утримання в центр. До того на цих орлах заробляли гроші в середмісті Львова, пропонуючи перехожим сфотографуватися з ними. Зараз в колекції утримуються орлани-білохвости, орел-могильник, орел змієїд та кілька видів канюків.

У приміщенні Львівського міського дитячого еколого-натуралістичного центру функціонує тераріумний та акваріумний комплекси, обладнані всім необхідним для підтримання оптимальних умов утримання екзотичних тварин. Тут представлено до 60 видів тераріумних тварин таких груп, як: змії, ящірки, черепахи, земноводні, павуки, комахи, мурахи, тварини місцевої фауни. Окремою експозицією виставлено колекцію екзотичних метеликів.

Серед плазунів у вихованців закладу є й улюбленці. Наприклад сітчастий пітон. Розмір плазуна – майже три метри, вага ж – понад 10 кілограмів. В природі сітчасті пітони можуть виростати до 10 м завдовжки та прожити близько 20 років. Пітони – це найбільші рептилії в світі, родичі анаконд і удавів. Вони живуть в болотистих місцях Південної Азії, тропічній Африці та Австралії. На людину пітони не нападають, майже всі розповіді, пов`язані з пітонами це вигадки і непорозуміння. В нашій колекції є тигровий, королівський, ієрогліфовий та сітчастий пітони.

Всі змії хижаки, тому їх основною їжею є м`ясо. Вони довго вичікують жертву в засідці. Потім роблять різкий ривок, збивають з ніг і своїм м'язистим тілом розчавлюють їжу. І заковтують її цілком. Зазвичай пітон не нападає на велику тварину, яку не зможе з'їсти. Молоді пітони їдять дрібних гризунів, ящірок, птахів. Здобич

заковтують цілком, цьому сприяє будова щелепного апарату змії. Великі пітони, проковтнувши велику здобич, можуть перетравлювати її протягом тривалого часу.

У закладі ви можете побачити і кількох представників родини Удавових – удавів звичайних, кубинських удавів та парагвайських анаконд.

Парагвайська анаконда – одна з найменших анаконд, що виростає у довжину лише до 3м. Веде напівводний спосіб життя. Гарно плаває й добре пірнає. Харчується ссавцями, водоплавуючими птахами, молодими кайманами, рибою. Як і інші предстаники родини Удавових, це живородяща змія. Удави мешкають переважно в Центральній і Південній Америці. Їхня наукова назва, Boa constrictor , походить від грецьких слів, що означають вид змії (boa) і схопити (constrictor). Вони відомі своїм гігантським розміром і тим, що вбивають свою здобич, стискаючи її до смерті своїм тілом.

Також у нас ви можете побачити вісім видів полозів: полоз маїсовий, техаський, ковровий, амурський, тонкохвостий, візерунковий, чотирьохсмуговий та полоз Буланже. Полози одні з найпоширеніших змій у світі. Розповсюджені на усіх континентах окрім Антарктиди. Зустрічаються біля водойм (річки, озера, на морських узбережжях), в тропічних лісах та лісах помірного поясу, в степах та пустелях. В усіх біотопах переважають за чисельністю інші види змій.

Серед наших змій особливо виділяються своїм яскравим забарвленням та невеликими розмірами королівські змії. Тут ви можете побачити каліфорнійську, сіналойську, бананову королівських змій, змію Нельсона. Королівська змія (Lampropeltis) відноситься до роду неотруйних змій і сімейства вужеподібних. На сьогоднішній день налічується близько чотирнадцяти видів, основним місцем проживання яких є Північна і Центральна Америка, а також Мексика.

Королівською змія була прозвана за те, що в дикій природі улюбленими ласощами для неї стали інші види змій, включаючи отруйних. Така особливість обумовлюється відсутністю сприйнятливості організму королівської змії до отрут родичів.

Також всередині центру є можливість поспостерігати за крокодилом, водяними та сухопутними черепахами, ящірками та земноводними.

Крокодиловий кайман в природних умовах може виростати до 2,5–3 м. Полюбляє тихі водойми із замуленим дном, найчастіше зустрічається у болотах й невеликих річках Південної Америки. Харчується іншими плазунами, різноманітною рибою, а також безхребетними – прісноводними крабами й молюсками.

Серед ящірок центру можна побачити зелену ігуану, бородату агаму, синьоязикого сцинка, єменського хамелеона, еублефарів, геконів токі, геконів бананоїдів.

Найбільшою за розмірами серед них є зелена ігуана. Загальна довжина ящірки становить 1,5 м, в неволі можуть виростати до 2 м, майже три чверті цієї довжини доводиться на тонкий, загострений хвіст. Маса може досягати 8 кг. Забарвлення яскраво-зелене у молодих особин, зеленувато-оливкове у дорослих ігуан. З віком ігуана може стати майже помаранчевою.

Бородата агама отримала свою назву через характерний шийний мішок, який в разі небезпеки або у шлюбний період роздувається та набуває темного забарвлення.

Синьоязикі сцинки мають міцний, широкий тулуб, велику та високу голову, п'ятипальцеві лапи. Хвіст середньої довжини, інколи довгий. Тут накопичується жир. Сцинків тераріумісти виділяють серед ящірок, називаючи «домашніми кішками», бо вони дуже ласкаві, доброзичливі і абсолютно неагресивні. Відмінна особливість – синє забарвлення язика. Синьоязикі сцинки мешкають на більшості земель Австралії, на острові Нова Гвінея,Тасманія.

Єменські хамелеони займають одне з перших місць для утримання у терраріумі. Це обумовлено незвичайними здібностями і поведінкою даної рептилії, їх здатністю змінювати колір. Єменський хамелеон – це ящірка, яка живе на території держави Ємен. Хамелеон комахоїдний, в домашніх умовах він харчується цвіркунами або сараною, 10% його раціону становить рослинна їжа. У природі він селиться в долинах дрібних річок, так як потребує питної води. Його місце існування – гірські схили і вологі рівнини.

Найчастіше ці тварини вирізняються поганим характером, при наближенні людини вони починають шипіти і роздуватися, проганяючи її зі своєї території. Та бувають приємні винятки з правил, ящірки з миролюбним характером, які спокійно йдуть на руки, і не мають нічого проти спілкування.

Еублефар – наукова назва леопардового гекона, який не тільки поширений в живій природі, а й може утримуватися в домашніх умовах. Серед людей поширена ще одна назва, яка пов'язана з наявністю плям на тілі – «леопард». Це невибаглива і доброзичлива рептилія, яка легко звикає до людини. У довжину досягає до 30 см, з яких на хвіст припадає близько 10 см. Маса тіла становить в середньому 50 г. Ці тварини відкладають запаси їжі в хвіст, як верблюди, тому вони мають такі шикарні пишні хвости. У еублефарів не розвинені присоски на лапах, як у деяких видів геконів, тому можна сміливо утримувати їх в акваріумах з відкритою кришкою якщо стінки досить високі.

Також у зоовиставці представлені суходільні та водяні черепахи, зокрема зірчаста, червоновуха, середньоазіатська, європейська болотяна, тріонікс злий, кайманова, мускусна. Черепахи відносяться до плазунів. Їх іноді плутають із земноводними, але вони до них не відносяться, оскільки більшість видів можуть постійно жити чи на суші, чи на воді. Найміцніші панцирі черепах витримують вагу, яка перевищує у двісті разів власника цієї природньої броні. Та зустрічаються черепахи і без такого захисту. М'якотілі черепахи замість твердого панцира мають шкіряні складки. Вони полюють, зарившись у намулисті відкладення на дні водойми. До таких черепах належать тріонікси.

Найбільшою серед черепах зоовиставки є кайманова черепаха Маруся. Кайманова черепаха є найбільшою прісноводною черепахою в США, де вона є ендеміком.

В аквакомплексі Центру можна побачити велику кількість акваріумних риб, раків, креветок, молюсків та безхребетних з Азії, Африки, Америки. Тут представлені харацинові (неони, тернеції, тетри, орнатуси), карпові (карп кої, декоративний карась), сомоподібні (птеригопліхт парчовий, анциструс трирадіатус, фісіліс, мішкожаберний сом, червонохвостий сом, корідорас, пангасіус), живородні (мечоносці, гупі, пецилії, молінезії), цихлові (малавійські та південноамериканські цихліди), піранієві (піранія чорний Паку).

Відвідувачі зоовиставки також можуть познайомитися з безхребетними та павукоподібними. Тут мешкають ахатіни, 10 видів павуків-птахоїдів, богомоли, паличники, цвіркуни, мадагаскарські та кубинські таргани.

І звичайно ж не можемо не згадати про головних улюбленців наших відвідувачів – 15-річну мавпу мону на ім'я Чіта та 5-річну зелену мавпу Катю. Ці тварини всеїдні, в природі більша частина їх раціону складається з фруктів, а також молодого листя і безхребетних. Особливістю харчування цих тварин є те що вони зберігають їжу у защічних мішках, ємність яких майже така велика, як і шлунок.

Мавпа мона живе в центрі понад дванадцять років, а потрапила сюди у вкрай занедбаному стані. У Чіти була алергія, розчесані усі суглоби на пальчиках рук, шерсть залишилась тільки на голові, а на хвості була велика рана – дитина випадково прищемила дверима хвіст тварини. Мавпу лікували півтора року – вага маленька, дози препаратів розраховувати складно… Цю історію згадуємо як один із багатьох прикладів реабілітації тварин, що потрапляють до нашого центру різними шляхами.

Більшість тварин, які зараз мешкають в екоцентрі, тут врятували від смерті: вони мали великі проблеми зі здоров'ям, отримали травми в дикій природі або були в нефахових руках.

Поні Анфіску та Маланку та ламу Цьомчика привезли із так званої «ферми смерті» – в селі Лішня Дрогобицького району, де десятки тварин декілька місяців були замкнені без їжі та води через халатність власника господарства. В еколого-натуралістичному центрі тварин вилікували, привели у нормальний стан та допомогли адаптуватись до нових умов життя.

Ще повідомляємо всіх гостей закладу, що у ЛМДЕНЦ створено та офіційно зареєстровано в міністерстві юстиції України перший громадський притулок для тварин, які постраждали від діяльності людини. Ми надаєм таким тваринам фахову допомогу, проводимо лікування та реабілітацію, з метою якнайшвидшого повернення їх в природу. Екзотичні тварини після лікування залишаються на експозиції нашої зоологічної виставки, або знаходять нових господарів на підставі розробленого нами Договору адопції.

На нашій виставці постійно з'являються нові цікаві експонати, тварини і рослини постійно змінюються відповідно до сезонів року, тому радимо всім відвідувати Львівський міський дитячий еколого-натуралістичний центр якомога частіше, принаймні чотири рази на рік: навесні, влітку, восени та взимку.

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ «ЛЬВІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ»

У зеленому куточку міста Львова – мальовничій Софіївці, між парками «Залізна вода» та Стрийський, розташований комунальний заклад Львівської обласної ради «Львівський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді».

Будинок, у якому сьогодні знаходиться екологічний центр, побудований у 1901–1905 роках. З вересня 1939 року у цьому приміщенні розпочала діяльність Львівська обласна дитяча технічна та сільсько-господарська станція, яка у1952 році реорганізована на дві позашкільні установи: станцію юних техніків та станцію юних натуралістів, нині – КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ».

Територія ЛОЦЕНТУМ – це колишній заміський маєток графа Станіслава Скарбека-молодшого. Станіслав Мартин Скарбек (пол. Stanisław Marcin Skarbek; 20 листопада 1780, Обертин — 27 жовтня 1848, Львів) — австрійський граф, відомий землевласник і меценат. Від маєтку залишився будинок, що перетерпів деяку реконструкцію, фрагменти паркових споруд у вигляді паркових сходів та фрагменту декоративного басейну.

Територія ЛОЦЕНТУМ планувально складається із навчально-адміністративного будинку, господарських споруд з вуличним зоолого-тваринницьким

комплексом, учнівської навчально-дослідної земельної ділянки, навчальної лабораторії рослинництва закритого грунту (теплиці-оранжереї) та яру із залишками грабово-дубового та букового лісу.

Загальна площа земельної ділянки, закріплена за закладом – 1,426 га, площа учнівської навчально-дослідної земельної ділянки – 0,85 га.

Дендрофлора ЛОЦЕНТУМ нараховує 113 видів (дерев 48, чагарників 65). Колекція багаторічних ліан нараховує 9 видів. Флора багаторічних трав'янистих рослин природної та культивованої флори –понад 150 видів.

Дванадцять видів рослин, які зростають на території Центру, занесені до Червоної книги України (півник сибірський, тис ягідний, білоцвіт весняний, цибуля ведмежа, підсніжник білосніжний, пізньоцвіт осінній, клокичка пірчаста, бузок угорський, місячниця (лунарія) оживаюча, бруслина карликова, шафран Ґейфелів, горицвіт весняний); два види з Червоної книги МСОП (метасеквойя гліптостробоїдна (китайська), гінкго дволопатеве) та кліщинець (арум) Бессера із Списку регіонально-рідкісних рослин Львівської області.

На території ЛОЦЕНТУМ проведено функціональне зонування території: пейзажний парк, регулярний парк, японський сад, вертикальний сад ліан, лісовий біотоп, український сад, навчально-тематичні мікроландшафти відкритого ґрунту «Дністровський каньйон» та «Карпатарій».

Ділянка пейзажного парку спланована в англійському стилі і частково відтворює природний ландшафт із застосуванням вільного плану¬вання простору, асиметричності, відсутності прямих ліній та осей. В експозиції даної ділянки основні ознаки англійського стилю простежуються у звивистій доріжці, обрамленій природною базальтовою бруківкою, у вільному групуванні дерев, чагарників та трав'янистих рослин. Листяним чагарникам можна надавати кулясту форму. Формуючи пейзажний парк, ми намагалися створити такі композиційні рішення з дерев та чагарників, щоб гармонійно поєднати колір та фактуру листя, розподілити світло і тінь. Квітучі та декоративно-листяні рослини доповнюють узлісся деревно-чагарникових насаджень та додають потрібних яскравих акцентів в різні періоди вегетації.

Цінним елементом пейзажного парку є магнолія Суланжа. Це гібрид магнолії оголеної та магнолії лілієцвітої, виведений у Франції в 1820 році агрономом, колишнім дипломатом французької армії Етьєном Суланж-Боденом.

Дерево магнолії на території Центру ймовірно висаджено у 30-х роках. З роками воно стало дуплистим, але завдяки пломбуванню процес старіння дерева вдалося зупинити. Щороку наприкінці квітня-початку травня магнолія рясно зацвітає великими (до 15–20 см у діаметрі) біло-рожевими квітами. Впродовж періоду цвітіння є улюбленою фотозоною як для вихованців так і для гостей закладу.

У 1984 році магнолії, що зростає на території закладу, надано статус «Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення "Магнолія Суланжа".

Особливістю ландшафтного стилю регулярного парку є дотримання симетрії у розташуванні доріжок та геометричних форм у формуванні крон дерев і чагарників. Помітними акцентами в партерній частині парку є високорослі колоновидні туї західні. На терасованому схилі надзвичайно вдале місце для створення квітника з низькорослих килимових рослин або барокових арабесок. Використання низького живоплоту із самшиту вічнозеленого та декоративних архітектурних елементів (колони, чаші, балясини) надає даній території характерних ознак французького стилю.

У червні 2022 року під час акції «Хай Земля усміхається квітами» вихованці Центру та діти з числа внутрішньо переміщених осіб з Донецької, Запорізької, Луганської областей, їх батьки на терасованому схилі висадили квіткові Тризуб та прапор України – державні символи, в яких закодована сила української нації, її дух, традиції та століття боротьби за незалежність.

Окрасою регулярного парку є тюльпанове дерево (Liriodendron tulipifera) – «Дерево перемоги», яке висадили у квітні 2022 року під час проведення безтермінової акції «Сади перемоги» вихованці Центру, батьки з дітьми, які через війну змушені були покинути свої домівки та переїхати на Львівщину. Через роки тюльпанове дерево зачаровуватиме своєю красою відвідувачів, працівників і гостей закладу та стане символічним нагадуванням про героїчний період в історії нашої держави!

Ліріодендрон тюльпановий найближчий родич магнолії (родова назва означає «дерево-ліра» – за оригінальну форму листків, а тюльпановим назвали за пахучі квіти жовтогарячого кольору, які зовнішнім виглядом нагадують тюльпани). Виростає дерево в середньому до 50 метрів у висоту, але зустрічаються екземпляри, висота яких досягає 100 метрів, живе до 400–500 років.

Ділянка японський сад відображає традиційний для японців спосіб облаштування невеликої садової ділянки. В експозиції використано характерні елементи японського саду: легкі пагорби, водойма, каміння незвичайних форм, кам'яниста доріжка, ділянки з дрібним гравієм, формовані крони чагарників, ґрунтопокривні рослини. З рослин східноазійського походження в японському саду зростають клен пальмолистий, рододендрон гібридний, три види гортензії, спірея японська, аралія маньчжурська, вишня повстиста, бруслина японська, елеутерокок колючий, гінкго дволопатеве, півонія деревовидна, декоративні різновиди хост та хризантем.

Навчально-тематичний мікроландшафт «Дністровський каньйон» демонструє унікальну видову різноманітність наскельно-степової флори одного з природних чудес України. Ділянка горизонтальна, але щоб відтворити терасований вигляд каньйону, використано природні валуни та гравій, створено едафічні умови зростання ксерофітних рослин. Автохтонні рослини привезено з краєзнавчої

мандрівки природним національним парком «Дністровський каньйон», серед них: півники угорські, горицвіт весняний (занесений до Червоної книги України), молодило, миколайчики сині, шавлія лучна, підмаренник справжній, полин гіркий, айстра ромашкова, очиток шестирядний, вероніка австрійська, суниця зелена тощо.

«Вертикальний сад ліан» представлений колекціями витких однорічних та багаторічних рослин. Привертають увагу кампсис повзучий, жимолость козолиста, жимолость Джиральда, капріфоль звичайна, виткі троянди, духм'яний горошок, виноградовик аконітолистий (японський), виноград дівочий (партеноцисус п'ятилисточковий), плющ звичайний, плющ садовий вічнозелений, плющ колхідський.

Триває формування навчально-тематичного мікроландшафту «Карпатарій», де буде відтворено місцезростання рослинності лісового та субальпійського поясів Українських Карпат. Обрано тінисту ділянку під деревами ялини європейської, що створюватиме оптимальні умови для зростання карпатських рослин. Сьогодні тут зростають: тис ягідний та ялівець козацький, занесені до Червоної книги України, бруслина європейська, копитняк європейський, папороть страусове перо звичайне тощо. На ділянці закладено дренажну основу, накопичується ґрунт та планується використати карпатський бутовий камінь для відтворення гірського рельєфу.

Лабораторією під відкритим небом є учнівська навчально-дослідна земельна ділянка Центру, яка має відділ квітково-декоративних рослин (колекції однорічних, багаторічних, ґрунтопокривних рослин), овочевих культур, колекційну ділянку лікарських рослин та ділянку «Український сад» (плодово-ягідні культури, яблучна шпалера, виноградник, горіхоплідні та малопоширені ягідні культури).

У листопаді 2020 року з нагоди Всеукраїнської ювілейної естафети «Стежками юннатівського руху в Україні» у Всесвітній день збереження довкілля від наслідків війни та збройних конфліктів юннати Львівщини долучилися до безтермінової екологічної акції «Посади дерево миру» та висадили на навчально-дослідній земельній ділянці ЛОЦЕНТУМ калинову алею.

У **відділі овочевих культур** юннати вирощують сільськогосподарську продукцію, яку використовують для годівлі тварин постійно діючої еколого-освітньої виставки «Планета ЗОО» та проводять різноманітні дослідження. У 2022 році на території УНДЗД Центру закладено «теплі грядки» за частковою технологією В.М.Розума.

У квітково-декоративному відділі учнівської навчально-дослідної земельної ділянки з ранньої весни до пізньої осені квітнуть однорічні та багаторічні рослини.

Ще не зійшов сніг, а на освітленій сонцем ділянці з`являються перші провісники весни: морозник кавказький, первоцвіт весняний, підсніжник звичайний, білоцвіт весняний, шафран Гейфеля, анемона дібровна та ін.. Згодом зацвітають гіацинти, тюльпани, гордовиті нарциси, барвінок, бадан...Різнокольоровою гамою квітнуть колекції лілійників, півоній, ірисів, лілій, жоржин, гладіолусів, трояндз; ромашка фіолетова і біла, чорнобривці, цинія, стахіс, канни, юкки нитчасті, хости, гортензії тощо.

Ділянка низькорослих килимових рослин сформована з різних видів очитків, флокса дернистого, гусимця, роговика, молочайників.

У **відділі лікарських рослин** зростають: ехінацея пурпурова, живокіст, любисток, колекція м'яти, меліса, полин лікарський, оман високий, суниця лісова, огіркова трава, материнка звичайна, розторопша плямиста, тархун, подорожник великий, гісоп лікарський тощо.

У лабораторії закритого грунту «Теплиці-оранжереї» (площа – 74,3 м^2) колекції декоративно-листяних, квітучих та сукулентних рослин нараховують понад 250 видів та форм.

Впродовж навчального року у теплиці юннати мають змогу спостерігати закономірності індивідуального росту і розвитку рослин, правильно та вчасно застосовувати агротехнічні заходи догляду залежно від екологічних потреб рослин (підливання, обприскування, пересадка, підживлення органічними і мінеральними добривами, знешкодження шкідників), проводити вигонку цибулькових, живцювання багаторічних рослин, вирощувати розсаду однорічних рослин відкритого ґрунту.

Учнівська навчально-дослідна земельна ділянка є базою для організації дослідницької, природоохоронної роботи, продуктивної праці учнів, проведення навчальних практичних занять, передбачених програмами з природознавства та біології, навчальними програмами для творчих учнівських об'єднань, формування трудових вмінь і навичок, підприємницької компетенції школярів.

На території КЗ ЛОР «Львівський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» планується створення навчального ботанічного саду з наданням йому природоохоронного статусу «Ботанічний сад місцевого значення «Львівська Софіївка» у складі природо-заповідного фонду Львівщини.

Постійно діюча еколого-освітня виставка «Планета ЗОО»

У Центрі успішно розвивається і працює постійно діюча еколого-освітня виставка «Планета ЗОО», мешканцями якої є понад дев'яносто видів та порід різноманітних екзотичних та декоративних тварин.

На виставці представлені тварини з різних куточків нашої планети: змії, ящірки, комахи, черепахи, гризуни, птахи, акваріумні риби.

Виставка слугує навчальною та практичною базою для проведення екскурсій, тематичних уроків, занять для учнівської та студентської молоді.

Лекційна зала

У лекційній залі розміщені діарами – «Фауна світу» та «Фауна України».

Діарама «Фауна світу» (таксидермічна колекція тварин світу):

– тварини Південно-Східної Азії: пітон тигровий, панголін, варан водяний або смугастий;

– тварини Північної Америки: опосум віргінський, алігатор місісіпський;

– тварини з Африки: гієна, їжатець південноафриканський;

– тварини з Південної Америки: трипалий лінивець, мурахоїд великий, ревун рудий, ара синьо-жовтий;

– гриф чорний поширений в Південній Європі, Північній Африці, Центральній Азії, вкрай рідко зустрічається в Криму, тому вид занесено до Червоної книги України.

Фауна України представлена наступними видами: крук, сорока, пірникоза мала, крех великий, крижень, чирянка мала, чирянка велика, чапля сіра, лелека білий, зозуля звичайна, ховрах крапчастий, соня вовчок, тхір темний або лісовий, куниця лісова, кабан дикий, лис звичайний, борсук європейський, бабак степовий.

Пугач, сипуха, гоголь, чепура мала, лелека чорний, рись європейська, кіт лісовий, вухань звичайний – тварини, занесені до Червоної книги України.

Навчальна лабораторія декоративного птахівництва

Птахи є невід'ємною частиною живої природи. Вони поширені в різних куточках нашої планети, де є сприятливі умови для їх життя.

У світі існує багато різних видів птахів. Станом на 2007 рік (дані з Вікіпедії) на планеті нараховують від 9 800 до 10 500видівптахів.На території України зустрічається 424 види птахів, внесених до довідника «Анотований список українських наукових назв птахів фауни України» (за ред..Г.В.Фесенко, А.А.Бокотей, 2020) .

Птахи – справжня окраса природи. Вони не лише радують нас своєю присутністю, зачаровують розмаїттям свого оперення, гнучкістю поведінки і, звичайно, співом, але й відіграють важливу роль в екосистемі.

Експозиція птахів лабораторії декоративного птахівництва представлена колекцією екзотичних птахів та колекцією фонових видів птахів нашої місцевості.

Серед екзотичних птахів найцікавішими є папуги: олександрійський, ожереловий, розела червона, рожевощокі та маскові нерозлучники, корели (німфи), хвилясті папужки. Цікаво, що найбільш швидкі серед папуг є хвилясті. Швидкість їх польоту до 120 км/год. Правда, літають з такою швидкістю хвилястики тільки

під час пошуку їжі. До речі, серцебиття хвилястих папуг становить 200 ударів за хвилину, а температура їхнього тіла – 41 градус.

Папуги можуть імітувати різні звуки: від голосу людини – до шуму працюючих побутових приладів. Роблять це вони тільки за допомогою нижньої гортані (сиринкса), адже у птахів немає голосових зв'язок. Самим «розумним» і здатним до навчання вважається папуга жако. Відомі випадки, коли балакуни не тільки засвоювали більше 2000 слів, але й вимовляли їх з різною інтонацією, відповідно теми «бесіди».

У папуг добре розвинене почуття ритму – вони можуть дійсно ритмічно рухатися під музику. З усіх незліченних видів птахів тільки папуги можуть поглинати їжу, тримаючи її в лапці.

Горлиця діамантова– одна з найменших горлиць, яка разюче відрізняється від інших своїм оригінальним забарвленням оперення: на сіро-блакитному тлі розсипані маленькі білі цятки, немов діаманти.

Серед інших в експозиції є канарки, перепілки японські, зеброві та японські амадини тощо.

Орнітофауна Львівщини представлена такими видами птахів: вівсянка звичайна, зеленяк, зяблик, снігур, чиж, чечітка звичайна, щиглик, коноплянка, канарковий в'юрок.

Навчальна лабораторія акватераріумістики – тут розміщені тераріуми з екзотичними комахами, плазунами, гризунами, також аваріумні рибки та черепахи.

Навчальна лабораторія акватераріумістики та її мешканці

Серед них:

– паличники австралійський, анамський, гігантський червонокрилий (вони активно використовують фітомімікрію, маскуючись на гілочках, де їх майже не помітно. При небезпеці вони похитуються, мов гілочка при вітрі);

– таргани кубинський, мадагаскарський (належать до дуже стародавньої групи комах, їх нараховується близько 3500 видів);

– цвіркуни хатні (темно-жовтого кольору з коричневими смужками, зовні нагадують коників);

– павуки-птахоїди (великі павуки, тіло яких вкрите волосками. Забарвлення павуків сильно варіює, зазвичай різні відтінки коричневого, деякі види забарвлені дуже яскраво);

– шиншили (нічні тварини їх довгі вуса, великі очі і широкі вуха допомагають тварині добре орієнтуватися у темряві ночі. Вони мають найдорожче у світі хутро);

– пітон королівський (неотруйна змія – швидко пересувається, гарно плаває й лазить по деревах, активна уночі);

– маїсовий полоз (одна з найбільш популярних змій для утримання);

– сіналойська молочна змія (королівська змія);

– каліфорнійська змія (неотруйна з роду королівська змія родини вужеві)

– голчаста миша (гризун всеїдний, живиться насінням, рослинами, слимаками та комахами);

– піщанка туркменська (дрібні гризуни, що зовні нагадують щурів);

– хом`як (веде активний спосіб життя в сутінках);

– морські свинки гладкошерстні і розеточні (миролюбні й невибагливі невеликі гризуни, які муркочуть і видають різні звуки при доторканні);

– американський Дегу (соціальні тварини, тому бажано утримувати їх групою). Дегу вміють підлаштовуватися під режим господаря, але роблять це не завжди. При своєму неспокійному характері вихованці вимагають спокійної обстановки в кімнаті. Вони не виносять гучну музику, тютюнового диму, галасливих зборищ, протягів;

– гекон еублефар плямистий (невеликі, голосисті ящірки з плескатим тулубом, великою головою і великими очима).

В лабораторії також є багато представників рослинного і тваринного світу, життя яких пов'язане з водою.

Обладнана штучна водойма (міні-басейн), господарями якої є коропи Кої – декоративна порода, виведена японцями.

Акваріум «Царство барбусів» представлений різними видами барбусів, які відносяться до родини коропових.

Акваріум «Багатство Амазонки» представлений однією із найпопулярніших і найбільш розповсюджених акваріумних риб – скалярією та типовим представником р. Амазонки сомом анцитрус (сом-присоска).

Водні рослини акваріуму: криптокорина Бласса, криптокорина серцевидна, анубіас карликовий, криптокорина Вендетта, роголисник.

Акваріум «Загадай бажання» або золотих рибок. Першим європейцем, який побачив заморські дива був італійський мандрівник Марко Поло.

«Контактний зоокуточок «Дружній до дітей»

В Центрі у 2022 році започатковано проект «Контактний зоокуточок «Дружній до дітей», який працює на базі постійно діючої еколого-освітньої виставки «Планета ЗОО».

Контактний зоокуточок «Дружній до дітей» – це дивовижне місце, де можна доторкнутися до справжнього світу живої природи. Тут діти можуть погодувати тваринок, знайти для себе цікавого «співрозмовника», зробити чудові світлини, отримати море позитивних емоцій від спілкування з мешканцями зоокуточка, а також розширити свій кругозір, дізнатися багато цікавих фактів з життя цих тварин.

Для дітей тактильне спілкування особливо важливе та корисне, адже вони вчаться відповідально, дбайливо, з повагою та з любов'ю відноситися до тварин, долають свої страхи та розвивають допитливість. Сповнені захоплення очі,

радісні усмішки – ось такою є реакція дітей на спілкування з домашніми та екзотичними тваринками контактного зоокуточка.

Цікаве спілкування з тваринками контактного зоокуточка «Дружній до дітей»

Вуличний зоолого-тваринницький комплекс

Мешканці комплексу:

– павичі. Павич відомий як найкрасивіший птах серед куроподібних завдяки пишному (у півнів) «хвосту» зі своєрідними плямами-«очима», який самці розпускають віялом;

– голуби порід – чайки китайські (білі), московські виставкові білі і червоні, чеські білі, польські білі та жовті, статні білі чубаті(лебеді), дутиші, туркоти, павичі (білі, жовті, чорні), кучеряві.

Голуби бувають розміром від горобця до курки. У світі нараховується близько 800 порід голубів, які поділяються на групи: спортивні, літно-декоративні (високолітні, вертуни, бійні, торцові) декоративні;

– фазани – звичайний мисливський (2 кольорові форми), золотий, срібний. Пір'я у самців фазанів яскраве та красиве різного кольору — золотавого, темно-зеленого, помаранчевого, фіолетового. Птах дуже обережний та боязкий, гарно бігає і стрибає

– кури порід – мільдфлєрка, брама куріпчаста, карликові кохінхіни, голошиї, лівенська, сибрайт, пухові, падуани золотий та срібний кучерявий, тетра, австралорп, бентамка. Чоловічі особини курей відрізняються від жіночих в першу чергу яскравим оперенням, яке особливо виділяється на довгому пишному хвості і шиї. І курка, і півень мають на голові виразно помітну борідку і гребінь. Вони є органами терморегуляції;

– гуси холмогорські – одна з найбільш відомих і поширених серед м'ясних порід. Гуси холмогорської породи – справжні довгожителі. Якщо тривалість життя інших порід не перевищує 5–6 років, то холмогори живуть 15–17 років. І навіть у цьому віці успішно відкладають яйця і висиджують потомство.;

– качки мускусні. Свою назву качки мускусні одержали завдяки мускусному запаху шкіри та оперення. Вони приземкуваті, передня частина голови вкрита червоною шкірою, біля основи дзьоба рожево-червоні м'ясисті нарости, характерні для індиків. За це їх називають індокачками. Качки шиплять, як лебеді, тому їх часто називають шипунами або німими;

– качки індійські бігуни. Качці породи індійський бігун характерна пряма, вертикальна постановка тіла з довгими ногами та довгою шиєю. Завдяки цьому вміє швидко пересуватися. Недарма їх називають "бігунами". Забарвлення пір'я у качки може бути різним – коричневим, чорним, білим, з малюнком диких качок, коричнево-крапчастим, кольору форелі і т.д.;

– цесарка. В Україні цесарки з'явилися у XVIII столітті як декоративні птахи. За розміром і статурою одомашнена цесарка приблизно відповідає дикій формі. Розводячи «царську» птицю, слід враховувати, що вони можуть поїдати черв'яків, слимаків, комах та іншу подібну «живність». У двомісячному віці починають поїдати колорадського жука та його личинок.

В крільчатнику утримуються кролі мясо-шкуркових порід: білий велетень, метелик, шиншила, рекс а також декоративні.

Експозиція зниклих видів тварин «Їх ніколи не повернути»

В експозиції розміщені гіпсові скульптури та банер з фотографіями і описом тварин, які зникли в результаті людської діяльності.

За даними Міжнародного союзу охорони природи за останні 500 років повністю вимерло 844 види тварин.

Голуб мандрівний – найбільш чисельний вид птахів, які населяли Північну Америку. До XIX століття загальна кількість особин оцінювалась у 3–5 млрд. Довжина тіла – 35–40 см. Зник внаслідок промислового відстрілу заради м'яса. Остання особина померла 1 вересня 1914 року у зоологічному саду м.Цинцинаті (США).

Ту́р – безпосередній предок свійського бика (великої рогатої худоби). Був поширений в Європі, Центральній і Південно-західній Азії, північній Африці. Вага до 1200 кг, висота в холці до 200 см. Остання особина зі стада, яке жило в Мазовецьких лісах (Польща), загинула у 1627 році.

Моа – найбільші нелітаючі птахи схожі на страуса. Населяли острови Нової Зеландії. Люди активно полювали на цих незграбних птахів заради м'яса. Зріст до 3,6 м. Середня вага – 400 кг. Останні представники моа вимерли у XVIII ст.

Квага – вимерлий підвид рівнинної зебри, що жив у Південній Африці. Спереду була смугаста, ззаду коричнева і без смуг. Їх використовували для охорони стад інших домашніх тварин. Довжина до 257 см., висота – 125–135 см. Відстрілювали заради міцної шкіри. Остання квага в дикій природі загинула у 1878 році.

Ти́гр каспійський – цей підвид був поширений на території Середньої Азії. Масове окультурення заплавних земель у руслах річок людиною залишило тигрів їх основної кормової бази — диких тварин (кабанів і козуль). Вага самця – 170–240 кг, самки – 85–135 кг. Останнього тигра вбили у 1970 році.

Міоланія або черепаха рогата – вид вимерлих черепах підряду Прихованошийні черепахи, які жили в Австралії та Новій Зеландії. Полюбляли савани, лісисті сухі місцини, узбережжя рік та озер. Харчувалися рослинної їжею, у її пошуках долали великі відстані. Довжина тіла до 2,5 м., вага – до 900 кг. М'ясо цих черепах було дуже смачним і це стало причиною їх повного винищення 10 тис. років тому.

Дронт маврикійський або Додо –нелітаючий птах родини голубоподібних, що

був поширений на острові Маврикій. Довжина тіла до 1,2 м, вага – 20 кг. Додо не вміли літати, через що були безпорадні і ставали легким трофеєм для людей. Зникли у XVIII ст.

Тилацин або вовк сумчастий – найбільший сумчастий хижак, що проживав на території Австралії, Тасманії й Нової Гвінеї. Тилацин вмів стрибати на задніх лапах як кенгуру. Самки мали спеціальну сумку, в якій доношували щенят. Довжина тіла – 130–180 см., вага – 20–25 кг. Останній помер в зоопарку на Тасманії у 1936 році.

Папуга маврикійський чубатий – птах з родини папугових. Крила відносно тіла непропорційно короткі, не міг добре літати. Довжина – 55–65 см. Зник в період колонізації острова європейцями, які завезли собак, свиней та щурів. Ці тварини полювали на птахів та розорювали їхні гнізда. Останнього птаха бачили у 1673 році.

Папуга каролінський – мешкав у Північній Америці. Добре витримував суворі зимові холоди. Довжина тіла – 30 см. Зник внаслідок інтенсивного полювання. Останній папуга помер у зоопарку у 1918 році.

Дятел білодзьобий – поширений у південній частині США і на острові Куба. Довжина птаха – 55см, розмах крил – 80см. Зник через вирубку лісів та безконтрольний відстріл. Останнього птаха бачили у 1986 році.

Гагарка безкрила – нелітаючий вид птахів з родини сивкоподібних. Гніздився на північних островах Атлантичного океану. Довжина тіла – 75–85 см. На птахів полювали задля м'яса та пуху. Останні були вбиті на невеличкому острові біля Ісландії у 1844 році.

Ропуха помаранчева – невелика ропуха, що мешкала в обмеженому районі тропічних лісів Коста-Рики (близько 30 км у поперечнику). Вперше була описана у 1966 році. Довжина тіла від 4 до 5,6 см. Кліматичні зміни (посуха в мікроареалі поширення жаби у тропічних лісах) та занесені грибкові інфекції шкіри призвели до зникнення виду. Після 1989 року «золоту» ропуху ніхто не бачив.

Гуйя різнодзьоба – представник родини новозеландських шпаків. Дзьоб у самки був довгим і зігнутим вниз, у самця коротким. Довжина – 45–48 см. Причини зникнення: вирубка низинних лісів, безконтрольне полювання заради пір'я і виготовлення опудал. Востаннє бачили у 1960 р.

Баклан стеллерів – населяв острів Берінга. Не вмів літати і пересувався як пінгвін. М'ясо баклана було дуже смачне. Їх легко відловлювали, наповнювали трюми кораблів і везли на продаж. Довжина тіла більше 70 см. Зник в першій половині XIX ст. Але останню пару бачили у 1912 році.

Запрошуємо вивчати, досліджувати, оберігати
природу рідного краю!

Миколаївська область

Миколаївський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді Миколаївської обласної ради

Екскурсія по НДЗД «Знайомі незнайомці »

Коваль Ірина Валеріївна – завідувач організаційно-масового відділу Миколаївського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

Навчально-дослідна земельна ділянка Миколаївського ОЕНЦУМ має площу 0,5 га та складається з таких відділів:овочевих культур; польових культур; колекційний; селекційно-генетичний; квітково-декоративний; дендрологічний; плодово-ягідний; господарські посіви. За кожним гуртком Центру закріплена ділянка відповідно до профілю творчого об'єднання, на якій проводиться дослідницька робота.

У овочевому відділі на восьмипільній овочевій сівозміні продовжувалося вирощування таких культур: томати, буряки, морква, капуста, кабачки, бобові (горох, соя, квасоля). У зв'язку із зникненням води для зрошення дослідження із сортовивчення зазначених сільськогосподарських культур: дослідження схожості, стійкості до кліматичних умов, врожайності було зірване. У відділі польових культур були проведені посіви на шестипільній зерновій сівозміні з вирощуванням жита, ячменю, вівса, пшениці озимої, кукурудзи зернової та цукрової. Солома перших трьох злаків використовується на спеціалізованих гуртках, таких як «Художня обробка соломки та прикладний декор», «Народні ремесла України» тощо. До складу квітково-декоративного відділу входять колекційні ділянки однорічних, дворічних і багаторічних квіткових рослин, розарій, міксбордер, рокарій, клумба безперервного цвітіння, альпійська гірка, газони, декоративні насадження. У колекційному відділі вирощуються лікарські, рідкісні та інтродуковані рослини.

До складу селекційно-генетичного відділу входить ірідарій, на якому закладаються досліди при вивченні відповідних тем гуртка вищого рівня «Основи науково-дослідницької діяльності». У ірідарії представлено 5 ботанічних видів роду Iris , а також 110 сортів садових ірисів української та зарубіжної селекції.

У дендрологічному відділі ростуть такі дерева та кущі: виноград столовий, глід, груша садова, калина звичайна, кипарисовик, альбіція ленкоранська, ведмежий горіх, персик садовий, сумах, зизифус, яблуня садова, ялівець козацький, ялинка блакитна, ялівець високий, ялівець віргінський, абрикос садовий, айва садова, айва японська, алича садова, барбарис садовий, береза бородавчаста, бузок садовий, верба вавилонська, верба козача, вишня садова, вишня магалебська, вишня повстиста, гінко дволопатеве, глід, горіх волоський, горобина, груша садова, дейція, кизил, калина бульденеж, калина чорна, гіркокаштан, лаванда, липа

серцелиста, магнолія камчатська, магоніяпадуболиста, мигдаль трилопатевий, самшит вічнозелений, скумпія, слива садова, смородина золотиста, сніжноягідник, сосна паласова, спірея японська, текома, тополя чорна, троянда садова, туя західна, форзиція, черемха звичайна, черешня садова, чубушник, шавлія мускатна, шавлія лікарська, слива розчепірена Піссарді, юка Смолла, мушмула, жасмин кущовий, гібіскус сірійський, гібіскус трав'янистий, падуб, павловнія, дуб червоний, катальпа бігнонієвидна, золотий дощ звичайний, лисохвіст колінчастий, глициния, дюшенея, очитки. Крім того, колекція Миколаївського ОЕНЦУМ включає біля 200 найменувань трав'янистих видів рослин.

Щорічно центр приймає понад 2000 відвідувачів під час весняних, осінніх та літніх канікул. З групами дітей працюють педагоги ОЕНЦУМ – проводять екскурсії на НДЗД, майстер-класи, ігрові програми, чаювання.

Ось один із варіантів літніх екскурсій на НДЗД:

Вступ до екскурсії

– Доброго дня! Вас вітає Миколаївський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді. Давайте знайомитись – спочатку я називаю своє ім'я, а потім кожен голосно називає своє. Домовились? Мене звати Ірина, ваша черга – (діти голосно називають кожен своє ім'я, все відбувається одночасно, познайомились, тепер я знаю що у нас є і Артеми, і Микити, Діани, Софійки ...

Сьогодні ми прийшли до Обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, де ми побачимо дерево, яке росло ще в ті часи, коли по нашій землі ходили

динозаври, дізнаємося коли цвіте папороть, поспілкуємося з контактним зоопарком, навчимося розрізняти за запахом лікарські рослини, познайомимося з нащадками динозаврів та першими листоношами, пройдемося стежкою здоров'я.

Куди вирушаємо спочатку? (відповіді дітей)

Голосуємо: я називаю зупинку, ви – плескаєте у долоні, коли чуєте ту, куди хочете потрапити спочатку. (проводиться голосування)

Отже вирушаємо, але пам'ятаємо:

– ходити тільки по стежці,

– тварин не лякати,

– квіти не рвати.

Інтерпретаційна розповідь

– Я хочу вас познайомити з рослиною, яка прийшла до нас з Африки. Дійшли до нас відомості про застосування її у вавілонян як горшей, ці згадки відносяться до 650 р. до нашої ери. Згадка про нього зустрічається у Діоскорида –давньоримського військового лікаря грецького походження, фармаколога і натураліста, одного із засновників ботаніки. Барбарис як лікувальний засіб використовували ще в давнину в Індії та Єгипті.

Назва походить від латинського «beiberi», що означає «ведмежа ягода». В Україні, за дуже кислі ягоди, барбарис народ називає кислицею, кислянкоюабо ще й північним лимоном. Давайте підійдемо та розглянемо його поближче. (підходимо до кущів, розглядаємо)

– зараз початок осені, барбарис вже давно відцвів й натомість подарував нам свої яскраві плоди, схожі на китиці винограду. Але я зараз вам продемонструю його яскраві квіти (демонстрація фото та гербарію)

Давайте пригадаємо де використовуються його плоди?

Вірно! Так ми з вами п'ємо чай з барбарисом, їмо цукерки... (діти підказують)

«Барбариски», ще його додають у плов, як приправу, з нього готують мармелад, квас, кисіль, сік. (демонстрація приправи, цукерок, чаю).

Барбарис — барвникові рослина,з нього можна виготовити червоне чорнило.

Давайте розглянемо ягоди барбарису поближче. (підходимо до чагарників, зриваємо ягоди)

Якого вони кольору? Якої форми? Давайте спробуємо їх на смак. (діти дегустують кисленькі ягоди барбарису)

Які вони на смак? (відповіді – кислі, смачні, не смачні)

Так, вони кислі, тому що збагачені вітаміном С. Саме тому ягоди цієї рослини мореплавці брали з собою в походи, щоб боротися з цингою.

Ця дивовижна рослина, на згадку про себе, підготувала маленькі подаруночки (дітям роздаються цукерки «Барбариски»).

Давайте подякуємо Барбарису та підемо далі.

(здійснюється перехід до наступної атракції)

– Народ каже «Було бздоров'я, а все інше наживем.

Цінність здоров'язнає лише той, хто його втратив.

Весела думка — половиназдоров'я.»

Про що всі ці прислів'я? (відповіді дітей)

Так – про здоров'я, тому що це найцінніший скарб. Тому запрошую всіх вас відвідати нашу «стежину здоров'я».

(перехід до «стежини здоров'я»)

Для того щоб бути здоровим треба не тільки вживати вітаміни а й робити що?

(відповіді дітей: робити зарядку, загартовуватися, займатися спортом тощо)

Так всі ви праві. Всі ці види діяльності зміцнюють та зберігають наше здоров'я.

А що ви скажете про масаж? (відповіді дітей, кому який , коли робили, діляться досвідом)

Вам сподобалось? Я теж полюбляю масаж. Тому і вам пропоную зробити акупунктурний масаж.

Що це таке? Якщо ви стиснете руку в кулак, то подушечки пальців мимоволі натиснуть на точку в центрі долоні, що відповідає за бадьорість духу. Всього кілька масажних рухів і ви відчуєте прилив сил і енергії. Якщо хочете зігрітися, допоможе точка тепла..(демонстрація фото або схеми акупунктурних точок, демонстрація на собі таких точок)

Най більша кількість таких точок на ногах тому нам допоможе ось такий «масажер». (підходимо до «Стежки здоров'я»)

Пропоную вам зняти взуття та пройтися по стежині (діти знімають взуття, проходять по різноманітними за наповнюванням та структурою квадратам з піском, камінцями, шишками, горіхами, хвоєю тощо.)

Сподобалось? Відчуваєте прилив бадьорості?

Тоді рухаємося далі. (здійснюється перехід до наступної атракції)

Перед тим як познайомити вас з «новим незнайомцем» погляньте на ці речі (дістаю реквізит: пляшку корвалолу, жувальну гумку, зубну пасту, цукерки, репелент, пляшку мохіто)

– Що їх об'єднує?

(Відповіді дітей)

– Так. Це речовина – ментол, яка добувається з рослини (підходимо до ділянки з колекцією видів м'яти) яку ви бачите перед собою – м'яти.

(Зриваю гілочки, роздаю листочки).

– Щоб дізнатися чому її так назвали пропонцю вам потерти в долонях листочки. Що відбулося? (стало більше пахнути) Що ви зробили з листочками? (пом'яли). Саме тому і названа рослина від слова «м'яти», тоді рослина віддає свій чудовий аромат.

М'ята широко використовується – в харчових продуктах, в косметиці – м'ята японська і м'ята перцева, в фітотерапії та аромотерапії (м'ята перцева, м'ята водяна, м'ята болотна, також в фармакології (переважно настоянка м'яти перцевої). Із свіжої та висушеної трави м'яти перегонкою одержують ефірну олію, з якої одержують натуральний ментол.

Є гарна легенда про походження м'яти. Мінфа – прекрасна німфа, покровителька джерел і річечок, була вражена доблестю лютого і суворого бога смерті Аїда. Мінфа задивилася на золочений візок, у якому бог здійнявся на Олімп, покинувши обитель мертвих, щоб залікувати рани, отримані в сутичці із зухвалим Гераклом.

Полюбилася вона й жорстокому богу, але ревнива Персефона розтерзала суперницю. Розгнівана дружина Аїда на кару за неповагу і зухвалість розтоптала нещасну, а потім перетворила останки загиблої німфи на садову м'яту.

Місця, де жила німфа, пахли. Повітря, напоєне казковим ароматом, обдаровувало втомлених подорожан новими силами, проясняло обважнілі від похмілля голови, старим повертало юність, зціляло хворих.

Ця цікава рослина підготувала для вас подаруночки (дістаю невеличкі саше з м'ятним наповнювачем, роздаю). Ці мішечки називаються «саше» і використовують, як природній ароматизатор, а ще він відлякує моль, а якщо покласти його під подушку, то буде гарний сон.

(здійснюється перехід до наступної атракції)

– Хто з вас був у зоопарку?

– Що вам там сподобалось?

– А що не сподобалось? (не всіх тварин бачили, багато хто сховався, не можна погладити тварин)

– Так, коли я була маленька, то тож дуже хотіла погладити всіх тваринок і ось моя мрія збулася! Це – «контактний зоопарк», місце де можна потримати, погладити, пригостити місцевих мешканців.

– (проводимо інструктаж)

– Заходимо один за одним, рухаємося по колу, розглядаємо місцевих мешканців, а я буду вас з ними знайомити (діти заходять у приміщення з домашніми тваринами: папужками, декоративними кралями, шиншилами, морськими свинками, черепахами, акваріумними рибками тощо)

– Перший наш знайомець прийшов до нас з південної Америки (розповідь про морську свинку)

– Визнаєте цю тваринку? Як вона називається? (відповіді дітей)

– Так це – морська свинка.

Вперше морські свинки були одомашнені індіанцями з племені інків, які не тільки приручили їх як симпатичних домашніх улюбленців, але й використовували в їжу та для ритуалів. Утримували тварин вдома, частіше в невеликих загонах й годували залишками їжі зі столу. Про це нам розповідають малюнки на вазах та знайдені мумії морських свинок у пірамідах.

В наш час у Південній Америці проводять карнавали морських свинок. Тварин одягають у карнавальні костюми та показують на вулицях.

А чому вона так називається? (відповіді дітей)

Ні, вона не плаває і не жива біля моря. Цю маленьку тваринку привезли із-за моря і спочатку її називали «заморською», але с часом її назва трансформувалась в «морську». А чому свинка? В неї же немає п'ятачка? (відповіді дітей)

Так вона видає звуки схожі на ті що видають поросята. Давайте послухаємо. (лаборант дістає морську свинку з боксу, викладає на стіл, тварина починає рухатися та видавати звуки.)

Чим вкрито тіло свинки? Що є на голові? Які за розміром вуха? (відповіді дітей)

Подивіться на очі морської свинки, якого вони кольору, розміру, на що схожі?

– Що ще є на голові? (мордочка)

– А на мордочці ?(вуса, рот, ніс)

(діти розглядають тварину, лапи, кігті, тулуб)

– вони споживають овочі, фрукти, траву, зернову суміш.

(діти розглядають корм цієї тварини, чим вона харчується)

Морська свинка мешканка перуанського степу. У цих степах тварини живуть великими родинами у норах, які викопують у землі.

– Давайте підійдемо ближче погладимо, погодуємо цих тваринок (діти підходять ближче до боксу, лаборант дає тварину погладити, сфотографуватися, підказує чим можна нагодувати.)

На згадку про себе морська свинка підготувала вам подарунок ось таку закладку із своїм зображенням

(роздаються закладки дітям)

(таким чином проходить знайомство з усіма мешканцями цього куточку:

.....

– Давайте зробимо загальне фото на згадку (діти обирають тварин, з якими будуть фотографуватися, лаборант допомагає правильно взяти, робимо загальне фото)

Це не всі сюрпризи, що підготував для нас ОЕНЦУМ, пропоную пройти далі де ми дізнаємося про.... (здійснюємо перехід на наступну атракцію)

Сьогодні щоб передати будь яку інформацію ми що робимо? (дзвонимо, пишемо повідомлення).Ваші дідусі писали листи, надсилали листівки та телеграми. А що відбувалося 300, 600 років тому? Як передати запрошення, сказати що кохаєш? (Відповіді)

Я хочу вас познайомити з першими листоношами. (Проходимо до атракції «Пташиний двір»)

– Знайомтесь це – голуби, саме вони були першими листоношами. Одомашнені голуби, також відомі як кам'яні голуби, вперше були зображені в піктографічній писемності на глиняних табличках в Месопотамський період, що датується понад 5000 років.У голубів різні пір'я виконують різні функції. Деякі види голубів мають пір'я спеціальної незвичайної форми, вони допомагають їм летіти на дуже повільних швидкостях. Видатних художник Пікассо захоплювався голубами і навіть назвав на їх честь свою дочку Паломой, що по-іспанськи означає «голуб».

– На цьому дворі в нас є різні свійські птахи. Що це означає? (Відповіді)

– Так, це ті тварини які приносять людині користь, а яку? (Відповіді)

– А ще ці тварина відрізняються від диких тим, що людина піклується про них – будує хатки, лікує, годує. А ви хотіли би погодувати? (Дістаю мішечок з зерновою сумішшю, роздаю, відкриваю хвіртку, заходимо, годуємо птахів)

– Які ж птахи відносяться до свійських? (загадую загадки)

Ходить птаха по подвір'ю:
Гребінець, борідка, пір'я.
А як сяде у гніздечко –
Нам знесе вона яєчко.
(Курка)

У чубатих дочок
По сімсот сорочок,
По сімсот спідничок,
А без черевичок.
Наче сонячні клубочки
Хтось розсипав біля квочки.
Хто це там пищить, малята?
Здогадалися?..
(Курчата)

Він – не вершник, а зі шпорами,
Його одяг – з узорами.

Час він знає, як і люди,
Сам – не сторож, а всіх будить.
(Півень)

В неї ноги — наче ласти,
Дзьоб плескатий, червонястий,
— Кря-кря-кря, — пливе по річці,
Їсть зерно, скубе травичку...
Ви вгадали цю босячку?
Хто це, діти? Звісно,...
(Качка)

Хто сердитий спозаранку
На подвір'ї біля ґанку?
– Ой булди, булди, булдик, –
З півнем свариться...
(Індик)

Ходить-бродить по двору
І лякає дітвору.
Заґелґоче, засичить,
Наче зараз полетить.
Розбігайтеся, малята,
Бо почне він вас щипати!
(Гусак)

– Все вірно. А ви знали що гуси можуть проходити більше двох кілометрів пішки, що саме ці птахи спасли Рим? Вони також приготували для вас подарунки (Дістаю загострене гусяче пір'я) Це прототип ручок для письма. Їх загострювали, обмокували у чорнило та писали. Бажаєте спробувати? Ходімо. (Підходимо до столу де стоять чорнильниці та цупкий папір) Ось погляньте як це робили наші пращури (демонструю письмо пір'ям). Хто хоче спробувати підходьте, пишіть або малюйте. Всі ваші шедеври ви можете забрати з собою на згадку.

Завершення екскурсії

Сьогодні ми з вами познайомились із, начебто, знайомими нам рослинами та тваринами, дізналися щось нового, кожен з них подарував нам щось на згадку, але на цьому сюрпризи не закінчуються – працівники ОЕНЦУМ запрошують нас у «зелений клас» до фіточайної, де нас чекає чай з липи, барбарису, м'яти, – рослин які ми з вами сьогодні бачили. Запрошую !

(діти проходять до «зеленого класу» де стоїть самовар та великі заварювальні чайники з напоями, одноразові стаканчики, діти сідають по колу, відбувається чаювання та спілкування: кому що сподобалось, що запам'яталось, яку тваринку хочуть мати вдома тощо.)

ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ «ОДЕСЬКИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР «АФАЛІНА» ОДЕСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Екскурсії до КЗПО «Одеський еколого-натуралістичний центр «Афаліна»

Має значення тільки те знання,
яке використовується на практиці.

(Гордон Драйден)

Загін юних натуралістів – один із наймасовіших справжніх друзів природи, бо ж прагнення пізнати навколишній світ, завжди приваблює. Сьогодні немає школи, де б не працювали гуртки юннатів, які проводять велику і корисну роботу в Суворовському районі м. Одеси. У цьому частка праці педагогічного колективу Одеського еколого-натуралістичного центру «Афаліна», який протягом 41 року спрямовує свої зусилля на важливі для всього суспільства справи, збирає і поширює перспективний педагогічний досвід, сприяє подальшому розвиткові юннатівського руху в районі та став осередком для всіх небайдужих дітей і дорослих.

Розпочиналася історія із заснування 1 лютого 1981 року Станції юних натуралістів, яка розміщувалася у невеликому приватному будинку, де проводилися заняття за чотирма напрямами: юні зоологи, юні кролиководи, фотографи і ботаніки-рослинники, які працювали на присадибній ділянці.

У 2010 році Станція юних натуралістів була перейменована в Одеський еколого-натуралістичний центр «Афаліна».

Вся робота Еколого-натуралістичного центру «Афаліна» побудована на співпраці із загальноосвітніми навчальними закладами Суворовського району міста Одеси, шляхом заключення договорів про співпрацю та створення спільних проєктів. Центр працює за напрямами: «Практична природоохоронна робота», «Просвітницька природоохоронна робота», «Навчально-виховна робота», «Науково-дослідницька робота» та «Екскурсійна робота».

Педагогами та вихованцями Одеського еколого-натуралістичного центру «Афаліна» для учнів шкіл району постійно проводяться цікаві, пізнавальні екскурсії на території закладу, до експозиції акваріумів, живого куточка та оранжереї, які діти із задоволенням відвідують. Керівники гуртків проводять для своїх вихованців, також, віртуальні екскурсії, з якими можна ознайомитися на YouTube – каналі Центру: https://youtube.com/channel/UCz9ips4Q3_0bcGGqBvL6qMw.

Великий фонд експонатів зоологічного музею значно розширює можливості використання екскурсій в навчальному процесі.

Навчальні ескурсії в Одеському екологічного-натуралістичному центрі «Афаліна» для учнів шкіл Суворовського району м. Одеси

У зоокуточку утримуються 20 видів тварин, серед яких є птахи, комахи, плазуни, ссавці, земноводні та молюски.

В Центрі живуть різні представники підводного царства. Познайомитися з мешканцями акваріумів, діти завжди можуть на екскурсіях до експозиції, створеної за допомогою вихованців профільного гуртка.

На базі закладу знаходяться 34 акваріуми, об'ємом від 70 до 400 літрів, в яких налічується біля 70 видів риб та біля 120 видів водних рослин.

Внутрішнє озеленення Одеського еколого-натуралістичного центру «Афаліна» становить близько 200 видів декоративних кімнатних рослин, які мають різноманітні країни походження та свої морфологічні особливості. На нашу думку – сучасна людина повинна оволодіти екологічними знаннями та мати новий екологічний тип мислення. Саме для цього ми працюємо над реалізацією екологічних проєктів.

Першим інноваційним проєктом було створення зелених вертикальних стін у класах, з метою висадження на малій площі великої кількості кімнатних рослин. На прикладі зеленої стіни вивчаються біологічні закони екосистеми. На сьогодні створено 8 вертикальних зелених стін у нашому Центрі та 2 стіни у школах району, з якими діти завжди мають змогу ознайомитися на екскурсіях до Одеського еколого-натуралістичного центру «Афаліна».

Наступний проєкт – «Зелений дах». Цей проєкт був започаткований з метою привернення уваги до покращення середовища великих міст країни. Його унікальність полягає в тому, що перший такий дах у місті Одесі був створений за участю вихованців гуртка «Юні квітникарі» під керівництвом директора нашого закладу Чорного Сергія Миколайовича. Проєкт діє п'ятий рік поспіль.

На даху висаджено різні квіти, фрукти, овочі, екзотичні рослини та дівочий виноград Вічі, а також, встановлено вулики з бджолами і компостну яму.

За п'ять років роботи над проєктом зелений дах модернізувався, збільшилось його практичне значення. На даху проводяться заняття в «Зеленому класі» та екскурсії, де діти з батьками мають можливість побачити використання дахів для створення екологічного простору.

Цікавим для дітей став проєкт моделі тропічного дощового лісу з рослинами-епіфітами та ставком із коропами-коями, який розміщений при вході у заклад. За допомогою цього проєкту педагоги Центру розвивають екологічний світогляд вихованців шляхом розкриття різноманітних зв'язків у біоценозах.

В окремому приміщенні знаходиться Оранжерея, яка налічує біля 150 видів екзотичних рослин з різними умовами проживання.

Враховуючи зміни в навчальному процесі та інтереси і уподобання в суспільстві, колекції живих тварин, рослин та природних експонатів змінюються, розширюються, удосконалюються, пристосовуючись до нових потреб. Все це, також, дає змогу проводити практичні заняття та тематичні ботанічні екскурсії для учнів різного віку.

Двері Центру завжди відкриті для дітей, які бажають більше дізнатися про природу, біологію, хімію, екологію.

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЦЕНТР ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ» БАЛТСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ БАЛТСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Еколого-натуралістичний напрям

Теплиця

У теплиці Балтського Центру дитячої творчості (площа 40 м2), яка функціонує з 2016 року, вирощуються однорічні рослини: агератум, антуріум, алісум, айстра, вербена, гвоздика китайська, петунія, матіола, сальвія та інші, овочеві культури: горох овочевий, цибуля, кінза, петрушка, огірки, томати.

Також у теплиці вирощується розсада квіткових та овочевих рослин, проводиться живцювання вічнозелених рослин. Цілий рік дивує учнів квіткове різнобарв'я. Теплиця служить зеленою лабораторією для вирощування кімнатних квітів.

В теплиці закладу руками вихованців вирощуються екзотичні рослини: банани, ківі, лимон, ананас, інжир, гранат, лавровий лист, мандарин, пасіфлора. Це дає змогу дітям спостерігати за процесом розвитку рослин, які не ростуть в нашій місцевості.

Юннати з великою відповідальністю відносяться до дослідницької роботи. Так як теплиця працює протягом цілого року, то вона є тим навчальним простором, де у процесі дослідницької роботи виховуються спостережливість, уміння самостійно проводити нескладні дослідження. Робота у теплиці сприяє розширенню, поглибленню і систематизації знань про природу рідного краю, екологічного стану свого

регіону; засвоєнню основ екологічних знань; формуванню знань про екологію – науку, що вивчає взаємодію рослин і тварин із середовищем, у якому вони живуть; формуванню вмінь співвідносити здобуті знання із життєвим досвідом; вихованню елементів екологічної культури; відповідальному ставленню до своєї праці та бережливому відношенню до навколишнього середовища та рідного краю.

«Озеленимо рідне місто» – проєкт, який активно підтримає керівництво відділу освіти та Балтської міської ради на чолі з мером С.С. Мазуром. Діти з задоволенням в теплиці вирощують розсаду квітучих рослин, які згодом можна побачити на клумбах нашого міста.

Павлонія, або Адамове дерево – одне з найбільш вражаючих дерев в нашому кліматі. Ціниться своєю деревиною та гарним медоносним цвітінням. Це дерево дуже примхливе у вирощуванні та в догляді. Попри це, завдяки професіоналізму наших педагогів та наполегливості вихованців, ми досягли в цьому успіхів. Вихованці гуртка «Юні лісівники» з маленьких насінин виростили саджанці павловнії. В майбутньому павловнія та її гарне цвітіння прикрашатиме вулиці нашого міста. Дітям приємно усвідомлювати, що саме вони доклали руки до того, щоб місто було гарне та квітуче.

«Екзотичні рослини». В теплиці закладу руками вихованців вирощуються екзотичні рослини: банани, ківі, лимон, ананас, інжир, гранат, лавровий лист, мандарин, пасіфлора.

«Кактуси та сукуленти», це ще одні екзотичні мешканці теплиці. Вони потребують особливого догляду та умов вирощування.

Овочі та зелень вирощені в теплиці власноруч, дають змогу дітям усвідомити важливість їхньої роботи та відчути гордість від своєї праці. Під час роботи учні мають засвоїти знання з теми, познайомитись з зовнішнім виглядом рослин, з умовами їх вирощування; навчитись аналізувати різноманітні умови росту рослин в тепличних умовах, планувати та проводити спостереження. Формувати трудові компетенції учнів, вміння послідовно виконувати роботу. Виховувати дбайливе відношення до рослин, культуру

Центр дитячої творчості тісно співпрацює з комунальними службами Балтської громади та щорічно надає саджанці квітучих рослин для прикрашення клумб нашого міста. Таким чином, ми виховуємо любов до рідного краю та гордість за своє квітуче місто.

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «БЕРЕЗІВСЬКИЙ МІСЬКИЙ ЦЕНТР ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ» БЕРЕЗІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ БЕРЕЗІВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Екскурсія по експозиції музею народознавства «Мій край – моя історія жива»

В натуралістичному відділі Комунального закладу «Березівський міський центр дитячої та юнацької творчості» Березівської міської територіальної громади Березівського району Одеської області в 1992 році створена експозиція музею народознавства «Мій край – моя історія жива». Сьогодні експозиція музею є центром виховної роботи з патріотичного виховання школярів, науково-дослідницької та пошукової роботи. Юннати-екскурсоводи проводять науково-пізнавальні екскурсії для гуртківців по історичному минулому нашого краю.

Простора, багата, і розкішна наша Березівська земля. Вона славна своєю батьківською історією, чарівною піснею, багатющими народними традиціями. Нашому місту в цьому році виповнюється 220 років. Вік, порівняно, невеликий. Та все ж, за час свого існування Березівка була свідком багатьох визначних подій. Багато витримала земля Березівки, багато бачила за довгі століття.

Початок експозиції музею дав Куточок хліба, який був заснований у жовтні

Загальний вигляд експозиції музею народознавства «Мій край – моя історія жива»

1986 року колишнім директором Березівської районної станції юних натуралістів Щербаковою Галиною Михайлівною. Куточок музею хліба налічував 26 експонатів. Доповнений та перепрофільований в експозицію музею народознавства в березні 1992 року під керівництвом директора ЦДЮТ Клепанчук Тетяни Вікторівни.

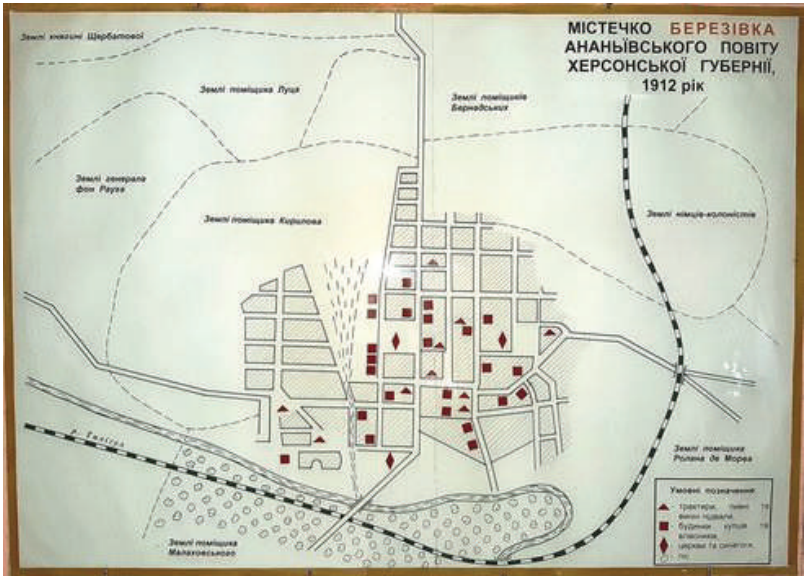
Експозиція музею народознавства складається з розділів: «Історія Березівщини», «Перша в країні МТС», «Видатні земляки-хлібороби» та «Куточок побуту української оселі».

В розділі **«Історія Березівщини»** представлена інформація про історію виникнення Березівки.

Експозиція **«Перша в країні МТС»** розповідає про першу в країні машинно-тракторну станцію імені Т.Г. Шевченко, яка була заснована у 1928 році. За роки свого існування опорно-показова МТС перетворилася у важливий центр механізації хліборобства та тваринництва.

В експозиції **«Видатні земляки-хлібороби»** представлені портрети видатних земляків-землеробів краю. Це видатні хлібороби – Двічі Герої Соціалістичної Праці М.О. Посмітний та П.П. Ведута. На стендах подано інформацію про їх діяльність. Також є література, спогади односельчан, дослідницькі роботи про життя та діяльність наших видатних земляків.

В експозиції обладнано **«Куточок побуту української оселі»**, в якому зібрані предмети побуту предків: ступа, ночви для розчинення та вимішування тіста,

Карта міста Березівка Ананьївського повіту Херсонської губернії, 1912 рік

різноманітні праски, глиняний посуд, скриня, мисник, тощо. Тут учні знайомляться із традиційним народним житлом, його символікою, оберегами.

Широко побутував звичай ставити на покуті сніп із жита, пшениці або вівса (дідух, колідник, коляду). Вважалося, що в цьому снопі зібрана вся життєдайна сила поля. В різних місцевостях України він мав свою назву: іменник, дідух тощо.

У кутку, біля дверей були дерев'яні полички або невеличка шафа (мисник) для посуду, на якому розміщувались глечики, горщики, миски, тарілки, кухлі, макітри, дитячі іграшки та інший глиняний посуд.

Велика увага приділялась ляльці-мотанці – охоронниці дитини. Часто ляльку передавали з покоління в покоління, бо ж вона була не тільки іграшкою, а й берегинею того, кому належить.

В експозиції представлені землеробські знаряддя праці українців минулих років: для обробки ґрунту, для збирання врожаю, для його обмолоту та переробки зерна.

З обробленого волокна жінки та дівчата пряли нитки. Для цього використовували прядки. Красива прядка була гордістю власниці.

Знаряддя праці українців минулих років – серп, терлиця, дерев'яні граблі, прядка

Всього в експозиції представлено близько 50 експонатів. Оформлено стенд **«Українська вишивка»**, на якому представлені вишиті рушники, серветки, український національний одяг.

Сформовано виставку виробів, які виготовляють із зернових культур, рецептів випічки хліба, твори юних поетів району про хліб, малюнки про хліб.

У 2009 році в музеї народознавства було створено куточок «Голодомор 1932–1933 років на Одещині». Були записані спогади свідків голодомору – наших земляків: Ткаченка Василя Тимофійовича, Ткаченко Людмили Павлівни та Могильницького Василя Григоровича.

При створенні експозиції музею народознавства було оформлено альбоми «Історія Березівського району» та «Історія станції юних натуралістів». Сформовано виставку книг: «Повесть о первой МТС», «Перша на Україні», «В чорноморських степах», «Березівський район: історія, люди, події», «Голодомори в Україні: Одеська область», «Правда про Голодомор на Одещині. Березівський район», «Окупація. Березівський район 1941–1944», «Торжество серпа і молота», «І назвали село Розквіт».

Члени ради музею зібрали цікаву інформацію та оформили папки «Рецепти народної медицини», «Рослини та тварини в народній уяві», «Українські народні страви», «Народний одяг», «Календарні обряди та свята» та інші.

На базі експозиції музею народознавства проводяться екскурсії, заняття гуртків, народознавчі свята та інші заходи, які знайомлять вихованців з найважливішими сторінками минулого українського народу, історією рідного краю та місцевими традиціями.

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ІЗМАЇЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ІЗМАЇЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

«Станція юних натуралістів»

Ізмаїльська міська станція юних натуралістів створена у травні 1953 року на базі Обласної станції юннатів. З листопада 2020 року це – Комунальний заклад позашкільної освіти Ізмаїльської міської ради Ізмаїльського району Одеської області «Станція юних натуралістів».

Зараз це єдиний у місті позашкільний заклад освіти, який є центром еколого-натуралістичної, природоохоронної, інформаційно-методичної, організаційно-масової, дослідницько-експериментальної роботи з дітьми та молоддю.

Завдяки існуючій матеріально-технічній базі, що складається з Музею живої природи, навчально-дослідної земельної ділянки, зоотваринницької бази та куточку живої природи, можливе застосування різноманітних форм організації педагогічного процесу, спрямованих на здобуття дітьми та молоддю еколого-натуралістичних знань та задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні.

Одним із найпопулярніших для вихованців і відвідувачів у позашкільному закладі є **Музей живої природи**. Працює Музей з 2003 року. До його складу входять дві філії.

Перша філія – мінізоопарк, який створено у 1997 році завдяки співпраці з Одеським міським та іншими зоопарками країни, а також – приватними любителями тварин. У мінізоопарку нараховується 270 тварин (це більш ніж 70 видів та підвидів) з України та різних куточків світу, серед них: лисиці, білки, носухи, єноти, муфлони, лама, поні, дикобрази, павичі, голуби, лебеді, фазани, папуги, агами та інші.

Філія поділена на відділи.

Відділ «Копитні та мозоленогі» представлений безгорбим верблюдом – ламою гуанакою за прізвиськом Марта, яка являється однією з найперших мешканок мінізоопарку та зображена на гербі Станції юннатів.

До парнокопитних представників музею відносяться камерунські кози, гібрид муфлона та вівці.

Найбільші враження у дітей та дорослих під час екскурсії по мінізоопарку викликають поні.

Відділ «Птахи» експонує наступні види:

1. Лелекоподібні: білий лелека

Лелека Малюк, вирощений з маленького пташеня-пуховичка, і Кіра, врятована після поранення крила.

2. Гусеподібні: лебеді-шипуни, хатні породи кучерявих гусей. Лебеді мешкають у вольєрі «Дунайські плавні» зі штучною водоймою.

3. Річкові качки: крижень, пеганки, червона качка, мандаринки, каюги, кахікембл, домашня порода качок-шипунів.

4. Куреподібні: павичі, цесарки, декоративні кури, фазани, голуби.

Найбільшою окрасою нашого мінізоопарку являється павичі – індійський, білий та арлекин.

В музеї більше десяти порід голубів (дутиши, якобіни, статні, павинні, кучеряві, снігурі, чайки та інші).

Різноманітність декоративних курей: кохінхіни, сибрайт, пухові, йокогами, брама, голанська білохохла, шамо, фенікс, золотий падуан.

Всі породи курей були зібрані з різних куточків України (Чернівці, Кропивницький, Київ, Одеса, Миколаїв).

5. Папугоподібні: папуги хвилясті, нерозлучники, корели, розели, новозеландські, олександрійський. Усі папуги придбані шляхом обміну або подаровані мешканцями міста Ізмаїл.

6. Хижі птахи: денні представлені канюком звичайним, кібчиком. Нічні – сич хатній, сова вухата.

Більше 15 років мешкає у музеї живої природи канюк степовий з пошкодженим крилом.

Відділ «Хижаки».

Користуються особливою увагою та любов'ю серед відвідувачів руда лисиця, єнот-полоскун, носухи.

Відділ «Гризуни» у Музеї живої природи представлені білкою звичайною, дикобразами, нутріями.

Відділ «Плазуни»: агама бородавчаста, черепаха червоновуха, хамелеон йеменський

Куточок живої природи

Створений для проведення навчальних, практичних занять, передбачених навчальними програмами з метою здобуття поглиблених знань про живі організми, формування практичних умінь та навичок, вивчення , спостереження та догляду за рослинами і тваринами, організації дослідницької та природоохоронної роботи вихованців.

До складу живого куточку входять: шиншили, морські свинки, декоративні кролики, хом'яки, піщані білочки, пацюки, птахи амадінки, ахітини, різноманітні акваріумні рибки.

Не всі тварини, які потрапляють на станцію юннатів залишаються тут мешкати, багато з них виліковуються, малюки утримуються до певного віку, а потім випускаються у природне середовище. Це лебідь-шипун, болотні черепахи, лунь болотний, руді лисенята, пірникоза сірощока, кіпчик, кажани та багато інших.

Друга філія Музею живої природи – дендропарк, що включає дендрарій, ділянки декоративного квітництва, розарій, декоративну водойму, березову алею, розсадник та відділ лікарських рослин. У Дендропарку нараховується 80 видів

декоративних дерев і кущів, 45 видів багаторічних квітково-декоративних рослин, 15 видів дворічників та однорічників. Він постійно поповнюється новими цікавими рослинами.

Оформлення дендропарку наближене до природного стилю ландшафтного дизайну. Декоративні чагарники та дерева поєднуються з однорічними та багаторічними квітково-декоративними рослинами, які висаджені поодиноко, невеликими групами чи масивами.

Почесне місце у дендрарії, завдяки неповторному цвітінню, різноманітному кольору листя та текстурі крони належить декоративним кущам.

Серед гарно квітучих кущів виділяються вейгела, бобівник, будлея чергволиста , жасмин садовий, магнолія та інші.

Береза бородавчаста, павловнія, альбіція ленкоранська, ліщина деревоподібна, сакура являються представниками листяних дерев дендрарію.

Незамінні в дизайні дендропарку хвойні рослини: модрина плакуча, ялівці козацький, звичайний, китайський та горизонтальний, кипарисовики, туї східна та західна різних сортів, сосна гірська та звичайна, ялина та інші.

На особливу увагу заслуговують реліктові дерева – метасеквоя та гінкго білоба.

В озелененні квітників переважають багаторічні квіти: хоста, рудбекія, кніфофія, гайлардія, очиток, флокс, анемона, вербейник.

Широко використані злакові трави: пеннісетум лисохвостий, міскантус китайський, райграс бульбоносний, костриця, щучник дернистий, ковила.

Декоративна водойма з коропами Кої та золотими рибками має природний вигляд: її оточують такі рослини, як міскантус, ялівці козацький і звичайний. Зону біоплато (болотце, що виконує фільтруючу та декоративну роль) прикрашають півники болотяні, подорожник водний, вербейники. Водна рослинність представлена лататтям і кушіром занурeним.

Розарій сформований у вигляді декількох клумб і представлений чайно-гібридними, поліантовими, ґрунтопокривними та напівплетистими трояндами, які відрізняються періодами цвітіння, кольорами і формами суцвіть .

Березова алея, яка розташована уздовж вольєрів мінізоопарку, поєднує посадки берези бородавчастої, сосни звичайної та юки.

У відділі лікарських рослин вирощуються дерева і кущі, відомі своїми лікувальними властивостями: шипшина звичайна, дерен звичайний, глід, береза бородавчаста, калина та інші. Однорічні та багаторічні лікарські квіти: ехінацея, пижмо, нагідки, шавлія лікарська

ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЧОРНОМОРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ОДЕСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ НАПРЯМ

Проведення оглядових екскурсій зі школярами в вМузеї живої природи

В місті Чорноморськ (раніше м. Іллічівськ), Стація юних натуралістів була створена в 1982 році. На момент створення СЮН в місті працювало 9 шкіл, почалося будівництво 10 школи. Працювали позашкільні заклади: Станція юних техніків та Будинок піонерів. В 1998 році СЮН реорганізована в Еколого-натуралістичний центр дітей та юнацтва (ЕНЦ). Робота в закладі велась за чотирма напрямами: екологічному, біологічному, валеологічному та декоративно-ужитковому. В 2004 році ЕНЦ перейменовано в Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді. Цей рік був найбільш значущий для закладу. Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, переведено в нове приміщення з просторими та світлими кабінетами та невеличкою земельною ділянкою. В цьому ж році на базі ЦЕНТУМ відкрився музей Живої природи. Ідея створення музею була мрією педагогічного колективу закладу багато років. Основна мета Музею – це підвищення пізнавальної активності дітей, розширення світогляду, створення умов для емоційного спілкування «дитина-тварина», як важливого компонента гуманістичного виховання. За 17 років були створені колекції екзотичних видів тварин, рослин різних кліматичних зон,. Колекції постійно поповнюються, експозиції кожного року оновлюються.

З 2021 року Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді об'єднали з іншими закладами позашкільної освіти міста та створили Центр позашкільної освіти міста Чорноморська.

Музей живої природи розташований у двох нових просторих, світлих та теплих кімнатах площею понад 100 кв.м. Музей складається з: мінізоопарку, зимового саду та акваріумної. В ньому 8 експозиційних розділів. Для вихованців гуртків проводяться екскурсії, практичні і лабораторні роботи, а також експерименти, досліди та спостереження за рослинами, тваринами. Для школярів міста проводяться оглядові екскурсії.

Співробітники Музею велику увагу приділяють просвітницькій роботі. Було створено два окремих формати: виїзний та контактний зоопарк.

Проєкт «Виїзний зоопарк» було організовано на допомогу вчителям біології шкіл міста. Цей проєкт працює з 2009 року для найкращого закріплення вивченого матеріалу. На підсумкових заняттях по програмі курсу зоології учні мають змогу познайомитись очно з представниками різних таксономічних груп тварин з колекції музею. Також підготовлені презентації за цими темами.

Соціальний проєкт «Маленькі друзі» започатковано в 2013 році. Він існує в форматі контактного зоопарку – це унікальні, виїзні просвітницькі заходи за участю

ручних тварин музею, організовані для дітей з особливими потребами з центру реабілітації дітей-інвалідів.

Також на базі Музею проводяться масові природоохоронні заходи, а для мешканців міста – консультації по догляду за тваринами та рослинами. В період пандемії та воєнного стану роботу було продовжено в онлайн-форматі та висвітлювали її в соціальних мережах.

Для знайомства з Музеєм живої природи пропонується оглядова екскурсія, яка розрахована на 45 хвилин.

Під час екскурсії діти мають живе спілкування з тваринами, тактильний контакт та можливість погодувати тваринку.

Характеристика експозиційних розділів

1. Назва розділу: «Зимовий сад». Дата останньої експозиції: 2021–2022 рр. Кількість експонатів основного фонду – 139.

Розділ знайомить з різноманіттям рослин закритого ґрунту. В експозиції зібрані колекції кактусів, сенполій, папоротей, бегоній, пеларгоній, орхідей, декоративно-листяних рослин. Всього зібрано більш ніж 110 видів рослин.

2. Назва розділу: «Плазуни»

Дата останньої експозиції: 2021–2022 рр.

Кількість експонатів основного фонду – 10.

Розділ знайомить з різноманіттям плазунів. В колекції є сухопутні види і водні представники класу. В експозиції представлено басейн з червоновухими та

болотними черепахами, тераріуми з екзотичними ящірками: бананоїд, еублюфар, водяна агама та тераріум з серезньоазійською черепахою.

3. Назва розділу: «Акваріумні риби». Дата останньої експозиції: 2021–2022 рр. Кількість експонатів основного фонду – 105 риб.

Акваріумна – складається з 10 акваріумів по 250 літрів. В акваріумах мешкають – 27 видів риб, 2 види акваріумних раків, 2 види креветок, акваріумні молюски – 5 видів, акваріумні рослини – 15 видів.

Розділ знайомить з різноманіттям акваріумних риб. Представлені видові та біотопні акваріуми.

4. Назва розділу: «Членистоногі». Дата останньої експозиції: 2021–2022 рр. Кількість експонатів основного фонду – 20.

Знайомство з розділом починається з «Готелю для комах», що допомагає зрозуміти особливості життєдіяльності та їхнє значення у природі. В колекції Музею декілька видів паличників, тарганів, цвіркунів. Також до експозиції включені представники павукоподібних – павук птахоїд – 2 види. Представлені навчальні колекції комах різних груп.

5. Назва розділу: «Декоративні гризуни». Дата останньої експозиції: 2021–2022 рр. Кількість експонатів основного фонду – 32 тварини.

Розділ знайомить з різноманіттям декоративних гризунів. Це і морські свинки, кролики різних порід, шиншили, хом'яки, миші тощо.

6. Назва розділу: «Екзотичні птахи» Дата останньої експозиції

2021–2022 рр. Кількість експонатів основного фонду – 49 птахів.

Розділ знайомить з різноманіття екзотичних птахів, які можуть мешкати разом з людьми. Більша частина колекції – це різні види папуг, представники куроподібних, горобцеподібних, голубоподібних. Також в колекції є види місцевої фауни – це сови, дрібні соколи. Частина експозиції розміщується у вуличному вольєрі. Тут живуть голуби та декоративні породи курей.

Представники місцевої фауни

7. Назва розділу: «Ссавці». Дата останньої експозиції 2021–2022 рр. Кількість експонатів основного фонду – 4.

Розділ знайомить з представниками ссавців. Це одомашнені тхорі – фретки та представники комахоїдних – їжаки 2 види.

8. Назва розділу: «Молюски». Дата останньої експозиції: 2021–2022 рр. Кількість експонатів основного фонду – 22.

Розділ знайомить з різноманіттям молюсків. Представлені навчальні колекції черепашок молюсків тропічних морів. Навчальна колекція черепашок молюсків Чорного моря, її Північно-Західного узбережжя, яка виготовлена вихованцями гуртків. Також до експозиції включені представники черевоногих молюсків – ахатина гігантська, ампулярія.

ОДЕСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ПІДРОЗДІЛ

Навчальна екологічна стежина парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Юннатський»

Еколого-натуралістичний підрозділ Одеського обласного гуманітарного центру позашкільної освіти та виховання розташований на території унікального парку, закладеного у 1900 р. Площа території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва обласного значення «Юннатський» становить 1,2 га. На території парку зростає близько 70 видів дерев та кущів, а також розташовані навчально-дослідні ділянки та оранжерея.

Будинок (вул. Тіниста, 2) за даними літопису і згідно з гербом на дахові будинку, був споруджений у 1900 р. На планах міста позначений як Італійська дача. Навколо будинку було водночас висаджено 120 дерев і кущів (дуб, сосни, клени, липа, береза, софора тощо).

У 1931 р. будинок з прилеглою територією було надано для організації агробіологічної бази Одеської дослідної педагогічної станції, завданням якої було вивчення форм і методів організації практичної й дослідницької роботи учнів у галузі біології та сільського господарства.

У 1934 р. агробазу було реорганізовано у дитячу позашкільну установу – станцію юних натуралістів. А у 1997 р. станція стала частиною Одеського обласного гуманітарного центру позашкільної освіти та виховання – еколого-натуралістичним підрозділом.

Навколо будинку зберігся дендропарк, в якому ростуть вікові дерева – пам'ятки природи. Згодом були висаджені рідкісні та екзотичні дерева, такі як гінкго дволопатевий, тис ягідний, ялівець віргінський, сосна гімалайська, інжир тощо. Загалом на території еколого-натуралістичного підрозділу налічується близько 70 видів дерев та кущів відкритого ґрунту та понад 100 видів рослин закритого ґрунту. Частково зберігся виноградник, висаджено молодий сад. Є навчально-дослідні ділянки, ділянка лікарських рослин, ділянка екзотичних рослин, квітник. Тому територія цього унікального для міста Одеси – парку, у 1997 році отримала заповідний статус (статус надано згідно з розпорядженням облради від 02.06.1997 року № 18/Р-97).

За віковою структурою у парку «Юннатський» переважають молоді дерева і чагарники (до 30 років – 57%), а також дерева і чагарники, посаджені від 30 до 60 років тому (35%). Старих дерев (80–120 років) зберіглося небагато (5–7%). Велику цінність представляють вікові дерева нашого парку – два 120-літніх екземпляра дуба черешчатого, сосни чорної (7 екземплярів), два екземпляра в'яза гладкого.

У парку зібрано колекцію цінних декоративних рослин та рідкісних видів дерев і чагарників. Так, в парку ростуть 3 великих екземпляра Тиса ягідного (Taxus baccata L.), занесеного до Червоної Книги України. З рідкісних екзотичних декоративних рослин інтерес представляють Гінкго білоба (Ginkgo biloba) – реліктова рослина, Сосна гімалайська (Pinus wallichiana), Сосна чорна (Pinus nigra), Кипарис аризонский (Cupressus arizonica Greene), Інжир (Fícus cárica), Павловнія повстяна (Paulownia tomentosa), Бруссонетія паперова (Broussonetia papyrifera). Великою декоративністю і практичною цінністю відрізняються також численні чагарники парку, такі як кизильник горизонтальний, ялівець козацький, калина-гордовина, керія японська, форзиція зелена, магонія падуболиста тощо.

Екологічна стежка розрахована на дітей старшого дошкільного віку, учнів шкіл, вчителів та батьків. Відвідується організовано під керівництвом екскурсовода – керівника гуртків, методиста Одеського обласного гуманітарного центру позашкільної освіти та виховання, або підготовленого екскурсовода.

Маршрут стежки кільцевий. Загальна протяжність стежки – 500 м, кількість рекомендованих зупинок 8. Тривалість екскурсії – від 25 хвилин до 1 години. Стежка є виключно пішохідною.

Зупинка № 1. «Станція юннатів» (біля адміністративного будинку)

1) Павловнія повстиста (Paulownia tomentosa) – дерево з родини Павловнієвих. Синоніми: Адамове дерево Імператорське дерево, Імператорська павловнія, Королівська павловнія. У природному середовищі павловнія росте в центральних районах Китаю, але також вирощується як декоративна рослина у багатьох регіонах України.

2) Ялівéць вірґінський (Juniperus virginiana L.) – дерево родини кипарисових (Cupressaceae). У природних умовах росте на сході Північної Америки, від Канади до Флориди. В Україні найстаріша посадка віргінського ялівцю знаходиться на Запоріжжі. Сягає висоти до 30 м, діаметр стовбура – до 150 см.

3) Європейська чорна сосна (Pinus nigra) – поширений вид сосни, що росте в усій Європі від Іспанії до Криму, також поширений у Малій Азії, на Кіпрі та у Атлаських горах. Росте на висотах від рівня моря до 2000 м, зазвичай 250–1600 м. Зазвичай сягає висоти 20–25 м, довговічність – 300–400 років.

4) Кизильник горизонтальний (Cotoneaster horizontalis Decne.) – напіввічнозелений низький (до 0,5 м висотою) кущ з роду Кизильник, родина Розоцвіті (Rosaceae Juss), з горизонтально розпростертими стовбурцями, з густо і рівномірно перисто-розгалуженими гілками, що розміщені в одній площині. Походить з Центрального Китаю.

5) Форзиція європейська (Forsythia europaea Vahl.) – кущ з родини Маслинові (Oleaceae). Походження – Північний і центральний Китай.

Форзиція – кущ до 3 м висотою з потужними прямими стовбурами і дугоподібно зігнутими звисаючими гілками. Квітки золотисто-жовті, з короткими пелюстками, зібрані у пазушні пониклі китиці. Унікальна рослина: спочатку цвіте, а потім випускає листя і молоду поросль. Декоративні якості виражаються під час квітнення та з кольоровим листям восени. Поширена по усій Україні.

6) Керія японська (Kerria japonica) – декоративний чагарник з тонкими схиленими гілками, витонченими листям і яскравими жовтими квітками. Керія природно виростає в лісах і гірських місцевостях Японії і південно-західного Китаю.

За форму квітки, що нагадує троянду, і за раннє цвітіння в Європі керію називають японської трояндою або пасхальної трояндою. В умовах нашого парку поодиноке цвітіння керії можна спостерігати цілий рік!

Зупинка № 2. «У вікового дуба»

7) Дуб звича́йний, або чере́шчатий (Quercus robur L.) – багаторічна рослина, дерево родини букових. Одна з найпоширеніших деревних порід помірної смуги Європи та найдовговічніший вид дерев в Україні.

Дуб часто доживає до віку 400–500 років, нерідко і до 1000 і одиничні екземпляри – 1500 років, досягаючи 4 м в діаметрі.

8) Каркас південний або залізне дерево, залізняк (Celtis australis) – дерево родини Коноплеві (Cannabaceae).

Це листяне дерево виростає в Південній Європі, Північній Африці та Малій Азії. Надає перевагу легким добре дренованим (піщаним) і середнім (суглинним) ґрунтам, в тому числі поживно бідним; може терпіти посуху. Середземноморський клімат особливо підходить для рослини. Його часто саджають як декоративне, оскільки стійке до забруднення повітря і довго живе (до 500 років).

Плоди цього дерева солодкі та їстівні, їх можна їсти сирими або приготованими. За якості деревини ця рослина і отримала назву «залізне дерево».

9) Самшит вічнозелений або букшпан (Buxus sempervirens L.) – вічнозелений кущ або деревце родини самшитових, культивують у садках і парках в Україні.

Довгорічна порода, доживає до 400–500 років; листки тримаються 8–12 років. Самшит вічнозелений використовують для обсаджування доріжок для клумб, заготівлі важкої та твердої деревини і для токарських виробів. З неї виготовляють графувальні дошки, духові музичні інструменти, лінійки та ін. У Галичині відомий під назвою букшпан.

Самшит вічнозелений – отруйна рослина (особливо листя), містить близько 70 алкалоїдів, крім того, містить смоли, біофлаваноїди, дубильні речовини.

Зупинка № 3. «Сонячний квітник»

10) Юка нитчаста (Yucca filamentosa) – багаторічна вічнозелена майже безстеблова з дерев'янистим стеблом рослина, вид роду юка родини Холодкові (Asparagaceae). Ареал виду охоплює схід і південний схід США від штату Меріленд і Нью-Гемпшир на півночі, штату Флорида на півдні і до штатів Теннессі, Міссісіпі (Небраска, Техас) на заході.

Листя лінійно-ланцетні, плоскі. Прикореневі, що ростуть з розетки – синьо-зеленого кольору, з різко загостреною м'якою або твердою верхівкою. По краях листя звисають нитки, які з часом можуть опадати. Суцвіття – волоть висотою 1–3 м. Квітки вершково-білі, жовтувато-білі або білі із зеленуватим відтінком, пониклі, від 5 до 8 см завдовжки, пелюсток 6. Квіти з'являються в кінці весни, на початку літа, дуже декоративні.

11) Півонія деревоподібна (Paeonia suffruticosa Andr. (Paeonia arborea)) – декоративний кущ родини Півонієві (Paeoniaceae). Походить з Західного Китаю.

У Китаї деревовидні півонії вважаються втіленням краси, а ще їх називають імператорськими квітами. Японці називають цю квітку квіткою благополуччя і процвітання.

Основним недоліком деревовидної півонії є повільний ріст і розвиток, але за правильного вирощування може рости на одному місці без пересадки десятки років і прекрасно щорічно цвісти. При цьому вони зберігають декоративність в середньому до 100–150 років і, навіть, відомі екземпляри віком 300 років. У Китаї зростають деревовидні півонії, яким по 500 років, вони охороняються законом, як історичні пам'ятки.

Зупинка № 4. «Під таємничим покривом дерев»

12) Ялівéць козáцький або козачий (Juniperus sabina L.) – низькорослий сланкий дводомний вічнозелений кущ родини кипарисові (Cupressaceae). Чагарник, у рідкісних випадках невелике дерево до 5 м заввишки з неправильною кроною. Гілочки і хвоя інтенсивно зелені, з сильним запахом.

Родом з гір Центральної і Південної Європи, Західної і Середньої Азії, від Іспанії на схід до Сибіру, як правило, ростуть на висоті 1000–3300 м. Природнім біомом зростання є ліси та гаї на скелястих гірських схилах і піщаних дюнах. Рослина дуже терпима до холоду, посухи і газів; не має спеціальних вимог щодо ґрунту.

В Україні ялівець козацький росте на вапнякових скелях у Криму і на Закарпатті. У багатьох парках його культивують як декоративну рослину.

Рослина отруйна, може також використовуватися як лікарська.

13) Магонія падуболиста (Mahonia aquifolium) – вічнозелена рослина родини барбарисових. Батьківщина – Північна Америка. Чагарник заввишки 1–1,5 м. Листя вічнозелене, складно-пір'ясте, складається з 5–9-ти пружних, блискучих із зазубреними краями листків. Квіти жовті, з'являються після розвитку пагонів (квітень-травень).

У зеленому будівництві магонію падуболисту висаджують на газонах, партерах, для оформлення узлісь масивів і груп дерев, може рости під наметом у рідких куртинах завдяки тіневитривалості.

Магонії – дуже корисні рослини, їх щільне вічнозелене листя – надійний прихисток для птахів будь-якої пори року. Жовті духмяні квітки принаджують навесні безліч бджіл, а плоди, що довго не опадають, – одне з найулюбленіших ласощів пернатих. Через високий вміст вітаміну С, приємний кисло-солодкий смак ягоди використовуються для створення заготовок (джемів, вин і киселів). Коріння і кора рослини використовуються у лікувальних цілях в якості антибактеріального засобу (такий ефект дає особлива речовина – берберин), в дерматології та ін.

14) Буддлея черговолиста (Buddleja alternifolia Maxim.) – листопадна рослина родини Будлеєві (Buddlejaceae Wilhelm.). Походить з Північно-західного Китаю.

Листопадне дерево до 3–4 м висотою. Іноді росте у вигляді куща з широкою розлогою кроною утвореною дугоподібно зігнутими гілками. Квіти яскраво-лілово-пурпурового кольору, з легким ароматом мигдалю,

В період масового цвітіння рослин на медові пахощі злітаються великі красиві метелики-запилювачі, через що рослину ще називають «магніт для метеликів» або «метеликове дерево».

Найбільш морозо– та холодостійкий вид цього роду, рослини світлолюбні, стійкі до посухи. Максимально декоративний вигляд мають в період цвітіння. Використовується для створення живоплоту в зеленому будівництві та озелененні присадибних ділянок.

Зупинка № 5. «На ставку»

У парку «Юннатський» була закинута стара водойма, яка, за розповідями старожилів, використовувалась для розведення нутрій. Ініціативна група розробила план заходів для створення живого куточка – ставочка, альпійською гіркою, клумбою Констянтина Паустовського, ялівцевим кущем.

У ставок запустили рибок, а біля нього насаджали рослин – Страусове перо звичайне, адіантум венерин волос, бальзамин Садовий, хоста подорожникова та вузьколиста, добавили хвойні карликові сорти туї західної та східної, молоді рослини купресоципарисів Лейланда.

Зупинка № 6. «У садочку»

15) Шовковиця паперова, брусонетія паперова, паперове дерево (Broussonetia papyrifera) – листопадне дерево родини Шовковицеві (Moraceae).

Росте у листопадних дощових лісах, у долинах та ущелинах в Китаї, горах Південно-Східної Азії. Культивується на островах Тихого океану. Може почуватися добре як у холодних степах Китаю, так і на тропічному острові Фіджі.

Рослина набуває форми куща чи дерева від 10 до 20 метрів висоти. Листя може бути від 15 до 20 см, має зазубрений край, з нижнього боку світліше та покрите волосинками. Проте воно може набувати різноманітних форм навіть на одному і тому самому дереві.

На островах Океанії з відбитої кори виготовляють дерев'яну неткану матерію, «тапу». Волокна рослини слугують матеріалом для виготовлення риболовних снастей, паперу, тканин в Східній Азії. Плоди та приготовлене листя їстівне.

16) Інжир, фіга, смоква (Ficus carica) – субтропічна листопадна рослина роду Фікус (Ficus). Інжир широко поширений в країнах Середземномор'я та на Близькому Сході. У Середній Азії, на Кавказі і в Криму це дерево вирощують у відкритому ґрунті як цінну плодову культуру.

У рослини велике лопатеве листя, що опадає на зиму. В кімнатній культурі вона здатна давати плоди, які частіше дозрівають в кінці літа або восени, іноді навесні.

17) Альбіція іранська, альбіція ленкоранська, шовкова акація (Albizia julibrissin) – вид квіткових рослин родини Бобові (Fabaceae).

Ареал рослини – Іран, Туреччина, південний схід Азербайджану, Далекий Схід (Китай, Японія, Тайвань), Індійський субконтинент (Бутан, північна Індія, Непал, Кашмір), Південно-Східна Азія (М'янма).

Як декоративна рослина альбіція завоювала весь світ, який лежить не тільки в субтропічній і тропічній областях, а й райони з помірним теплим кліматом в Європі, Середземномор'ї, Криму і на Чорноморському узбережжі Кавказу. У південних регіонах України альбіція є по суті найкрасивішим і рясно квітучим протягом декількох місяців (липень-жовтень) деревом.

Зупинка № 7. «Навчально-дослідні ділянки»

18) Кипарис аризонський (Cupressus arizonica) – вид хвойних рослин родини кипарисових.

Країни поширення: Мексика, США (Аризона, Каліфорнія, Нью-Мексико, Техас). Росте у гірських хвойних лісах, змішаних широколистяно-хвойних лісах, ялівцевих лісах, склерофільних рідколіссях і чагарниково-лучних долинах. Висотний діапазон знаходиться між 750 м і 2700 м над рівнем моря. Зустрічається на хребтах, схилах і в ущелинах, іноді в руслах струмків, на кам'янистій місцевості.

Дерево до 25 м. Немає відомого комерційного використання деревини сьогодні. Вирощується в садах і парках в Європі і США, як декоративна рослина.

Зупинка № 8. «Сад екзотичних рослин»

19) Сосна гімалайська, або Валліха, або бутанська сосна (Pinus wallichiana) – це гірський вид сосни родини соснових.

Це дерево 30–50 м заввишки. Воно росте в помірному кліматі з сухою зимою і вологим літом. Це дерево часто називають «бутанська сосна» (не плутати з недавно описаним Pinus bhutanica, близькоспорідненим видом).

Країни зростання: Афганістан, Бутан, Китай (Тибет, Юньнань), Індія, Непал, Пакистан. Вона росте в Гімалаях, Каракорумі і горах Гіндукушу, поширена від східного Афганістану на схід через північний Пакистан і в Індію, та в провінцію Юньнань на південному заході Китаю. Також росте на великих висотах в гірських долинах на висоті 1800–4300 м (рідкісні за висоті 1200 м). Цінне та рідкісне для території України декоративне дерево.

20) Тис ягідний (Taxus baccata L.) належить до родини Тисові (Taxaceae Lindl.). Природній ареал: Західна Європа, Кавказ, частина Малої Азії і Північної Африки.

Занесений до Червоної книги України та деяких інших країн; природоохоронний статус виду – вразливий; наукове значення – рідкісний реліктовий вид з диз'юнктивним ареалом.

Зазвичай це невисоке вічнозелене дерево або кущ, залежно від умов місцезростання. На Кавказі найстаріші екземпляри досягають 20–25 м при діаметрі стовбура до 1,5 м. Відомі випадки, коли ці рослини доживали до 4000 років. Дерево-рекордсмен мало 28 м і діаметр стовбура 4 м.

Практично все – деревина, кора, пагони, хвоя і насіння тиса отруйні через високий вміст алкалоїдів, до того ж з роками рослина стає ще більш отруйною. Але, наприклад, олені і зайці поїдають тисову кору і листки без шкоди для свого організму. Плоди не отруйні.

21) Гінкго дволопатевий (Ginkgo biloba L.) – листопадне дерево з родини Гінкгові (Ginkgoaceae Engelm.). Походить із Західного Китаю.

Це найдавніший вид дерев з усіх, що ростуть нині на Землі. Гінкго – це єдине унікальне дерево, що представляє собою один вид, один рід і одну родину. Рослина є реліктовою та ендемічною, є пам'яткою природи світового значення і занесене до Червоної книги світу. Гінкго – єдиний нині живий представник «перехідної ланки» між папоротями й хвойними, тобто це є попередник сучасних хвойних рослин.

Рослина довговічна, окремі екземпляри досягають віку 2000 років (Китай), виростаючи за цей час у висоту до 40 м, при товщині стовбура – 1 м. Морозостійкий вид, вітростійкий, світлолюбний, димо– та пилостійкий, чудово витримує умови промислової загазованості, невибагливий до ґрунтів, стійкий проти грибкових та вірусних захворювань, майже не пошкоджується комахами.

22) Скумпія шкіряста (Перукове дерево) (Cotinus coggygria Scop.) – дерево з родини Сумахові (Anacardiaceae Lindl.). Поширений у Молдові, на півдні України, Кавказі, Середземномор'ї, Малій Азії, Китаї та Гімалаях.

Скумпія має фітонцидні й інсектицидні властивості. Є сировиною для виробництва ряду медичних препаратів (на основі таніну). Майстрами високо цінується деревина цієї породи, її ще називають жовтим сандалом, завдяки особливій пігментації вона має незвичне жовте забарвлення різноманітних відтінків Деревина досить тверда, міцна, з красивою текстурою, чудово полірується; використовується для різноманітних поробок: жіночі прикраси, підставки, скульптури, ручки ножів, фоторамки, невеликі музичні інструменти. Цікаво, що ця деревина, навіть сира, горить практично без диму.

23) Церцис європейський (Cercis siliquastrum) – вид рослин родини Бобові (Fabaceae).

Назва роду походить від грецького слова κέρκις, що означає «ткацький човник», натякаючи на форму стручка. Назва виду походить від латинського слова siliqua, що означає «стручок». В англійській мові має назву «дерево Юди». В українській мові зустрічається назва «церсис звичайний» та «багряник».

Церцис європейський єдиний з роду, що росте в Європі. Інші п'ять видів поширені в Північній Америці та Азії.

Використовується у декоративному озелененні, культивується з 1813 року. В Україні вирощується рідко, але на півдні почуває себе відмінно. Існує кілька культурних сортів з білими квітами: «Альба», «Білий лебідь», один з яких представлено у парку «Юннатський».

Зупинка № 9 «Парк юннатського періоду»

24) Калина зморшкуватолиста (Viburnum rhytidophyllum Hemsl.) – унікальний вид для флори України. Батьківщина – Центральний і Західний Китай. В Україні в культурі зустрічається лише у Південному Криму та в Одесі.

Вічнозелений чагарник висотою до 3 м, з прямостоячими щільними, повстистими пагонами.

Порода, яка заслуговує широкого використання в садах і парках на півдні України як найбільш морозостійка вічнозелена калина з вельми оригінальним листям.

Квітки не дуже декоративні, але восени рослина прикрашається великими гронами плодів, які змінюють своє забарвлення від червоного до блискучо-чорного.

25) Софора японська (Sophora japonica L.) – досить високе (до 25 метрів) листопадне дерево, що відноситься до сімейства бобових.

Це статне дерево з розкішною кроною є окрасою багатьох парків і дендраріїв, і навіть стало одним із символів Пекіна.

У дикому вигляді росте софора в Південному Китаї та Японії. Спеціально вирощують це дерево в Європі, США та багатьох азіатських країнах. Часто культивують у Криму, на Закавказзі, в Узбекистані і Південному Казахстані, а також у південних російських регіонах.

В якості сировини в медицині і косметології використовують плоди і бутони софори. Крім того, софора гарний медонос, а деревину рослини застосовують у виробництві паркетних дошок і для столярних робіт.

26) Широкогілочник східний (Platycladus orientalis (L.) Franco. (Biota orientalis Endl.) – хвойне дерево з родини Кипарисові (Cupressaceae F.W. Neger.). Походження – гори північного Китаю.

Біота має фітонцидні властивості, тобто виділяє леткі ефірні олії з духмяним хвойним ароматом, які вбивають мікроби і знезаражують повітря. Біота східна відноситься до неофіційних лікарських рослин. Для лікування захворювань застосовують листя і ядро насіння.

Це довговічна рослина – в природі зустрічаються дерева віком понад 1000 років, але в культурі рідко досягають більше 120 років. Це дуже древня хвойна рослина, релікт другої половини третинного періоду. Навіть на батьківщині в природі ця рослина зустрічається дуже рідко – поодинокими екземплярами по схилах гір.

27) Липа серцелиста (Tilia cordata Mill.) – листопадне дерево з родини Липові (Tiliaceae Juss.). Батьківщина – Крим, Кавказ, Європа, Західний Сибір [12].

Дуже тіневитривала, морозостійка, до ґрунту середньовибаглива. Відзначається довголіттям – середня тривалість життя до 300–400 років, окремі дерева доживають до 1200–1300 років. Має помірну швидкість росту, придатна для формування крони.

Медоносна, деревинна, харчова, лікарська, ефіроолійна, волокниста, кормова, декоративна й фітомеліоративна рослина.

Плоди липи їстівні, за смаком подібні до горіхів. Молоді бруньки і листочки придатні для використання у весняних вітамінних салатах. Липовий цвіт використовується як лікарська сировина. Липова олія, виготовлена з плодів, вважається доброю харчовою олією, а макуха придатна для використання в кондитерській справі та на корм худобі.

28) В'яз гладкий, або європейський, білий (Ulmus laevis) – дерево родини в'язових (Ulmaceae), 15–30 м заввишки, з товстим стовбуром, вкритим буро-коричневою корою.

В'яз гладкий входить до складу дубово-широколистяних лісів, особливо часто росте на узліссях і галявинах. В'язи поширені по всій Україні, особливо в Лісостепу і Степу, де і зосереджені райони їх заготівель. Усі в'язи культивують; в останні десятиріччя їх запаси зменшились внаслідок поширення грибних хвороб.

29) Гледичія колюча (Gleditsia triacanthos L.) – високе дерево родини бобових (Fabaceae). Батьківщиною є Північна Америка. Акліматизована в Україні.

Медоносна, харчова, деревинна, кормова, лікарська, інсектицидна, фітомеліоративна декоративна рослина.

Плоди її м'ясисті, солодкі, поїдаються худобою. Листки й плоди багаті на вітамін С, з її насіння виготовляють сурогат кави. Молоді листки містять алкалоїд тріакантин, що застосовується від астми. Листки гледичії виділяють фітонциди, які згубно діють на древесницю в'їдливу. Тому її часто вводять як домішку в ясеневі культури для захисту їх від цього шкідника.

30) Калікант західний (Calycanthus occidentalis Hook. et Am.), (лат. Calycanthus, від гр. κάλυξ «чашечка квітки» и ἄνθος «квітка») – кущ родини Калікантові (Calycanthaceae). У природі росте у Північній Африці.

Розлогий, чагарник з довгими як прути пагонами.

Використовується як декоративна рослина в одиночних і групових посадках.

СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ РЕНІЙСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ІЗМАЇЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Екологічна стежка «Знай, люби, бережи»

Становлення України як незалежної демократичної держави в значній мірі визначається ефективністю виховної роботи з молоддю в усіх ланках освіти, її спрямованістю на формування в юного покоління високої моральності, культури, духовності. Одним із пріоритетних напрямів навчально-виховної роботи є розвиток у дітей, підлітків та юнаків творчої особистості на основі поєднання вимог сучасного науково-технічного прогресу і національної спадщини. Головна мета такої виховної роботи – успадкування молодим поколінням духовних набутків українського народу, досягнення культури міжнаціональних відносин, формування у молоді, незалежно від національної належності, особистісних рис громадян української держави, що включають в себе національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну, інформаційну, правову, трудову, екологічну культуру.

В ході такої виховної роботи необхідно подолати ставлення до людини і до природи як до незначного, другорядного, допоміжного, що було притаманне тоталітарному мисленню, наслідком якого стали моральні та екологічні катастрофи, зокрема глобальна Чорнобильська катастрофа. Необхідно вкласти у свідомість підростаючого покоління розуміння того, що Людина є невід'ємною частиною Природи, що світ, у якому ми живемо, не є механічний набір зірок, планет, об'єктів, людей, речей, а складна динамічна система, макро– та мікросвіт, що невпинно розвивається за об'єктивними законами.

В Природі існує Велика Гармонія, яка спрямовує, самоудосконалює, розвиває саму природу. Завдання педагогів – бережно ввести дитину у Велику Гармонію з природою, щоб вона відчувала себе невід'ємною частиною, суттю природи і надалі, як «істота розумна», спрямовувала свої дії на користь природи. Адже саме тепер екологічні проблеми досягли такої гостроти, що будь-яка діяльність пов'язана з природо використанням, недопустимі без прогнозування можливих її наслідків.

Особливе місце в екологічному вихованні школярів належить природоохоронній, дослідницькій, еколого-натуралістичній роботі, тому що участь у ній передбачає постійне спілкування з природою. Чим краще дитина знає, цінує природу, тим більш бережливо вона ставиться до неї. Необхідною умовою для виконання практичних досліджень у природі є проведення спостережень на постійних ділянках (пробних площах), вивчення окремих об'єктів живої природи на станціях навчальної екологічної стежки. Екологічна стежка, яка створюється виходячи із місцевих умов, – це є навчально-освітній кабінет в природних умовах.

Завдання стежки:

– ознайомлювати відвідувачів із об'єктами, визначати та провадити на відповідних зупинках теоретичні і практичні заняття, конкретну природоохоронну роботу;

– пропагувати природоохоронні заходи, інформувати про наявні на заданому маршруті види флори і фауни.

Зміст екологічної стежки залежить від вікових особливостей, рівня підготовки організаторів стежки та екскурсантів, від природних умов місцевості, часу та періодичності використання стежки протягом року.

На базі Станції юних натуралістів Ренійської міської ради було прийняте рішення створити навчальну екологічну стежку, яка буде використовуватися переважно для поглиблення шкільного програмного матеріалу, та з метою пропаганди різних форм екологічної освіти серед гуртківців та школярів. Екскурсії по ній проводяться систематично, використовується для проведення вікторин, ігор-мандрівок та ін.

СТАНЦІЯ №1 «Історія Станції юних натуралістів Ренійської міської ради»

Є просто храм, є храм науки,
А є іще природи храм –
З лісами, що простерли руки
На зустріч сонцю і вітрам.

Святий цей храм цілодобово
Для нас відкритий кожну мить –
Заходь сюди, будь серцем чулий,
Хай і тебе він освятить.

У своєму вірші Олександр Кардаков Природу називає Храмом душі де людина може відпочити, отримати натхнення, доторкнутися до прекрасного. А ми запрошуємо Вас на острівок природи серед забудов.

Цей острівок з'явився на карті села Новосільського у далекому 1982 році. Саме тоді Рішенням Новосільського виконкому сільської ради було виділено землі на околиці села для створення дослідних ділянок для гуртків Новосільської ЗОШ. Ідейним натхненником був вчитель біології, колишній директор Новосільської школи Брагару Андрій Дмитрович. Будучи біологом, який усе своє життя вчив дітей любити та оберігати природу він волів показати дітям красу звичайної квітки, куща чи дерева. Протягом 9 років територія нинішньої станції складалася лише з дослідних ділянок серед, яких були сад, виноградник, відділ овочевих культур. У 1991 році рішенням РВК № 173 від 19.09.91 було створено Новосільську СЮН. У 1994 році силами працівників та вихованців були побудовані приміщення станції: навчальні класи, кабінети, теплиця. І вже з 2007 року працює як Ренійська районна станція юних натуралістів, а з лютого 2021 року як Станція юних натуралістів Ренійської міської ради.

- Загальна площа – 0,7 га
- Навчально-дослідна ділянка – 0,3 га
- Сад – 0,1 га
- Теплиця – 36 м^2
- Квітники – 0,03 га
- Виноградник – 0,15 га
- Живий куточок: кролі – 10 голів, учбово-дослідний пташник – 18 голів

СТАНЦІЯ № 2 «Барвистий хоровод»

Квітники СЮН – тут вихованці знайомляться з основними видами квітково-декоративних рослин, вчаться доглядати за ними, компонувати їх у клумбах, оформлювати цікаві композиції.

Ростуть на наших клумбах декоративні однорічники (айстри, чорнобривці, сальвія, гомфрена, агератум, петунія, ротики, цинія); дворічники (віола, мальва, аквілегія, дзвоники, турецька гвоздика) та багаторічні кореневі (троянди, хризантеми), бульбові (жоржини), бульбокореневі (іриси, кани, лілейник) та цибулинні (тюльпани, нарциси, гладіолуси).

Конвалія – багаторічна трав'яниста рослина висотою 15–20 см. Листки прикореневі, продовгувато-еліптичні. На латині конвалія – «майяліс», що в перекладі означає «лілея долини».

Українська поетична легенда розповідає, що сріблясті дзвіночки конвалії з'явилися зі щасливого сміху лісової русалки Мавки, коли вона вперше відчула повноту великого справжнього кохання.

Є й така українська легенда, ніби квіти конвалії виросли там, де плакала дівчина, не дочекавшись козака з походу.

Квіти конвалії – символ ніжності, радості й краси, вірності й чистоти кохання.

У Франції дівчата соком конвалії натирали щоки, щоб обличчя було рум'яне. В Україні невеликий букет ніжних конвалій несуть коханим, ідучи на побачення.

Ніжні квіточки мініатюрних яскраво-білих порцелянових дзвіночків приваблюють погляд. А як пахне конвалія! Такого тонкого і ніжного запаху не має жодна лісова рослина. Її лікувальні властивості відомі давно. Трава, листки і квіточки конвалії дуже ефективні при гострій та хронічній серцевій нестачі, кардіосклерозі, пороках і неврозах серця.

Жоржина належить до родини Складноцвітих, походить з Мексики. Багаторічна трав'яниста корнебульбова рослина. Її надземна частина щороку відмирає, а бульбокорені зимують у сховищах. До ґрунту жоржина невибаглива, розмножується вегетативно, живцюванням та насінням. Стебло пряме , гладеньке, гіллясте, з порожниною в середині. Листки різні за розміром, зеленого кольору. На стеблі та його розгалуженні розміщуються суцвіття – кошики. Зацвітає у другій декаді липня і цвіте до морозів.

Тюльпан – рід трав'янистих рослин родини лілійних, налічує понад 150 видів. Прості ранні тюльпани – рослини середньо рослі (30–40 см.) придатні до ранньої вигонки квіти бокалоподібні, переважно жовтого і червоного кольорів. Ростуть тюльпани на будь – яких ґрунтах на відкритих ,сонячних, затишних місцях.

Айстра однорічна – світлолюбна, холодостійка рослина належить до родини Складноцвітих. Стебло тверде, міцне, пряме, світло – зелене. Суцвіття кошик, 3–16 см в діаметрі складається з крайових язичкових квіток різної форми та розмірів.

СТАНЦІЯ № 3 «Японський сад»

Японський сад – чарівний світ в мініатюрі, сад духовних картин в котрому в єдине ціле зливаються природа, духовність і людина.

Японський стиль – загадковий та водночас простий. Побудований на основних принципах східної культури, що вважає природу початком всього.

Він відрізняється від прагматичної та нелогічної європейської культури. Йому притаманна духовність, чуттєвість, природність та мудрість.

Сад в Японії – це своєрідна філософія, що побудована на принципах гармонії та духовності.

Ось саме такий куточок де можна відпочити і подумати ми намагалися створити. Гуртківці застосували на практиці знання отримані на заняттях, придумали і створили кожен елемент та об'єднали їх в єдиний ансамбль.

Центральним елементом ландшафтного дизайну у японському оазисі – це водойми. Вода символізує життя, процвітання та вважається невичерпним джерелом життєвої

енергії. Як найшвидша з природних стихій, вода задає ритм та настрій саду. Чим більше водойм в японському саду – тим краще. Струмки, озерця, водоспади…

Каміння, статуї як символи вічності. Ні один сад в японському стилі неможливо уявити без каміння, яке символізує вічність, силу, стабільність. Саме вони визначають структуру саду. Мистецтво їх розстановки – це один з ключових моментів ландшафтного дизайну японського стилю.

Існує маса варіантів використання каміння в саду. Вони можуть бути присутніми в доріжках, стати основним елементом мостику або розставити акценти в створеному ставку. Немов нерухомі вартові вони випромінюють силу та спокій, а якщо розмістити їх асиметрично, то вони ідеально впишуться в природну композицію.

Рослинність японського саду своєю структурою нагадує мініатюрну модель світу. Кожен елемент просякнутий духом символізму. Для створення нашого саду використовувалися невисокі дерева та кущі: гібіскус, жасмин, ленкоранська акація, ялівець, бересклет, самшит, туї. Ну і найголовніший атрибут – сакура – символ швидкоплинності життя та краси, що проходить. Чудово вписується в композицію саду декоративна плакуча черешня та гліцинія.

Квіти-багаторічники: хризантема (національна квітка Японії), гортензія, іриси, лілейник, гіацинти, нарциси, айстри.

Злаки і трави: міскантус, золотарник, драцена, осока.

Також, важливу роль в дизайні грає форма. Саме тому ми обрали рослини, які мають або яким можна надати напівкруглу форму – символ неба, або несуть в собі інший символізм.

СТАНЦІЯ № 4 «Вічнозелена красуня (ялина)»

Лісова красуня – ялина. Це стрункe вічнозелене тіньовитривале дерево до 60–90 м заввишки. Короткі голки ялини розміщені на пагонах поодиноко, живуть до 12 років. Нижні гілки ялин, не відмирають і вкривають стовбури дерев знизу доверху, утворюючи гарну конусоподібну крону. Ялина вимоглива до вологості та родючості ґрунту. Живе ялина до 250 років.

Ялинова смола – цінна сировина для хімічної, лакофарбової, миловарної та багатьох інших галузей промисловості. А кора ялини, що містить від 7 до 16 % танідів, – основне джерело дубильної сировини для вичинки шкіри. З неї можна приготувати добриво – компост, що покращує фізико-хімічні властивості ґрунту, особливо суглинистого. Для цього кору подрібнюють, додають мінеральні добрива і витримують у буртах не менше 4 місяців. Потім використовують у теплицях замість торфу. Як відомо, в Україні торфу мало і запаси його швидко зменшуються, а компост із кори з успіхом його заміняє.

СТАНЦІЯ № 5 «Дендропарк»

Основну частина рослин дендропарку було висаджено восени 2020 року. Тут учні знайомляться з основними породами дерев і кущів, які можуть рости і зимувати у нашій місцевості у відкритому ґрунті: Туя західна, Тюльпанове дерево,

Форзиція середня, Гінкго дволопатеве, Дуб червоний, Акація «Робінія рожева», Піракантра, Ліщина, Клематіс, Церсіс європейський та ін.

СТАНЦІЯ № 6 «Чарівний сад»

«Садок вишневий коло хати , хрущі над вишнями гудуть...» Сучасне українське село не уявити без весняного буяння квітучих садів, як не можна й припустити думку. Що влітку та восени у кожному подвір'ї немає духмяних ягід і фруктів.

До екосистеми саду належить спеціально висаджені людиною дерева і кущі. У нашому саду ростуть: вишні, яблуні, персики, абрикоси, черешня, груші, та досить екзотичні для нашої місцевості: гранат, зізіфус, ожина, ківі, годжі.

СТАНЦІЯ № 7 «Зелена аптека»

Ділянка лікарських рослин, включає близько 20 видів: м'ята, меліса, шавлія, пижмо, рута календула, валеріана, лілія пахуча, ехінацея, лаванда, калина, горобина, брусниця – це база для вихованців гуртка «Лікарські рослини». На заняттях гуртка вихованці вивчають біологічні особливості лікарських рослин, фармакологічні властивості, використання в народній медицині, способи заготівлі лікарської сировини та приготування лікарських форм, але найцікавіше це фіто чаювання та виготовлення ароматних саше.

СТАНЦІЯ № 8 «Навчальна теплиця»

Наступна зупинка нашої подорожі – це дослідна лабораторія. Не дивуйтеся, що ось цю невеличку теплицю я назвала дослідною лабораторією, бо це дійсно так, адже саме тут ми проводимо:

– дослідження впливу світла, вологи, температури на рослини;

– визначаємо найефективніші добрива для тих чи інших рослин;

– вирощуємо розсаду для подальших досліджень у відкритому ґрунті;

– і звичайно ж для оформлення квітників території СЮН.

СТАНЦІЯ № 9 «Брати наші менші»

Заняття в живому куточку – одні з найпривабливіших для дітей. Діти з любов'ю ставляться до «братів наших менших», прагнуть до постійного спілкування з ними. Вихованці гуртків поглиблено вивчають науки біологічного циклу, зокрема зоології. В повній мірі вивчаються умови і правила утримання, годівлі, розведення домашніх тварин. Гуртківці ознайомлюються з проблемами біоетики й охорони тваринного світу, з основами генетики та селекції.

У нашому живому куточку мешканців не дуже багато, але всі вони відчувають нашу турботу.

Кури породи Бентам, або Бентамки. Батьківщиною цих мініатюрних курочок є Японія. В дикій природі Бентамки не дивлячись на свої розміри вміли постояти за себе, цю здатність зберегли і при одомашненні, оберігаючи виводок відсіч могли дати навіть хижим птахам таким як шуліка. Втім на пташиному подвір'ї прекрасно уживаються з курками інших порід.

Віандот – порода курей, що виведена у другій половині XIX століття у США. Названа на честь однойменного індіанського племені. Віандот дуже витривалий до умов довкілля, легко переносять холодні приміщення. Мають безліч варіацій забарвлення оперення. Птахи відрізняються спокійною вдачею, вони абсолютно не агресивні, не конфліктні, охоче йдуть в руки.

Прекрасні дивовижні птахи – голуби, птахи які поширені на всій планеті, крім арктичних та полярних зон. Відомо, що існує більше 300 видів голубів.

Одеський турман – короткодзьобий голуб до Одеси був завезений генералом Свінкіним, у 50-ті роки XX століття. Птахів називали генеральськими. Оперення у них різнокольорове. Голуби можуть бути темно-вишневими: відрізняються своїм оксамитовим відтінком. Популярні червоноголові, білогруді особини. Незвичайно виглядають особини з рожевим пером. Лінія породи, особини якої мають червоне забарвлення голови, вважається чистокровною. Голуби турмани вирізняються унікальними властивостями польоту. Вони набирають висоту, роблять униз велику кількість переворотів. Коли до землі залишається трохи більше 100 м, вони знову набирають висоту.

Кролики породи Метелик. Сучасна порода сформувалася в Німеччині, хоча існує і карликовий різновид. Порода також носить назви Строкач і Німецький строкатий велетень. У Строкача безперервна темна смуга, що йде по всьому хребту. Забарвлення у Метеликів вважається якісним тоді, коли ні одна пляма на боках не поєднується зі смугами на спині. Плями Метеликів можуть бути в трьох колірних варіантах: чорний, блакитний і шоколадний або гавана.

Друга порода – це сірий велетень. Своє походження ця порода веде від самого знаменитого гігантського кролика Європи – фландрського кролика. Після того як фландра завезли в Росію, з'ясувалося, що він не виносить сильних морозів. Для усунення цієї проблеми фландра схрестили з місцевими кроликами, добре пристосованими до холодного клімату.

Офіційно порода була зареєстрована в 1952 році. Відмітною ознакою велетня є вуха при погляді спереду. Вони повинні бути прямими і утворювати латинську V.

СТАНЦІЯ № 10 «Галявина гри та відпочинку»

Ми на останній зупинці нашої стежки. Це улюблене місце відпочинку наших школярів. Кожного року, проводячи тут свята та розваги, почуваємося як у рідному домі. Тут завжди красиво і затишно, бо ми завжди дотримуємося правил поведінки у природі, з якими ідемо по життю.

Людина – частина природи. Тож потяг до всього живого закладений у ній від народження. Процес пізнання дітьми природи та її законів нелегкий. Він здійснюється поступово шляхом спостережень і відкриттів.

Бережім природу рідного краю, присвятім її частину свого життя. Не жаліймо часу, зберімося у ліс, сядьмо там або походимо тихенько затамувавши подих... Прислухаймось...

Це все звуки рідної землі.

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ

Інформація
ПОЛТАВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ЗБІРКИ «ШЛЯХИ ЗНАНЬ. ДОВІДНИК ПРАКТИЧНИХ ДІЙ»

У Полтавській області наразі залишається три заклади позашкільної освіти еколого-натуралістичного напряму. Це Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді м. Миргород та Пирятинська районна станція юних натуралістів.

Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (раніше обласна станція юних натуралістів) створений у травні 1946 року.

У структурі закладу наявна навчально-дослідна земельна ділянка, куди входять такі об''єкти: навчально-дослідний тваринницький комплекс (живий куточок; пташник, крільчатник, вольєри для свійських тварин, навчальна пасіка); лабораторія квітництва та овочівництва.

Навчально-дослідна земельна ділянка

Навчально-дослідна земельна ділянка включає наступні відділки: колекційний, квітково-декоративний, овочевих та польових культур, плодово-ягідний, ділянку закритого ґрунту (лабораторію квітництва та овочівництва).

Колекційний відділ

Колекційний відділ призначений для вирощування лікарських рослин.

Ділянка налічує 16 видів лікарських рослин: алтея лікарська, деревій звичайний, ехінацея пурпурова, меліса лікарська, оман високий, розторопша плямиста, шавлія лікарська, конвалія травнева, чебрець Маршаллів, чистотіл звичайний, рута запашна, чебрець лимонний, маклея серцевидна, ревень тангутський, м'ята перцева, м'ята холодна.

Квітково-декоративний відділок

Квітково-декоративний відділок навчально-дослідної земельної ділянки включає в себе ділянки сухоцвітів, однорічників, багаторічників, ландшафтного дизайну.

Ділянка сухоцвітів

На ділянці сухоцвітів ростуть 15 видів рослин: кермек виїмчастий, лагурус (заячий хвостик), гіпсофіла, деревій, молюцела, гомфрена шаровидна, геліхрізум, амобіум крилатий, нігела, лунарія, скабіоза звичайна, скабіоза зірчаста, льон, целозія периста і гребінчаста.

Однорічні налічують 18 видів рослин: волошка, 5 сортів чорнобривців, лобелія, цинія, петунія, айстри, ешольція, годеція, агератум, бальзамін, соняшник декоративний, космея, портулак, гвоздика.

Багаторічні квіткові рослини становлять найбільшу групу трав'янистих рослин, що широко застосовуються у декоративному оздобленні. Різноманітний асортимент (23 види багаторічних рослин) забезпечує безперервне цвітіння їх з ранньої весни до пізньої осені: крокуси, тюльпани, гіацинти, мускарії, іриси (півники), нарциси, троянди, лілії, мак, півонії звичайна і деревовидна, рудбекія, жоржини, юкка, ромашка, галлярдія, морозець, люпин, хризантеми, клематіс, водозбір, лілійник.

Ділянка ландшафтного дизайну

На ділянці ландшафтного дизайну висаджено 14 видів рослин, а саме: катальпа, туя пірамідальна, гінкго дволопатеве, кизильник, тис ягідний, верба козяча, жасмин, кунінгамія, ялівець козацький, барбарис, магонія падуболиста, ялина блакитна, ялина та сосна карликові,

Відділок овочевих та польових культур

Відділок призначений для вирощування сортів і гібридів основних сільськогосподарських культур певної природно-кліматичної зони та проведення дослідницької роботи.

У відділку польових культур рослини вирощуються в системі сівозмін. Тут розміщені найважливіші культури нашої зони: просапні, кормові, технічні рослини (усього 8 видів): овес, пшениця, бобові (горох, квасоля), кормові буряки, арахіс, гарбузи, кавуни).

Відділок овочевих культур

Відділок овочевих культур містить рослини, що вирощуються у відкритому ґрунті посівом насіння та розсади. Поряд із звичними для нас овочевими рослинами (4 види) – капустою, томатами, огірками, цибулею ростуть і малопоширені культури (5 видів): лагенарія, декоративні гарбузи, люфа, бамія, батат.

Плодово-ягідний відділок

Плодово-ягідний відділок навчально-дослідної ділянки включає плодовий сад, ягідник, виноградник, шкілку та розсадник. Вони є навчальними лабораторіями і чудовою прикрасою закладу. Плодовий сад представлений 17 сортами яблук, 4 сортами слив, 3 сортами абрикос, 3 сортами персиків, 4 сортами груш, 4 сортами черешні.

Ягідник з набором кращих сортів суниці, малини, чорної смородини, порічок, аґрусу, а також малопоширених культур – йошти, китайського хеномелісу або айви. Колекція ягідника налічує 6 сортів полуниці різного періоду достигання, 15 сортів малини, 5 сортів чорної смородини, 4 сорти агрусу.

Лабораторія квітництва та овочівництва

Базою для вирощування розсади, овочевих та квіткових рослин є лабораторія квітництва та овочівництва.

Складається з тепличної зони, робочої кімнати та зимового саду.

У лабораторії представлені рослини закритого ґрунту. Колекція квітково-декоративних рослин на сьогодні налічує близько120 видів, представників рослинного світу тропіків, субтропіків, пустель, але постійно оновлюється, поповнюється.

Це агави, монстери, різні види кактусів: зігокактус, мамілярія, астрофітум, опунція, алоє, пейрескія, калли, пеларгонії, гібіскуси, гіпеаструми. Декоративно-листяні рослині представлені антуріумом, аспарагусом, аспідистрою, сансів'єрами, колеусами, фініковими пальмами, драценами, традесканціями та хлорофітумами.

Навчально-дослідний тваринницький комплекс

Пташник

Птахи утримуються у пташнику вольєрного типу. На птахофермі представлена колекція різних видів птахів сільськогосподарського та декоративного напрямів.

Поголів'я птиці налічує 101 голову, що належать до 17 видів. Тут представлені декоративні породи курей: Карликовий кохінхін, Пухові, Карликові кучеряві, Аям-Цемані. Є різні породи фазанів: Золотий, Срібний, фазан Свайно, Алмазний, Королівський, лимонний. Павичі, качки породи індійський бігун, мандаринки, каролінки, чубаті, Огарь, а також птахи Ему.

Крільчатник

Утримуються кролі промислових і декоративних порід. Кролеферма налічує 29 особин кролів. Промислові породи (5 видів): Сірий велетень, Білий

велетень, Сріблястий, Новозеландська червона, Новозеландська біла та Декоративні висловухі.

Вольєри для утримання свійських тварин

Вольєри для утримання свійських тварин облаштовані за видовими особливостями. Для них створені будиночки, кожна тварина має індивідуальні годівниці. Свійські тварини – свиня мініпіг, нутрії різних окрасів (стандартні, чорні, лимонні), камерунські кози, вівці, шотландські поні.

Живий куточок

Живий куточок налічує 312 особин різноманітних тварин, які належать до 41 виду: риби, комахи, гризуни, птахи, а також цікаві представники екзотичної фауни, зокрема різні плазуни – змії, ящірки, черепахи.

Фрагменти живого куточка

У колекції представлені різні за розмірами та забарвленням види акваріумних риб, леопардові гекони еублефари, бородата агама, пітон королівський, удав звичайний, молочна гондураська змія, йєменський хамелеон, ігуани зелені, 7 видів птахів (хвилясті папуги, корели, кокарик, нерозлучники, розели зеброві та рисова амадіни, голуби).

Навчальна пасіка

На базі ПОЕНЦУМ працює навчальна пасіка, яка створена у 2002 році та налічує 15 бджолосімей. Також запроваджено проєкт «Скляний вулик».

Створення прозорого вулику дає змогу наочно спостерігати за всіма роботами бджоляра у будь-яку пору року.

Екологічні стежки

Науковцями Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка спільно з педагогами закладу розроблено маршрут екологічної стежки на території дитячо-юнацького оздоровчого табору «Еколог», що є структурним підрозділом обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, два маршрути екологічної стежки: «Юннатівський» та «Ворсклянський».

І «Юннатівський»– закладено на території табору і передбачає три зупинки: «У царстві лучних трав», «Плодовий сад», «Вирощені людиною».

Довжина стежки – 500 м.

ІІ маршрут – «Ворсклянський», закладений в околицях с. Міські Млини на заплаві р. Ворскла.

Протяжність екологічної стежки – 2 км. Має 6 зупинок: ГЕС «Ворскла – біла річка», «Серед лучного різнотрав'я», «Водойми на заплаві», «В царстві лучно-болотних орхідей», «Боброва», «Куточок лісу».

ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ М. МИРГОРОД

Квітково-декоративний відділок

За роки існування ЦЕНТУМу була зібрана багата колекція квітково-декоративних рослин, яка є базою для занять гуртків. Це 15 видів рослин, що належать до 37 сортів: інтродуковані першоцвіти (підсніжники, проліски, крокуси, хіонодокси),тюльпани, нарциси, маргаритки, фіалки, троянди, лілії, гладіолуси, жоржини, колекції півоній, ірисів, хризантем.

Кабінет рослинництва

У кабінеті рослинництва знаходяться кімнатні рослини – вихідці з різних куточків земної кулі, рослини пустель, тропіків, субтропічних лісів Південної Африки, південної Америки Південно-Східної Азії. Серед рослин 12 видів сукулентів, 2 види бегоній (вічноквітуча і кореневостеблова), 2 види аспарагусів – Шпренгері та перистий), сансевьєрія трьох полоса та розеточна, хлорофітуми, традесканція, пеларгонії зональні, плющ колхідський, ціперус та багато інших видів рослин.

Живий куточок

У живому куточку Миргородського центру еколого-натуралістичної творчості налічується 196 особин тварин різних груп. Це акваріумні риби – 8 видів (76 шт.), 3 шпорцеві жаби, 2 види хом'яків – 13 особин, 3 шиншили, 4 чілійські білки дегу, декоративні щури, хвилясті папуги – близько 50 особин.

Живий куточок

У структурі центру є мінікролеферма, яка налічує близько 36 голів кролів різних порід.

ПИРЯТИНСЬКА СТАНЦІЇ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ ПИРЯТИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

Пирятинська районна станція юних натуралістів

Пирятинська станція юних натуралістів розміщена у мальовничому куточку села Березова Рудка, поряд із ставком, на березі якого розкинувся дендропарк, площею 1,5 га, де зібрано велику кількість порід дерев і кущів: горіх манжурський, бархат амурський, горіх чорний, глід, шипшина, модрини, туї, різні види тополь, верб, кленів.

На станції обладнано чотири навчальні класи для занять гуртків, є бібліотека, кабінет бджільництва, маємо 4 бджолосім'ї, живий куточок, де живуть 4 види тварин: кролик, червоновуха черепаха, хом`ячки та морські свинки.

Навчально-дослідна ділянка Пирятинської СЮН має загальну площу 1,5 га. 0,2 га займають навчально-дослідні ділянки, де вирощуються 6 видів сільсько-господарських культур. 1,3 га займає дендропарк, де зростає 40 видів дерев та чагарників.

Створено куточок «Українське подвір'я», де презентовані експонати сільського подвір'я.

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ» РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Віртуальна екскурсія до країни «ЮННАТІЯ»
Матеріали довідника
«Шляхи знань. Довідник практичних дій»

Вступ

Перші згадки про юннатівський рух в Рівненській області – 1945 р. Відкривається Рівненська обласна дитяча, а в місті Дубно – міська, технічні і сільськогосподарські станції. В цей час в школах активізується робота з створення навчально-дослідних ділянок, закладаються шкілки плодових і декоративних дерев, будуються парники і теплиці при школах.

Один з перших гуртків юних натуралістів був організований заслуженим вчителем І.Ф. Кулішем у Рівненській середній школі № 6.

З часом обласну дитячу технічну і сільськогосподарську станцію було реорганізовано на два окремі заклади. І з 1952 р. Рівненська обласна станція юних натуралістів почала функціонувати як окрема структура.

Приміщення станції юних натуралістів до сьогодні дивує відвідувачів своєю архітектурою, ця будівля має свою історію. Тут жив і працював приватно-практикуючий лікар Сегал Меєр Янкелевич. 1941 року в Рівне увійшли німці. Багатьох людей було знищено. За спогадами старожилів у 1942 році Сегала заарештували. Після війни кілька років у будівлі знаходився інтернат для дітей-сиріт. Згодом ця затишна будівля стала домівкою для юних натуралістів.

З того часу з кожним роком міцнішає навчальна база Станції. Педагоги станції вивчали досвід роботи шкіл, гуртків юних натуралістів, окремих вчителів біології, надавали методичну і практичну допомогу у проведенні дослідництва на пришкільних навчальних земельних ділянках під час виїздів у райони області.

Сьогодні комунальний заклад «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради це потужий, сучасний позашкільний навчальний заклад, центр розвитку особистості дитини, творча лабораторія для різноманітних гуртків, координатор еколого-натуралістичної діяльності в закладах загальної середньої та позашкільної освіти області.

Об'єкт №1 Світлиця «Берегиня»

На базі Станції у 2006 році було створено світлицю «Берегиня», де знаходяться куточки бережливого ставлення до хліба і народознавства.

Світлиця оформлена в традиційному поліському стилі. В куточку бережливого ставлення до хліба представлено снопи районованих сортів злакових культур, зразки круп, що виготовляються із зернових культур та різного виду випічка місцевих виробників.

Світлиця «Берегиня» допомагає збагнути споконвічну мудрість і доцільність народних традицій і звичаїв, осмислити глибоку символіку культури українського етносу.

Хліб і рушник – одвічні людські символи. Хліб і сіль на вишитому рушнику були високою ознакою гостинності українського народу. Хата без рушників, казали в народі, що родина без дітей. Рушники створювали настрій, формували естетичні смаки, були взірцем для людської працьовитості. В нашій світлиці представлені старовинні рушники з різних районів Рівненщини.

Куточок народознавства відтворює традиційне поліське житло. Переступивши «поріг», потрапляєш років десь на двісті з лишком у минуле українського села. Українська піч розписана поліськими орнаментами з мисками, макітрами, горнятками іншими предметами побуту. Над піччю розташована жердь з підвішеними пахучими пучечками лікарських трав, косами цибулі, зв'язками часнику. Біля печі стоять знаряддя праці, необхідні для випічки хліба.

Трохи подалі дерев'яна скриня, оздоблена випалюванням. Розглядаючи вміст скрині, стає зрозуміло, що у хаті є дівчина на виданні, а в скрині усе її придане: вишиті рушники, сорочки, хустки та ікони. Над скринею ми бачимо український, традиційний, чоловічий та жіночий одяг.

Поруч розташована лава, над нею на стіні вбрані у рушники образи, окремо розташувалися майстерні. Так і здається: під вправними руками заторохтить прядка, продовжить ткати безкінечну нитку, яка згодом перетвориться на барвисту одіж. Здається, тут зібрано й увесь необхідний для цього ремесловий реманент: веретено, мотовило, чесальні щітки, кужіль. В центрі світлиці стоїть великий стіл, на столі – коровай і Біблія. Тут могла б обідати велика сім'я, а вечорами читати Слово Боже.

Перед хатиною знаходиться – подвір'я. Тин, біля якого виросли красені соняшники.

В світлиці зібрано колекцію писанок, традиційних українських іграшок, вишитих рушників і сорочок, старовинної кераміки.

Об'єкт №2 «Начальна пасіка»

Навчально-дослідна пасіка організована для доповнення навчального процесу в гуртках «Юних бджолярів» циклом практичних та дослідницьких робіт, а також для екскурсій.

Пасіка розташована в затишному місці поряд з кабінетом бджільництва, і огороджена живоплотом виноградної лози. В різні роки та залежно від сезону пасіка нараховує 10–15 бджолиних сімей.

Заради порівняння господарсько-корисних ознак утримуються бджолосім'ї таких порід бджіл: українська степова, карпатська та карніка. Вони характеризуються миролюбністю, що є важливим з огляду безпечної організації навчання.

Цікавим експонатом для екскурсантів та об'єктом дослідження і спостереження для гуртківців є вулик, котрий знаходиться на стіні в приміщення кабінету бджільництва. Особливість його полягає в тому, що бджоли протягом всього року знаходяться в зоні кімнатної температури і мають вихід на волю через тунель, прокладений в стіні споруди. Через скляну стінку вулика у будь-який час та при будь-якій погоді можна спостерігати за життям дослідної бджолосім'ї.

Значне зацікавлення у відвідувачів навчальної пасіки викликають розповіді про життя бджолиної родини, специфічний реманент бджоляра та продукти бджільництва. Достатня кількість засобів захисту від ужалень, а це захисні маски та куртки, дозволяють при бажанні показати зацікавленим, як влаштовані вулики всередині, і продемонструвати гніздові стільникові рамки з медом, розплодом та бджолами.

Цікавим буде факт, що на піку свого розвитку (кінець травня – початок червня) бджолина сім'я може нараховувати 50–70 тис. особин. Для порівняння в пересічній міській загально-освітній школі навчається 1 тис. учнів. Порівнюючи ці цифри можете уявити, яка заселеність вуликів. При цьому в них панує злагода, порядок, дисципліна та спільна праця на благо своєї родини. Дивує і професійний склад мешканців вулика. Тут і бджоли-фуражири (приносять нектар та пилок), бджоли-водоноси, розвідники, охоронці, доглядальниці-годувальниці личинок, будівельники, і навіть квартирмейстери – це ті, що відшуковують нове помешкання для рою.

При завершенні екскурсії є можливість показати принцип відбору меду за допомогою невеликої трирамкової медогонки, та продегустувати мед.

Об'єкт №3 «Голубиний розплідник»

Ще одним об'єктом, що викликає зацікавлення відвідувачів Станції, є голубиний розплідник, обладнаний засіткованим вольєром. Тут утримуємо голубів різних

порід. Серед них приваблюють увагу незвичним виглядом голуби декоративних порід. Павичеві голуби вирізняються пишним хвостом, що складається з 30–50-ти рульових пір'їн, відігнутих вертикально, ніби віяло. На кінцях вони часто розсічені. Ця розсіченість, або кучерявість, є окрасою оперення птахів і називається мереживом.

Гордою поставою та аристократичним виглядом захоплюють погляд ще одні мешканці – якобіни, або, як їх ще називають шалеві голуби. Свою назву вони отримали через «капюшон» із пір'я на голові, що переходить у розкішну гриву на довгій шиї.

Група льотних голубів представлена у нас вітчизняною породою миколаївських голубів, та голубами бакинцями. Миколаївських голубів вирізняє безкружний політ, схожий на політ метелика. Вони ніби зависають високо в небі, тому інша їх назва – «хмарорізи».

Голуби бакинці – справжні повітряні акробати. Їх політ по невеликому колу часто переривається піруетами (обертами через хвіст). Цікавим різновидом цієї породи в нашому розпліднику є голуби, котрих прикрашає корона з пір'я та «лохми» на ногах.

На відміну від названих, спортивні голуби, що живуть у нас, не вирізняються ні красою екстер'єру, ні особливостями стилю польоту, але їм притаманна особливість поведінки – «хомінг» (homing, від home – повертатись додому). Спортивні голуби в минулому мали назву поштові і протягом 5 тис. років використовувались людиною для передачі інформації (голубограм). Зараз їх розводять заради спортивного інтересу, влаштовуючи змагання на дальність та швидкість польоту. До речі, дальність польоту спортивних голубів досягає 11 тис. км. Цікавим є факт, що за спортивного голуба поціновувачем була заплачена сума 1,6 млн. євро.

Відвідуючи голубиний розплідник можемо вивчати особливості розмноження гніздових птахів. Бачимо, як влаштовані гнізда голубів, як відбувається насиджування яєць, який вигляд мають пташенята на різних стадіях розвитку. Цікаво спостерігати, як дорослі голуби годують «з дзьоба в дзьоб» своїх дітлахів. Між іншим, для цього в маленьких пташенят непропорційно великий дзьоб. Всі чули вислів «пташине молоко». Так от, виявляється, що лише два види птахів: голуби та пінгвіни годуюсь свою малечу речовиною, яку називають «пташиним молоком». Виробляється воно в зобі птахів-батьків.

Бажаючі можуть потримати ніжне голубенятко в руках та випустити в небо дорослого красеня-птаха – символ чистоти та миру.

Об'єкт №4 «Живий куточок»

В гуртках тваринницького спрямування діти задовольняють свої потреби в спілкуванні з тваринним світом, розвивають творчий потенціал у галузі зоологічних наук, дослідництва.

На Станції юних натуралістів є крільчатник, де розводять кролів різних порід, та живий куточок, який оснащений сучасними акваріумами (барбуси, гупі, мінори, молінезія сфенопс, гурамі, цихлазома октофасциатум, акара бірюзова, анциструс, півники, мечоносці, торакатум; земноводні – тритон ребристий, шпорцева жаба), внутрішніми вольєрами для птахів (хвилясті папуги, канарки, щиглики, чижі) та тераріумами (африканський лісовий скорпіон, королівська сіналойська змія).

У живому куточку юні зоологи проводять спостереження за поведінкою та розвитком змій, різноманітних земноводних, які живуть в тераріумах; допомагають доглядати за тваринками різних систематичних груп та проводять активну дослідницьку роботу в галузі акваріумістики, що дає можливість поглиблювати знання з біології тварин, набувати спеціальних теоретичних знань та практичних умінь і навичок з акваріумістики, іхтіології та гідробіології. Дослідницька робота розвиває у дітей спостережливість, ініціативу.

Результати своїх спостережень гуртківці фіксують у щоденниках. Тематика досліджень направлена на вивчення певних груп тварин, в процесі дослідницької роботи учні вчаться спостерігати за об'єктами природи, аналізувати і узагальнювати отримані знання з подальшим застосуванням.

Юні зоологи є активними членами консультаційного пункту «Скринька порад господарям домашніх улюбленців», започаткованого лідерами учнівського самоврядування. Юннати організовують збір кормів для підгодівлі зимуючих птахів, надають консультації щодо раціону зимуючих птахів. В живому куточку добре себе почувають хом'яки, морські свинки, хвилясті папуги, кенарі, паличники, скорпіон, королівський полоз, гекон Токі, акваріумні риби.

Об'єкт №5 «Метеорологічний майданчик»

Метеорологічний майданчик був встановлений на території комунального закладу «Станція юних натуралістів» у 2007 році. Розташований на рівній ділянці розміром 10 м х 10 м. Це своєрідна природна лабораторія під відкритим небом. На метеорологічному майданчику проводяться систематичні спостереження за погодою у своїй місцевості, висотою Сонця над горизонтом в різні пори року, тривалістю дня і ночі, практичні заняття з основ топографії (орієнтування на місцевості, вимірювання відстаней, складання плану місцевості та ін.).

На майданчику встановлені метеорологічні прилади, які використовуються для проведення метеоспостережень. Всі прилади розташовані у 2 відділах:

1. Агрометеорологічний відділ: метеобудка призначена для розміщення термометрів, барометра і гігрометра, за допомогою яких фіксується температура повітря, атмосферний тиск і вологість; опадомір – ведуться спостереження за кількістю опадів, які випадають на земну поверхню у вигляді дощу, снігу, граду; флюгер – призначений для визначення напрямку і сила вітру; снігомірна рейка – використовується для вимірювання висоти снігового покриву; нефоскоп – визначається

ступінь хмарності неба і напрям руху хмар; ґрунтовий термометр – визначається температура ґрунту.

2. Астрономічний відділ:

гномон – найпростіший астрономічний прилад для визначення висоти Сонця над горизонтом, його нахилу орбіти, а отже і часу; покажчик Полярної зірки вказує напрям на Північний полюс; екваторіальний сонячний годинник – використовується для визначення місцевого часу в період між весняним і осіннім рівноденням; горизонтальний сонячний годинник – призначений для визначення місцевого (сонячного) часу впродовж року;– покажчик сторін горизонту; екліметр – найпростіший вертикальний кутомірний топографо-геодезичний прилад для визначення географічної широти місцевості, полуденної висоти Сонця. Також можна виміряти висоту горба, кручі, дерева, будівель та інших предметів, які наносяться на план; румбічне кільце – прилад для визначення напрямів, контурів ділянки, вимірювання горизонтальних кутів.

Дані фенологічних спостережень, які гуртківці фіксують на метеорологічному майданчику, вносяться в протоколи та на сайт міжнародної науково-освітньої програми GLOBE.

Об'єкт №6 «Колекційна ділянка лікарських рослин»

Колекційна ділянка лікарських рослин Станції є видовим об'єктом навчальної екологічної стежки. Це дає змогу вміло поєднувати навчальну і просвітницьку роботу під час екскурсій.

Запрошуємо познайомитись з нашими вірними друзями, які прижилися у колекційному відділку навчально-дослідної земельної ділянки обласної станції юних натуралістів.

Якщо назви всіх лікарських рослин скласти в список, він буде надзвичайно довгим. Загалом у світі відомо понад 20 тисяч видів лікарських рослин, проте ми вибрали саме ті лікарські рослини, які є поширеними на Рівненщині:

– шандру – це різновид м'яти перцевої, надзвичайно ароматна багаторічна рослина зі стійким насиченим запахом. Вона є неодмінним складником багатьох приправ та ліків, чаїв та настоїв, які лікують серцево-судинну та травну систему.

– ехінацею пурпурову – це висока трав'яниста багаторічна рослина з унікальними квітками. Препарати на основі цієї речовини стимулюють роботу імунної системи.

– парило звичайне, яке використовується при лікуванні хронічних захворювань печінки, серця, запаленні жовчного міхура.

– шавлію лікарську, листя та верхівки цієї лікарської рослини проявляють протизапальну, антимікробну, в'яжучу, жовчогінну та заспокійливу дію.

– пижмо звичайне – це рослина із жовтими кошиками суцвіть, схожих на горобину, здавна застосовується в народній медицині як протипаразитичний засіб.

Наша екологічна стежка дає можливість узагальнити і закріпити знання учнів про значення лікарських рослин в житті людини; вивчити видовий склад; здобути теоретичні навички заготівлі лікарських рослин; зацікавити учнів лікарськими рослинами настільки, щоб кожний захотів посадити їх удома.

Об'єкт №7 «Куточок екзотичних рослин»

Наш «чарівний» куточок займає площу 0,3 га тут висаджено близько ста саджанців екзотичних декоративних дерев та кущів – модрини, ялини, барбариси, ялівці, форзиція, спіреї, будлеї, вейгели, калина, верби, бузок, деревовидні піони та інші.

У центрі височіє Каштан їстівний – це листопадне дерево родини букових, цінна медоносна культура. Важливо знати, що в парках і на вулицях міста ростуть кінські каштани, які дають не їстівні плоди. Наш каштан вважається унікальною рослиною, плоди якого здатні наповнити організм корисними мікроелементами. Незважаючи на те, що в сирому вигляді горіхи не смачні, після теплової обробки вони нітрохи не програють волоським і фундуку. Промислові насадження цього теплолюбивого дерева зосереджені у Франції, Іспанії та Італії.

Ще росте в нас Бобівник Золотий дощ. Квіти золотисто-жовті, зібрані в довгі, звисаючі китиці, мають виражений аромат. Росте швидко, рано вступає у фазу цвітіння і плодоношення. Широко використовується для одиночних посадок в садах і парках, підходить для створення чудових ландшафтних композицій. Є хорошим медоносом.

Ліріодендрон або тюльпанове дерево – рослина відноситься до родини Магнолієвих. Батьківщина Північна Америка. Під час цвітіння на дереві починають з'являтись квіти неймовірної краси, які можуть стати прикрасою будь якого дендрарію. Характерною особливістю рослини є швидкий приріст в рік до 1 м у висоту та 20 см у ширину, тому підходить для оформлення садів, вулиць, парків.

Найбільше вражає Софора японська, найстарше та найрозкішніше дерево в закладі – витончене азіатське дерево, йому близько 60 років. Щороку вражає відвідувачів гарними контурами крони та пишними квітковими гронами. Рослина має цілющі властивості – здатність припиняти кровотечі, полегшувати біль, зміцнювати судини та тонізувати нервну систему. На основі бутонів та плодів виробляються офіційні медикаменти у формі екстрактів, таблеток, мазей. Народна медицина використовує всі частини дерева – від кореневищ до квітів.

Об'єкт №8 «Ландшафтне озеленення»

Останніми роками зріс інтерес до всього, що пов'язано з квітковими рослинами та оформленням з їх допомогою інтер'єрів. І це не мода на квіти, а бажання зробити красивим те місце, де ми живемо, працюємо, навчаємося. Квітники – невід'ємний елемент озеленення території станції. Плануються вони з урахуванням багатьох вимог, але основною є квітування впродовж всього вегетаційного періоду. Важко навіть сьогодні уявити клумбу без петуній, агератумів, низькорослих чорнобривців,

лобелії, сальвії. Вони ростуть у нас на клумбах, гірках, солітерах, міксбордерах. Якщо раніше серед однорічників переважали чорнобривці, то тепер поряд з ними гідне місце на клумбах займають і радують око чистець, вівсяниця, різні види хости, тюльпани, нарциси. Цікавою формою в зовнішньому озелененні є декоративні корзини, сплетені з лози. Висаджуємо в них пеларгонію різних кольорів.

У ландшафтному дизайні клумб, солітерів практикуємо висаджування вічнозелених багаторічних кущів. Використовуємо кущі самшиту, яким надаємо відповідну форму, різні види ялівцю, туї. Використовуємо в озелененні українські традиційні квіткові рослини – чорнобривці, мальви, жоржини, барвінок, декоративний соняшник, гацанію, настурцію, портулак. Практикуємо висаджувати їх просто на вільних місцях, використовуючи при цьому такі форми озеленення, як солітери, альпійські гірки, вертикальне озеленення.

Мабуть немає в світі такого квітникаря, який би не мріяв вирощувати троянди. Більше того, кожен мріє бачити їх здоровими, аби продовжити тривалість їхнього повноцінного життя. Юні квітникарі Станції методом зеленого живцювання вирощують та вивчають використання троянд у ландшафтному озелененні.

Колекційна ділянка квітково-декоративних рослин – невід'ємна складова частина навчально-дослідної ділянки Станції. Тут проходять теоретичні та практичні заняття.

Об'єкт №9 «Квіткова теплиця»

Квіткова теплиця комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради введена в експлуатацію в 1986. Загальна площа – 140,7 м^2. Теплиця має навчальний клас, де проводяться заняття гуртків.

Посередині та по боках теплиці розміщені стелажі для розміщення ящиків для розсади та горщиків для кімнатних рослин. Обігрів теплиці проводиться з автономної котельні, встановлені лампи денного світла.

Завдяки наполегливій праці педагогів та дітей в теплиці створена велика колекція: понад 130 видів кімнатних рослин.

Під скляним дахом розмістилися «рівненські» тропіки, субтропіки і пустеля. Дійсно, зайшовши у теплицю, відразу потрапляєш у світ небачених рослин, що зростають у різних куточках нашої планети. Найбільш поширеними представниками вологих тропічних лісів, які ми вирощуємо і використовуємо в озелененні є: бальзамін, бегонія королівська і рекс, глоксинія, восковий плющ або гойя, драцена, колеус, монстера, пальма, циперус, традесканція, фікус, епіфілюм. Екзотом теплиці є монстера, яка кожного року квітує та дає плоди-ягоди.

Добре акліматизувалися в теплиці бегонії, красулі, молочаї та інші сукуленти. Масово квітують клівії і руелії. Цікавою є інша група рослин – це представники субтропіків. Найбільш популярні: амариліс, аспарагус, аспідістра, аукуба, гібіскус, кала, кислиця, лавр, лимон, олеандр, папороті, пеларгонія, плющ, примула, фіалка узамбарська,

фуксія, хлорофітум кущистий, цисус. Майже цілий рік милуємось красивими запашними білими квітами, зібраними в зонтик на соковитій стрілці – це кринум.

Численні кактуси з яскравими квітами та юки імітують пустелю, а агави викликають зацікавленість зовнішнім виглядом і біологічними особливостями. Вони квітують раз у своєму житті – в природних умовах після сорока років зростання, а в теплиці – після двадцяти. Прекрасно почувається в умовах теплиці і наш давній хатній лікар – алое деревовидне. Листя алое товсте, м'ясисте, знизу опукле. В листі алое є чудова речовина – алоїн, що має цілющі властивості.

Об'єкт №10 «Шкілка декоративних рослин»

Отримати нові рослини хвойних та квітково-декоративних дерев та кущів можна двома способами: насінням та живцями (вегетативний спосіб). Саме вегетативний спосіб розмноження, або зелене живцювання, використовують юні квітникарі комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради. Вони активно розвивають цей напрям вирощування декоративних рослин для озеленення власної території.

Зелене живцювання дозволяє збільшити асортимент кущів та дерев, а також отримати рослину, ідентичну материнській, зберігаючи сортові ознаки. Ця тонка робота вимагає знань, досвіду та терпіння. Адже необхідно знати, яку частину материнської рослини і коли зрізати, яку породу в який час року краще вкорінювати, які частини рослини і якої довжини краще вкорінюються. До процедури живцювання вихованці разом з керівниками гуртків ставляться з особливою увагою, тому й результати праці завжди радують зір.

Кожного року для керівників гуртків проводимо майстер-клас «Живцювання квітково-декоративних кущів». Набуті знання та навички вони передають своїм вихованцям, а укорінені живці висаджуємо на території Станції.

Живці нарізаються із маточних квітково-декоративних дерев та кущів, потім їх тримають у стимуляторах коренеутворення, після чого висаджують у спеціально підготовлений ґрунт літньої теплиці.

Перший рік живці вкорінюються у теплиці, отримують інтенсивне зволоження, а на наступний рік пересаджуються у тій же теплиці, проходять загартування, а далі – висаджуються у відкритий ґрунт для ландшафтного озеленення. Тому-то теплиці, парники для вирощування живців жартома називають дитячим садочком. Протягом року ведуться спостереження, створюються оптимальні умови для росту і розвитку рослин в будь-яку пору року; регулюються такі фактори як температура, освітлення, вологість ґрунту й повітря, а також живлення рослин, а головне у цій роботі – дослідження кращих строків укорінення.

Сьогодні у теплично-парниковому господарстві вирощуються декоративні породи 20 видів. Спірея, катальпа, самшит вічнозелений, різні форми туї, ялівців, барбариси, бересклети, кипарисовики та інші.

Об'єкт №11 «Овочева теплиця»

На базі закладу функціонує ще одна теплиця – овочева, яка була введена в експлуатацію в 1986 році. Загальна площа – 163 м^2. Її спеціалізація – вирощування помідорів, перцю, салату, руколи, цибулі на зелене перо, петрушки, кропу, розсади помідорів, перцю, баклажанів, селери, базиліку.

Теплиця функціонує круглорічно, тобто у ній вирощується не тільки розсада, але і інші овочі впродовж цілого року. Три стелажі заповнені субстратом для вирощування рослин, по периметру розміщені 2 стелажі шириною 50 см для розсадних ящиків.

Теплиця знаходиться у західній частині території позашкільного закладу, оточена деревами, але не затінена ними, захищена від холодних вітрів. Дах теплиці, покритий полікарбонатом, що сприяє вирощуванню рослин з максимальним використанням світла при мінімальній затраті тепла.

У теплиці працюють вихованці гуртків юних овочівників та рослинників. Взимку юннати вирощують до столу свіжу вітамінну овочеву продукцію, а навесні для потреб навчально-дослідних ділянок Станції — більше 10 тисяч розсади помідорів, огірків, перцю, капусти ранньої, пізньої, цвітної.

Основним завданням юннатів є не тільки виростити продукцію, а й спостерігати за ростом і розвитком овочевих рослин у закритому ґрунті, ставити експерименти з отримання кращих врожаїв, при менших затратах тепла, води, добрив, тобто проводити дослідницькі роботи.

Навчально-виховна робота у овочевих теплицях здійснюється за річним планом, який передбачає проведення дослідницької роботи, практичних занять та екскурсій.

Тепличний комплекс Станції є базою для проведення навчання, змагань натуралістичного профілю, є важливою невід'ємною частиною навчально-методичної бази закладу. У теплиці проводяться екскурсії для учнів закладів загальної середньої та позашкільної освіти області, студентів біологів та екологів, семінари для вчителів біології.

Об'єкт №12 «Навчально-дослідна земельна ділянка. Теплі грядки Розума»

Навчально-дослідна земельна ділянка – це те місце, де діти можуть підвищити якість знань з біології, оволодіти першими економічними знаннями, які вони отримують під час розрахунків норм висіву насіння, внесення добрив, апробації перспективних сортів овочевих культур, приготування кормових раціонів для тварин, нових агротехнічних прийомів обробітку ґрунту з основ природного землеробства, для підвищення його родючості.

На навчально-дослідній земельній у відділку польових та овочевих культур вирощуються зернові, просапні, кормові, овочеві культури районованих та перспективних сортів.

На сучасному етапі розвитку велика увага приділяється органічному землеробству, тобто системі екологічно чистого сільськогосподарського виробництва, яка полягає у повній відмові від застосування ГМО, агрохімікатів, мінеральних добрив. Тому навесні 2020 року під керівництвом Володимира РОЗУМА, автора теплих грядок, який має п'ять

діючих патентів, члена клубу органічного землеробства з Тернопільщини, професійного садівника, ми заклали теплі грядки.

Тепла грядка — це ділянка землі шириною 1,5 м, яка містить два гребені шириною 35 см і висотою 15 см кожен, які розділені клиноподібним рівчаком, утвореним в результаті формування цих гребенів. Дно рівчака ми заповнили бентонітом. Це природний глинистий мінерал, який допомогає нам утримати вологу в ґрунті. Він добувається у нас в Україні. Далі ми заповнили цей рівчак органікою (спочатку ложили гілки дерев,тоді опале і сухе листя). Можна брати скошену траву чи сіно. Все це по мірі заповнення ми заправили ефективними мікроорганізмами (емочками). І на місці рівчака утворилася органічна доріжка.

Гребені землі, після висадки у них городніх культур формують кормові грядки. Минулого року ми висадили на одному гребені цибулю, перець, квасолю, а на другому – картоплю, червоний буряк і мангольд. Впродовж весняно-літнього періоду ми розпушували ґрунт між овочевими культурами, вирвані бур'яни закладали у рівчак, також додавали у рівчак скошену траву. Ґрунт у грядках не пересихав, тримав вологу завдяки бентоніту і органіці. Тому врожай був високим. Восени ми знову додали сухого листя у грядки і посипали бокашами.

Об'єкт №13 «Вермикомпостування»

Розведення різних видів черв'яків (вермикультура) – один з перспективних способів утилізації органічних відходів. Черв'яки, що значно прискорюють розкладання органічної речовини, дозволяють у відносно короткі терміни абсолютно екологічно чистим способом перетворити різного роду органічні відходи у цінне гумусоване добриво. На Станції юних натуралістів ми заселили черв'яка Старателя, який є прямим конкурентом відомого каліфорнійського побратима.

Ґрунт, в якому вони живуть, можна розділити на три зони. Верхній шар – місце харчування. Буде потрібний ґрунт, збагачений поживними речовинами і органічними залишками;

Середній шар – простір, де мешкає основна маса особин;

Нижній шар – найцінніший. Тут накопичуються продукти переробки ґрунту і похідні життєдіяльності: біогумус і черв'ячний чай.

Рівномірно розподілити по всій поверхні покладеної суміші. Ящики накриваються темним нетканим матеріалом, який не пропускає повітря – черв'яки не люблять яскравого світла або закривають кришкою.

Ґрунт з хробаками періодично потрібно рихлити. Черв'яки погано реагують на зниження вологості, а тому, в міру необхідності поливайте живильний субстрат. Використовуйте для цих цілей відстояну воду температурою 20–24 ˚С. Зрідка додавайте поживний субстрат, інакше, черв'якам нічим буде харчуватися. Збір біогумусу починається, коли щільність черв'яків в субстраті почне перевищувати допустимі межі. Спочатку їх на пару днів перестають годувати. Потім зверху насипають поживну суміш,

щоб черв'яки переповзли сюди. Через пару-трійку днів цей верхній шар потрібно обережно зняти. Таку процедуру повторюють 3 рази. Частина, що залишилася земля – це і є біогумус.

Черв'яки переробляють органіку – гній або компост набагато швидше і в більш повному обсязі, ніж ґрунтові мікроорганізми в процесі компостування. Поглинаючи разом з ґрунтом величезну кількість рослинних залишків, найпростіших нематод, мікробів, грибів, водоростей хробаки перетравлюють їх, виділяючи разом з копролітами велику кількість гумусу, власної мікрофлори, амінокислот, ферментів, вітамінів, інших біологічно активних речовин, які пригнічують патогенну мікрофлору.

Об'єкт №14 «Сад»

Плодовий сад має площу 1,34 га. Відповідно до еколого-географічних умов та вимог у саду підібраний породний склад плодових дерев: кісточкові (слива, вишня, абрикос); зерняткові (яблуня, груша); горіхоплідні (горіх грецький).

Перші фруктові дерева висаджені в 1930 році власником маєтку Сегелом Мейлером.

В саду переважають яблуні вітчизняної селекції: Джонатан, Симиренка, Горохівка, Малинівка, Антонівка, Білий налив, Паперівка.

Цінність яблук у харчовому раціоні людини дуже велика. Їх вважають незамінними продуктами харчування, вони містять у собі вітаміни С, В1, В2, Р, Е, каротин, калій, залізо, марганець, кальцій, пектини, цукри, органічні кислоти.

Значну частину території займають яблуні висаджені в 1996–1997 роках. Ця селекція відрізняється за видовим складом та за формою крони. Такі дерева легко формувати: їх гілки не ростуть в ширину, а плоди утворюються близько від стовбура. Крім того, вони не займають багато місця. Переважно висаджені такі сорти яблук: Слава переможцям, Рубін, Джонатан, Бойкен.

Минулої весни ми розпочали роботи з закладання саду двадцять першого століття. Добирали яблуні стійких імунних сортів до парші зі стійкістю до борошнистої роси. Однією з основних агробіологічних особливостей дерев у сучасних зерняткових насадженнях, які вирощують за інтенсивними технологіями, є зосередження основної маси коріння у верхніх шарах ґрунту. Тому система догляду за рослинами має відповідати їх вимогам до умов життя і змінюватися залежно від віку, включати заходи з утримання й удобрення ґрунту, позакореневе підживлення, щоб забезпечувати високий щорічний урожай.

Також в саду вирощують малопоширені культури: йошту – та аґрусу, багаторічний ягідний чагарник; хеномеліс – невеликі багаторічні листопадні кущі; кизил звичайний — дерево-кущ, із зібраними у суцвіття зонтики і червоними їстівними плодами, багатими на вітамін С; жимолость їстівна – невисокий прямостоячий кущ, має бактерицидні властивості.

В ягіднику та винограднику юннати вирощують малину, агрус, чорну та червону смородину та обліпиху великоплідну.

СУМСЬКА ОБЛАСТЬ

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ – ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА РОБОТИ З ТАЛАНОВИТОЮ МОЛОДДЮ

Навчити пізнавати світ природи, краще розуміти закони співіснування живих організмів, жити в гармонії з довкіллям покликані творчі учнівські об'єднання еколого-натуралістичного відділу.

Поглиблення знань, удосконалення практичних умінь і навичок юннатів здійснюється у 37 творчих учнівських об'єднаннях 18 профілів.

У структурі відділу школа раннього творчого розвитку дитини «Сонечко», центр природничого дозвілля «Юннат +», обласна школа флористики та фітодизайну.

Освітній процес у творчих учнівських об'єднань відділу здійснюється на навчально-дослідній земельній ділянці, у живому куточку, на навчально-тваринницькій фермі, музеї хліба, парниково-тепличному комплексі. До послуг вихованців зимовий сад, актова зала, оздоровчо-релаксаційна рекреація.

Навчально-дослідна земельна ділянка закладу площею 1,9 га, у структурі якої виокремлено квітково-декоративний та парниково-тепличний комплекси, відділи лікарських і рідкісних рослин, плодово-ягідний, виробничий, колекційний,

дендрологічний та зоолого-тваринницький, слугує базою для проведення пошуково-дослідницької, природоохоронної, суспільно-корисної та просвітницької роботи.

У квітково-декоративному комплексі земельної ділянки налічується понад 200 видів рослин, що надає юннатам можливості здійснювати дослідницьку діяльність за пріоритетними напрямами досліджень як:

– сортовивчення нових сортів і гібридів, зокрема лобелії, петунії, кермеку;

– вивчення ефективних вегетативних, спорових і насіннєвих способів розмноження рослин відкритого і закритого ґрунту;

– дослідження асортименту рослин для вертикального зовнішнього озеленення;

– дослідження природних стимуляторів коренеутворення у живців рослин;

– дослідження асортименту рослин, технологій створення флораріумів, «живих картин»;

– використання ресурсно-ощадливих технологій під час створення виробів з природного матеріалу.

Серед напрямів досліджень аграрного спрямування, які проводяться у тому числі й за завданнями науковців, пріоритетними є:

– дослідження нових сортів і гібридів овочевих, плодово-ягідних рослин, зокрема капусти, баклажанів, винограду, яблунь, суниці садової, малини;

– інтродукція малопоширених овочевих рослин з лікувальними властивостями;

– вивчення продуктивних вегетативних і насіннєвих способів розмноження рослин;

– вплив зміни кліматичних умов на ріст, розвиток і врожайність агрокультур;

– вирощування рослин із застосуванням технологій органічного землеробства;

– дослідження ефективних способів отримання мікрозелені (мікрогріну).

Бажання бути успішним, життєрадісним, здоровим притаманне кожному. Досягнути цього можна, знаючи певні валеологічні секрети, зокрема ті, що пов'язані з застосуванням лікарських рослин.

У відділку лікарських рослин НДЗД вирощується понад 85 видів рослин, серед яких велика кількість малопоширених, але цінних лікарських рослин, насамперед з радіопротекторними та імуномоделюючими властивостями. Вихованці вивчають флору лікарських рослин, основи раціонального використання природних ресурсів дикорослих лікарських рослин, особливостей їх культивування, технології заготівлі лікарської сировини тощо. Велика увага приділяється роз'ясненню небезпеки самолікування; профілактиці респіраторних захворювань народними засобами (фіточаювання, аромотерапія тощо).

У парниково-тепличному комплексі закладу вирощується розсада квітів (сальвія, цинерарія, гацанія, доліхос, амобіум, бегонія, кермек, портулак

великоквітковий, вербена) та овочів (різновиди капусти, базиліку, томатів, баклажанів, перцю; селера листова).

Ознайомитися з колекціями рослин закритого ґрунту можна у зимовому саду.

Жодний вид мистецтва не пов'язаний так тісно зі світом природи, як флористика та фітодизайн. Передаючи в композиції життя природи в її динаміці та багатогранній красі, людина глибше пізнає світ, відкриває його закони, розкриває свої художні здібності та смаки.

Навчаючись у гуртках квітково-декоративного профілю, вихованці створюють оригінальні та красиві квіткові композиції, букети, флористичні картини, колажі, святкові листівки; розробляють і втілюють проєкти внутрішнього та зовнішнього озеленення територій; оформляють подарунки для рідних і друзів; опановують сучасні техніки декорування предметів; беруть участь у тематичних всеукраїнських конкурсах «Квітуча Україна», «Квіткові килими», «Новорічна композиція» тощо.

У «зеленій» лабораторії еколого-натуралістичного відділу юннати вчаться бути екологічно свідомими особистостями з активною громадянською позицією, готовими до раціональної діяльності в довкіллі, збереження природної рівноваги.

Формування навичок екологічно доцільної поведінки учнівської молоді проєктується шляхом безпосередньої участі гуртківців у масових заходах екологічного змісту, зокрема: «Свято врожаю», «День зимуючих птахів», «День зустрічі птахів», «День Землі», «День захисту дітей», тиждень екології; тематичні виставки «Природа і фантазія», «Ходить гарбуз по городу», «Замість ялинки – букет», «Великодневі композиції», «Весняне розмаїття» тощо.

У куточку живої природи утримуються молюски, акваріумні риби, плазуни, птахи, ссавці; вихованці спостерігають за ними, вивчають їх поведінку, біологічні особливості.

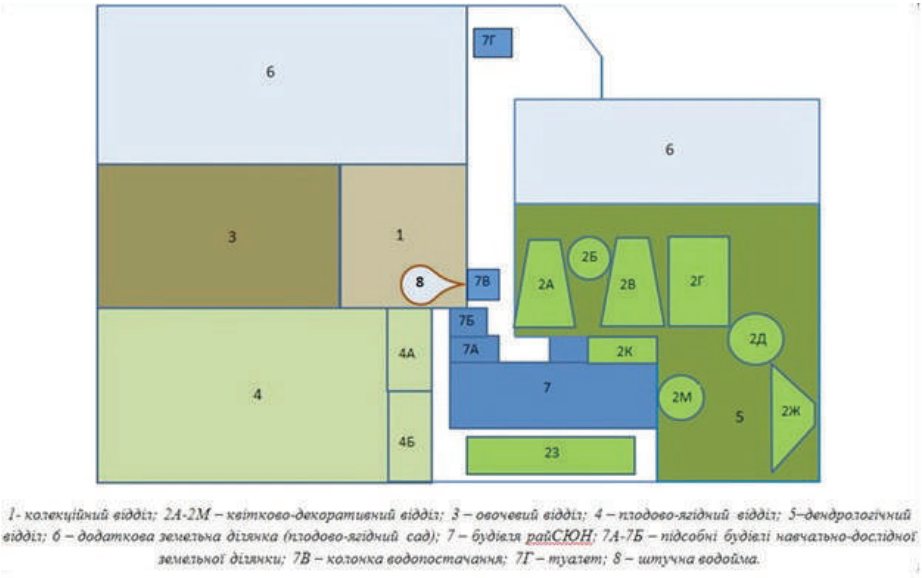
Оздоровчо-релаксаційна рекреація, створена у період повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну з метою забезпечення зняття психологічної напруги, підвищення стресостійкості шляхом набуття практичних навичок безпечних дій в надзвичайних ситуаціях. З вимушеним обмеженням відвідування лісів діти мають можливість удосконалювати практичні навички поведінки у природі, орієнтування на місцевості, подолання природних перешкод, приготування їжі у польових умовах тощо. Рекреація є активним майданчиком роботи хабу креативних заходів, подієвої взаємодії та відкритого діалогу, покликаного сприяти створенню безпечного освітньо-розвивального, духовно налаштованого середовища, забезпеченню захисту конституційних прав, свобод, законних інтересів, соціальних запитів сімей, дітей, їх психолого-педагогічного супроводу.

УЧНІВСЬКА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА ЗЕМЕЛЬНА ДІЛЯНКА ВЕЛИКОПИСАРІВСЬКОЇ СТАНЦІЇ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ЕКСКУРСІЙНИЙ ОБ'ЄКТ

Розвиток органічного землеробства є досить актуальним на сьогодні, так як ґрунтується на синтезі трьох базових компонентів сталого розвитку: екологічного, економічного та соціального. Інтенсивний розвиток сільського господарства має негативний вплив не лише на навколишнє середовище, але й виснажує природні ресурси. Тому, враховуючи завдання для вирішення цілей Концепції сталого розвитку України, постає питання запровадження органічного землеробства у сільських господарствах.

Територія Великописарівської станції юних натуралістів, яка у своєму

складі містить учнівську навчально-дослідну земельну ділянку, розташована на лівому березі річки Ворскла (лівій притоці Дніпра), найближча відстань до якої становить близько 3 км. Рельєф рівнинний на межі Полтавської рівнини та відрогів Середньоруської височини. Ґрунтовий покрив представлений чорноземами, на яких доцільно застосовувати мінімальний обробіток ґрунту за для підвищення його родючості та отримання екологічно чистого врожаю.

1- колекційний відділ; 2А-2М – квітково-декоративний відділ; 3 – овочевий відділ; 4 – плодово-ягідний відділ; 5–дендрологічний відділ; 6 – додаткова земельна ділянка (плодово-ягідний сад); 7 – будівля райСЮН; 7А-7Б – підсобні будівлі навчально-дослідної земельної ділянки; 7В – колонка водопостачання; 7Г – туалет; 8 – штучна водойма.

Рис.1 – *План-схема учнівської навчально-дослідної земельної ділянки Великописарівської станції юних натуралістів*

Організація та планування дослідницької роботи вихованців на учнівській навчально-дослідній земельній ділянці дозволяє впроваджувати й поширювати

ефективні, маловитратні, ресурсоощадні й екологічно безпечні технології у освітній процес.

Мета учнівської навчально-дослідної земельної ділянки: формувати дослідницькі уміння, виховувати свідоме ставлення до праці, вибору професії, активної трудової і суспільної діяльності.

Основні завдання роботи на навчально-дослідній земельній ділянці: засвоєння вихованцями техніки закладання польових дослідів; оволодіння навичками проведення фенологічних спостережень за рослинами; ознайомлення з біологією та агротехнікою вирощування рослин; спостереження за рослинами на дослідних ділянках; у процесі роботи на навчально-дослідній земельній ділянці виховувати в вихованців любов до біології, живої природи, сільськогосподарської праці.

Рис.2 – *Вихованці Великописарівської СЮН вивчають особливості вирощування винограду*

Організація дослідницької роботи включає планування досліду, його закладку, проведення спостережень та отримання результатів із наступною їх обробкою.

У зв'язку з цим, альтернативою традиційному орному землеробству стає рослинництво з мінімальним та нульовим, без оранки, обробітком ґрунту, тобто повернення до методів, створених і перевірених самою природою.

Результати дослідницької роботи вихованці презентують на обласних науково-практичних конференціях, екологічному форумі «Природа – національне багатство України», який щорічно проходить в межах обласного соціально-освітнього проєкту «Голос крові: Ми Українці», всеукраїнських конкурсах та акціях, конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт МАНУ тощо.

На території Великописарівської СЮН, загальною площею 0,6328га, організовано роботу п'яти відділів учнівської навчально-дослідної земельної ділянки відповідно встановленої площі:

1) квітково-декоративний – 350 м^2 ;

2) колекційний – 200 м^2;

3) плодово-ягідний – 700 м^2;

4) овочевих культур – 400 м^2;

5) дендрологічний – 500 м^2;

та додаткова земельна ділянка багаторічних насаджень – 2850 м^2; всього площа НДЗД закладу становить 0,2150 га.

Наявний акт землекористування/витягу з Державного земельного реєстру Державний акт на право постійного користування земельною ділянкою (серія ЯЯ № 277890), виданий на підставі Рішення Великописарівської селищної ради від 11.04.2011 за № 592120003000002.

Кількість видів і сортів рослин, які вирощуються на НДЗД – 134 види, 229 сортів: яблуні – 16 сортів; груші – 2; сливи – 4; вишні – 2; черешні – 1; абрикоси – 3; персик – 1; ірга – 1; жимолость – 2; горіх – 3; хеномелес – 1, суниця – 2; смородина чорна – 2; смородина червона – 1; барбарис – 1; йошта – 1; малина – 2; ожина – 1; кизильник –1; туя –1, ялівець – 2, кампсис – 1; форзиція – 1; самшит – 1; спірея – 2; дейція – 1; магонія – 1; жасмин – 1; пухироплідник – 1; гортензія – 1; скумпія – 1; рододендрон – 1; юкка – 1; гінкго Білоба – 1; оцтове дерево – 1; шипшина – 1; дрок красильний – 1; гібіскус – 1; гірчак сахалінський – 1; барбарис Тумберга – 2; піон деревовидний –1; піроканта –1; гліцинія –1; гінкго дволопатевий –1; гісоп лікарський – 1; сумах –1; свидина – 1; горобинник –1; скумпія – 1; павловнія – 2; айва –1; верба вавілонська звивиста Тортуоза – 1; катальпа – 1; магнолія –1; павлоінія – 4; квіти – 49 видів багаторічних, 84 соти; квіти – 29 видів однорічних, 32 сортів; овочі – 8 видів – 34 сорти).

Рис.3 – Вихованці Великописарівської СЮН на органічних грядках досліджують врожайність зернових культур

Орієнтовна тематика дослідів учнівської навчально-дослідної земельної ділянки:

Колекційний відділ: фенологічні спостереження за ростом і розвитком підбілу звичайного (мати-й-мачухи); вирощування лікарської сировини родини Айстрових насіннєвим способом; вирощування монарди лимонної насіннєвим способом; вирощування цибулі сорту «Ексібішен» розсадним способом; вплив температури на розмір плодів на прикладі сорту томатів;

Овочевий відділ: вирощування представників родини Капустяні розсадним способом; розмноження «земляних горіхів» насіннєвим способом; особливості вирощування томатів із використанням біопрепаратів; сортовивчення пшениці;

Квітково-декоративний відділ: вирощування краспедії кулеподібної насіннєвим способом; вирощування безсмертків однорічних насіннєвим способом; вирощування антиринуму (ротиків) насіннєвим способом; сортовивчення ірисів; вирощування представників родини Амарантових розсадним способом; ознайомлення з родиною складноцвітих на прикладі чорнобривців Купід Голден Єлоу; вирощування фіалки Вітрокка з насіннєвим способом; вирощування лобелії насіннєвим способом;

Плодово-ягідний відділ: розмноження ожини вегетативним способом; вирощування сіянців горіхів насіннєвим способом; сортовивчення суниці садової; сортовивчення винограду; вирощування айви насіннєвим способом

Дендрологічний:фенологічні спостереження за ростом і розвитком магонії падуболистої; фенологічні спостереження за ростом і розвитком рододендрона; розмноження бруслини Форчуна сорту Emerald Gold діленням куща; розмноження самшиту вегетативним способом; вирощування павловнії повстистої з насіння та інші.

Рис.4 – Літні екскурсії на території Великописарівської станції юних натуралістів – полювання за суницею садовою на органічних грядках

Реалізовуючи екологічний та економічний аспекти сталого розвитку, педагоги позашкільники еколого-натуралістичного напряму застосовують у своїй роботі різні форми та методи навчально-виховної та дослідницької роботи з вихованцями. Планування дослідницької роботи відбувається з урахуванням наявних ресурсів на станції, навчально-виховних планів гурткової роботи та уподобань вихованців. Усі досліди на учнівській навчально-дослідній земельній ділянці проведені з урахуванням правил органічного землеробства.

Під час виконання дослідів вихованці засвоюють техніку закладання польових дослідів, знайомляться з біологією та агротехнікою вирощування рослин, та вчаться проводити фенологічні спостереження за рослинами на дослідних ділянках. У процесі роботи на учнівській навчально-дослідній земельній ділянці у вихованців розвивається любов до живої природи, сільськогосподарської праці.

Рис.5 – Босонога стежка, як елемент облаштування учнівської навчально-дослідної земельної ділянки Великописарівської станції юних натуралістів

Особливо активні вихованці під час збору врожаю та беруть активну участь проведення свята, адже презентують свої результати праці.

Рис.6 – Вихованці Великописарівської СЮН під час «Свята врожаю»

ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖКА «ЄЗУЧ» КОНОТОПСЬКОЇ СТАНЦІЇ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ КОНОТОПСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Екологічна стежка «Єзуч» створена з метою підготовки школярів до цілісного сприйняття екологічних проблем, свідомого розуміння процесів, що відбуваються в природі в результаті людської діяльності, взаємодії багатьох наук щодо подолання екологічних криз, охорона та збереження флори і фауни рідного краю, уміння організувати здоровий активний відпочинок, безпосереднє спілкування й контакт з природними об'єктами під час спостереження за ними. Маршрут екологічної стежки «Єзуч» проходить по території заплави річки Єзуч перетинаючи ліс, луки, водні об'єкти; загальна протяжність маршруту 4 км, включає 6 екскурсійних об'єктів (зупинок).

Зупинка № 1 «Затока»

Затока утворилася на місці старого русла річки, внаслідок чого має видовжену форму. Рух води непомітний і затока має уповільнений водообмін з річкою. В межах цього водного об'єкту утворилася своєрідна екосистема. Береги частково заболочені і поросли очеретами, рогозом, місцями зустрічаються вербові кущі. Водна поверхня затоки на половину вкрита рястом та лататтям жовтим.

Тваринний світ помітно багатший за річковий за рахунок безхребетних: бабки болотні, клопи – водоміри, комари, водяний клоп. З хребетних зустрічаються риби : карась, короп та інші, озерна жаба, вуж.

Фактор турбування наявний, так як через заплаву проходить місток, яким щодня прямують люди до місць роботи.

У районі затоки виявлено тільки природні дупла.

Зупинка № 2 «Тополина алея»

Розташована на правому березі річки Єзуч і пролягає перпендикулярно до русла.

Основний екскурсійний об'єкт – тополі, що мають вік понад 60 років. Це високі розлогі дерева, що є притулком для багатьох видів птахів, яким для життя необхідні дуплисті дерева.

Загальна довжина алеї 45 метрів. На зупинці проводяться орнітологічні та фенологічні екскурсії.

Поблизу алеї знаходиться вулиця Набережна. На вулиці переважають цегляні будинки з шиферним покриттям, з наявними господарчими спорудами. На деяких подвір'ях є старі сади. Вулицею мало рухається автомобільного транспорту.

Зупинка № 3 «Стара верба»

Зупинка знаходиться на правому березі річки біля мосту, займає площу 0.01 га. Частково розміщена на березі, а частково це акваторія річки, водний режим якої відрізняється від річкового. При будівництві мосту відбулося часткове збагачення русла річки, внаслідок чого його частина оточена з трьох сторін берегом і уповільнена течія.

Вода покрита ряскою, берег порослий рогозом та очеретом. На березі різноманітні вологолюбні рослини. Тваринний світ схожий на такий як і у затоці річки. До об'єкту слід проводити зоологічні, ботанічні та екологічні екскурсії.

На зупинці чітко виражений фактор турбування. Так як поблизу «Старої верби» прокладено міст, який дозволяє виїхати за межі міста у напрямку м. Кролевець та прилеглих населених пунктів. Також мостом прокладена трамвайна колія, якою кожні 20–30 хвилин рухаються трамваї.

Зупинка № 4 «Березовий гай»

Розташована у заплаві річки. Являє собою частину лісу оточеного луками. Березовий гай має штучне походження, вік приблизно 30–35 років. Дерева ростуть на торф'яному ґрунті. На зупинці виявлені природні дупла, та дві шпаківні. Рослинний світ представлений, крім берез – кленами, в'язами, вербами, серед трав – кропива, звіробій, подорожник, гусячі лапки, весною квітнуть первоцвіти – мати-й-мачуха, фіалки.

Тваринний світ різноманітний птахами. жабами, вужами, різними комахами , також зрідка можна зустріти їжака, зайця. На цій зупинці проводяться ботанічні, зоологічні, орнітологічні, екологічні, фенологічні екскрсії.

Зупинка № 5 «Ставок»

Ставок розташований у заплаві, має прямокутну форму. Площа близько 0,5 га. Зв'язок з річкою опосередкований і здійснюється через ґрунтові води.

Рослинність представлена очеретом, рогозом, береги порослі гусячими лапками, кропивою, пирієм.

У водоймі в наявності велика кількість риб. Комахи, які зустрічаються по берегу та в товщі води. До ставка проводяться ентомологічні та екологічні екскурсії.

Зупинка № 6 «Луки»

Цей екскурсійний об'єкт знаходиться в межах заплави річки Єзуч на лівому березі. Територія рівнинна, частково заболочена. Ґрунт торф'яний , що не може не вплинути на рослинний та тваринний світ.

На зупинці проводяться ботанічні, ентомологічні, екологічні екскурсії.

ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ СУМСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді Сумської міської ради (ЦЕНТУМ) – це сучасний комплексний заклад позашкільної освіти, один із найбільших науково-методичних, еколого-натуралістичних та просвітницьких центрів Сумської області.

На сьогодні у 190 гуртках 45 профілів навчається 2990 вихованців віком від 3 до 18 років. У структурі закладу п'ять профільних відділів: екології та краєзнавства, біологічний, квітникарства, натуралістичної та дослідницької роботи, декоративно-ужиткового мистецтва та два організаційних: методичний та організаційно-масовий.

Реалізовуючи завдання позашкільної освіти, педагогічний колектив здійснює освітню діяльність за такими напрямами: еколого-натуралістичним, туристсько-краєзнавчим, художньо-естетичним, гуманітарним та оздоровчим.

Для організації освітнього процесу створена належна матеріально-технічна база. Обладнані та оформлені 26 навчальних кабінетів, бібліотека (понад 3000 екземплярів книг), куточок живої природи (35 видів декоративних птахів та тварин), комплекс акваріумного рибництва (50 видів акваріумних мешканців), навчально-тваринницька ферма (16 видів с/г тварин, представлених 27-ма породами), теплиця (550 видів рослин, з них – 300 видів кактусів), музей хліба, краєзнавчо-етнографічний музей.

Сьогодні Центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді це:

• один із найбільших закладів позашкільної освіти державної та комунальної форми власності системи Міністерства освіти і науки України;

• переможець Всеукраїнського відкритого рейтингу якості позашкільної освіти «Золота когорта позашкільників» у категорії «Позашкільні навчальні заклади районного та міського підпорядкування»;

• переможець ІІІ етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту сучасної моделі навчального закладу – Школа сприяння здоров'ю, за підсумками якого ЦЕНТУМ внесено до Національної мережі Шкіл сприяння здоров'ю;

• базовий заклад міської мережі Шкіл сприяння здоров'ю;

• об'єкт природно-заповідного фонду – Ботанічний сад місцевого значення «Юннатівський» (рішення Сумської обласної ради V скликання від 25.10.2010);

• срібний призер XI міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті» (2019 рік).

Ботанічний сад місцевого значення «Юннатівський»

Об'єкт природно-заповідного фонду «Ботанічний сад місцевого значення «Юннатівський» – справжнє диво зеленого світу, що знаходиться в центрі

індустріального міста Суми та приваблює до себе яскравими фарбами квітів, соковитою зеленню екзотичних дерев та кущів, різноголосим щебетом птахів. Тут завжди чути веселі дитячі голоси.

Ботанічний сад створений з метою збереження унікальної колекції рідкісних і типових видів місцевої і світової флори, серед яких є рослини, що занесені до Червоної книги України. Він розташований на території Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді Сумської міської ради. Ботанічний сад включає в себе навчально-дослідну земельну ділянку, теплицю, куточок живої природи та навчально-тваринницьку ферму.

На навчально-дослідній земельній ділянці розміщується вісім відділів: квітково-декоративний – 1792 м^2, дендрологічний – 4031 м^2, колекційний – 100 м^2, лікарських рослин – 200 м^2, плодово-ягідних культур – 370 м^2, овочевих культур – 500 м^2, рослин закритого ґрунту (теплиця, парник) – 107 м^2, зоолого-тваринницький – 690 м^2.

Ділянка паспортизована, відповідає вимогам, робота проводиться за спеціально розробленим планом. До організації роботи на ділянці залучено весь педагогічний, учнівський та батьківський колективи закладу.

Навчально-дослідна земельна ділянка

Найбільшим є квітково-декоративний відділ. Складається з колекційної ділянки, квітників (клумби, рабатки, рокарій, розарій, вертикальне озеленення, газони) та декоративних насаджень (однорічні, дворічні й багаторічні квіткові рослини). Однорічники представлені 77 видами; дворічники – 14 видами; багаторічники – 68 видами. Загалом колекція квітково-декоративних рослин відкритого ґрунту представлена 159 видами 268 сортів. Виділяються найпоширеніші в культурі декоративні рослини: красивоквітучі однорічники – Агератум мексиканський, Алісум білий, Гвоздика китайська, Матіола рожева, Петунія гібридна, Портулак великоквітковий, Сальвія блискуча, Флокс однорічний, різні сорти чорнобривців; кучеряві,

або виткі однорічники – Іпомея плющова, Красоля велика, Доліхас; сухоцвіти – Целозія гребінчата, Геліхрізум Бакстера, Гомфрена куляста, Лунник оживаючий; листяно-декоративні – Басія вінична (Кипарис літній), Капуста декоративна, Полин гіркий, Цинерарія гібридна.

Розарій – це особлива гордість ботанічного саду, яка перетворює звичайну ділянку в оазис краси і ніжності. Щороку кількість троянд збільшується. До колекції розарію входять 420 кущів 17 сортів чайно-гібридних, паркових і витких троянд. Вирощування троянд – справа далеко не дріб'язкова, а ціле мистецтво, що вимагає належної уваги й старанності. Полив, підживлення, прополювання і розпушування ґрунту, санітарна обрізка, боротьба з шкідниками і хворобами, укриття на зиму – це агротехнічні прийоми, які проводяться по догляду за трояндами протягом року.

Рокарій – це не окремий елемент, він гармонійно вписується у загальний рельєф території та відрізняється максимальною кількістю каменів і різних брил, а рослини виступають яскравими штрихами. Вони квітнуть у різний час: перші – весняні квіти (крокуси та підсніжники), пізніше розквітають примули, мускарі і тюльпани, а надалі прикрасою стають живучка, флокс і антиринум, які чудово гармонують з насиченою зеленню. Колекція рокарію налічує 55 видів.

Розарій та рокарій ботанічного саду

Дендрологічний відділ нараховує 77 видів. З кожним роком поповнюється новими сортами колекція рідкісних, реліктових та екзотичних деревних і кущових порід. Зокрема, тут зростає Верба Нана, Бересклет Тумберга, Бузок Меєра (штамбовий), Гортензія волосиста, Ялина Коніка, Бересклет Форгун тощо. Для озеленення території використані красиво квітучі дерева та кущі: Форзиція звисаюча, Спірея Вангутта, Гібіскус сірійський, Жимолость каприфоль, Скумпія звичайна, Калина Бульденеж, Сумах дубильний, Свидина біла, Півонія деревовидна та багато інших.

Хвойні рослини (15 видів) надають ботанічному саду особливого шарму і відмінно поєднуються в декорі з будь-якими рослинами.

Сад лікарських рослин налічує 64 види дикорослих, декоративних, технічних лікарських рослин. Він має непересічне пізнавально-культурне (для багатотисячного загалу відвідувачів) і освітнє (як база для гурткових занять) значення.

У сучасній, модернізованій теплиці зібрано 555 видів рослин, батьківщиною яких є країни Північної та Південної Америки, Африки, тропіки Південно-Східної Азії, острови Тихого океану, країни Середземномор'я. Тут постійно ростуть інжири, циперуси, кактуси, бегонії, пеларгонії, калли, циссуси, фікуси, традесканції, аспарагуси, пахистахиси, монстери, плющі, колеуси, гіппеаструми, алое, сансев'єри, папороті, олеандри, гібіскуси. Зокрема, колекція теплиці налічує 300 видів кактусів, 100 видів інших сукулентних рослин та 155 видів рослин тропіків і субтропіків.

Найбільша в області колекція кактусів

Спілкування з природою створює умови для розвитку почуття прекрасного, любові до рідної землі, сприяє формуванню у дітей та відвідувачів відповідального ставлення до природи.

До складу зоолого-тваринницького відділу входить куточок живої природи та навчально-тваринницька ферма (крільчатник, пташники).

У **куточку живої природи** утримуються представники рослинного та тваринного світу. Зоологічна колекція включає види тварин, які мають експозиційну цінність, викликають зацікавленість у екскурсантів. Це декоративні птахи, окремі види ссавців, плазунів, земноводних, риб. Колекція тварин налічує 38 видів, яка постійно поповнюється новими екземплярами.

Особливої уваги заслуговують екзотичні декоративні та співочі птахи – представники тваринного світу Австралії, Південної Америки, Африки: канарки, амадини, папуги (Папуга жако, Розела строката, Папуга чернець, Папуга новозеландський,

Корела сіра, Нерозлучник рожевощокий, Папуга малий кільчатий, Папуга співочий тощо). Експозиційну цінність мають екземпляри, представлені 8-ма видами плазунів та земноводних: Полоз маїсовий, Полоз Буланже, Полоз сарматський, Жаби шпоркові, Тритон іспанський, Агама бородата, Ігуана зелена, Середньоазіатська черепаха.

Підвищена температура для оптимального утримання потрібна окремим видам тварин зоологічної колекції, а саме екзотичним ссавцям: Карликовій зеленій мавпі, Африканським їжакам, Цукровим поссумам, Бурундукам, Дегу та іншим.

Колекція гідробіонтів акваріумного комплексу нараховує 32 види акваріумних риб, 4 види рослин, 2 види молюсків. Для забезпечування контрольованого доступу та годування відвідувачами окремих видів тварин експозиційної складової зоологічної колекції розміщено локально.

Навчально-тваринницька ферма займає площу 690 м^2 і укомплектована тваринами, які не становлять загрози здоров'ю та життю відвідувачів.

Колекція сільськогосподарських та декоративних тварин налічує 20 видів, представлених 27 породами: курей – юрловська голосиста, брама куріпчаста, орпінгтон палевий, андалузька; качок – мускусна буро-коричнева, біла, мандаринка, індійські бігунки, крижень, лисуха; цесарок – загорська білогруда та сіра; фазанів – золотий, діамантовий, мисливський, сріблястий; павичів – індійський, білий; лебедів-шипунів; гусей – роменська та холмогорська; голубів – павичевий, поштовий, миколаївський льотний, дутиш, індіан, кінг, туркот, припутень; горлиць – мала (єгипетська); нутрій – золотиста, стандартна, біла італійська, срібляста; кролів – фландр, баран, каліфорнійська, карликова короткошерста; заєць-русак; білка; їжак.

Куточок живої природи

Неможливо уявити ботанічний сад без пташиного гомону, пухнастих кроликів, яскраво забарвлених фазанів та багатьох інших мешканців навчально-тваринницької ферми.

Окрім зазначеного, при закладі функціонують **музей хліба** та краєзнавчо-етнографічний музей. Музей хліба працює з 2000 року. Для ознайомлення відвідувачів з експонатами музею створено експозиційні розділи: інформаційний, який висвітлюється на стендах: «Початок землеробства», «Хліб революції», «Хліб війни», «Видатні селекціонери», «Зернові хлібні культури Сумщини», «Центри походження зернових культур», «Історія хліборобства та хлібопечення»; колекція зернових культур; зразки хлібобулочних виробів; колекція продуктів переробки зерна; зразки хлібів Голодомору 1932–1933 років. У музеї зібрано 730 експонатів, які розповідають про історію хліба, його значення для людини, походження основних зернових культур.

Музей хліба

Краєзнавчо-етнографічний музей містить візуальні документи історії культури і побуту народу нашого краю. Кожна річ в експозиції є живим віддзеркаленням родинного, громадського і суспільного життя наших предків.

На цей момент музейну колекцію становлять безпосередньо макет української хати з давнім інтер'єром і хатнім начинням (піч, народні меблі, предмети повсякденного побуту, повне обладнання для ручного ткацтва), подвір'я з тином і оригінальним сільськогосподарським інвентарем (створені на початку існування музею) і колекція одягу, який побутував на території краю у XX столітті (розділ експозиції, створений у 2016 році). Музейне зібрання об'єднане єдиною концепцією «Традиційне село – це колиска українського роду».

Щоб по-справжньому любити свій рідний край, треба добре знати його історію, відчувати душею і серцем часи минулого, часи прийдешні, зберігати зв'язок поколінь.

КОМУНАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ (УСТАНОВА, ЗАКЛАД) ШОСТКИНСЬКА МІСЬКА СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ ШОСТКИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА ЗЕМЕЛЬНА ДІЛЯНКА

На Шосткинській міській станції юних натуралістів створена навчально-дослідна земельна ділянка, яка відповідає Положенню. Загальна площа навчально-дослідної земельної ділянки становить 0,45 га і поділена на відділки:

1. Квітково-декоративний – 0,15 га: зростає 61 вид;
2. Дендрологічний – 0,20 га: зростає 30 видів дерев;
3. Лікарських рослин – 0,04 га: зростає 56 видів лікарських рослин;
4. Колекційний – 0,01 га: зростає 29 видів;
5. Овочевих культур – 0,03 га: вирощується 28 видів;
6. Плодово-ягідних культур – 0,02 га: зростає 20 види;
7. Зоо-тваринницький – 25 м^2: утримується 35 видів тварин.

Організація роботи на навчально-дослідній земельній ділянці проводиться, як в навчальний час, так і в період літніх канікул за трьома освітніми рівнями. Найбільш ефективними формами освітньої діяльності є заняття у «природі», заняття-ігри, заняття-подорожі, заняття-досліди, заняття-експерименти. Проводяться практичні заняття, що включають розвиток елементарних навичок з обробітку земельних ділянок. Це: полив квітів, посів розсади та насіння у підготовлений ґрунт, видалення бур'янів, закладка коротко і довготривалих дослідів. За результатами проведених досліджень вихованці разом з керівниками оформляють дослідницькі щоденники та звітні матеріали для участі у Всеукраїнських конкурсах та написання науково-дослідницьких робіт в системі МАН. .

Практичні роботи з впорядкування центрального квітника

Екологічна акція по заготівлі лікарської сировини «Цілюща флора Шосткинщини»

Вихованці гуртків впродовж весняно-осіннього періоду активно залучаються до суспільно-корисної праці на земельній ділянці з відпрацюванням агротехнічних заходів обробки ґрунту та догляду за рослинами. Влітку на території навчально-дослідної земельної ділянки організовується проведення еколого-польової практики для учнів центральних мікрорайонів міста та фармакогностичної практики для студентів ІІ курсу Шосткинського медичного училища спеціалізації «Фармація».

Лабораторія «Куточок живої природи» Шосткинської міської станції юних натуралістів поділена на наступні експозиції: орнітології, іхтіології, рептилій, земноводних, ссавців, безхребетних. У зоолабораторії утримуються: акваріумні риби (мечоносці, даніо, гупі, вуалехвіст, сом, неони, скалярії, пецилії); земноводні (жаби шпорцеві); плазуни (черепаха болотяна, черепаха червоноуха Каліфорнійська, черепаха сухопутна); птахи (нерозлучник рожевощокий, папуга хвиляста, канарка, корела, розелла, синьолобий карликовий ара, червонохвостий папуга, какарік, куріпка, курка декоративна, кряква звичайна, фазан звичайний, цесарка); ссавці (свинка морська, пацюк лабораторний, хом'як сирійський, хом'як джунгарський, білка Дегу, піщанка монгольстка, кріль декоративний, шиншила, миша лабораторна,французська біла миша); молюски (африканська ахотина).

Догляд за мешканцями куточка живої природи здійснюють педагоги та вихованці зоологічних гуртків. Під час практичних занять гуртківці не лише знайомляться з характерами, особливостями поведінки та умовами утримання тварин, а й вчаться правильно годувати та доглядати за ними. А також заготовляють рослинні корми. Робота в зоолабораторії дає можливість встановлювати міжпредметні зв'язки між зоологією, орнітологією, іхтіологією, трудовим навчанням.

Організація дослідницької роботи для вихованців гуртків початкового, основного та вищого рівнів на базі лабораторії «Куточок живої природи» сприяє формуванню у дітей умінь і навичок спостерігати, самостійно проводити дослідження,

Практична робота вихованців по догляду за тваринами куточка живої природи

Екскурсія для учнів шкіл міста «Пізнаємо світ живої природи»

поглиблює та розширює знання з біології, зоології, орнітології, іхтіології, підвищує їх якість. Крім того, практична робота в зоолабораторії дає можливість проявити творчий потенціал особистості. З цією метою проводяться досліди: «Дослідження кормової бази тварин золабораторії», «Досліди на визначення гостроти зору, нюху, слуху у тварин», «Розмноження та утримання акваріумних рибок», «Розмноження білок Дегу в умовах тераріуму, «Розведення та утримання шиншил в умовах вольєру», «Дослідження поведінки фазана звичайного в умовах вольєру».

Музей народознавства «світлиця»

У вересні 1999 року на Шосткинській міській станції юних натуралістів створений кімната-музей народознавства «Світлиця», свідоцтво про реєстрацію музею, що перебуває у сфері Управління Міністерства освіти і науки України отримано у 2011 році.

У музеї представлені три експозиції:

1. Експозиція етнографічна: національний одяг Полісся, знаряддя хліборобської праці, посуд, предмети декоративно-ужиткового мистецтва, предмети хатнього побуту, меблі.

2. Експозиція природознавча: куточок бережливого ставлення до хліба, хлібні злакові культури Полісся.

3. Виставкова зала: виставки, заходи

На базі «Світлиці» педагоги закладу, народній майстри проводять тематичні свята, виховні години, виставки, майстер-класи, конкурси, заходи з народознавства: «Ой, на Івана, ой на Купала!», «Різдво прийшло», «Масляна», «Щедрий вечір», «Пасхальна випічка», «Козацькі розваги», які спрямовані на виховання почуття гордості за свій народ, родину, які зберегли мову, звичаї і традиції своїх пращурів. А також проводяться тематичні екскурсії, які в середньому за рік відвідує понад 1500 відвідувачів: «Звичаї і обряди Полісся»; «Екологічний побут українського народу часів 19 – початку 20 століття»; «Вишивка нашого народу»; «Котилася писаночка»; «Обереги наших пращурів»; «Мій край – моя історія жива», «Українська народна іграшка – мотанка»; «Етнографічна група Сіверщини – литвини».

В межах спільного проєкту станції юннатів та міської телекомпанії ТКС «Телеком Сервіс» відзнято серію телепередач «Зелена лінія», тематика: «Обереги українського народу», «Традиції святкування Різдва».

Лабораторія рослин закритого ґрунту «Зимовий сад»

У вересні 2003 року на Шосткинській міській станції юних натуралістів було відкрито лабораторію рослин закритого ґрунту «Зимовий сад». Тут розмістили колекцію кімнатно-декоративних рослин, яка з року в рік поповнювалася новими екземплярами. Нині в лабораторії представлено понад 100 видів рослин: пальми, сукуленти, декоративно-листяні, ампельні, декоративно-квітучі та ліаноподібні.

Експозиція лабораторії рослин закритого ґрунту «Зимовий сад»

Кам'янистий басейн – окраса лабораторії

Особливою окрасою «Зимового саду» є кам'янистий ландшафт з рослинами та басейн, оздоблений видами рослин, що зростають в умовах підвищеної вологості. В басейні мешкають болотяні черепахи, риби.

Лабораторія рослин закритого ґрунту є справжньою науково-дослідницькою базою для здійснення практичних робіт з вивчення, догляду, вирощування і розведення багатьох представників флори. Одним з основних напрямів роботи вихованців в лабораторії «Зимовий сад» є закладання дослідів з вирощування і розведення різноманітних кімнатно-декоративних рослин, які у подальшому використовуються для оздоблення кабінетів закладу, а також з метою реалізації і поширення серед населення, організацій та установ міста.

База лабораторії дає досить широкі можливості для організації освітнього процесу, й зокрема практичної діяльності:

– створення колекції рослин закритого ґрунту та поповнення їх видового складу;

– організація і проведення спостережень за розвитком та ростом рослин;

– залучення учнівської молоді до науково-дослідницької та експериментальної роботи в галузі ботаніки;

– підготовка та реалізація проєктів озеленення приміщень;

– організація і проведення навчальних і практичних занять;

– робота з паспортизації рослин лабораторії «Зимовий сад»

– організація і проведення тематичних журналів та екскурсій;

– удосконалення трудового та екологічного виховання учнівської молоді;

– ознайомлення із сучасними технологіями та агротехнічними заходами.

Екологічна стежка «Краєзнавчо-природнича»

Екологічна стежка «Краєзнавчо-природнича» Шосткинської міської станції юних натуралістів створена для проведення навчальної, агітаційної і природоохоронної роботи дітей та учнівської молоді, виховання екологічно грамотної поведінки людини в навколишньому середовищі

Маршрут пересування екологічною стежкою на мапі міста Шостки

Зупинка «Лісова»: проведення інвентаризації і паспортизації мурашників

Загальна довжина маршруту екологічної стежки сягає 6 км. Маршрут стежки: станція юннатів – центральна вулиця міста – передмістя Шостки – Гамаліївський ліс. Стежка має зупинки: «Юннатівська» (Шосткинська міська станція юних натуралістів), «Паркова» (Центральний сквер і парк Палацу культури казенного заводу «Зірка»), «Історична» (міський краєзнавчий музей), «Річкова» (р. Шостка та оз. Галенківка), «Кринична» (прибережна смуга оз. Галенківка), «Лугова» (заплавні луки р. Шостка), «Лісова» (Гамаліївський ліс). Під час проходження маршруту екскурсанти мають можливість ознайомитись з роботою станції юних натуралістів, відвідати мальовничі куточки парків і скверів, завітати до музейних залів «Природа рідного краю», помилуватись мальовничими краєвидами річки Шостка та штучного озера Галенківка, покуштувати джерельної води з Локотської криниці, а також ознайомитись з формами рельєфу передмістя та рослинними угрупованнями Гамаліївського лісу.

На Шосткинській міській станції юних натуралістів розміщено стенд, на якому зображена картосхема маршруту та подана коротка інформація про екскурсійні об'єкти екостежки. Крім того, на маршруті встановлені покажчики, де вказується назва зупинки й напрямок подальшого руху, а також гасла на зупинках «Річкова» («Землю треба величати, кожну річечку маленьку як святиню шанувати»), «Кринична» («Бережіть криниці! Вони народжують з глибин землі воду і дарують її людям»), «Лісова» («Шануймо ліс усюди і завжди»)

На зупинках екологічної стежки проводиться дослідницька екологічна і природоохоронна робота, фенологічні спостереження. Вихованці разом з керівниками гуртків і класоводами, батьками висаджують дерева в парках, скверах і на прибережній смузі річки Шостка, проводять очистку криниці та прилеглої території, очистку від побутового сміття ділянок річки Шостка. В Гамаліївському лісі проводяться заходи по розміщенню штучних гніздівель птахів, паспортизації та огородженню мурашників, їх щорічному моніторингу, виявленню і картуванню рідкісних і зникаючих видів рослин. На маршруті екологічної стежки проводяться заходів з очистки лісу від побутового сміття.

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
ЯМПІЛЬСЬКА СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ
ЯМПІЛЬСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ботанічний сад місцевого значення «Ямпільський»

Тема. Екскурсія до ботанічного саду Ямпільської станції юних натуралістів «Перлина Ямпільщини».

Мета.

Вчити помічати красу об'єктів живої та неживої природи.

Ознайомити із різноманітністю декоративних рослин ботанічного саду місцевого значення «Ямпільський».

Розвивати пізнавальний інтерес, спостережливість. Розширювати кругозір дітей.

Сприяти вихованню патріотизму, гордості за рідне селище, поваги до народних традицій. Виховувати культуру спілкування з природою, любов до рідного краю, пошану до людської праці.

Тип заходу: тематична екскурсія для дітей молодшого шкільного віку.

Місце проведення: ботанічний сад Ямпільської станції юних натуралістів.

План проведення екскурсії

І. Вступна частина.

Рукотворний куточок природи рідного краю.

ІІ. Основна частина.

Стежинками ботанічного саду.

1. Алея зустрічі в природі.
2. У світі казки чарівної.
3. Клумба – елемент ландшафтного дизайну.
4. Знай і шануй рослини Червоної книги.
5. Народознавчий куточок.
6. Квітковий символ країни.
7. Рідній землі – кращі квіти.

ІІІ. Заключна частина.

Ямпіль – квітуча краплиночка на карті України.

Хід екскурсії

І. Вступна частина.

(Зустріч дітей на головній алеї закладу, привітання, настанова на увагу).

Доброго дня, дорогі діти! Рада вітати вас на території Ямпільської станції юних натуралістів.

Ви знаєте, що на Україні дуже багато різних міст і сіл. І кожен населений пункт має щось своє, особливе. Одні з них славетні історичним минулим, другі – величними архітектурними спорудами, треті – життєдайним кліматом. А чим же славиться наше рідне селище Ямпіль, що в ньому є особливого?

На погляд багатьох мешканців Ямполя, особливим в нашому селищі є чарівний куточок природи, де поєдналися квіти з казкою. Це – справжній рукотворний сад-казка, перлина Ямпільщини, створена працею людей – ботанічний сад місцевого значення «Ямпільський».

І сьогодні, діти, я запрошую разом відвідати цей чарівний куточок нашої малої Батьківщини, гордості кожного ямпільчанина, який став справжньою візитівкою селища.

В ході екскурсії ми поринемо у чарівний світ флори, пригадаємо казки, дізнаємося про рослини, які слід оберігати, поглянемо у глибину століть біля народознавчого куточка, відчуємо квіткові пахощі, побачимо дива живої природи.

Але, перш, ніж ми відправимося нашим маршрутом, прошу вас в ході екскурсії дотримуватися правил:

– ходити лише по доріжкам;

– нічого не рвати;

– бути уважними і спостережливими.

Готові? Тож, у добру путь!

ІІ. Основна частина.

Об'єкт – **головна алея**.

Діти, зверніть увагу на нашу головну алею. Вона немов зустрічає всіх наших гостей, звідси починається наш маршрут.

Високі ошатні туї схожі на казкових оксамитових воїнів, що стоять на варті квітів. Під ними – насаджені від самих воріт до будівлі кущі спіреї. Здається, що вони щойно побували у перукарні. Від цього стали схожими на зелений прапор, що в'ється на вітру. А ось тут у куточку – лапаті гілки ялівця.

(Переходимо до «хвойного лісу»).

Об'єкт – **казкові персонажі серед живих ялин**.

– Діти, відгадайте загадку: взимку та влітку один колір має. (Відповіді дітей). Разом приходимо до висновку, що відгадкою може бути не лише ялинка та сосна, але й туя, ялівець, які щойно спостерігали, та інші хвойні.

Перед нами – невеличкий хвойний ліс. Тут ростуть красиві ялини. Придивіться, кого ви бачите в гущавині? (Ведмежу родину).

Погляньте, як і всі діти, ведмежата пустують, лазять по зламаним соснам, а мама-ведмедиця пильнує неслухів, бо дуже любить своїх ведмежат. Ось така дружна ведмежа родина оселилася у нашому ялиновому лісочку.

А чи знаєте ви, що цих ведмедів, та інших казкових персонажів, розміщених серед рослин квіткової ділянки станції юннатів, багато років тому з заліза та бетону створив своїми руками колишній працівник станції юннатів місцевий художник Володимир Михайлович Кириченко? Виготовлені ним архітектурні форми вдало вплелися в ландшафтний дизайн квіткової ділянки, зробити її казковою. Вони супроводжуватимуть нас сьогодні по всьому маршруту.

Переходимо до наступного об'єкту – **клумби з альпійською гіркою**.

– Зверніть увагу на цю клумбу. На ній найбільшу площу займає газон. Щоб газон мав доглянутий вигляд, його періодично підстригають.

– Скажіть, як називається машинка, за допомогою якої підстригають газон? (Газонокосарка).

Дійсно, в роботі по догляду за рослинами ми часто використовуємо спеціальні машини: газонокосарку, мотоблок, кущоріз, які значно полегшують працю людей на землі.

Крім газону, на цій клумбі бачимо альпійську гірку, яку прикрашають квіти, камінці та декоративний млинок – символ руху та життя, рослини з великим п'ятипалим листям. Все це сплелося в одну декоративну композицію.

А ліворуч тут висаджені рослини, які називаються гортензія.

– Скажіть, до якої групи рослин належить гортензія? (Кущі). Доведіть це. (Гортензія має багато здерев'янілих стовбурців, отже це – кущ).

Це дуже красива рослина. Влітку на верхівках стовбурців зацвітають білі суцвіття-кулі. Вони такі білосніжні, навіть здається, що влітку на зелене листя впав сніг, як у казці «Дванадцять місяців». А казки у нас на кожному кроці…

Об'єкт – **хата Баби Яги**.

– Діти, як ви вважаєте, чий це будиночок? (Баби Яги).

Дійсно, це хатинка Бабусі Ягусі – колоритного персонажу багатьох українських народних казок.

Скажу вам по-секрету, наша Бабуся Ягуся – мадам непривітна: вікна, двері позачиняла, до себе нікогісінько не впускає, та і сама на очі людям не показується. А ось вночі, коли тут нікого немає, вилітає із труби на мітлі та летить по своїм справам. А на ранок повертається до своєї домівки. Ось так і живе-поживає та добра наживає.

Переходимо до центральної доріжки. Об'єкт – банери із зображеннями дикорослих рослин Червоної книги Ямпільщини.

Діти, зверніть увагу, по обидва боки доріжки розміщені банери. Прочитайте, що написано на першому з них. (Діти читають на банері «Червона книга Ямпільщини»).

– А що ви знаєте про Червону книгу? (Відповіді дітей).

Дійсно, ці банери знайомлять нас із рідкісними для нашої місцевості рослинами, що потребують захисту кожного з нас. (Діти читають назви рослин на банерах: сон-трава, любка дволиста, глечики жовті...). Подивіться, як багато сторінок у Червоної книги Ямпільщини! До цього привело бездумне збирання букетів, вирубування лісів, випасування худоби та інші фактори. Як же можна зберегти ці рослини?

– Діти, уявіть, що ви потрапили до лісу і зустріли там рослину Червоної книги. Що вам слід зробити, щоб її зберегти? (Припущення дітей).

Разом приходимо до того висновку, що найменше, і в той же час найбільше, що ми можемо зробити для збереження рідкісної рослини – просто не рвати квітку, а помилуватися і залишити її в лісі. З квітки утвориться багато насінинок, які розсіються і дадуть життя ще декільком рослинкам.

Отже, будьмо справжніми друзями природи!

Наступний об'єкт – **народознавчий куточок**.

На нашому маршруті – народознавчий куточок, який допомагає зрозуміти, якими були українські садиби в давнину.

Перед нами – макет бабусиної хатинки. Давайте розберемося, як же її будували. Спочатку на місці, де планували будівництво, вкопували дубові стояни, на які одна на одну клали дерев'яні колоди. Таким чином робили зруб. Після цього облаштовували дах, який вкладали пучками соломи. Потім майстрували призьбу, долівку, ставили вікна, двері. По завершенні будівництва зовні хату обмазували рудою глиною, а потім білили крейдою.

Хати в українських селах були як лялечки: біленькі, чепурненькі. Господиня вкладала душу, прикрашаючи свою оселю.

Подвір'я господарі огороджували тином: забивали кілочки, а між ними вплітали довгі гілки ліщини. На кілочки тину вивішували горщики, щоб прожарилися на сонці, від цього страви в посудині довше не псувалися.

Споконвіку на подвір'ї господині насаджували рослини: калину, вербу, вишню, соняшник, барвінок, руту, мальву, чорнобривці. Це улюблені рослини-символи, яким здавна український народ віддавав особливу пошану.

Тут також росли кручені паничі, півонії, півники, розбите серце, нагідки, жоржини, нечесана бариня та багато інших.

І в наш час всі ці рослини мають обов'язково рости біля хати кожної дбайливої господині, бо любов до рослин є в українців споконвічною.

Звідки ця віра в те, що рослини, як і люди, мають душу і живуть разом з нами, як рідні? Може витоки тої віри сягають прадавніх віків, коли наші пращури поклонялися природі, воді, землі і сонцю, як верховній божественній силі, і це святе вірування не загубилося з плином літ, а через пам'ять поколінь переходить у прийдешнє.

Усім знайоме прислів'я: «Без верби і калини – нема України».

Біля кожної хати в Україні обов'язково ріс кущ калини – символ рідної землі, отчого краю, батьківської хати. Її червоні кетяги прикрашали хату; вони висіли під стріхою, їх клали у вікна між рамами на зиму. Білими квітами калини весною дівчата прикрашали коси. З давніх-давен калина згадується в народних казках, думах, переказах, прислів'ях і приспівках.

Існує легенда: «Було це у ті часи, коли на нашу землю напали завойовники, людей у неволю збирали, села руйнували. У селі жила дівчина Маринка. Пішла вона назустріч ворогам і завела турків-бусурманів у непрохідні нетрі, там вони й загинули. Загинула і дівчина – султан-турок віттяв Маринці голову. Заструменіла гаряча кров. І де та кров на землю впала – калиною стала. Весною цвіте білим цвітом, нагадує нам про ніжну красу Маринки, а восени червоні кетяги скидаються на краплі крові. А насінини схожі на серце – серце дівчинки Маринки».

Важко уявити нашу землю без верби, яка символізує довголіття, жіночу красу, м'якість. Говорять: «Де вода, там і верба». Вербняком обсаджували дороги, береги річок та ставків, висаджували біля криниць. Народ склав про вербу багато прислів'їв та приказок:

Де ростуть верби, там чисті джерела.

На городі під вербою стоїть колодязь із водою.

Верба, як трава лугова: ти її покоси, а вона знову виросте.

Зігнувся, як верба над водою.

Верболіз б'є до сліз.

Народні символи – здавна уособлюють красу України, духовну міць народу, засвідчують любов до рідної землі. Вони оспівані у піснях, віршах, легендах, приказках.

Завжди українці дбали про свою хату, господарство. В родині змалку у дітей виховували повагу до батьків, старших людей, пошану до землі-годувальниці, бережливе ставлення до рідної природи.

Всі ці традиції українського народу нам слід відроджувати і наслідувати.

Об'єкт – **клумба-прапор**.

Діти, зверніть увагу на клумбу жовто-блакитного кольору. На що вона схожа? (На прапор України). (Уривок вірша Н. Поклад «Прапор»)

Прапор – це державний символ.
Він є в кожної держави;
Це для всіх – ознака сили,
Це для всіх – ознака слави.
Синьо-жовтий прапор маєм:
Синє – небо, жовте – жито;
Прапор цей оберігаєм,
Він – святиня, знаймо, діти.

Дійсно, за допомогою рослин ми створили незвичайний квітковий прапор і відтворили кольори прапору держави: блакитний (колір неба) – це агератум, яскраво-жовтий (колір хлібного поля) – чорнобривці.

Для українців чорнобривці символізують дитинство, рідну матір і батька, рідну оселю. А як гарно і мелодійно звучить народна пісня про Чорнобривці:

Чорнобривців насіяла мати
У моїм світанковім краю,
Та й навчила веснянки співати
Про квітучу надію свою....

Прямуємо квітковою ділянкою. Об'єкти – **квіткові рослини**.

Далі наш шлях пролягає вздовж духмяного килиму різнокольорових квітів, який захоплює дивною красою.

Помилуймося квітками петунії. Білі, рожеві, червоні! Ці різнобарвні грамофончики радували нас своїм цвітом та ароматом все літо та квітуватимуть до самих морозів. Вже зараз петунії з квіток утворили коробочки. (Демонструю коробочку, показую її вміст). Погляньте, скільки тут крихіток-насінинок! Насінинки дуже дрібні,

але кожна з них навесні дасть життя новим досить розлогим рослинкам. Ось яка сила схована в маленьких насінинках!

– Діти, як називають спортсменів, які підкорюють горні вершини? (Альпіністи).

Виявляється, в світі рослин є свої альпіністи. Щоб здертися куди найвище, вони мають своє спеціальне спортивне спорядження: виткі стебла, вусики, гачки, черешки листя, що обвивають будь-які зачіпки... І така рослина-альпініст росте у нашому саду.

Знайомтеся, це – іпомея. Придивіться уважно, яке у неї довге стебло. Ним іпомея-верхолаз обвила гілки туї, опору і здерлася дуже високо, майже дістала верхівки дерева. Подивіться на її квіточки. Влітку їх було дуже багато, а зараз квіти поодинокі. За формою вони схожі на грамофончики різного кольору: фіолетові, рожеві та білі з плямою. А поряд – коробочки. (Демонструю коробочки з насінням). В них достигають насінинки. Їх в кожній коробочці небагато і вони досить крупні. Ось такий альпініст прикрашає квітковий сад.

Поряд палахкотить яскраво-червоним кольором цвіт шавлії, розвернули оксамитове листя могутні канни, розкрили пелюстки-зірки ніжні айстри, готуються до зимового спокою іриси, що в народі звуться «півники»...

А ось велика клумба з розкішними пишними квітами. Це жоржини. Із давніх часів ця рослина оселилися в садочках українців і досі вважається королевою осіннього саду. Придивіться до квіток: вони різняться розміром, формою пелюсток, забарвленням...

За однією з легенд жоржини в колишній час вважалися царськими квітами і росли в садах царів та князів, були недоступними простим людям. Якось у одного з князів його садівник – молодий вродливий юнак, порушивши заборону, подарував прекрасну квітку своїй коханій. Хлопця за непослух кинули до в'язниці, а квітка прижилася в садках простих людей і стала радувати їх своєю величною красою й різноманітністю фарб.

В нашому ботанічному саду жоржина посіла чільне місце серед квіткового розмаїття, і звичайні люди приходять помилуватися їхніми чудовими квітами. Впевнена, що у садочках ваших бабусь та мам квітують ці королеви осені.

– Діти, а які військові звання ви знаєте? (Відповіді дітей). Дивно, що серед рослин є свої військові. Знайомтесь, це майори – так в народі називають ці квіти. І дійсно, рослини високі, стрункі, підтягнуті, як справжні кадрові військові. Ботанічна назва цих рослин цинія.

Йдучи доріжкою, глибоко вдихніть повітря. Чи відчуваєте ви аромат? Нахиліться і понюхайте біленькі дрібні квіти алісуму. На що схожий запах цих квітів? (На запах меду). І хоча їх запах дуже схожий з солодким запахом меду, але ми біля цієї рослини не побачимо жодної бджілки.

Поряд з нами багаторічна рослина, що має назву чистець. Його листочки білувато-зеленого кольору, вкриті м'якими ворсинками. Пропоную вам торкнутися

цих листочків. Що ви відчули на дотик? Наприклад, мені здалося, що я торкнулася м'якої іграшки. В народі їх називають «ведмежаті вушка».

Діти, знайомтеся, це – багаторічна лікарська рослина лаконіс. Придивіться, які в нього ягідки. Вони мають форму квіточки, забарвлені у фіолетовий колір. Ми цю рослину останнім часом не розмножуємо. Але вона з'являється на ділянці то тут, то там. Дивувалися, звідки вона береться. Стали спостерігати і дізналися, що ягідки лаконосу полюбляють пташки. Саме вони клюють ягоди і, з послідом залишаючи насінинки на клумбах, розсівають цю рослину. Отже, у нас на квітковій ділянці є крилаті помічники.

Об'єкт спостережень – **ялини**.

Діти, а ось тут на нас чекає диво природи.

– Що за дерева перед нами? (Ялини).

– Чому ви так думаєте? (Бо це хвойні дерева, у яких хвоїнки коротенькі). Погляньте на верхівки цих ялинок. А ось перед нами низькі рослини. Що це? (Ялини). Подивіться на їх верхівки. Щоб побачити верхівки перших ялин треба високо підвести голову, а других – низько нахилити. Так ось, поряд опинилася ялина-велетень і ялина-карлик. Диво природи!

Ялинка-карлик – досить незвичайна рослина – ялинка подушкоподібна.

– Чи зустрічали ви такий вид ялинок в лісі чи інших місцях? (Відповіді дітей). До нашого ботанічного саду вона потрапила багато років тому з дослідно-лісової станції, де виводяться нові сорти лісових культур. За зовнішнім виглядом вона дійсно нагадує подушку. А вам би хотілося прилягти на таку подушку? (Відповіді дітей). Придивіться, що ви бачите на гілочках? (Павутинки). На ялинці знайшли притулок павучки і облаштували тут свої домівки.

Об'єкт – **казкові куточки**.

А у цьому куточку саду, серед березового гаю, нас чарують казки.

– Пригадайте, герої якої казки виходять із пеньочка? («Білосніжка та семеро гномів»).

А ось всіх вітає, шле палкий привіт наш Лісовичок – грибок-Боровичок. Подивіться, який він старенький. В нього велика шляпка, сива борода до самого пеньочка. На відміну від Бабусі Ягусі, він дуже гостинний, привітний. Сам виходить назустріч гостям, вітається, підбадьорює сяючою посмішкою. Він поводиться, як справжній господар лісу.

А тут на березі нашої штучної водойми журиться дівчинка.

– Хто вона, з якої казки? (Відповіді дітей).

Сестричка Оленка сумує за своїм братиком, якого навчала: «Не пий водиці з копитця – козликом станеш». Не послухав братик, напився водиці з копитця і перетворився на козлика...

Казки – це чарівний світ дитинства, наповнений дивами та мріями. Казки вчать нас бути людяними, цінувати радість життя, справжніх друзів, уболівати за долю своєї Батьківщини.

І, щоб казка була в житті кожного з нас, треба бути доброю людиною, щодня робити добрі справи.

ІІІ. Заключна частина.

Отже, діти, сьогодні ми з вами відвідали неповторні куточки ботанічного саду. Як ви вважаєте, завдяки чому цей сад став перлиною Ямполя, улюбленим місцем відпочинку наших односельців, об'єктом екскурсій школярів та дорослих із інших населених пунктів? (Підводжу дітей до розуміння, що сад створено завдяки наполегливій праці колективу станції юних натуралістів, допомозі вихованців закладу).

Праця людей на землі робить дива. Саме члени колективу своєю наполегливою працею перетворили пустир на сад-казку для людей, де кожен може помилуватися різноманітністю квітів, відпочити душею, отримати насолоду, знайти ідеї для творчості.

Діти, ми з вами дісталися кінцевого пункту нашого екскурсійного маршруту.

– Чи зацікавила вас екскурсія?

– Що нового ви дізналися?

– Що вас найбільше вразило?

– Чи згодні ви з тим твердженням, що цей куточок природи – гордість нашого селища?

Кожна людина завжди з великою любов'ю і душевним трепетом згадує місце, де народилася, де минуло її дитинство. То маленька батьківщина кожної людини. І якщо скласти маленькі батьківщини кожного з нас, вийде велика держава Україна – наша земля, рідний край. Наша країна з багатовіковою історією, мальовничою природою, чарівною піснею і мудрими працьовитими людьми. І чим красивішою буде маленька батьківщина кожного з нас, тим квітучішою буде наша рідна Україна.

(Уривок вірша П.Сотничека «Вмійте природу любити»)

...Вмійте ж природу любити.
Кожній стеблинці радіти
В полі, у лісі, над яром –
Квіти, дерева і трави,
Цвіту не вирви задаром,
Гілки не рви для забави.
Оберігайте ж повсюди
Шлях і стежиночку в гаї,
Все те окрасою буде
Нашого рідного краю!

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ

Іван Герц, *директор*
Тетяна Гуцало, *заступник директора з навчальної роботи*
Марія Валігура, *керівник гуртків*

Тернопільський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді

Релаксаційно-екологічна стежка здоров'я

У дитини, яка вихована в умовах
дефіциту спілкування з природою,
розвивається емоційна глухота,
агресивність у ставленні як до людей,
так і до об'єктів природи.

О.В. Сухомлинський

Третє тисячоліття характеризується глобалізацією суспільного розвитку, переходом людства від індустріальних до науково-інформаційних технологій, що базуються на інтелектуальній власності, знаннях і зумовлюються рівнем наукового потенціалу України.

Фахівці вважають, що підвищення якості освіти нерозривно пов'язане з вирішенням проблеми охорони і зміцнення здоров'я учнівської молоді. Лише здорова особистість може якісно засвоїти знання, максимально повно реалізувати їх і ефективно адаптуватися в суспільстві. Сьогодні ми стикаємось з істотним погіршенням стану здоров'я дітей, що пов'язано з економічними і соціальними умовами, ослабленням імунітету, генетичними порушеннями, несприятливою екологічною ситуацією, стресом в зв'язку з початком війни, тому у процесі навчання доцільно використовувати здоров'язберігаючі технології, як такі, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці у закладі освіти.

У науково-педагогічній діяльності викристалізувався новий напрям – реабілітаційна педагогіка, яка покликана допомогти учневі зорієнтуватися у складному, суперечливому світі, знайти вихід із кризової ситуації. Ідеї реабілітаційної педагогіки мають сьогодні велике значення не лише у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, а й для закладів освіти в цілому.

Актуальним в реабілітаційній педагогіці є розробка ефективних методів педагогічної терапії і корекції, компенсації, ігротерапії, уроків серед природи (деревотерапії, анімалотерапії, ароматерапії), спрямованих на відновлення фізичного, психічного, морального та духовного здоров'я дитини, на захист учнів від різних

стресогенних чинників. Зокрема – допомогти дитині у кризових ситуаціях, у подоланні екзистенційного вакууму, в ефективній адаптації до нових соціально-економічних і політичних умов.

Природні об'єкти вирізняються мальовничими ландшафтами, різноманітними природними комплексами, багатим і різноманітним рослинним та тваринним світом, в складі яких є рідкісні види флори і фауни, унікальні об'єкти неживої природи. Все це лежить в основі раціонального й емоційного у взаємовідносинах людини з природою на базі принципів добра й краси, розуму й свідомості, патріотизму й універсалізму, наукових знань і дотримання екологічного права.

Релаксаційна стежка Тернопільського обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді створена з метою використання енергетичних властивостей природних об'єктів у відновлені психічного та фізичного здоров'я дітей. Вона передбачає проведення занять у природі – з деревотерапії, анімалотерапії (спілкування з тваринами), аромотерапії на встановлених зупинках.

Стежка здоров'я сприяє профілактиці та поліпшення координації руху, функцій серцево-судинної та дихальної систем, підвищення опірності організму інфекційним захворюванням, поліпшенню емоційно-психологічного стану дітей, пропаганді валеологічного виховання.

Створена у березні-травні 2022 року.

Кількість зупинок – 8

- Зупинка №1 – Дендрарій;
- Зупинка №2 – Рокарій;
- Зупинка №3 – Стежина дотику;
- Зупинка №4 – Галявина ароматів;
- Зупинка №5 – Зимовий сад;
- Зупинка №6 – Куточок живої природи;
- Зупинка №7 – Акваріумний клуб;
- Зупинка №8 – Духовно-етична (огляд народознавчих виробів)

Зупинка №1. Дендропарк

Вже в давні часи люди знали, що в деревах зберігається велика міць, а їхні соки несуть в собі життєву силу.

Дерева – потужний природний акумулятор сонячної енергії, в свою чергу вони випромінюють енергію, яка впливає на людський організм.

Втрачену енергетичну рівновагу людині повертає близький контакт з деревом, яке спочатку виступає в ролі накопичувача природної енергії, а потім стає енергетичним провідником, що надає лікувального впливу. Вчені з'ясували, що найбільший вплив енергетичне поле дерева має з квітня до жовтня.

У кожної людини є власне дерево, яке близьке їй за своєю біоенергетикою. Таке дерево може зменшити біль, або підживити енергією.

Далі екскурсія по дендропарку проводиться з використанням основ деревотерапії та календаря друїдів.

Зупинка 2. Рокарій

Рокарій – це невеликий за розміром кам'янистий сад, сучасний елемент ландшафтного дизайну. Він поєднує в собі красу звичайного квітника і каменів. За своїм виглядом рокарій вельми схожий з альпінарієм, однак має дві відмінні особливості: рокарій можна розташувати на рівнині, а рослини вибрати будь-які, не лише альпійські.

У нашому рокарії перші весняні квіти – крокуси та підсніжники. Пізніше розквітають примули, мускарі і невисокі тюльпани. З приходом теплої пори прикрасою стануть живучка повзуча, ясколка, антенарія (котяча лапка), флокс шилоподібний і сонцецвіт, які чудово гармонують з насиченою зеленню.

Ростуть ломикамені, седуми, молодила і землепокривні.

Всі рослини рокарію становлять єдину композицію, гармонують між собою не лише за розміром, але і за кольором.

Зупинка №3. Стежина дотику

Керівники гуртків закладу позашкільної освіти широко застосовують у своїй педагогічній роботі розвиваючі вправи на Стежині дотику, де діти ходячи босоніж по піску, гравію, тирсі, опалому листі та інших природних матеріалах, мають можливість отримувати різноманітні сенсорні враження, формувати уявлення про властивість насипних матеріалів чи оточуючих об'єктів, відкривати свій внутрішній світ і розширювати свої знання про навколишню природу.

Користь від ходьби босоніж незаперечна. Регулярна стимуляція активних точок стопи дозволяє природним чином зміцнити імунітет, нормалізувати роботу внутрішніх органів, стабілізувати психоемоційний стан, позбутися від нервового виснаження і депресії. Ця особливість досі успішно використовується фахівцями для лікування різних захворювань.

Зупинка №4. Галявина ароматів

Відомо, що спілкування з живою природою захоплює людину, лікує їй душу й тіло.

Галявина ароматів – територія, де зібрані квіткові, пряні, ягідні, ефіроолійні та овочеві культури. Це своєрідна жива лабораторія рослин-фітонцидів, в якій діти знайомляться з різноманітністю пахучих рослин та біологічною функцією запахів, навчаються сприймати природу органами чуттів. Ігри та вправи, які розробили педагоги закладу позашкільної освіти, вчать «всіма почуттями» спілкуватися з природою і відчувати гармонію між фізичними та духовними станами.

Ароматерапія – популярний метод оздоровлення організму, в якому використовують аромати пряних трав, ліан і деревних рослин, запах яких впливає на психіку і фізіологію людини.

Для профілактики на Галявині ароматів вирощують пряні трави, що насичують організм приємними цілющими запахами. Певні рослини створюють потрібний терапевтичний ефект, підбадьорюючи, або розслабляючи, знімаючи напругу, формують настрій та емоції.

Зупинка №5. Зимовий сад

Зусиллями колективу у 2000 році розпочато будівництво Зимового саду – справжньої зеленої лабораторії, що використовується для проведення практичних та дослідницьких робіт з юннатими, ознайомлення дітей та дорослих з рідкісними, зникаючими та не типовими для нашої місцевості рослинами.

Площа Зимового саду становить 108 м.кв. Колекція налічує понад 100 видів рослин з різних географічних зон.

У Зимовому саду зібрано колекцію сукулентів, папоротей, фікусів, пеларгоній, філодендронів. Приваблюють своїми яскравими квітами абутілон, цикламени, бальзаміни, каланхое. Серед великих декоративних рослин найцікавіші це: фігове дерево – інжир, монстера делікатесна, тетрастігма Вуаньє, фатсхедера (ліана), помідорове дерево – цифомандра.

Зупинка №6. Куточок живої природи

Природа є важливим засобом гармонійного і всебічного розвитку дитини. Активне спілкування з тваринами зароджує і зміцнює у дитини безцінну якість, властиву людській особистості – доброту. Дітей потрібно вчити дбати про тварин – живих істот, яких так легко образити, але, захистивши яких відчуваєш себе добрим і сильним, що допомагає соціалізуватися.

Дітям подобається спостерігати за тваринами. Отримати таку можливість вони можуть у Куточку живої природи закладу.

Куточок живої природи – це місце для вирощування рослин і утримання тварин, а також для виконання спостережень та дослідів. У живому куточку проживають такі види тварин:

Ссавці: розетчасті та гладкошерстні морські свинки, шиншили, пісчанки, джунгарські та королівські хом'яки, оксамитові та білі миші, щурі дамбо та сфінкси, декоративні кролики, та кролі породи каліфорнійці та шиншила.

Птахи: зеброві та японські амадини, канарка, хвилясті папуги, голуби.

Риби: карасі та сомики.

Плазуни: червоновухі черепахи.

Анімалотерапія – є однією з видів терапії, яка використовує позитивну дію тварин на людину, як засіб для лікування. Науково доведено, що люди, в яких є домашні тварини, живуть довше і хворіють менше.

Зупинка №7. Акваріумний клуб

Акваріум – це казковий куточок підводного царства, який можна оформити на свій смак і заселити красивими рибками, равликами, креветками. Спостереження за ними – це своєрідна медитація, вона заспокоює, розслаблює, дозволяє забути про всі проблеми.

В Акваріумному клубі Тернопільського обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді є 2 види штучних водойм: акваріуми і басейни загальним об'ємом близько 3 м куб.

Акваріуми представлені кількома видами: виросний (для мальків), видові (з одним видом риб) і декоративні.

Населення акваріумів – більше 50 видів риб, деякі представлені кількома породами (від 2 до 7-ми). Це і добре всім відомі червоні меченосці та різнобарвні гупі, чорні молінезії – всі ті, що називають живородними видами. Це й такі екзоти, як дискуси, чорні ножі, або аптеронотуси білолобі, сомові (анцитруси, лорикалії, птеригопліхт), скалярії, гупі, гурамі, меченосці, молінезії, ляліуси, цихлазоми та інші. Акваріум може виступати і в ролі підтримуючої терапії у літніх людей з дементними розладами. Споглядання рибок в акваріумі дозволяє їм позбутися м'язової напруги і знизити рівень стресу.

Безумовно, акваріумна терапія відіграє особливу роль у зміцненні психічного здоров'я. Спостереження за найменшою частиною підводного світу у себе вдома, або в спеціально обладнаних релаксаційних кімнатах, рекомендовано при лікуванні депресій, неврозів, апатії та інших психологічних проблем.

Зупинка №8. Духовно-етична (огляд народознавчих виробів)

Етноекологія – це наука, яка вивчає взаємовідносини людини з навколишнім світом і уявлення про нього в рамках традиційної культури, а також вплив культурних установок на сучасні взаємини з природою і навколишнім світом в цілому.

Етноекологія використовує збір і вивчення інформації про традиційну культуру для виховання еко-орієнтованого типу особистості, вивчає і використовує досвід, який напрацьовує етнопедагогіка.

Процес формування духовного світу починається в родині змалку і продовжується в закладах дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти, а також в закладах вищої освіти.

Національне виховання є одним із головних пріоритетів сучасної освіти, його основна мета – виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю

соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної культури.

Духовне виховання спрямовується на залучення дітей та молоді до глибинних пластів національної культури і формування у них національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури. При цьому забезпечується всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарованість, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності і культури, виховання громадянина України, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, спрямованої на процвітання України.

Одним із шляхів реалізації педагогіки етноекології є навчання, виховання, оздоровлення та духовне збагачення дітей і молоді за допомогою українських оберегів.

Обереги – наші прадавні добрі символи-захисники, знаки віри у вище заступництво. Символи-обереги втілювались у побутових речах, їх шанували, про них складали легенди. Вишитий рушник, вишита сорочка, писанка, лялька-мотанка, віночок, калина, верба, лелека – без них важко уявити нашу Україну. Саме з оберегів починається для кожного Батьківщина.

Серед традиційних оберегів, з якими знайомляться учасники екскурсії, дідухи, різдвяні павуки, писанки, ляльки-мотанки та ін.

Отже, сучасний розвиток українського суспільства сприяє змінні освітніх і культурних парадигм, переосмисленню ролі здоров'язберігаючих технологій у контексті створення здоров'язберігаючої системи, яка впливає на формування особистісного потенціалу учнівської молоді.

Заклад позашкільної освіти спроможний системно і систематично впливати на фізичний та психічний розвиток дитини засобами еколого-натуралістичної творчості. Екскурсію в природу, походи, тематичні квести та рольові ігри, природа в цілому, важливі фактори, які позитивно впливають на психічний стан дитини, знімають емоційну напругу та стресовий стан.

Створення Релаксаційно-екологічної стежки здоров'я спрямовано на формування позитивної емоції, а педагоги закладу, спроможні, ведучи постійний пошук змісту, засобів і методів екологічного виховання, де пріоритет надається безпосередньому спілкуванні з природою, сприяти цьому.

Усвідомлення своєї єдності з навколишнім природним середовищем, бережливе ставлення до всього живого на землі, розвиток здатності відчувати красу природи, дбайливе ставлення до природних ресурсів і національних багатств – головний ціннісний орієнтир в екологічній освіті і вихованні.

Херсонська область

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТЬ

МУЗЕЙ ХЛІБА КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИХ НАТУРАЛІСТІВ

Музей хліба еколого-натуралістичного відділу Кам'янець-Подільського ПНВО був заснований 05 вересня 1990 року в приміщенні колишньої міської станції юннатів з метою поглиблення у місцевих дітей знання про рідний край, землеробське господарство, формування у юних кам'янчан почуття поваги до хліборобської праці і хліба, як джерела життя.

За три десятиліття свого існування Музей хліба кам'янець-подільських натуралістів стійко утримував лідируючі позиції серед музеїв цього напряму на Хмельниччині та неодноразово визнавався на конкурсній основі одним із кращих в Україні й часто отримував почесні відзнаки з Києва.

Ініціювали створення музею колишній начальник міського відділу освіти М.М.Дарманський, директор станції юних натуралістів Л.І.Ткач і методист Н.А.Гільфанова, які були упевнені, що без знання та розуміння значення хліба, поваги до праці хлібороба дуже важко формувати патріотичне мислення учнів, виховувати свідомих громадян-патріотів. Значною мірою до його становлення, як і до розвитку всієї навчально-матеріальної бази юннатівського закладу, долучався місцевий підприємець А.П.Ткач.

Збір експонатів педагогами і гуртківцями розпочався ще у 1988 році. Пріоритетним методом пошуку стали походи-експедиції. Почали накопичуватися експонати: старовині рецепти випікання хліба, старовинний гончарний посуд, знаряддя праці й пам'ятки старовини, предмети побуту, ремесел, національне вбрання, що заклало основу для створення краєзнавчого музею.

Спочатку це була кімната краєзнавства, а згодом вже, паспортизований музей, який розташували у окремо виділеній кімнаті, загальна площа – 62 кв. м, експозиційна – 53 кв. м.

Експозиція Музею хліба сформована з урахуванням етнографічних особливостей місцевого населення і відображає історію виникнення та розвиток виробництва хліба, які показані у контексті побуту, історії, праці хлібороба, традицій та звичаїв українського народу.

Загальна експозиція дає уявлення про історію виникнення та розвиток хліборобства від давніх часів до наших днів і містить інформаційні розділи:

– «Історія хліборобства»;
– «Творці золотого колосу;
– «Обрядовий хліб»;
– «Хліб війни та голодомору»;
– «Хлібопекарі Поділля»;
– «Етнографічний куточок», «Шана хлібові».

Розділ *«Історія хліборобства»* висвітлений стендами «Дикий хліб», «Відкриття хліба», «Походження культур», «Хліб предків», зібрано колекцію знарядь праці, які застосовувались у давнину для обробітку ґрунту, макети сучасних сільськогосподарських знарядь, зібрано реферати, картки, плакати, ілюстрації.

Розділ *«Творці золотого колосу»* представлений стендами «Походження культур» і «Вчені-селекціонери». Розділ охоплює буклети, фотоальбоми про походження культурних рослин, зразки культур у вигляді снопів, зерна, районованих культур; відомості про лідируючі сільськогосподарські підприємства Кам'янеччини.

Розділ *«Обрядовий хліб»* представлений постійно діючою виставкою обрядових хлібів. Весільні, йорданські, пасхальні короваї, паски та ватрушки, здоба для запрошення на весілля, спасівська випічка, та звичайні хліби, які українці з діда-прадіда пекли на щодень, – стали окрасою експозиції. Експозиція «Обрядовий хліб» і значення хліба в цих обрядах знайомить відвідувачів з народними святами та обрядами українців.

Розділ *«Хліб війни і голодомору»* розповідає про важкі й трагічні роки в житті поневоленого російськими більшовиками й німецькими нацистами українського народу і представлений експозицією, яка висвітлена стендами: «Хліб війни», «Голодомор»; макетом хлібної ниви у роки війни, книжковою виставкою, дитячими малюнками.

Експозиції розділів *«Хлібопекарні Поділля»*, *«Хліб нашого міста»* представлені постійно діючою виставкою сучасних хлібних виробів (виробник хлібної продукції «Український кристал», директор якого Борис Юр'єв, також є випічка Тетяни Янчишеної, місцевої жительки, яка займається професійною випічкою хліба).

Експозицію розділів *«Етнографічний куточок»* і *«Шана хлібові»* сформовано постійно діючою виставкою «Обрядовий хліб», виставкою народних умільців (рушників, серветок), виставкою дитячих робіт (обереги, вироби з солоного тіста); окремо виділений куточок української селянської хати. Куточок «Українська хата» знайомить відвідувачів з умовами проживання у давнину, зі звичаями та обрядами нашого народу, пов'язаних, передусім, із виробництвом хліба. Матеріали, що тут представлені, раціонально використовуються місцевими освітянами і педагогами-натуралістами на уроках, заняттях гуртків, у повсякденній виховній роботі з учнями та гуртківцями в контексті формування у неповнолітніх почуття поваги до хліба і хліборобської праці.

Крім стендів зазначених розділів, у Музеї є понад 200 різних експонатів, зібрано колекцію знарядь праці, які застосовувались у давнину для обробітку ґрунту, макети сучасних сільськогосподарських знарядь, ілюстрації виробів господарського побуту, які в минулі роки використовувалися для вирощування зернових культур, для випікання хліба.

Також зібрано не тільки матеріали, які розповідають про історію хліба, ткацтва, ковальства, гончарства, предмети побуту, ремесел та національного вбрання, але й експонати, що відображають духовний світ предків – ікони, вироби образотворчого мистецтва (писанки, крашанки, рушники). Значна частина експонатів виготовлена й дитячими руками: ляльки-мотанки, вироби з соленого тіста, обереги, снопики зернових культур.

З числа найактивніших гуртківців було створено групу екскурсоводів та пошуковий загін, метою якого є збір нового матеріалу, історичної інформації, нових експонатів для музейних експозицій. Гуртківці постійно ведуть науково-дослідницьку та пошукову роботу. За останні роки музейні фонди поповнились колекцією гончарних виробів та виставкою дитячих робіт.

На базі Музею хліба, згідно річного та перспективного плану роботи , організовуються та проводяться просвітницькі та виховні заходи:

– свята: «Свято праці», День врожаю, «Зелені свята», «Щедрий вечір добрий вечір», «Калита», «Професія хлібороба»;

– навчальні та тематичні екскурсії: «В пам'ять жертвам голодомору в Україні», «Творці золотого колосу», «Історія виникнення хліба», «Хліб предків», «Голодомор 1933 року в Україні», «Хліб у народних обрядах»;

– виставки: «Дари осені», «Смачні страви із хліба», «Наші обереги», виставки малюнків на тему: «Хліб очима дітей», виставка дитячих робіт (оберегів, рушників, вишиванок, малюнків, виробів з соленого тіста), книжкова виставка;

– виховні години: «Хліб – наше добро, бережи його», «Чим пахне коровай?», «Хліб – усьому голова»;

– години народознавства: «Ремесла мого села», «Цінують руки, що крутили жорна»;

– аукціон народної мудрості;

– операція «Урожай».

В 2005 році педпрацівники колишнього МЕНЦУМ зі своїми вихованцями прийняли участь у Всеукраїнському конкурсі на кращий Музей хліба.

За результатами цього конкурсу вони посіли І місце, а Музею хліба кам'янецьких натуралістів того ж року було присвоєно звання «Зразковий музей» (наказ від 13.06.2005 р. №353).

У 2007 році звання «Зразковий музей» було підтверджене, а в 2008 році Музей хліба був нагороджений Почесною грамотою Управління освіти і науки Хмельницької ОДА за І місце в обласному конкурсі-огляді на кращий музей хліба Хмельниччини (наказ від 18.03.2008 р. №118).

В листопаді 2016 року пошуковий загін музею прийняв участь у Всеукраїнському фестивалі «Скарбниця народної духовності» на тему «Українська паляниця». За підсумками столичного журі Музей хліба посів ІІ

місце у фіналі Всеукраїнського етапу за проведену виховну, пошуково-дослідницьку і просвітницьку роботу (наказ від 17.10.2016 р. №71).

У 2019 році звання «Зразковий музей» кам'янецькими натуралістами знову було підтверджене (наказ від 18.06.2019 р. №835).

У 2020 році творча юннатівська команда «Лугнасад» ПНВО (юннати Богомолов О., Заватська А., Кучеренко С., Кучеренко А., Лубкова А., Будько Д., Пашалик В., Дем'янчук Д. з керівником команди Гламоздою Н.В.) взяли участь в Всеукраїнському фестивалі «Скарбниця народної духовності» та зайняли І місце за презентації Музею хліба, ІІІ місце у Виставці-презентації обрядових хлібних виробів регіонів України та ІІ місце за загальними результатами участі команди в цьому Всеукраїнському фестивалі (наказ від 21.12.2020 р. №65).

Протягом багатьох років гуртківці музейного пошукового загону були і є й нині активними учасниками наукових конференцій, круглих столів, майстер класів.

Музей постійно співпрацює із загальноосвітніми закладами міста. Під його патронатом майже в кожному з них та багатьох дитячих садочках влаштовано куточки шанобливого й бережного ставлення до хліба, що стали своєрідними осередками виховної роботи і пропагування сільськогосподарських професій, зокрема – професії хлібороба.

Протягом десятиліть тут регулярно проводяться тематичні екскурсії для учнів місцевих шкіл, ліцеїв та гімназій, навчаються юні покоління кам'янчан і здобувають знання про хліборобську працю та хліб, працюють на дослідних ділянках закладу і відпрацьовують навички догляду за рослинами й тваринами, виконують різноманітні дитячі дослідження та експерименти майбутні науковці.

Матеріали Музею широко застосовуються для освітянських заходів, що значно підвищує їх ефективність. Стало доброю традицією проводити в музеї масові заходи, круглі столи, засідання методичних об'єднань керівників гуртків, зустрічі з славетними людьми краю, науковими співробітниками. персональні виставки майстрів декоративно-ужиткового мистецтва.

Незважаючи на складнощі й проблеми сьогодення, Музей хліба кам'янець-подільських натуралістів продовжує користуватись попитом у місцевих педагогів, науковців, батьківської громадськості, дітей та учнівської і студентської молоді, плідно працювати й реалізовувати освітні завдання, визначені йому засновниками та сучасними освітніми програмами навчання і виховання підростаючого покоління.

За матеріалами Кам'янець-Подільського ПНВО

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКЕ ПОЗАШКІЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНЕ ОБ'ЄДНАННЯ

Велике виховне значення має процес організації і обладнання навчальної екологічної стежки. В 1998 році була створена ініціативна група з викладачів МЕНЦУМ та наукових працівників, зокрема кандидата біологічних наук, замісника директора НПП «Подільські Товтри» Л.Г. Любінської, кандидата біологічних наук, викладача факультету підготовки вчителів молодших класів педагогічного університету З.Є. Запорожан та студентів цього ж факультету.

Оскільки виготовлення інформаційних щитів та видання путівників потребує коштів, яких МЕНЦУМ не має, був розроблений екологічний проєкт і поданий на конкурс від Інституту Сталих Громад (США, штат Вермонт). Фондом Андре Дері був виділений малий грант, який фінансував проєкт «Створення екологічної стежки на території МЕНЦУМ», на кошти якого був придбаний інвентар, виготовлені інформаційні щити та видрукувані путівники (путівник додається).

Стежка працює цілий рік. За її маршрутом проводяться навчальні екскурсії для учнів шкіл з використанням елементів гри, пошуку, спостереження, практичних дій.

Навчальна екологічна стежка – це різновидність організаційного маршруту на місцевості для проведення навчальної пропагандистської роботи з питань охорони природи, створення умов для виховання екологічно грамотної культури поведінки людини в навколишньому середовищі. Причому, на цій стежці в ролі вихователів (і вихованців одночасно) виступає молодь різного, і особливо, шкільного віку.

Слід відмітити, що навчальна екологічна стежка розрахована на три категорії відвідувачів: педагогів і вихователів, студентів педагогічного університету, дітей старших груп дошкільних закладів, учнів загальноосвітніх шкіл і технікумів, відпочиваючих громадян.

Перша категорія слухачів на такій стежці набувають досвід навчально – виховної роботи з дітьми в природних умовах.

Друга категорія слухачів оволодівають на стежці частиною навчально – програмного змісту: вивчають об'єкти і явища природи, пізнають види природо використання, набувають досвід оцінок характеру і результатів взаємодії людини

Фото Екологічна стежка – це творча лабораторія в природних умовах.

і природи, оволодівають навичками культури екологічно грамотної поведінки в навколишньому оточенні, розвивають вміння пропагувати ідеї охорони природи серед однолітків і населення.

Третя категорія слухачів – з числа відпочиваючих, короткочасних екскурсійних груп, розширюють свій кругозір з сучасних екологічних проблем і шляхи їх вирішення.

Тому важливе значення у підвищенні екологічної освіти у відвідувачів стежки має знайомство їх з законами живої природи, для яких забезпечується стабільність екологічних умов життя в оточуючому середовищі.

Подорожуючи екологічною стежкою, слід не тільки повідомляти дітям елементарні знання про природу, але й надати їм можливість на практиці перевіряти деякі теоретичні знання, набуті в школі.

Зупинка № 1 «ІНФОРМАЦІЙНА»

Позашкільному навчально-виховному об'єднанні відділ ЕНЦУМ який здійснює методичну, природоохоронну, екологічно – натуралістичну, дослідницьку роботу.

З метою активізації навчальної та пропагандистської роботи з питань охорони природи, створення умов для виховання екологічно грамотної поведінки учнівської молоді МЕНЦУМ в навколишньому середовищі здійснює такі форми роботи:

Екологічна стежка пролягає по позашкільному навчально-виховному об'єднанні відділ ЕНЦУМ м. Кам'янця – Подільського. Довжина стежки – 1,5 км. Важливою особливістю екологічної стежки є її інформативність. Умовно її можна розділити на пізнавальну, навчальну і ввідну. Вона повинна впливати на емоції, інтелект і волю відвідувача. Кожному виду інформації відповідають свої зорові об'єкти на маршруті стежки. Так, натуральні об'єкти виступають зоровими образами для повідомлень екскурсоводам переважно пізнавальної інформації.

Це види квітково – декоративних, лікарських та рідкісних рослин, тварин, що утримуються в зоопарку ЕНЦУМ. Досвід показує, що найбільшою популярністю у дітей і дорослих відвідувачів користуються саме рослини і тварин. Власне, вони ж підлягають найбільшому впливу з боку людини, особливо, в зонах рекреації на

території НПП «Подільські Товтри».

Зупинка № 2 «НПП ПОДІЛЬСЬКІ ТОВТРИ»

Відділ ЕНЦУМ знаходиться на території НПП «Подільські Товтри», який створено згідно Указу Президента України за № 474/96 від 27.06.96 на території 261 316 га і знаходиться в межах трьох адміністративних районів Хмельницької області: Чемеровецького, Городоцького та Кам'янець – Подільського районів. Особливість національного парку полягає в наявності Товтр – залишків рифового бар'єру Сарматського моря, Дністровського каньйону. Флора парку становить 1\3 видового складу флори України, Фауна 1/5 частину фауни України. Тут зустрічається 60 видів рослин і 80 видів комах, птахів та тварин, що занесені до Червоної книги України.

Екскурсовод знайомить відвідувачів з основними напрямами діяльності НПП «Подільські Товтри» по охороні та відтворенню природних ресурсів, формуванні рекреаційної зони, екомоніторингу довкілля.

Зупинка № 3. «КВІТИ МОЄЇ УКРАЇНИ»

Квітучим різнобарв'ям зустрічає нас зупинка «Квіти моєї України». Тут милують око одно-, дво-, та багаторічні квітково-декоративні рослини, що належать до 20 родин та 80 видів. Найбільш різноманітні є родини Айстрових, та Лілійних. Айстри, чорнобривці, жоржини, мальви, настурція, цинія – це далеко не повний перелік рослин які ми зустріли на цій зупинці.

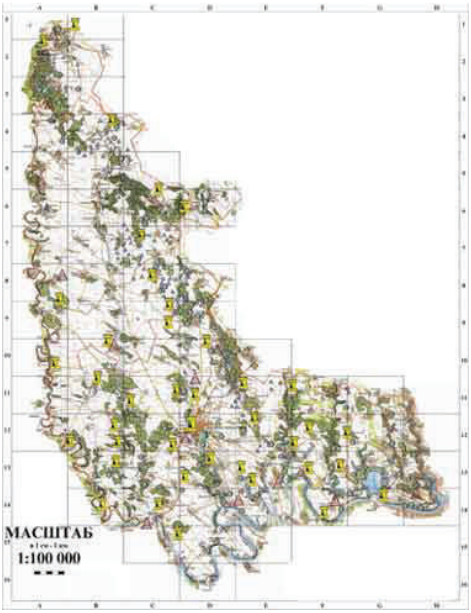

Фото Карта НПП «Подільські Товтри»

Значне місце в колекції квітково-декоративних рослин належить колекції сортів півників. Це півники німецькі, що мають фіолетові квіти, сибірські з синіми квітами та півники мечовидні з рожево-фіолетовими квітами.

Зупинка № 3 є доброю базою для проведення практичних робіт у всі пори року – посадка квітів, догляд за ними, збирання насіння.

Тут проходять виховні заходи, екологічні свята.

Зупинка № 4 «ПРИРОДА – НАШ РІДНИЙ ДІМ»

Знайомить нас з правилами поведінки в природі.

Так, інформаційний щит на зупинці «Природа – наш рідний дім» періодично поновлюється. Під час екскурсії, знайомлячи дітей з правилами поведінки в природі, екскурсовод пропонує виготовити екологічні знаки – символи по темі: «Азбука ввічливості в природі».

Ці знаки – символи розміщуються на щиті під час проведення підсумків екскурсії.

Людина раніше була ближче до природи, шанувала її, освячувала, переймалась красою, ласкавістю, гордістю. Тепер ми забуваємо, що природа подарувала цілющі скарби людині навік. І ми повинні берегти їх, як своє життя

Зупинка № 5 «ЧЕРВОНА ГІРКА»

Саме ті рослини, які ростуть на території НПП «Подільські Товтри» і занесені до Червоної Книги України, поселились на Червоній Гірці відділу ЕНЦУМ.

Це і півники угорські – квіти богині Іриди, які прикрашають сиві скелі Смотрицького каньйону фіолетовими пахучими квітами.

Чемерник морозниковидний – реліктова рослина, що не боїться ніяких морозів, бо вижила після наступу льодовика. Непримітні на перший погляд квіти ввібрали в себе силу землі і, як тільки сніг починає танути, вони пробиваються крізь його товщу і розкриваються до сонця.

Цибуля коса – цей реліктовий вид зберігся в єдиному куточку на Україні – на крутосхилах Кам'янеччини. Рослина увібрала в себе властивості часнику та цибулі.

Шиверикія подільська – релікт, ендемік, вид включений в список рідкісних видів Європи.

Цибуля подільська – ендемік. Дивує нас рожевими ніжними дрібненькими дзвониками квітів. має їстівні листочки та цибулини. 16 рідкісних рослин зростає на Червоній Гірці відділу ЕНЦУМ. Результатом експедиції по Смотрицькому каньйону була інтродукція цих рідкісних дикорастучих рослин.

Таким чином, збережена цибуля коса, як вид і єдине місце зростання на Кам'янеччині – це відділ ЕНЦУМ. Уже 2 роки – жодної рослини цибулі косої в Кам'янець – Подільському районі не виявлено. Отож, переносячи зникаючі рослини з дикої природи в культурні умови, учні мають змогу дослідити причину зникнення того чи іншого виду, як результат антропогенного впливу на навколишнє середовище.

Зупинка № 6 «ЗЕЛЕНА АПТЕКА»

На зупинці «Зелена аптека» ми знайомимось з рослинами, які використовує народна медицина для лікування різних захворювань. Колекційна ділянка нараховує понад 50 видів лікарських рослин. ту ростуть традиційні ще в гробниці фараона Тутанхамона – часник і цибуля. Їх цілющі властивості відомі людині ще 4 тис. років тому. А також ми знайомимось з мало поширеними рослинами : гісон, монарда, лаванда, тархун, чорна морква, ехіноцея пурпурова, лікувальні властивості яких ще не повністю вивчені. Під час подорожі екскурсовод пропонує гру: декілька добре відомих лікарських рослин, які мають типовий запах, дають оглянути та понюхати, потім пропонують визначити їх з зав'язаними очима (меліса лимонна, м'ята перечна, лаванда). Для кожної групи пропонується пам'ятка «Правила збору лікарських рослин». Залежно від сезону учнів включають в збір та заготівлю лікарської сировини та виготовлення фіточаїв.

Народна медицина – це наука, народна мудрість, яку потрібно зберігати, яку потрібно вивчати, примножувати, і передавати з покоління в покоління.

Тож прикладаємось спраглими вустами до живильних джерел народної мудрості, не даємо замулитись і зникнути їм.

Зупинка № 7 «ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗООПАРК»

На території ЕНЦУМ з 1997 року функціонує зоопарк, затверджений Рішенням 4 сесії обласної Ради від 16.12.98 за № 13.

14 видів ссавців, 15 видів птахів, 6 видів рептилії, 4 види земноводних та близько 20 видів акваріумних риб налічує зоопарк.

Тут мирно живуть лисиця звичайна та заєць русак, павич звичайний та фазан золотистий, сова вухата та морські свинки, поні та нутрії, черепахи та тритони. Вони зігріті любов'ю та доглянуті дбайливими руками юннатів.

Часто новими жителями зоопарку стають тварини дикої фауни: поранені, хворі, одинокі. Так потрапили в зоопарку пташенята вухатої сови. Останні три роки в м. Кам'янці – Подільському спостерігається зимівля вухатих сов (район педуніверситету). Двох пташенят, які випали з гнізда, підібрали діти і принесли у зоопарк. Уже 2 роки ці птахи живуть у відділі ЕНЦУМ.

Маленьке лисеня залишилось без матері лисиці – вона стала здобиччю мисливців, вигодували з соски юні любителі природи.

Пам'ятка

Індивідуальної поведінки в природному оточенні

Ідучи в парк, в ліс чи в поле, на екскурсію, в туристичний похід, на прогулянку чи на відпочинок, згадай що все, що тебе оточує, милує твій зір і слух, дає насолоду – все це твоє і все це треба залишити чистим і неушкодженим, і все це належить всім, і повинно радувати всіх, а не тебе одного, а тому, пам'ятай:

1. Кожен зелений листок, кожна зелена травинка виділяє в повітря кисень. Ним ми дихаємо, без нього немає життя. Не топчи, не зривай її даремно!

2. Найкрасивіша квітка та, що квітує там, де зросла. не губи її!

3. Гриби, які для людини є отруйними, для лісових мешканців – ліки і харч. Чим більше в лісі різних грибів, тим він затишніший, тим краще і швидше ростуть дерева. Не знищуй неїстівних грибів!

4. Не галасуй у весняному лісі, не включай надто голосно музику. Ти злякаєш пташку, вона злетить з гнізда, яєчка, які вона насиджувала, захолонуть і з них ніколи не виведуться пташенята. Не шуми – послухай, як шумить ліс!

5. Якщо ти знайшов гніздечко – не зачіпай його, бо пташка помітить, що її житло виявлено і може покинути його навіть, якщо там відкладені кілька яєць. Поспостерігай за гніздом непомітно, обережно і ти побачиш багато цікавого.

6. Не лови барвистих метеликів, що літають над квітами на квітниках, на лузі. Вони самі схожі на казкові «літаючі квіти» і нікому не завдають шкоди.

7. Нема більш чистої і смачнішої води, ніж джерельна. Подивись, як схиляються над ними трави і квіти, кущі і дерева. Вони оберігають його від посухи, захищають від пилових бур. Не скаламуть же і ти джерело! Охороняй його чистоту! Чиста вода – велике багатство.

8. Ти хочеш принести додому лісові квіти? Збери їх перед тим, як ітимеш до дому і знай – скромний, невеличкий букет всім говорить, що ти свідома людина, бережлива, добра. А про що говорить оберемок лісових квітів?

9. Щоб згубити молоде дерево, потрібні хвилини, а виростити – роки. Не ламай черемхи, не каліч інших квітучих дерев, кущів!

10. Рана на рослині – рана на живому тілі. Якщо ти назбираєш букет лісових суниць, знай – скільки гілочок у букетику, на стількох рослинах залишились рани і всі вони будуть довго хворіти, а багато й зовсім загине.

11. Ніщо не губить все живе так швидко й безжалісно, як вогонь. Байдужість, що привела до пожежі – злочин перед природою і перед людьми. Прослідкуй, щоб у лісі не залишалось навіть іскри непогашеного вогню.

12. Об покинуту консервну банку, скло може поранитись і загинути лісовий звір. Нагріте сонцем скло може стати причиною пожежі, не залишай після себе сміття в лісі! Хай твоє місце відпочинку буде чистим, а рештки їжі залиши пташкам на сухих сучках, звірам на пеньку, комахам – на землі.

Природа щедра до нас. Все, що ми маємо – від неї. Ти відплати їй своєю добротою, увагою, чесним поводженням, і вона буде ще щедрішою.

Пам'ятка розроблена на кафедрі природознавства і математики з методикою початкового навчання Кам'янець – Подільського педагогічного інституту під керівництвом доцента Запорожан З.Є., 1996 року.

ЕКСКУРСІЙНІ ОБЄКТИ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ВІДДІЛУ КОМУНАЛЬНОЇ УСТАНОВИ ДУНАЄВЕЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ «ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»

«Центр позашкільної освіти» – осередок для занять та розвитку дітей в позаурочний час, місце для творчих і сміливих ідей, де кожний може знайти себе, відкрити нові можливості і таланти.

Комунальна установа Дунаєвецької міської ради «Центр позашкільної освіти» створений в 2021 році шляхом приєднання Комунального закладу Дунаєвецької міської ради «Будинок творчості школяра» до Комунального закладу Дунаєвецької міської ради «Станція юних натуралістів». Новостворений заклад об'єднує все найкраще, що є в позашкіллі. Навчальний процес організовано за шести напрямами. В гуртках та творчих об'єднаннях займаються 930 вихованців.

День відкритих дверей у Центрі позашкільної освіти

Особливою гордістю закладу є створення музейного простору. Екскурсійне середовище еколого-натуралістичного напряму об'єднує: навчально-дослідну земельну ділянку, екологічну стежку, мініендропарк, екологічну лавку лікарських трав, музей хліба «Від зернини до хлібини», музей природи, підземелля «На межі епох», які є візитівками закладу і Дунаєвецької міської громади.

Однією з дієвих форм роботи в природі є екскурсія на навчально-дослідну земельну ділянку, де вихованці отримують навики і вміння проведення дослідницької роботи. Виконуючи дослідницькі завдання, вихованці знайомляться з рослинним і тваринним світом своєї місцевості у різні пори року. Все це активізує пізнавальну діяльність учнів, спонукає до вивчення і закріплення нових знань.

Навчально-дослідна земельна ділянка – це справжня лабораторія для пізнання природи, власної творчості і самостійності, на якій розміщено колекційний відділок овочевих і польових культур.

На колекційній земельній ділянці вихованці гуртка вирощують та вміло застосовують на заняттях гуртка такі лікарські рослини як м'ята лікарська (сорт «Перцева»,

«Шоколадна», «Яблучна», «Мохіто»), ромашка лікарська, меліса лікарська, любисток, фенхель звичайний, базилік (сорт «Спокусник»), тютюн (сорт «Махорка»).

Різноманітною є тематика дослідів, яку вихованці гуртка проводять на навчально-дослідній земельній ділянці в овочевій та польовій сівозмінах. Польова сівозміна. Досліди: «Вплив деревного попелу на врожайність картоплі (Картопля звичайна, сорт «Слов'яночка»), «Вплив замочування насіння у слабкому розчині калій перманганату на ріст, розвиток та врожайність гороху» (Горох посівний, сорт «Оскар»), «Сортовивчення квасолі» (Квасоля звичайна, сорти: «Лимонка», «Бандоля біла»)

Проведення досліджень на навчально-дослідній земельній ділянці

Овочева сівозміна. Досліди: «Вплив оптимальних строків посадки на врожайність цибулі-саджанки» (Цибуля звичайна, сорт «Шекспір»), «Вплив глибини посіву насіння на ріст, розвиток та врожайність столового буряка» (сорт «Єгипетський»), «Вплив передпосівного загартування насіння на схожість та врожайність моркви» (сорт «Королева осені»), «Вплив передпосівного обробітку насіння на схожість петрушки», «Вплив передпосівного обробітку насіння на схожість кропу» (сорт «Діл»), «Вплив підгортання на врожай помідор» (сорт «Радість літа»).

Збір врожаю на НДЗД

Приємним є те, що вихованці гуртків вже декілька років поспіль є призерами Всеукраїнського конкурсу навчально-дослідних земельних ділянок.

У нашій установі функціонує еко-клас, який створено у 2020 році працівниками закладу на території навчально-дослідної земельної ділянки, для навчання дітей в умовах пандемії COVID-19. Сьогодні для вихованців є хороша можливість проводити заняття на свіжому повітрі та спостерігати за красою і розвитком рослин.

Заняття вихованців гуртків у еко-класі

У 2020 році в закладі створено екологічну лавку – скарбницю лікарських трав, у якій більше 40 видів лікарських рослин з унікальною рецептурою, різноманітні настоянки та варення. Вихованці гуртків з радістю і цікавістю відвідують заняття, на яких ознайомлюються та вивчають лікарські рослини рідного краю, проводять дегустації чаїв, смакують смачними вареннями та роблять цілющі настоянки. Еко-світлиця користується популярністю серед відвідувачів, адже кожен охочий може завітати у чарівний світ трав та дізнатися про ту чи іншу рослину, цілющі властивості та поласувати навіть трояндовим варенням.

Екологічна стежка відіграє важливу роль у природоохоронному вихованні учнів, ознайомленні їх з рідною природою, формуванні екологічної культури, екологічно-грамотної поведінки людини в навколишньому природному середовищі, поширенні знань про природу та людину, як невід'ємну частку довкілля. Стежка нашого відділу включає 8 станцій: станція №1 «Центр позашкільної освіти», станція №2 «Мікрозаказник диких бджіл та джмелів», станція №3 «Джерело», станція №4 «Пташине містечко», станція №5 «Заставський став», станція №6 «Зона екологічного лиха», станція №7 «Мурашки – санітари лісу», станція №8 «Ялинник».

Стежка розпочинається на території Центру позашкільної освіти. Під час екскурсії вихованці знайомляться з представниками диких бджіл та джмелів, з'ясовують роль цих маленьких працьовитих комах у перехресному запиленні рослин. На наступних станціях вихованці знайомляться з цілющими джерелами нашої місцевості, з видовим складом птахів своєї місцевості, вивчають флору і фауну водойми, біологічні особливості риб; вплив зовнішніх умов на життя риб у ставку, вихованці спостерігають за місцем потрапляння неочищених стічних вод Дунаєвецького

маслозаводу по окружному каналу до русла р. Тернавка. З «мурашиним царством» рудих лісових мурах екскурсанти знайомляться на станції № 7. Тут вони спостерігають за великим старим мурашником, від якого відокремилось 6 мурашників, і цей процес не закінчується. Завершується екскурсія милуванням вічнозеленими красунями-ялинками на території закладу.

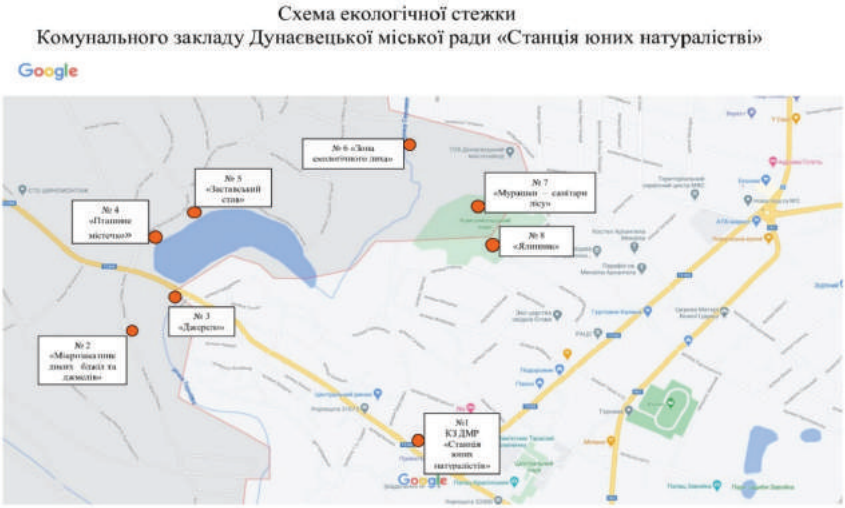

Схема екологічної стежки еколого-натуралістичного відділу Комунальної установи Дунаєвецької міської ради «Центр позашкільної освіти»

У 2016 році педагогами Дунаєвецької станції юних натуралістів було створено Музей хліба «Від зернини до хлібини», який налічує 24 види хліба, 41 вид солодкої випічки, 19 видів обрядового хліба, 27 різновидів дідухів, 10 ляльок-мотанок, 17 ляльок-травниць, а ще, в нас експонуються вироби з соленого тіста та дерева. Різноманітні колоритні предмети українського вжитку радують поціновувачів старовини, долучаючи до народознавства дітей та молодь нашої громади.

Світлини музею хліба «Від зернини до хлібини»

Музей природи рідного краю був створений у 2001 році нашим колегою – Крупником Юрієм Володимировичем, тоді директором станції юних туристів. Музей ми отримали у спадок. Тут представлена велика кількість експонатів живої природи. Оформлено цілісні експозиції: «Птахи», «Ссавці», «Риби та мешканці водойм», «Гриби», «Метелики та жуки», «Корисні копалини». Загалом музей налічує понад тисячу експонатів.

З метою розвитку історико-туристичної галузі Дунаєвецької ТГ у 2019 році педагоги, тоді ще, станції юних натуралістів, розробили та реалізували проєкт «На межі епох». В рамках якого було відреставровано давні монастирські підвали та підземні тунелі, побудовано мініатюри кляштору та монастиря, оформлено оригінальну арт-стіну у вигляді муралу із зображенням сцен з життя монахів-капуцинів. Педагоги та вихованці закладу проводять цікаві екскурсії для мешканців та гостей громади. Сьогодні – це одна з найкращих туристичних зон на мапі міста. Гості закладу та міста мають можливість відвідати культурну спадщину нашої громади – підземелля «На межі епох» та здійснити подорож в часі на 229 років в минуле, познайомившись з найцікавішою історією Дунаєвеччини.

Гордістю закладу є і дендропарк, створений теж власними силами у 2011 році, який нараховує 84 види однорічних рослин та більше 150 видів багаторічних. Тут зростають не тільки звичні нам представники рослинного світу, а й непритаманні нашій місцевості дерева та кущі. Це Магнолія Суланжа, Тюльпанове дерево, Гінго дволопатеве (білоба), форзиція поникла, катальпа та багато інших рослин.

Дендропарк зачаровує у різні пори року

Ми розвиваємо позашкілля, щоденно сумлінно трудимось і пам'ятаємо, що позашкілля – це родина, яка живе і дихає метою: щоденно допомагати нашим дітям у розвитку особистості. Попереду великі плани, які прагнемо здійснити у реальних цікавих справах. Дбаємо про наші музеї, розвиваємо їх та популяризуємо, адже музеї – це безцінні джерела пізнання культурно-історичних цінностей українського народу.

ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ «СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ» ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ОБЛАСНОГО ЦЕНТРУ ТУРИЗМУ І КРАЄЗНАВСТВА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

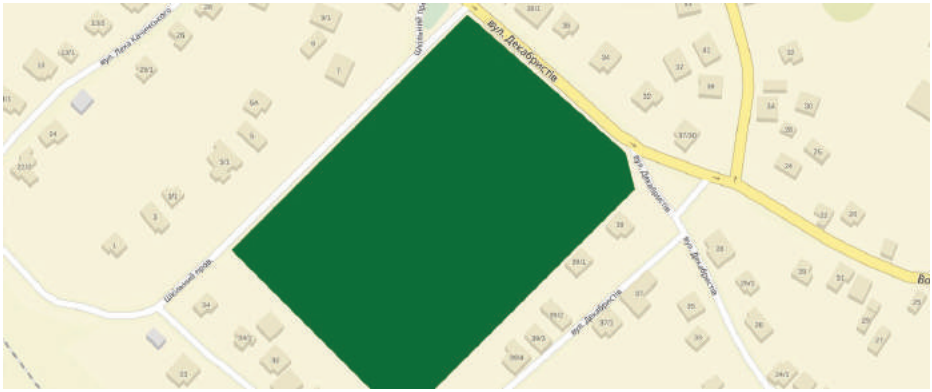
Сьогодні колишній юннатівський заклад, який діяв з 1952 року як обласна станція юннатів, а з 1992 року — обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, після процесу приєднання, існує у складі правонаступника — Хмельницького ОЦТКУМ, як відокремлений структурний підрозділ еколого-натуралістичного напряму «Станція юних натуралістів».

На рахунку хмельницьких юннатів і педагогів-натуралістів низка визначних досягнень і добутків, які були високо оцінені в минулі роки. Серед них — визнання переможцем ЗЕЛЕНБУДУ за підсумками Піонерської мічурінської п'ятирічки 1971–1975 років, Диплом переможця Всеукраїнського конкурсу УНДЗД в 2010 році, 5 золотих, 4 срібних та ряд дипломів і почесних грамот з Міжнародних виставок «Сучасні заклади освіти» та «Інноватика в сучасній освіті» в 2011–2021 роках, а також почесні грамоти і спеціальні відзнаки від МОН та НАПН України, в т.ч. – «Флагман освіти і науки» (2011 р.), «Заклад-новатор» (2013 р.), «Лідер сучасної позашкільної освіти» (2015 р.), «Лідер сучасної освіти» (2016 р.), «Переможець відкритого Рейтингу якості позашкільної освіти «Золота когорта позашкільників» (неодноразово до 2022 р.).

Учнівська НДЗД та дендропарк «Юннатівський» з усім майновим комплексом і навчально-матеріальною базою юннатів з квітня 2022 року належать правонаступнику.

Денропарк «Юннатівський»

Дендропарк «Юннатівський» природо-заповідна територія місцевого значення, створений у 2020 році, займає площу 2,06 га, представлено 217 видів рослин. На його території розміщені три навчальних корпуси, учнівська навчально-дослідна земельна ділянка (УНДЗД), навчальна теплиця, дендрарій, куточок живої природи, навчальна пасіка, сад, шкілка, ділянка лікарських рослин, рідкісних та зникаючих, створено колекції декоративних та сільськогосподарських рослин, що дозволяє проводити теоретичні і практичні заняття та ефективно здійснювати дослідницьку роботу. Флора, що зростає на природо-заповідній території закладу використовується педагогами-натуралістами для навчальних цілей, є дослідною базою і використовується з метою вивчення, збереження і збагачення ресурсів регіону. Дендропарк має у своєму розпорядженні колекції деревних, чагарникових, трав'янистих рослин, а також колекції рослин, що занесені до Червоної книги України, які потребують охорони, збереження, відтворення та

Територія Дендропарку «Юннатівський» Хмельницького обласного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді на карті міста (пров. Шкільний, 8)

відновлення. Значну увагу при формуванні колекцій приділено природній флорі регіону.

Екологічна стежка дендропарку «Юннатівський»

З метою активізації навчальної та інформаційно-пропагандистської роботи з проблем охорони природи, створення умов для виховання екологічно грамотної поведінки людини в навколишньому середовищі, по території дендропарку проходить маршрут екологічної стежки, створеної в 1994 році педагогами-натуралістами закладу.

Екологічна стежка, як комплекс екологічних об'єктів, сприяє реалізації завдань екологічної освіти і виховання та формування екологічної культури підростаючого покоління, вивчення учнями і дорослим населенням об'єктів та явищ природи, пізнання видів природокористування, здобуття досвіду оцінок характеру і результатів взаємодії людини й природи, оволодіння навичками культури екологічно грамотної поведінки в природі, розвиток уміння пропагувати ідеї охорони природи, опрацювання природничо-краєзнавчих та історичних відомостей про рідний край, виховання фізично здорової особистості, створення рекреаційних зон і заповідних територій, проведення пошукової, дослідницької та науково-дослідної роботи.

Екологічна стежка має протяжність 0,5 км, на якій розташовано 5 станцій:

Починається маршрут зі станції «Мікродендрарій», яка служить дендропарку окремою "лабораторією", де зібрана колекція лісоутворюючих порід і паркових форм. Мікродендрарій закладений по принципу довільного розміщення окремих дерев, кущів та їх груп. Він є хорошим об'єктом дослідницької та навчально-пізнавальної роботи, з ознайомлення учнів з хвойними видами та деякими формами деревно-чагарникових рослин, що сприяє екологічному вихованню учнівської молоді.

Партерна частина території Хмельницького обласного еколого- натуралістичного центру учнівської молоді

Флора мікродендрарію представляє наукову, естетичну цінність та має пізнавальне значення. Більшість видів були визначені в результаті багаторічних спостережень та практичних дослідів над акліматизованими деревно-чагарниковими породами і вибір їх є науково обґрунтованим. (Туя західна (ф. колоновидна)Thuja occidentalis., Липа серцелиста Tilia cordata, Сумах пухнастий Rhus thyphyna., Ясен звичайний Fraxinus excelsior, Ялина сріблястa Picea pungens Engelm, Ялівець козацький Juniperus sabina L., Магонія падуболиста Mahonia aquifolium (Pursh) Nutt, Спірея Spiraea, Гортензія деревовидна Hydrangea arborescens L, Форзиція середня Forsythia, Бірючина звичайна Ligustrum vulgare, Самшит вічнозелений Buxus sempervirens L, Гінкго дволопатеве Ginkgo biloba).

«Рослини лісу». Тут відвідувачі можуть поглибити знання про ліс, розширити уявлення гуртківців про його значення в житті людини, показати взаємозв'язок людини і природи, вчити спостерігати за змінами в житті рослин, охороняти, вивчати їх біологічні і ботанічні характеристики. Розвивати творчі здібності дітей, уміння дружно і злагоджено працювати, розвивати мислення, вміння робити висновки, виховувати бережливе ставлення до природи. екскурсанти ознайомлюються із значенням лісу, його роллю у підтриманні природного стану біосфери.

Як чинник культурного і соціального значення ліс для багатьох мільйонів людей є місцем відпочинку, лікування та туризму.

«Пасіка» – ця станція розповість про існування гармонійного зв'язку між рослиною і комахою, життєві процеси бджоли та ентомофільні рослини тісно пов'язані між собою, а також галузь сільськогосподарського виробництва – бджільництво, вибір та особливості конструкції вуликів, біологічні особливості бджолиної сім'ї, поведінку бджіл та продукти бджільництва;

«Ліки навколо нас» – створена юними натуралістами під керівництвом досвідчених педагогів, де ведеться робота по охороні рослин, які використовуються як лікарська сировина, надаються кваліфіковані консультації по збору і засушуванню лікарських рослин з урахуванням природоохоронних аспектів такої роботи.

Разом з колекцією лікарських рослин на ділянці ростуть рослини (чорна смородина, капуста та ін.), здатні засвоювати радіоактивні елементи стронцій і цезій (при зараженні ґрунту урожай цих рослин не використовується для харчування). Вирощування цих рослин поєднується з рослинами радіопротекторної дії, здатних покращувати стан здоров'я людини (суниці лісові, калина звичайна, картопля, морква посівна, цибуля ріпчаста, столовий буряк, кульбаба лікарська, яблуня та інші).

Тут проводяться теоретичні та практичні заняття гуртків юних екологів, юних фітотерапевтів, юних овочівників, юних валеологів, юних медиків та ін., організовуються екскурсії, ведуться фенологічні спостереження, вивчаються особливості агротехніки вирощування цих рослин.

Ялини звичайні

Ця станція має непересічне пізнавально-культурне (для великого загалу відвідувачів) і освітнє значення.

«Червона калина — символ України». Такі символи, як Прапор і Гімн України, офіційно визнані й охороняються Конституцією, але є і традиційна символіка народу, що не затверджена документами, проте вважається національними атрибутами — це рослинні символи калина, верба, дуб, тополя, барвінок, чорнобривці. Вони здавна уособлюють красу нашої України, духовну міць народу, засвідчують любов до рідної землі. Тут у мальовничому куточку стежки учасники екскурсії зупиняються, досконало знайомляться з рослинами символами України. Ці символи — ознаки нашого роду, що вирізняють українців з-поміж інших народів, роблять нас самобутніми і неповторними. Народна символіка — це історія життя українського народу, відображення його національної свідомості, національної психології.

Тут завершується маршрут екологічної стежки. Підбиваються підсумки спостережень. Учні виконують записи за результатами своїх спостережень.

Враховуючи особливості освітнього процесу в закладі, організовуються природничо-краєзнавчі екскурсії та навчальні заняття по екологічній стежці, педагогічний колектив закладу широко використовує її для поглиблення навчального матеріалу програм шкільних предметів природничого напрямку та з метою пропагування

Ялини колючі сизого культивара

в різних формах екологічну освіту й культуру серед гуртківців, школярів міста й області. За роки існування екостежки тисячі учнів місцевих шкіл та гуртківців закладу долучалися до участі у навчальних екологічних екскурсіях цією стежкою, чимало з них доглядали за рослинами на її станціях, поповнюючи їх новими видами.

Щороку влітку на навчальній екологічній стежці проводились сезонні екскурсії для студентів Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Тут кожного року бувають сотні учнів шкіл міста Хмельницького, її відвідують учні та вчителі природничих дисциплін шкіл Хмельницької області та України під час проведення Всеукраїнських масових заходів. Для занять під відкритим небом організовано «зелений клас» з альтанкою.

Рослини екологічної стежки дендропарку «Юннатівський»:

акація біла (robinia pseudoacacia), барвінок малий (vinca minor), береза повисла (betula pendula roth.), бірючина звичайна (ligustrum vulgare, бузина чорна (sambucus nigra), бузок звичайний (syringa vulgaris), бук європейський (fagus sylvatica), буркун білий (melilotus albus), буркун лікарський (melilotus officinalis), газонна трава (mieszanka trawnikowa), гіркокаштан звичайний (aesculus hippocastanum), глід одноматочковий (crataégus monógyna), горіх волоський, або грецький (juglans regia), гортензія деревовидна (hydrangea arborescens), конвалія травнева (convallaria

majalis), кропива глуха біла (lamium album), кропива дводомна (urtica dioica), липа серцелиста (tília cordáta). магонія падуболиста (mahonia aquifolium), подорожник ланцетолистий (Plantago lanceolata), подорожник великий (Plantago major), портулак городній (portulaca oleracea), самшит вічнозелений (búxus sempervírens), сосна звичайна (pínus sylvéstris), спірея верболиста (spiraea salicifolia), спірея японська (spiraea jaonica), тис ягідний (táxus baccáta), туя західна (thúja occidentális), фіалка лісова (viola reichenbachiana), форзиція середня (forsythia intermedia), чистотіл звичайний (chelidonium majus), шовковиця біла (morus alba), шовковиця чорна (morus nigra), ялина звичайна (pícea ábies), ялина сріблястa (picea pungens), ялівець козацький (juniperus sabina), ясен звичайний (fraxinus excelsior).

УЧНІВСЬКА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА ЗЕМЕЛЬНА ДІЛЯНКА

Використовується для проведення школярами самостійних досліджень і виконання ними творчих експериментальних сільськогосподарських та біологічних дослідів. Учнівська навчально-дослідна земельна ділянка (далі УНДЗД) має відділи квітково-декоративних рослин, плодово-ягідних культур, лікарських рослин, колекційний відділ, дендрологічний, шкілка, виробничий відділ, відділ овочевих та польових культур в системі сівозмін.

Робота на УНДЗД підвищує якість знань з сільськогосподарської праці, біології, хімії, екології, ІТ-технологій, озброює вихованців першими економічними знаннями, які отримують під час розрахунків норм висіву насіння, внесення добрив, запланованих урожаїв, затрат праці, допомагає вихованцям пов'язати різні теми природничого циклу і посилює мотивацію вивчення ботанічних, зоологічних, географічних, математичних аспектів, сприяє засвоєнню наукових методик, комп'ютерних технологій, основ овочівництва, зеленої архітектури та садівництва.

Крім того, ця робота несе значне профорієнтаційне, розвиваюче та виховне навантаження оскільки дає розуміння суті професій, виховує допитливість, наполегливість, дисциплінованість, відповідальність, формує навики групової роботи, комунікабельності, креативності, уміння спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати результати.

Робота на НДЗД виконується в рамках обов'язкової для вивчення складової навчальних програм сільськогосподарського, біологічного, екологічного, природоохоронного напрямків.

Дендрологічну складову території дендропарку складають: партерна частина, колекційна ділянка деревних рослин УНДЗД, ділянка Українського саду та плодовий сад.

У партерній частині території закладу зростають найстаріші дерева. З боку провулка Шкільного зростає ряд гіркокаштана звичайного (Aesculus hippocastanum), в кількості 7 дерев (діаметри стовбурів – 34 54 см, висота 8–19 м) з двома липами

На навчально-дослідній ділянці

дрібнолистими (Tilia cordata Mill.): діаметри стовбурів – 67 см і 83 см, висота – 18 м і 19 м. Вік цих дерев – близько 80 років.

Ландшафтно-композиційна структура цієї частини території парку вирішена у регулярному стилі і представлена чотирма прямокутними ділянками обсадженими живоплотом з бирючини звичайної (Ligustrum vulgare L.).

Серед деревних рослин цих ділянок особливо виділяються ялини звичайні (Picea abies L.) в кількості 7 дерев з діаметрами стовбурів 36–55 см. Висотою 24–26 м, віком – понад 50 років. Ялини мають густу крону, рясно плодоносять, створюють у цій частині території затишок і прохолоду.

На правій ділянці зростає біогрупа з ялини колючої сизого культивара (Picea pungers Engelm 'Glauca') р 6 дерев (діаметри стовбурів – 22–34 см, висота – 14–18 м.).

Партерні ділянки характеризуються великою кількістю й інших хвойних деревних рослин. Тут зростають дві великі куртини ялівця козацького (Juniperus Sabina L.), тис ягідний (Táxus baccáta), туї західні культивара 'Говея' (Thuja occidentalis L.'Hoveyi'), молоде дерево ялини звичайної. На лівій ділянці росте новопосаджене дерево сосни звичайної (Pinus sylvestris L.).

Серед покритонасінних деревних рослин – старі кущі самшита вічнозеленого (Buxus sempervirens L.) природного зростання, магонії вічнозеленої (Mahnia aquifolium Nutt), гортензії деревовидної (Hydrangea arborescens L.), форзиції середньої (Forsythia intermedia Zab).

Ці ділянки у вегетаційний період прикрашають багаторічні квітково-декоративні рослини УНДЗД.

У партерній частині території парку зростають старі дерева берези повислої (Betula pendula Roth.) з максимальним діаметром стовбура 35 см і висотою 16 м, гіркокаштана звичайного (діаметр стовбура – 52 см, висота – 18 м).

З північно-східного боку учнівської навчально-дослідної земельної ділянки закладу зростає ряд ясена звичайного (Fraxinus excelsior L.) в кількості 15 дерев: діаметри стовбурів – 28,5–80 см, віком 60–70 років; а також унікальне старе дерево глоду одноматочкового (Crataegus monogyna) з діаметром стовбура 44 см і висотою 9 м, віком понад 50 років; липа дрібнолиста (діаметр стовбура – 59 см, висота – 18 м).

Серед деревних рослин УНДЗД через високі декоративні властивості заслуговують на увагу такі види, як гібіскус сирійський (Hibiscus syriacus), сумах пухнастий (Rhus typhina L), піон деревовидний (Paeonia suffruticosa (Andrews), різні культивари туї західної.

Український сад дендропарку «Юннатівський»

У 2008 році на території закладу в рамках обласної акції-конкурсу «Шкільний дендропарк», відповідно до наказу Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Хмельницький області, управління від 06.11.2007 року № 60/463/37 було створено ділянку Українського саду.

Тут зростають 26 видів рослин, серед них: барбарис звичайний (Berberis vulgaris L.), бук європейський (Fagus sylvatica L.), глід кров'яно-червоний (Fagus sylvatica L.), глід колючий 'Безколючкова'(Crataegus oxyacantha), калина гордовина (Vibúrnum lantána), калина звичайна 'Карлікова' (Viburnum opulus), кизильник блискучий (Cotoneáster lucídus), кизильник горизонтальний (Cotoneaster horizontalis), ліщина звичайна фундук 'Крупноплода' (Corylus avellana L.), мигдаль трилопатевий (Prúnus tríloba), сніжноягідник білий (Symphoricarpos albus), таволга середня (Spiraea media Franz Schmidt) та ін.

У старому саду зростають типові сорти яблунь, груш, слив, вишень та інших плодових дерев.

Така колекція відіграє важливу роль у поліпшенні добробуту нації і міцності держави, зростанню її наукового, інтелектуального та духовного потенціалу і потребують збереження у життєздатному стані та генетичній цілісності. Колекція являє собою сконцентрований резерват цінних зразків рослин для використання у наукових, дослідницьких, екологічних, освітніх та інших проєктах, конкурсах.

Серед рослин Червоної книги України на різних ділянках території закладу ростуть горицвіт весняний (Adonis vernalis L.), клокичка перista (Staphylea pinnata L.), любка дволиста (Platanthera bifolia), півонія тонколиста (Paeonia

tenuifolia), підсніжник білосніжний (Galanthus nivalis), пізньоцвіт осінній (Colchicum autumnale L.).

У дендрарії та плодовому саду в різні пори року можна спостерігати понад 40 видів птахів: берестянка (Hippolais icterina), вивільга (Oriolus oriolus), вівчарик жовтобровий (Phylloscopus sibilatrix), вівчарик-ковалик (Phylloscopus collybita), вільшанка (Erithacus rubecula), гаїчка болотяна (Poecile palustris), галка (Coloeus monedula), голуб сизий (Columba livia), горлиця садова (Streptopelia decaocto), горихвістка звичайна (Phoenicurus phoenicurus), горобець хатній (Passer domesticus), горобець польовий (Passer montanus), грак (Corvus frugilegus), дятел звичайний (Dendrocopos major), дятел малий (Dryobates minor), дятел сирійський (Dendrocopos syriacus), жовна сива (Picus canus), зеленяк (Carduelis chloris), зяблик (Fringílla coélebs), дрізд чорний (Turdus merula), дрізд співочий (Turdus philomelos), костогриз (Coccothraustes coccothraustes), кропив'янка прудка (Curruca curruca), кропив'янка чорноголова (Sylvia atricapilla), крук (Corvus corax), мухоловка білошия (Ficedula albicollis), підкоришник звичайний (Certhia familiaris), повзик (Sitta europaea L.), припутень (Columba palumbus), синиця довгохвоста (Aegithalos caudatus), синиця блакитна (Cyanistes caeruleus), снігур (Pyrrhula pyrrhula), сойка (Garrulus glandarius), соловейко східний (Luscinia luscinia), сорока (Pica pica), чиж (Spinus spinus), чикотень (Turdus pilaris), шпак звичайний (Sturnus vulgaris), щедрик (Serinus serinus), щиглик (Carduelis carduelis), яструб малий (Accipiter nisus).

Багатий видовий склад птахів сприяє залученню учнівської молоді до охорони перелітних птахів у період їх повернення із зимівлі до рідного краю, актуалізація їх уваги до сучасних проблем приваблювання, поширення і збільшення чисельності та видового різноманіття перелітних птахів.

Проводиться дослідницька робота природних біотопів, ознайомлення з видовим різноманіттям зимуючих птахів дендропарку «Юннатівський», надання учням знань з біології птахів, аспектів їх підгодівлі, оволодіння методиками визначення, спостереження та обліку зимуючих птахів, а також виховання ціннісного ставлення до біорізноманіття і проведення широкої просвітницької роботи та практичних дій з охорони та збереження орнітофауни. Результати фіксуються у проведенні Всеукраїнських конкурсів «Годівничка», «День зустрічі птахів», «Птах року», «В об'єктиві натураліста» та ін.

З ссавців часто зустрічається білка звичайна (Sciurus vulgaris).

Акваріумний комплекс дендропарку «Юннатівський»

Для реабілітаційних, релаксаційних та пізнавально-естетичних цілей розмістився створений у живому куточку акваріумний комплекс — 2 акваріуми по 200 літрів кожен, де мешкають акваріумні риби та рослини з різних географічних зон світу.

З живородящих риб тут утримується гуппі (Lebistes reticulatus Peters), мечоносці (Xiphophorus helleri Heckel), молінезії (Mollienesia sphenops Cuvier, Valenciennes), пецилії (Xiphophorus (Platypoecilus) maculatus Gunther), скалярії (Pterophyllum scalare). Із родини Коропових у акваріумі, крім золотої рибки та її різновидів, мешкають даніо-репіо (Brachydanio rerio Hamilton-Buchanan), кардинали (Tanichthys albonubes), блакитні неони (Paracheirodon innesi), тернеція (Gymnocorymbus ternetzi), деякі види барбусів. Ці акваріумні мешканці добре співіснують між собою й з іншими рибами. Лабіринтові риби представлені півниками, макроподіями, гурамі. В екологічній системі акваріумів наявність молюсків є важливою складовою (ампулярії, меланії, котушки, фізи).

Акваріум служить наочним посібником під час вивчення живої природи, експериментальним матеріалом, для вивчення екосистеми акваріума, а також для спостережень за акваріумними рибами, вивчення їх поведінки, біологічних особливостей, розмноження та утримання. Проводяться досліди з мешканцями акваріума, зокрема «Вироблення у риб реакції на світло різного кольору», «Вироблення умовного рефлексу на постукування чи дзвінок», «Залежність інтенсивності забарвлення риб від зовнішніх умов».

У закладі використовуються активні форми і методи вивчення акваріумістики (екскурсії, майстер-класи, конкурси), що сприяє розвитку інтересу дітей до мешканців акваріумів різних географічних зон.

Лікарські рослини

На початку 90-х років минулого століття розпочалось формування колекції «Лікарські рослини». Колекція була створена за рахунок залучення посівного і посадкового матеріалу з природної флори України (матеріал збирався під час екскурсій в різні регіони України).

Ця «природна аптека» є ботанічною експериментальною базою для учнівської молоді, студентів біологічних та екологічних спеціальностей.

Рослини ділянки лікарських рослин:

алтея лікарська (althaea officinalis), валеріана лікарська (valeriana officinalis), ехінацея пурпурова (echinacea purpurea), живокіст лікарський (symphytum officinale), кульбаба лікарська (taráxacum officinale), м'ята перцева (mentha piperita), меліса лікарська (melissa officinalis), нагідки лікарські (calendula officinalis), перстач білий (potentilla alba), пирій повзучий (elymus repens gould), полин гіркий (artemisia absinthium), ревінь звичайний (rheum rhaponticum), ромашка лікарська (matricaria chamomilla), хвощ польовий (equisetum arvense), хрін звичайний (armoracia rusticana), цикорій дикий, петрові батоги (cichórium íntybus), чебрець лікарський (thymi serpylli herba).

Сьогодні, за умов виживання, загострилося питання охорони рідкісних і зникаючих видів рослин взагалі і лікарських рослин зокрема. Тому колекція лікарських рослин містить види, що занесені до Червоної книги України.

Рослини колекційного відділку УНДЗД:

аконіт бессера (aconitum besserianum) народна назва — вовкобій), амарант перекинутий або щириця (amaránthus caudatus), бадан товстолистий (bergenia crassifolia), валеріана лікарська (valeriana officinalis), гісоп лікарський (hyssopus officinalis), горицвіт весняний (adonis vernalis), дев'ясил високий (ínula helénium), звіробій звичайний (hypericum perforatum), канупер пижмо бальзамічне (tanacétum balsamíta), конвалія травнева (convallaria majalis), кровохльобка лікарська (sanguisórba officinalis), лаванда колоскова (lavandula spica), лаконіс американський (phytolacca americana), лофант анісовий (lophanthus anisatus), любисток лікарський (levisticum officinale), меліса лікарська (melissa officinalis), мишачий гіацинт, або мускáри (muscári), очиток їдкий (sédum ácre), очиток шестирядний (Sedum sexangulare), пижмо звичайне (fanacetum vulgaris), ревінь пальчастий (rheum palmatum), родіола рожева (rhodiola rosea), розбите серце діцентра (dicéntra spectabilis), рута садова (ruta graveolens), синюха блакитна (polemonium coeruleum), смілка звичайна (silene vulgaris), стахіс сріблястий (stachys viraschivaem), стокротки багаторічні (béllis perénnis), суниця лісова (fragaria vesca), тархун (естрагон) (estragon-tarhun), фізаліс звичайний (phýsalis alkekengi), флокс шиловидний (phlox subulata), цибуля батун (allium fistulosum), цибуля слизун (allium nutans), цибуля-трибулька (allium schoenoprasum), шавлія лікарська (salvia officinalis), шавлія мускатна (salvia sclarea), ясколка войлочна (cerastium tomentosum).

Рослини-багаторічники відділу квітково-декоративних рослин:

айстра багаторічна (aster dumosus), анемона лісова (anemone sylvestris), бересклет форчуна (euonymus fortunei), вейгела квітуча рожева (weigela florida), верба змієвидна (pussy salix), волошка підбілена (Psephellus dealbatus), гвоздика дельтоподібна (Dianthus deltoides), гіацинт мишачий (muscári negléctum), гіацинт східний (hyacinthus orientalis), гібіскус сірійський (hibiscus syriacus), гладіолус звичайний (gladiolus communis), дейція шорстка (deutzia scabra), дельфініум великоквітковий

(delphinium grandiflorum), дерен білий (cornus alba), жоржина мінлива (dahlia cultorum thorsrud reisaeter), золотарник канадський (solidágo canadénsis), кампсіс великоквітковий (campsis grandiflora), керія японська (kerria japonica), копитняк європейський (Asarum europaeum), лілія біла (lilium candidum), люпин багаторічний (lupinus perennis), мальва гібридна (malva hybrida), молочай кипарисовий (euphórbia cyparissias), нарцис білий (narcissus poeticus), нарцис вузьколистий (narcissus angustifolius curtis), нарцис несправжній (narcissus pseudonarcissus), орляк звичайний (папороть) (Pteridium aguillinum), орлики звичайні (aquilegia vulgaris), очиток їдкий, за́яча капуста (sedum acre), перстач білий (potentilla alba), півники карликові (iris pumila), півники угорські (iris hungarica), півонія вузьколиста (paeonia tenuifolia), півонія деревовидна (paeonia suffruticosa), плющ звичайний (hedéra hélix), примула весняна (prímula véris), примула звичайна (primula vulgaris), ромашка звичайна (leucanthemum vulgare), ромашка лікарська (matricaria chamomilla), ромашка садова (chamomilla suaveolens, leucanthemum), рудбекія багаторічна (rudbeckia hirta), соняшник декоративний (helianthus), страусник звичайний (Matteuccia struthiopteris), троянда багатоквіткова (rosa multiflora), троянда ліанова (rosa rambler), троянда чайно-гібридна (rose hybrid tea), тюльпан садовий (tulipa gesneriana), фіалка духмяна (víola odoráta), фізаліс звичайний (physalis alkekengi), флокс волотистий (phlox paniculata), флокс шиловидний (phlox subulata); хоста білоокаймлена (hosta albomarginata), хоста гібридна (hosta hybride), хризантема садова (chrysanthemum morifolium), чорнобривці розлогі (tagetes patula), шафран золотистий (Crocus chrysanthus), шафран посівний (crócus satívu), юка волокниста(yucca filamentosa).

Рослини ділянки плодово-ягідних рослин:

абрикос звичайний (prúnus armeníaca), аґрус звичайний (ribes uva-crispa), айва звичайна (cydonia oblōnga), айва японська (chaenoméles japónica), виноград культурний (vítis vinífera), вишня звичайна (prúnus cérasus), горіх волоський (juglans regia), груша бере (pyrus communis bere), груша звичайна (pýrus commúnis), йошта гібридна (ribes nidigrolaria), лохина звичайна (vaccinium uliginosum), малина звичайна (rubus idaeus), ожина безколючкова (rubus fruticosus), ожина сиза (Rubus caesius), полуниця садова (fragaria x ananassa duchesne), слива домашня (prúnus doméstica), смородина біла (ribes niveum), смородина червона (ríbes rúbrum), смородина чорна (ríbes nígrum), суниця лісова (fragaria vesca l.), суниця садова (fragaria ananassa), черешня (prunus avium), яблуня горець (yablunya highlander), яблуня флоріна (malus domestica florina).

Рослини польової та овочевої сівозмін:

баклажан темно плідний (solanum melongena), гарбуз звичайний (cucurbita repo), диня звичайна (melo sativus), кабачок цукіні (cucurbita pepo var. giraumontia), кавун звичайний (citrúllus lanátus), капуста городня (brassica oleracea), картопля

На навчально-дослідній ділянці (колекційна ділянка)

(різних сортів) (solanum tuberosum), квасоля звичайна (phaseolus vulgaris), квасоля стручкова (vigna unguiculata subsp. sesquipedalis), кріп запашний (anethum graveolens), кукурудза цукрова (zéa máys), морква посівна (daucus sativus, daucus carota), огірок звичайний (cucumis sativus), перець болгарський (capsicum annuum), петрушка звичайна (Petroselinum vulgare), петрушка кучерява (petroselinum crispum), помідор їстівний (solanum lycopersicum), пшениця звичайна (triticum vulgare), салат листовий (lactuca sativa var. secalina), соняшник олійний (heliánthus ánnuus), столовий буряк (beta vulgaris), цибуля ріпчаста (allium cepa), чуфа (земляний мигдаль) (cyperus esculentus), шпинат городній (spinacia oleracea), щавель кислий або звичайний (rumex acetosa), ячмінь посівний (hordeum sativum jessen).

Статус дендрологічного парку місцевого значення сприяє збереженню колекційно-експозиційних ділянок з багатим видовим складом деревних і трав'янистих рослин, а також відкриває широкі можливості наукової, інтродукційної та еколого-просвітницької роботи, інтеграції до дендрологічної та ботанічної наукової спільноти України, значно підвищило природоохоронну цінність УНДЗД і всього закладу.

Територія дендропарку має велике наукове інтродукційне, освітньо-виховне, еколого-просвітницьке, орнітологічне, рекреаційне та історико-культурне значення.

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ

Зразковий Музей Хліба

Виховання підростаючого покоління в дусі патріотизму є одним із пріоритетних напрямів політики кожної держави. Виховання патріотизму – це, насамперед, виховання любові до Батьківщини, що ґрунтується на вивченні минулого свого народу, його традицій.

Протягом багатьох років в комунальному закладі «Черкаський обласний центр роботи з обдарованими дітьми Черкаської обласної ради» працює Музей Хліба, якому у 2020 році присвоєно почесне звання «Зразковий музей». Ще у кінці 1980-х років на обласній станції юних натуралістів створений Музей хліба. Музей зареєстровано 01.10.2007 року за № 24239. Сьогодні в музеї проводяться оглядові, тематичні, навчальні екскурсії та майстер-класи для учнів, студентів, учителів, працівників освіти, батьків. За двадцять років музей відвідало понад 10000 осіб.

Музей став справжнім координаційно-методичним центром по вихованню в учнів бережливого ставлення до хліба, формування творчої особистості справжнього господаря землі, навчання хлібопекарської справи, практичним умінням і навичкам на високих ідеалах і традиціях українського народу.

Серед постійних відвідувачів музею були юннати закладу, учні черкаських шкіл, педагогічні працівники дошкільних та позашкільних навчальних закладів,

студенти Національного університету імені Б. Хмельницького, вчителі шкіл міста і області – слухачі курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, учасники Всеукраїських семінарів, конкурсів і змагань.

Матеріали музею в значній мірі допомагали методичним працівникам виховувати дітей свідомими громадянами держави, прищеплювати їм любов і шану до праці хлібороба, до землі. Метою діяльності Зразкового Музею є національно-патріотичне виховання молоді, надання можливості по-справжньому пізнати свій народ, його історію, мову, культуру, яка впродовж багатьох століть творилася і плекалася в народному середовищі. Вчити дітей любові до землі, до хліба, до людей праці – основна мета створення музею.

Головні завдання роботи музею:

• залучення молоді до пошукової, краєзнавчої, науково-дослід-ницької, художньо-естетичної та природоохоронної роботи;

• формування в молоді соціально-громадського досвіду на матеріалах музейної експозиції та фондівських колекцій;

• розширення і поглиблення загальноосвітньої та професійної підготовки молоді засобами позашкільної роботи;

• надання допомоги педагогічному колективу закладу в упровадженні активних форм роботи з учнівською молоддю;

• залучення молоді до формування, збереження та раціонального використання Музейного фонду України;

• вивчення, охорона і пропаганда пам'яток історії, культури і природи рідного краю;

• проведення культурно-освітньої роботи серед учнівської молоді, інших верств населення.

Сьогодні музейна експозиція має наступні розділи:

– Найдавніші землероби краю
– Дореволюційне хліборобство
– Хлібні культури
– Відомі вчені-селекціонери
– Голодомор 1933 року
– Хліб і Друга світова війна
– Сучасне хліборобство

Перший розділ знайомить відвідувачів з першою зустріччю давніх мешканців Черкащини із землеробством. В експозиції розміщено матеріали з поселення доби неоліту-енеоліту Молюхів Бугор, трипільського поселення у с.Піщана, Мотронинського городища скіфського часу в Холодному Яру.

Другий розділ знайомить з традиціями дореволюційного хліборобства. Значну частину цього розділу становлять експозиції, що знайомлять зі знаряддями праці

(ярмо, ціп, дерев'яні граблі, дерев'яна ступа, кам'яні жорна, велике решето, звичайне сито, металеві форми для випікання хліба та ін.) та предметами побуту (залізні праски, хлібні лопати, рогачі, ночви, прядки, гребені, качалки, коряки, різноманітний глиняний посуд – горщики, глечики, тикви, макітри, ринки, миски та ін.) українських хліборобів XIX– початку XX ст. ст. Тут можна побачити жіночі сорочки: галанку – для роботи в полі з короткими рукавами, святкову вишиту червоно-чорними нитками.

Крокуючи музейною експозицією, відвідувачі знайомляться з історією походження основних хлібних культур (пшениці, кукурудзи, ячменю, проса, гречки) та найвідомішими вченими-колекціонерами, зокрема академіками, Героями Соціалістичної праці В.М. Ремесла, Ф.Г. Кириченка, В.Я. Юр'єва, П.П. Лук'яненка та ін. Один із розділів музею присвячено відображенню голодомору в Україні (1932–33 рр.), який став справжньою трагедією українського народу.

Певне місце в експозиції музею займають матеріали хліборобської ниви 1941–1945 років та блокадного Ленінграда.

Серед матеріалів цього розділу неодмінно привертають увагу моделі землеробської техніки другої половини XX ст. – плуг причіпний, культиватор, мотовило, жатка, копнувач, решета зерноочистки, сошник сівалки, транспортер жатки, барабан молотарки та ін.

Відвідання музею спонукає і зацікавлює дітей до бережливого ставлення до хліба, яке вони відображають у малюнках, рефератах, творах, композиціях із природних матеріалів та ін. В музеї представлені найкращі їх зразки.

В окремий фрагмент експозиції відокремлений методичний куточок, який складається із розробок тематичних свят, виховних годин, навчальних занять, вечорниць, музичних годин, присвячених хлібу : «Його величність хліб», «Пшениця – основна зернова культура України», «Українська паляниця», «Хліб – усьому голова», «Образу хліба вклонимося», «Хліб в поезії», «Свято хліба», «Родинне свята врожаю», «Хліб святий», «Свято снопа» та ін.

Експозиція музею виховує шану і повагу до хліба і людини, праці хлібороба, як основи трудового виховання учнівської молоді.

Загальна площа музею – 96 кв. м:

- 86,5 кв. м – експозиція музею
- 4,0 кв. м – фондосховище
- 5,5 кв. м – технічне приміщення.

Загальна кількість одиниць збереження – 336:

– 263 – основного фонду

– 73 – науково-допоміжного

– музейних предметів, що входять до Державного реєстру національного культурного надбання, в музею немає.

Музей співпрацює з такими закладами:

– Музеєм хліба Національного еколого-натуралістичного Центру учнівської молоді;

– кафедрою екології та основ сільського господарства Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

– державним управлінням охорони навколишнього природного середовища;

– Черкаським обласним краєзнавчим музеєм;

– обласним Центром туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді;

– Черкаською обласною організацією Всеукраїнського товариства охорони природи ;

– музеєм «Туризм і краєзнавство» Центру туризму, краєзнавства, екскурсій та спорту учнівської молоді м. Черкаси;

– обласної науковою бібліотекою імені Тараса Шевченка;

– обласною юнацькою бібліотекою імені Василя Симоненка.

Основні напрями роботи музею:

- пошуково-збиральницький
- культурно-просвітницький
- експозиційно-виставковий
- науково-дослідницький
- фондово-обліковий

Пошуково-збиральницький напрям діяльності музею направлений на пошук та збір музейних експонатів згідно профілю та щорічного плану комплектування фондів, що розробляється керівником музею. Здійснюється шляхом організації пошукових експедицій учнівської молоді, а також – тематичного збору музейних предметів, якій проводять вихованці закладу на чолі з керівником музею.

Культурно-просвітницький напрям діяльності музею включає до себе проведення оглядових та тематичних екскурсій, просвітницьких і навчальних заходів для гуртківців Центру, учнівської молоді м. Черкаси та Черкаської області, інших верств населення. Облік ведеться в Книзі відвідувачів музею та культурно-просвітницьких заходів поза межами музею. Експозиційно-виставковий напрям роботи музею складається з таких форм діяльності: удосконалення постійної експозиції музею, поповнення її новими музейними предметами, створення стаціонарних та пересувних виставок. Облікується в Книзі обліку виставкової діяльності музею. Здійснюється керівником музею при залучення ради музею та вихованців закладу.

Науково-дослідницький напрям роботи музею направлений на залучення учнівської молоді до проведення наукових досліджень, участі у різноманітних міських, обласних, всеукраїнських та міжнародних творчих конкурсах згідно профілю

музею, у роботі Малої академії наук учнівської молоді. Виховання національно свідомого громадянина держави можливе лише на високих ідеалах і традиціях українського народу. Однією з яких є шанобливе ставлення до хліба.

В Зразковому Музеї хліба педагогічні працівники Черкаського обласного центру роботи з обдарованими дітьми організовують народознавчі свята. Всі музейні експонати можна використовувати для ознайомлення дітей з українськими традиціями.

За роки існування Зразкового Музею Хліба десятки тисяч відвідувачів мали змогу доторкнутися до сторінок української минувшини. Вихованці нашого закладу знайомляться із звичаями нашого народу, умовами побуту української родини, поринають у загадковість традиційних українських свят. Саме в музеї діти вчаться сприймати по справжньому дух української хати, а отже, розвивають в собі справжні патріотичні почуття.

У 2021 році на базі Зразкового Музею Хліба було проведено 20 екскурсій для учнів закладів загальної середньої та позашкільної освіти. Традиційно проводяться обласні конкурси «Дідух», «Секрети великоднього хліба», «Хліб очима дітей», «Скарбниця народної духовності», «Золота паляниця колосом іскриться». Матеріали зазначених конкурсів протягом навчального року знаходяться в Музеї хліба.

Відділ закритого ґрунту

Парниково-тепличне господарство обласного центру має 2 теплиці: одну ґрунтового типу, в якій розміщені кали, хризантеми, альстремерія для зимової вигонки, та інші рослини і одну стелажну. В стелажній теплиці кімнатні рослини розміщені за ботанічними родинами та за географічними зонами, етикетовані, їх нараховується понад 100 видів і сортів. Найбільш поширена родина бегонієвих, лілійних, амарилісових, геранієвих, перечних, товстянкових. Із спорових рослин представлені папоротники-нефролепіс, адіантум. В осінньо-зимовий та весняний періоди теплиці є основною базою для навчально-дослідної роботи гуртків ботаніків, рослинників, овочівників та квітникарів.

Під час проведення дослідної роботи в обласному Центрі роботи з обдарованими дітьми юннати ознайомились з основами сільськогосподарського виробництва, з методикою проведення дослідів та умов вирощування різних видів сільськогосподарських культур. Вивчили агротехніку вирощування цих культур, навчилися вести фенологічні спостереження за рослинами, ознайомились з методикою проведення польового досліду, навчилися розрізняти за виглядом органічні та мінеральні добрива, техніку та норми їх застосування, правила техніки безпеки при проведенні дослідницьких робіт.

Науково-дослідна робота проводилась за завданнями:

– Національного еколого-натуралістичного Центру учнівської молоді

– Національного університету ім. Б. Хмельницького
– Уманського державного педагогічного університет ім. П.Г. Тичини
– Черкаського державного поля агропромислового виробництва
– Верхняцької дослідної станції генетики і селекції.

Перед гуртківцями стоїть питання озеленення території Центру. Самий відповідальний період – весна, пора закладання дослідів на навчально-дослідній ділянці, яка в цей період стає природною лабораторією. Тут здійснюється підготовка дітей до трудової діяльності, виховується у них любов і повага до праці. У своїй практичній діяльності юннати глибше ознайомлюються з основами науки, яка спрямована на вивчення учнями різноманітності декоративних рослин, їх біологічних особливостей, із необхідними умовами для їх вирощування та способом вирощування.

В теплицях, в квітковому відділі, діти з керівниками гуртків вирощують розсаду квітів, які були використанні для висаджування на клумбах закладу, міста, шкіл, дитячих закладів. Діти із задоволенням вирощують та доглядають троянди, кали, бегонії, пеларгонію, юки, лаванду, петунію, катарантуси, різні кімнатні рослини.

Проводяться консультації для вчителів біології по питаннях проведення дослідів у закритому ґрунті, оформленню документації, плануванні роботи, оформленні щоденників спостережень.

Куточок живої природи

Живий куточок Центру роботи з обдарованими дітьми знаходиться у двох навчальних кабінетах. У одному приміщенні зібрана колекція кімнатних птахів: хвилясті папуги, розели, ожереловий папуга, папуги-нерозлучники, папуги корели (або німфи), канарки, японські амадини та амадини Гульда. Для хвилястих папуг збудована спеціальна вольєра, де живуть 28 птахів.

У другому приміщенні утримуються морські свинки (3 видів), сирійські та джунгарські хом'ячки, декоративні кролики (4 особини), білки дегу (2 особини), 4 родини шиншил.

Крім тваринок в живому куточку облаштовано 6 акваріумів (об'ємом 150 л кожен), в яких утримується близько 50 видів акваріумних рибок, червоновухі черепахи та шпортові жаби. Три великі показові акваріуми (об'ємом 750 л і два по 500 л) обладнано в коридорах закладу, в яких утримується колекція цихлід, гуппі та дискусів.

У живому куточку багато наглядних посібників, оформлена в кабінеті карта-схема «Тваринний світ Черкащини».

Також у живому куточку створені всі оптимальні умови для здійснення дослідницької роботи, залучення молоді до практичної діяльності у галузі біології, сільського господарства, розвиток інтересів дітей відповідно до вимог

сьогодення, формування у них суспільно-громадянського досвіду, їх допрофесійна орієнтація.

В живому куточку проводиться дослідження:

– «Прояв домінантних та рецесивних ознак при вирощуванні кроликів та морських свинок»

– «Вплив вітамінних добавок на розмноження гризунів»

– «Дослідження світлового та теплового режиму в малолітражних акваріумах».

Екологічна стежка «Я і довкілля»

Екологічна стежка – спеціально обладнана в освітніх цілях природна територія, на якій створені умови для виконання системи завдань, які організовують діяльність учнів в природному оточенні.

Мета: створення умов для виховання екологічно грамотних людей, для формування високої культури поведінки людини в навколишньому середовищі. По суті, екологічна стежка – це навчально-просвітницький кабінет у природних умовах, що дає можливість наочно продемонструвати, як же впливає діяльність людини на навколишнє середовище, оцінити результати такої діяльності.

Форми роботи здобувачів освіти на екологічній стежці

Пошуковий напрям розвивається з початку робіт учнів по створенню екологічної стежки, вибору її маршруту – індивідуальні завдання з підбору матеріалу для екостежки та подальше вдосконалення об'єкту.

Пізнавально-дослідницький напрям має місце, коли вже остаточно визначено маршрут, зупинки. Цей напрям включає в себе такі форми: робота з дослідною

темою, пов'язаної із створенням стежки (маршрутом, зупинками на ньому); наповнення матеріалом, вивчення природних комплексів, розташованих на маршруті; фенологічні спостереження.

Практичний напрям, що включає в себе: оснащення стежки (павільйони, лавки годівниці і т.д.), встановлені стенди, вказівники, підсадка дерев, лікарських і рідкісних рослин.

Пропагандистський напрям: організація екскурсій на стежці; пропаганда навчальної екологічної стежки через друк, радіо, телебачення, проведення масових екологічних заходів.

Але основна спрямованість – масове екологічне навчання через екскурсії та масові природоохоронні заходи з використанням стежки: зльоти, фестивалі, збори, конкурси, майстер-класи, ігри.

Оформлення екологічної стежки.

На стежці встановлені інформаційні щити, стенди і знаки:

а) загальний покажчик і схема стежки;

б) правила поведінки в природі;

в) відомості про окремі природні об'єкти і явища;

г) екологічні знаки і покажчики.

банер ламинир сольвент 460х940мм люв через 25см

Зупинка 1

«Історична».

Ознайомлення з історією створення закладу та розвитком еколого-натуралістичного руху в області.

Зупинка 2

«Фестивальна».

Познайомить екскурсантів з цілим рядом обласних та всеукраїнських масових заходів, які проводяться Центром.

Зупинка 3

«Квітковий годинник». Це невелика клумба, де в певному порядку висаджені цикорій, шипшина, петунія, портулак, березка, мак, малинівка, а в центрі - «квітка Сонця» - соняшник. Це - квітковий годинник.

Зупинка 4

«Зелена аптека». На ділянці лікарських рослин представлені такі види: подорожник, чистотіл, м'ята, календула, ромашка аптечна, горець пташиний, обліпиха, горобина звичайна, шипшина.

Зупинка 5

«Птахомісто». Знайомить дітей з видовим складом голубоподібних, куриних та інших птахів.

Зупинка 6

«Диво-теплиця». Ознайомлення з акліматизацією нових квітково-декоративних культур закритого грунту, завезених з різних кліматичних зон земної кулі.

Зупинка 7

«Мікрозаказник». Ознайомлення з основними породами дерев та кущів.

Зупинка 8

«Природний біоценоз водойми». Ознайомлення з водною біосистемою, видовим складом водної рослинності та водних тварин.

Зупинка 9

«Ділянка біометоду». Організація проведення дослідницької та моніторингової діяльності вихованців.

Зупинка 10

«Галявина чудес». Підведення підсумків екскурсій (майстер-класи, ігрова творчість).

Методика організації екологічної стежки

Протяжність екологічної стежки – до 2-х км;

Тривалість екскурсії – 1,5 години.

Екологічна стежка розрахована на організовані навчальні групи здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти, вихованців закладів позашкільної освіти та вчителів біології (керівників гуртків).

Очікуваний результат

У результаті реалізації проєкту створено навчальну екологічну стежку для:

– проведення екскурсій та екологічних квестів;

– проведення дослідно-експериментальної, пропагандистської роботи учнів з питань охорони природи;

– для розвитку навичок правильної поведінки в природі;

– створення умов для виховання екологічно грамотної культури поведінки людини в навколишньому середовищі;

– розвитку умінь доглядати за природою і застосовувати свої знання на практиці;

– усвідомленого вибору професії.

Розвиток такої здоров'язберігаючих технологій, як екологічні стежки, в освітній сфері відповідають пріоритетам Концепції екологічної освіти України. Концептуальні підходи даного проєкта поєднують в собі інноваційні форми сучасного виховання і навчання (педагогіка співробітництва, проєктна педагогіка), сучасні підходи і міжнародні принципи збереження культурної і природної спадщини засобами екологічної освіти. Диференціація і особистісно-орієнтовані підходи до організації освіти і виховання засобами екологічної освіти сприяють придбанню цілісного досвіду вирішення життєвих проблем, вибору професії і свого місця в суспільстві. Ефективність професійної орієнтації з навчально-дослідницької діяльності характеризуються сформованістю у учнів таких дослідницьких компетенцій: «вмію і можу» пізнавати, поєднуючи досить широку загальну культуру з можливістю поглибленої роботи в області еколого-натуралістичної справи і самообслуговування.

Екологічний музей 5-R

У комунальному закладі «Черкаський обласний центр роботи з обдарованими дітьми Черкаської обласної ради» було створено екологічний музей 5 «R», що значно поповнився матеріалами у 2021 році. Концепція Екомузею передбачає функціонування п'яти експозицій і покликана привернути увагу учнів, вихованців, педагогів та населення нашого міста і області до питання вирішення проблеми накопичення сміття та запобігання створення міфів навколо сортування різноманітних відходів та їх переробки.

Екомузей – особлива освітня платформа, яка поєднує в собі багато різних підходів. Поряд із інформаційними стендами в нашому Екомузеї розміщено ємкості для відпрацьованих батарейок, використаного паперу, пластику. Лише коли вихованці бачать об'єм відходів, дізнаються про процес їх переробки та принципи розумного споживання, переосмислюють всю складність питання накопичення сміття.

Наш Екомузей за весь період його існування відвідало більше 2000 учнів з різних закладів загальної середньої та позашкільної освіти Черкащини. На сьогодні у багатьох школах міста встановлено урни для збору використаного паперу, пластику та вирішується питання його переробки.

Ідея створення подібного екологічного музею в інших освітніх закладах нашої області та інформаційні матеріали для нього постійно пропагуються на обласних екологічних заходах, семінарах та під час безпосередніх виїздах методистів у заклади освіти області.

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ»

Комунальний заклад «Чернівецький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді», якому цього року виповнюється 72 роки з дня заснування, є колискою творчого розвитку здібностей вихованців, з унікальним потенціалом формування людських цінностей еколого-натуралістичної освіти.

Заклад створений як обласна дитяча станція юних натуралістів у 1950 році згідно рішення виконкому Чернівецької обласної ради депутатів трудящих № 1041/37 від 27.11.1950 р. У 1992 р. перейменований в обласний еколого-натуралістичний центр дітей та юнацтва; з 2007 року – це комунальний заклад «Чернівецький обласний центр еколого– натуралістичної творчості учнівської молоді» (ЧОЦЕНТУМ).

За свою діяльність ЧОЦЕНТУМ отримав високу оцінку в державі і суспільстві та нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, Почесною грамотою Уповноваженого Президента з питань дитини, здобув звання Флагмана позашкільної освіти України та Лідера освіти України, став неодноразовим переможцем і лауреатом відкритого рейтингу позашкільної освіти «Золота когорта позашкільників», отримав «Знак якості» Департаменту освіти і науки Чернівецької облдержадміністрації.

Щорічно в Чернівецькому обласному центрі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді навчаються близько 1000 вихованців у творчих об'єднаннях: «Школа раннього розвитку», екологічний лекторій «Природа – наш дім», «Виїзна

очно-заочна біологічна школа», різнопрофільних гуртках, які забезпечують потребу учнівської молоді, зокрема сільської, в здобутті знань, умінь і навичок у галузі природничих наук, створюють умови для виявлення і підтримки обдарованих дітей.

Для спостережливих, допитливих, креативних і працьовитих відкрита STEM-лабораторія, контактний зоомайданчик пам'яті Василя Аксенина, дендрарій, екомайстерня, садочок запахів, навчальна пасіка, зелені класи і багато інших цікавих локацій.

Освітній процес у закладі передбачає індивідуальний підхід до кожного вихованця з урахуванням його потреб, можливостей та інтересів. Багато років поспіль тут навчаються діти з особливими освітніми потребами, що сприяє їх самовдосконаленню, соціалізації, професійному визначенню та інтеграції в суспільство. Для них педагогами розроблені спеціальні навчальні програми гурткової роботи, відкрита перша в області в позашкільному закладі інклюзивна група еколого-натуралістичного напряму.

Вихованці закладу систематично займають призові місця у міжнародних та всеукраїнських конкурсах, є активними учасниками акцій, проєктів, зборів, таборів та інших заходів.

Центр є координатором закладів освіти в Чернівецькій області з проблем науково-дослідницької та практичної еколого-натуралістичної діяльності, належної організації роботи учнівських лісництв, аграрних об'єднань, громадської роботи обласного осередку Екологічної варти та Чернівецького обласного дитячого екологічного товариства «Паросток». Ця співпраця дала можливість, освоївши методику проєктної діяльності, реалізувати низку природоохоронних, науково-освітніх екологічних проєктів, отримати фінансування від різних фондів, в тому числі – міжнародних.

Базою юннатівської та дослідницької роботи для здобувачів освіти є навчально-дослідна земельна ділянка площею 0,95 га по вул. Челябінській, надана Чернівецькому ОЦЕНТУМ у 1979 році, та земельна ділянка загальною площею 0,36 га по вул. О. Кошового, на якій розміщені будівлі центру, дендрарій, квітково-декоративний відділ, ягідник, відділ овочевої сівозміни, рокарій, стежина сенсорних відчуттів, «садочок запахів», контактний зоомайданчик, навчальна пасіка, мініптахоферма, кролеферма, зелені класи, літня майстерня, куточок «садової терапії» тощо.

Приміщення навчального корпусу, площею 525,50 м^2, пристосоване для роботи позашкільного закладу, використовується Центром з 1986 року і нараховує 15 кабінетів, серед яких – «Зимовий сад» з колекцією субтропічних та тропічних рослин. Саме приміщення, побудоване як приватний маєток, має свою цікаву історію.

НДЗД Чернівецького ОЦЕНТУМ використовується для практичної та дослідницької роботи гуртків. На ній функціонує мікроботсад (дендрологічний відділок

НДЗД) з деревними інтродуцентами (ялівцеві, туї, магнолії, керія, гібіскус, буксус, магонія, вейгела, спіреї, деревовидна півонія, гортензії, жимолості та ін.) та цінними рідкісними трав'янистими рослинами (підсніжник, шафран Гейфелів, печіночниця, морозник...), а також розміщена колекційна ділянка, що включає колекцію лікарських та декоративних рослин.

Загалом квітково-декоративний відділок нараховує: 70 видів дерев та кущів, 25 видів однорічників, 83 види багаторічників.

Плодово-ягідний відділок центру є навчальною лабораторією з набором сортів малини, чорної смородини, порічок, а також малопоширених культур – актинідії, айви китайської, кумберленда та ін.

У відділі овочевих культур юннати закладають досліди з сортовипробування нових перспективних сортів і гібридів. У поточному році юні дослідники вирощують пасленові (баклажани, перець, помідори), коренеподи та зеленні культури. Цей відділ – хороша база для проведення майстер-класів з основ дослідницької роботи агроекологічного спрямування. У відділі кормових культур юннати гуртків «Любителі домашніх тварин» традиційно вирощують кормовий буряк, кукурудзу, гарбузи для годівлі мешканців куточка живої природи.

Цьогоріч, в умовах воєнної весни, педагогічний колектив і вихованці Чернівецького ОЦЕНТУМ, за підтримки Департаменту освіти і науки ЧОДА (ЧОВА), ініціювали проведення на теренах Буковини всеукраїнської компанії «Сади Перемоги», яка спрямована на ефективне використання всіх доступних земельних ділянок для вирощування городини, зернових і зернобобових культур, ягідників, подових дерев, декоративних рослин.

Усвідомлюючи, що Сади Перемоги – це не лише вирощування та заготівля продуктів харчування, але й, насамперед, національна згуртованість та зайнятість сотень тисяч людей, нова філософія ставлення до землі як традиційного для українців ресурсу, який оберігає і дає сили для боротьби, ми запросили до участі у Кампанії всіх небайдужих, незалежно від їх віку та соціального статусу. Долучитись до реалізації акції «Сад Перемоги» на території Центру ми запропонували внутрішньо переміщеним особам.

Кожний куточок території використовується колективом для прискорення Перемоги і її святкування, тому юннати Центру розпочали посадки ще на початку квітня, висіявши, під керівництвом фахівців ботанічного саду Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, насіння магнолій в ящики. Вже зараз ми з гордістю демонструємо сіянці нашим відвідувачам. В контейнери «Куточка садової терапії» висадили кущики суниць та висіяли чорнобривці.

З рекреаційно-оздоровчою метою та впевненістю, що чуттєвий зв'язок з природою є необхідною умовою екологічно свідомої поведінки і способу дій, створені «стежина дотику», «садочок запахів», «сад звуків».

У створеному в 2005 році «Садочку запахів» зібрано понад 60 видів пряно-ароматичних рослин, серед яких багато лікарських і декоративних. Закладено декілька колекцій: хвойні, квіткові, пряні, овочеві, ягідні, ефіроолійні культури; створюються умови для релаксації, покращення настрою та оздоровлення вихованців. «Садочок запахів» є живою лабораторією, в якій діти, знайомлячись із різноманітністю пахучих рослин та біологічною функцією запахів, вчаться сприймати природу органами чуттів, знімати стрес, розпізнавати, описувати запахи і орієнтуватись в них.

Одним з цікавих елементів є «Стежина відчуттів». Пізнавальна діяльність завжди розпочинається з чуттєвого відображення світу у відчуттях (смакових, слухових, зорових, нюхових, дотикових) та сприйманні. Стежина дотикових відчуттів є однією з ланок їх розвитку.

Ходьба босоніж по камінні, піску, великому гравію, деревині, опалому листі, хвойній підстилці, траві дає можливість дітям відчути структуру. температуру нагрівання, характер поверхні природних матеріалів. Завдяки наявності виступів, нерівностей різних матеріалів виникає та єдність мікромоторних рухів ніг і мікромоторних змін тіла, яку називають «заколисливою ходою». Проходити стежкою можна з відкритими і з заплющеними очима. Ходьба босоніж із заплющеними очима дає можливість зосередитись і відчути поверхні та їх особливості стопами, а також почути більше оточуючих звуків природи.

У 2021 році розпочалася реалізація проєкту «Куточок садової терапії» для дітей з особливими освітніми потребами і фізичними обмеженнями. За допомогою спонсорів були зроблені ящики-кашпо з контейнерами всередині, зручної висоти для висаджування рослин маломобільними вихованцями та відвідувачами. в контейнерах куточка «садової терапії» – кущики суниць.

14 квітня, на 50-й день війни, на території КЗ ЧОЦЕНТУМ вихованці та педагоги закладу, представники Департаменту освіти і науки, волонтери, переселенці із зон акивних бойових дій та територій, що перебували під окупацією ворога, вшанували подвиг, масовий героїзм і стійкість громадян 10 міст-героїв України, висадивши алею колоновидних туй під символічною назвою «Алея МІСТ-ГЕРОЇВ». Кожне посаджене деревце є символом міста, якому присвоєно почесне звання «Місто-Герой»: Буча, Ірпінь, Гостомель, Миколаїв, Охтирка, Волноваха, Маріуполь, Харків, Херсон, Чернігів. Посадковий матеріал безкоштовно наданий Державним підприємством «Сокирянський лісгосп» за підтримки обласного управління лісового та мисливського господарства.

Справжньою родзинкою нашого закладу є куточок живої природи. Структурно він поділяється на 4 частини: живий куточок, мініптахоферму контактний зоомайданчик пам'яті Василя Аксенина та мінікролеферму.

Тварини живого кутка утримуються в 6 кабінетах будівлі зоолого-тваринницької бази площею 105,9 м2; тут проводяться практичні заняття відповідних гуртків.

Окрасою живого куточка є 2 акваріальних кімнати. Тут у 13 акваріумах, серед різноманітних підводних рослин (валіснерія спіральна, яванський мох, 3 види криптокорин, апонагетон живородящий, 2 види ехінодорусів, роголисник, анубіаси карликовий та ланцетовидний, папороть тайландська, 2 види німфей, річія та інші) мешкають численні види риб: 2 різновиди гуппі, скалярії звичайні, сомики-анциструси, молінезії, даніо реріо, неони, кардинали, апістограма Раміреза, 3 підвиди мечоносців, стурісома та інші. Увагу привертають різнобарвні креветки прісноводні (червоні, блакитні, жовті). Юннати мають можливість спостерігати за підводним світом, милуватися його красою і проводити дослідницьку роботу.

Приваблюють дітей і птахи живого кутка: хвилясті папуги, нерозлучники, єгипетські співочі горлиці. Юннати доглядають за ними, ведуть спостереження.

Упродовж холодного періоду в тераріумі зимують червоновухі черепахи. Літом вони розкошують у відкритій вольєрі з двома басейнами.

Для мешканців нашого пташиного дворика облаштовано комфортне житло. Відвідувачів зустрічають золоті, сріблясті та алмазні фазани; розкриває хвіст павич, пишаючись своєю красою та охороняючи паву. На мініптахофермі кури – бентамки та брами чорні – квокчуть, збираючи курчаток. А півні голосно співають: «Ми тут господарі!». У вольєрі для водоплавних можна помилуватися деревними качками – мандаринками та каролінками; качури у шлюбному вбранні казково красиві!

У 2021 році за допомогою спонсорів здійснено реконструкцію вольєр для утримання декоративних птахів, павичів, здійснено поточний ремонт вольєри для водоплавних птахів. Також силами спонсорів поповнена колекція курей.

Контактний зоомайданчик пам'яті Василя Аксенина урочисто відкрили 25 жовтня 2018 року. Його окрасою і візитною карточкою стали тварини – подарунок Фельдман Екопарку. Тут можна погодувати та помилувати карликових уессанських овечок – Босса і Бяшу, камерунських карликових кізочок – Мефодія і Марфу, почухати за вушками в'єтнамську вислобрюху свинку Хрюню.

Юннатів і відвідувачів радо вітає пара нутрій – Варвара і Кузя та їхнє потомство. Любителів «милих пухнастиків» чекає зустріч з морськими свинками. джунгарськими та сірійськими хом'ячками.

Мінікролеферма – традиційна складова нашого зоомайданчика. В різні роки тут утримували і розводили білих та сірих велетнів, рудих каліфорнійських та інші м'ясні та м'ясо-хутрові породи. Постійними мешканцями мінікролеферми є кролі декоративних порід: ангорські карликові, ангорські леви, гермеліни, короткошерсті карликові (кольорові карлики), голандські висловухі тощо.

На базі контактного зоомайданчика проводяться оглядові («Тварини куточка живої природи», «Тварини контактного зоомайданчика») та тематичні екскурсії («Доместифікація тварин: історія і сучасність», «Особливості утримання і розведення декоративних птахів», «Особливості утримання і розведення дрібних гризунів»,

«Особливості утримання і розведення акваріумних риб») для здобувачів освіти та відвідувачів. Організовуються також майстер-класи, ігри, веб-квести.

Тут проходять заняття з вихованцями творчого об'єднання для дошкільників «Пізнайко», експериментальна і практична робота з гуртківцями середнього та старшого віку, яка полягає в опануванні елементів догляду за тваринами в умовах контактного зоомайданчику: годування, випасання, підтримання санітарно-гігієнічних норм тощо.

Експериментальні дослідження присвячені оптимізації харчового раціону копитних, нутрій і морських свинок у різні пори року; виявленню харчових преферендумів окремих видів; виробленню у тварин елементів компаньонської поведінки на основі харчових звичок (пізнавання окремих осіб на відстані, слідування за ними, вільного контактного спілкування; формування окремого поведінкового елементу – контактного спілкування з незнайомими (відвідувачами зоомайданчику), в тому числі – годування у присутності та за допомогою педагогів і юннатів Центру.

У 2021 році за допомогою спонсорів обладнані майданчики для кіз та овечок, викладена доріжка з бруківки біля вольєру павичів.

Упродовж багатьох років у Чернівецькому ОЦЕНТУМ функціонує навчальна пасіка. В 2021 році пасіка стала навчальною базою для проведення дослідницької і практичної роботи вихованцями секції «Бджільництво» виїзної очно-заочної біологічної школи центру.

У 2021 році закладено новий майданчик для компостування органічних відходів, дерев'яні ящики для якого надані спонсорами. Тут проходять практичні заняття і майстер-класи по сортуванню сміття, поводженню з органічними відходами, виробництва компосту в побутових та виробничих умовах тощо.

У 2020 році, завдяки обласному фонду охорони навколишнього середовища, з метою впровадження інноваційних методів позашкільної освіти і виховання зростаючого покоління та популяризації завдань STEM-освіти, відкритий новий структурний підрозділ – екологічна STEM-лабораторія.

Екологічна STEM лабораторія – це один з інструментів мотивації для того, щоб розширити спектр діяльності вихованців на заняттях, розвинути креативність та самостійність у майбутніх новаторів, забезпечити зростання інтелектуального та логічного їх рівня, а також якісної підготовки до участі в конкурсах та освітніх проєктах через виховання навичок XXI століття, таких як уміння спілкуватися, працювати в команді та вирішувати проблеми в контексті поточних потреб суспільства.

Для успішної діяльності підрозділу придбано сучасне обладнання: цифровий та біологічний мікроскопи, шумомір, документ-сканер, люміноскоп та мультисенсорний модуль «Панда». За допомогою наявних приладів на гурткових заняттях педагоги разом з вихованцями проводять експрес-дослідження якості продуктів харчування методом люмінесцентного аналізу, виявлення нітратів, дослідження явища цвітіння водойм, виявлення транс-жирів у продуктах харчування, впливу шуму на емоційний стан людини, збирати дані про навколишнє природне середовище (температура, точка роси, магнітне поле, атмосферний тиск, вологість та ін.).

Прилади стем-лабораторії допомагають вихованцям різних вікових категорій проводити науково-дослідну роботу відповідного рівня складності.

У кабінеті для дошкільників «Пізнайко» обладнано міні-STEM-лабораторію експериментування з матеріалами та обладнанням для дослідів (мультисенсорний модуль PANDA з 9 датчиками для визначення показників довкілля, набори LEGO, пластиковий хімічний посуд різної форми, величини, прозорості, чашки, ложки, лопатки, лійки, губки, магніти, поливальниці, різноманітні палички, трубочки, дощечки, лупи, компас; тверді речовини (камінці, крейда, мило, цеглинки); сипкі речовини (цукор, сіль, борошно, пісок тощо); рідини (вода та її розчини). Тобто, все необхідне для набуття дітьми власного пізнавального досвіду.

Свій заклад позашкільної освіти педколектив назвав школою любові. Через неї за понад 70 років пройшли десятки тисяч хлопчиків та дівчаток. Для багатьох з них вона стала визначальною в подальшій долі. Але і тим, хто не став біологом, лісником чи садоводом, юннатівство допомогло навчитись плекати любов до всього, що Бог створив: природи, людей, країни в якій народився.

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ

ЕКОЛОГО-ПРОСВІТНИЦЬКА СТЕЖКА «ПРИРОДА – НАШ ДІМ» КЗ «ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА СТАНЦІЯ ЮНИХ НАТУРАЛІСТІВ»

Головною метою створення еколого-просвітницької стежки є виховання грамотної поведінки людини в лісі, усвідомлення цінності природи, вивчення тваринного та рослинного світу, ознайомлення з особливостями довкілля рідного краю, формування екоорієнтованих природничих умінь та навичок. Крім того, це об`єкт для проведення пропагадистської роботи з питань охорони навколишнього середовища, екскурсійних заходів.

У 2019 році на території станції за підтримки Чернігівського обласного управління лісового та мисливського господарства відкрито еколого-просвітницьку стежку «Природа – наш дім». Стежка нараховує 12 інформаційно-просвітницьких зупинок: «Чернігівське обласне Управління лісового та мисливського господарства», «Правила поведінки відпочиваючих у лісі», «Ліс – природний комплекс», «Типи лісів», «Що нам дає 1 га лісу», «Отруйні гриби», «Їстівні гриби», «Птахи лісу», «Хребетні тварини», «Безхребетні тварини», «Червона книга України», «Майбутнє лісу в твоїх руках».

Екскурсійний маршрут стежки разрахований для здобувачів освіти різного віку, навчання можна проводити просто неба. Цей просвітницький об'єкт добре обладнаний та інформаційно насичений, має вигляд лінійного маршруту.

Починається маршрут стежки у дендрологічному відділі навчально-дослідної земельної ділянки комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» та проходить біля будиночка для корисних комах, агробудиночка, колекції лікарських рослин. На маршруті стежки обладнані місця для відпочинку, проведення майстер-класів, уроків у «зеленому класі».

З періоду відкриття під час екскурсійних заходів територією комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» стежку відвідали учителі, студенти Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г. Шевченка, здобувачі освіти закладів загальної середньої та позашкільної освіти області.

Куточок економного і бережливого ставлення до хліба КЗ «Чернігівська обласна станція юних натуралістів»

Кімната-музей економного і бережливого ставлення до хліба в комунальному закладі «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» працює більше 20 років. Вона обладнана банерами, які несуть основну інформацію про історію та сьогодення хліба: «Лабораторія під відкритим небом», «Ми, колосочки твого поля, Україно», «Хлібом славиться земля».

Про злакові культури (пшеницю, жито, ячмінь, овес, просо, рис, кукурудзу) знайомить розділ екскурсії «Злакові культури – наші годувальниці», в якому екскурсоводи – вихованці станції, розповідають відвідувачам кімнати – музею історію виникнення цих культур, освоєння їх людиною та їх сільськогосподарське значення.

Натуральні експонати представлені снопами та зерном таких зернових та круп'яних культур, як пшениця, жито, овес, ячмінь, просо, гречка, кукурудза різних сортів, льон, люпин, сорго, а також пряні культури.

Представлені у кімнаті-музеї і знаряддя праці хліборобів минулих років: серп, ціп, дерев'яні граблі, жорна, коса, є в музеї куточок народознавства, в якому експонуються одяг, вишивка, глиняний посуд, предмети побуту, обереги, дідухи, вільця, інше.

Ближче з побутом, звичаями та обрядами наших пращурів знайомить відвідувачів етнографічний розділ екскурсії, в якому екскурсоводи розповідають легенди, звичаї, замовлянки, пов'язані з вирощуванням хліба-годувальника. Вони намагаються донести до кожного відвідувача наскільки важливим для наших пращурів було засівання ниви, вчасне сходження посівів, дозрівання та зберігання збіжжя.

Куточок народознавства доповнено розділом «Українська іграшка», в якому зібрані найпоширеніші іграшки Чернігівщини: глиняні, солом'яні, трав'яні, дерев'яні рухомі та нерухомі, ляльки-мотанки. І про кожну з них діти дізнаються щось нове, щось цікаве, що відтворює зв'язок поколінь та заохочує їх спробувати зробити власноруч свою традиційну народну іграшку.

Під час проведення Всеукраїнської акції «Запали свічку пам'яті» в пам'ять загиблих від геноциду Українського народу вихованці станції запалюють свічку пам'яті у кімнаті-музеї, біля експозиції «Голодомор – пам'ятаємо!».

У кімнаті-музеї розгорнуто експозицію постійно-діючої виставки «Щедрість рідної землі», на якій представлені не лише культури, вирощені юннатами, а й вироби з борошна, хлібобулочні вироби хлібокомбінатів міста та області. Особливу увагу відвідувачів привертає експозиція «До кожного свята – своя посвята», в якій можна побачити ритуальну випічку до дня Святого Миколая, Калити, Паски, Різдва, Сорок Святих, а також випічка, притаманна різним регіонам Чернігівщини.

Велика увага приділяється популяризації кімнати-музею економного і бережливого ставлення до хліба. Щорічно здобувачі освіти закладів загальної середньої та позашкільної освіти міста та області відвідують експозицію кімнати-музею, знайомляться з його експонатами, а також з історією юннатівського руху на Чернігівщині.

Часті гості кімнати-музею вчителі та учні шкіл області, студенти вузів. Його виховне значення популяризується педагогами станції під час семінарів, конференцій, консультаційних днів, засідань методоб'єднань вчителів, вихователів, організаторів натуралістичної роботи в школах області.

Юннати обласної станції юних натуралістів постійно розміщують на сторінці Фейсбук комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» інформаційно-просвітницькі матеріали щодо експонатів кімнати-музею економного і бережливого ставлення до хліба.

Комунальний заклад «Чернігівська обласна станція юних натуралістів»

Короткі історичні відомості.

У 1934 році розпорядженням Наркомосу УРСР була створена Чернігівська обласна дитяча агробіостанція.

У післявоєнний час відновлена робота Чернігівської обласної дитячої агробіостанції під назвою «Чернігівська обласна дитяча сільськогосподарська станція».

У 1952 році змінено назву на Чернігівську обласну станцію юних натуралістів.

Навчально-дослідна земельна ділянка КЗ «Чернігівська обласна станція юних натуралістів»

Навчально-дослідна земельна ділянка КЗ «Чернігівська обласна станція юних натуралістів», площею 1,85 га, відповідає Положенню і має такі відділи: польових та овочевих культур, плодово-ягідний, квітково-декоративний, колекційний, селекційно-генетичний, зоолого-тваринницький, дендрологічний, закритого ґрунту.

Ділянка є справжньою навчально-методичною базою для організації роботи з юннатами профільних гуртків, здобувачами освіти закладів загальної середньої освіти, вчителями, власниками присадибних ділянок.

На НДЗД ОБЛСЮН було закладено і проведено 20 дослідів, з них – 16 виробничих.

На навчально-дослідній земельній ділянці ОБЛСЮН у системі сівозмін вирощуються основні сільськогосподарські культури поліської зони: кукурудза, капуста, картопля, редиска, кавуни, помідори, морква, столовий та кормовий буряк та проводиться дослідницька робота з ними.

Вирощені у відділах сільськогосподарські культури використовуються для відгодівлі тварин зоолого-тваринницького відділу.

У плодово-ягідному відділі /сад, виноградник, плодово-ягідний розсадник і шкілка/ вирощуються кращі районовані і місцеві сорти плодових і ягідних культур, проводиться дослідницька робота з ними: «Порівняльна оцінка ремонтантних сортів малини».

У селекційно-генетичному відділі здобувачі освіти вирощують кращі районовані місцеві сорти сільськогосподарських рослин, проводяться досліди, які використовують при вивченні відповідних тем по генетиці та селекції.

У колекційному відділі окрім типових представників основних сільськогосподарських і систематичних груп рослин вирощується 45 видів лікарських рослин, зокрема: ехінацея пурпурова, радіола рожева, тархун, валеріана лікарська, родовик лікарський, м'ята перцева, скорцонера, ромашка лікарська, гісоп, шавлія лікарська, синюха блакитна та ін. З ними проводиться дослідницька робота.

У зоолого-тваринницькому відділі ОБЛСЮН є крільчатник, пташник, куточок живої природи.

Закритий ґрунт охоплює 3 теплиці площею 357 кв. м. та парники, в яких вирощується розсада овочевих, квіткових культур та кімнатні рослини.

У дендрологічному відділі створено композиції з різних трав'янистих, кущових і деревних рослин: ялини, туї, ялиці, самшиту, спіреї, форзиції, вейгелії, горобини,

берези, горіху, калини, барбарису, ранньоквітучих і рідкісних трав'янистих рослин тощо.

В теплиці комунального закладу «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» вирощуються кімнатні квіти, ранні овочеві та зелені овочеві культури, розсада овочевих і квіткових рослини, проводиться дослідницька робота.

Формуванню практичної компетентності вихованців гуртків сприяє робота в куточку живої природи, який є змістовною базою для проведення роботи гуртків «Юні зоологи», «Основи біології», «Юні друзі природи», «Юні акваріумісти», «Основи екологічних знань» та науково-дослідницької діяльності.

У куточку живої природи КЗ «Чернігівська обласна станція юних натуралістів» проводяться навчальні та практичні заняття, які передбачені навчальними програмами з предметів природничого циклу. Здобувачі освіти поглиблюють свої знання про живі організми, набувають практичних умінь і навичок по догляду за домашніми тваринами, вивчають поведінку, спосіб життя, живлення тварин живого куточка.

У куточку живої природи керівники гуртків виховують у юннатів інтерес і любов до природи, до праці, прищеплюють практичні вміння і навички. Здобувачі освіти збагачують знання, розширюють світогляд, розвивають допитливість, систематично ведуть спостереження та догляд за живими організмами, закладають досліди, проводять експерименти.

Основними компонентами куточка живої природи ОБЛСЮН є: акваріуми, акватераріуми, тераріуми, клітки із птахами та дрібними ссавцями, в яких утримуються найбільш характерні представники рослинного і тваринного світу: акваріумні рибки та рослини, земноводні, плазуни, птахи, ссавці, всього 18 видів тварин. Всі об'єкти куточка живої природи відповідають програмним навчально-виховним завданням, сприяють їх реалізації, вони є безпечні для дітей, не потребують складного догляду. Відповідно до науково-обумовлених норм і раціону всі тварини куточка живої природи забезпечені необхідними кормами, виготовлені необхідні етикетки.